

A nemzetiségi statisztika problémája.

Le problème de la statistique des nationalités.

Résumé. Nous répondons ci-dessous à l'article de MM. J. Teodoresco et N. Istrate: „Méthode pour la connaissance des minorités ethniques“¹⁾, paru au sujet de la proposition déposée, relativement à „La connaissance de langues comme contrôle de la statistique des nationalités“²⁾, par l'auteur de la présente étude à la dernière session, au Caire, de l'Institut International de Statistique. Cette proposition tendait à charger une Commission spéciale de l'étude des méthodes les plus propres à établir exactement le nombre des nationalités, recommandant dans ce but la méthode statistique hongroise ayant fait ses preuves, vu que celle-ci est la plus susceptible d'établir la nationalité: à cet effet elle demande la langue maternelle, s'enquérant en outre des autres langues parlées, de sorte que les données relatives à ces dernières complètent et contrôlent les statistiques des nationalités.

MM. Teodoresco et Istrate estiment que, pour établir la nationalité, c'est l'origine ethnique (la race, la nationalité d'après la naissance) qu'on devrait demander, car, selon eux, la statistique des nationalités a pour but de relever la nationalité d'après l'origine, la race, et non pas sur la base de la langue parlée. Cependant, au lieu de développer à fond leur thèse, ils s'attachent à accuser la statistique hongroise d'avant-guerre d'avoir, en demandant la langue maternelle, artificiellement grossi, de dix ans en dix ans, le nombre des Hongrois au détriment de celui des nationalités. Selon nos auteurs, ce n'est qu'en se basant sur la langue maternelle (définie par la statistique officielle de Hongrie comme celle que l'individu recensé déclare la sienne et qu'il parle le mieux et le plus volontiers) qu'on avait pu relever, dans la Hongrie ancienne, l'accroissement du nombre des Hongrois, d'autant plus qu'avec la diffusion de la langue d'État, augmentait de plus en plus le nombre de ceux qui se déclarèrent Hongrois.

¹⁾ „Annales Economiques et Statistiques“, Bucarest, no de juillet-août 1928.

²⁾ „Bulletin de l'Institut International de Statistique“, tome XXIII. 2me Livraison.

Or, on peut prouver — la délégation hongroise à la Conférence de la paix le démontra par une foule de données — que le développement du nombre des Hongrois n'était dû que pour une très petite part à l'assimilation des minorités ethniques, et que les causes principales en étaient la position centrale des Hongrois, leur accroissement naturel dépassant celui des minorités, la formation, favorable pour les Hongrois, de l'émigration, le fait que la population s'accroissait plus dans les villes à majorité hongroise, etc... Ce qui prouve de la façon la plus éclatante que les minorités n'étaient pas magyarisées de force, c'est que les frontières de langues sont toujours là où elles étaient il y a 200 ans.

D'ailleurs, les statisticiens officiels roumains ont le moins de droit à mettre en doute la bonne foi et l'exactitude de la statistique hongroise. La statistique (surtout la démographie) est encore dans l'enfance chez les Roumains; la Roumanie est le seul pays de l'Europe où on n'a pas encore recensé la population depuis la guerre, de sorte que l'État n'y connaît pas même le nombre brut de ses habitants et que les publications, tant officielles que non officielles, donnent des chiffres différents et contradictoires sur le chiffre de la population; les uns écrivent que Bucarest a 340.000 habitants, les autres qu'elle en a 800.000 (!?). Et si on n'y est pas sûr même du nombre de la population, comment on pourrait croire aux chiffres y publiés sur les minorités ethniques, qui ne peuvent être produits qu'en altérant complètement les statistiques hongroises, ou au moyen de calculs dont on n'explique pas la méthode. Dans les chiffres roumains, il y a plus de fantaisie que de réalité positive.

Il est certain qu'en demandant, au recensement, la langue maternelle, on peut obtenir des données plus sûres qu'en suivant la méthode proposée par nos auteurs. La preuve en est qu'à l'exception de la Roumanie, tous les États qui recueillent des chiffres sur les minorités ethniques se basent sur la langue parlée, que ce soit la langue maternelle, la langue de la famille ou la lan-

gue de conversation; même là où l'on demande la nationalité, on ajoute que la principale caractéristique en est la langue parlée et non pas l'origine.

La statistique doit rechercher des indices positifs et excluant tout doute. Seule la langue, indice se manifestant avec évidence, est propre à l'établissement de la nationalité; à cet effet, on ne peut tenir compte ni des sentiments, ni de l'origine, laquelle d'ailleurs peut être fort mise en doute. Les Etats qui se sont engagés, dans les traités de paix, à protéger les minorités ethniques, ne peuvent leur offrir de la protection que sur la base de statistiques établies d'après la langue, car à quoi sert la protection des minorités aux citoyens minoritaires, si l'on veut leur imposer une langue (soit la langue d'Etat, soit une autre) qu'ils ne comprennent pas.

La langue maternelle peut être plus facilement établie que l'origine ethnique. Les individus ne parlant qu'une langue sont classés sous celle-ci; ceux parlant plusieurs langues doivent indiquer eux-mêmes leur langue maternelle et les autres langues doivent être relevées comme autres langues parlées. De cette façon, on peut plus aisément établir la langue maternelle des enfants issus de parents n'appartenant pas à une même nationalité, que si on demandait l'origine ethnique. La recherche de cette dernière peut donner lieu au plus grand arbitraire de la part des autorités et des agents recenseurs.

L'étude ci-dessous paraîtra, en français, dans un des prochains numéros du „Journal de la Société Hongroise de Statistique“.

*

A „Les Annales Economiques et Statistiques“ című Bukarestben megjelenő folyóirat 1928. évi július-augusztusi számában, „Méthode pour la Connaissance des Minorités Ethniques“ cím alatt egy cikk jelent meg, amely e sorok írójának a Nemzetközi Statisztikai Intézet legutóbbi kairói kongresszusán beadott javaslatával „A nyelvtudás, mint a nemzetiségi statisztika ellenőrzője“¹⁾ foglalkozik. A tanulmány szerzőjéül ketten is vannak megnevezve, ú. m. dr. I. Teodororesco, a statisztika főigazgatója és N. Istrate, a Statisztikai Intézet igazgatója.

¹⁾ Egész terjedelmében megjelent a Magyar Statisztikai Szemle 1928. évi január és februári számában. Továbbá francia nyelven a „Bulletin de l'Institut International de Statistique“ Tome XXIII. második kötetében.

A kairói ülésen beterjesztett javaslat arra vonatkozott, hogy a Nemzetközi Statisztikai Intézet küldjön ki egy bizottságot, amelynek az volna a rendeltetése, hogy tudományos alapon állapítsa meg azokat a módszereket, amelyek a legalkalmasabbak a nemzetiségek számának pontos megállapítására. Mint legalkalmasabb módszert a tanulmány és javaslat a magyar statisztika módszerét ajánlotta, amely a nemzetiség megállapításául az anyanyelvet kérdezi és a nemzetiségek számát e szerint is állapítja meg, de e mellett tudakolja az egyéb beszélt nyelveket is, mert a kérdés alapján nyert adatok kitűnő kiegészítésül és ellenőrzésül szolgálnak a nemzetiségi statisztikához. A nyelvtudásra vonatkozó adatoknak ezt a szerepét a tanulmány a magyar statisztikából vett számtalan adattal igazolja.

A szóbanforgó tanulmány rámutatott arra is, hogy az a módszer, amely a nemzetiség megállapításánál a népi (etnikai) eredetet, származást veszi alapul (amint az Romániában történik), sem tudományos, sem gyakorlati szempontból nem helyeselhető, mert hiszen a nemzetiségi statisztikának az a főcélja, hogy megállapítsa az egy-egy országban élő, de különböző nyelveket beszélő lakosok számát, más szóval azokét, akik az uralkodó, vagy vezető nemzetiséghez tartoznak és az ú. n. kisebbségek számát. Ha a kérdés súlypontját a beszélt és értett nyelvre való tekintet nélkül a népi eredetre helyezzük, teljesen téves utakon járunk, mert e módszer mellett tömegesen előfordulhat az az eset, hogy valamely nemzetiséghez számítunk olyanokat is, akik az illető nemzetiség nyelvén nem is értenek, tisztán csak azért, mert az illető egyéneknek atyja, nagyatyja, vagy távolabbi őse ahhoz a nemzetiséghez tartozott. A szóbanforgó tanulmányban rámutattam arra is, hogy azok a nemzetek, amelyek a békeszerződésekben a kisebbségek védelmére vállalkoztak, csak úgy tudják a kötelezettségüket teljesíteni, ha nyelvi alapon ismerik a kisebbségek számát, mert hogyan lehet pl. Romániában egy tiszta magyar községnek kulturális és egyéb téren nyelvi jogait biztosítani, ha azt a magyar községet, amelynek lakosai egy szót sem beszélnek más nyelven, a népi eredet alapján a statisztika németnek deklarálja, amint az pl. a szatmármegyei német származású róm. katolikus magyarokkal történt. Azt hiszem, hogyha a békeszerződés rendelkezéseit a ki-

sebbségekre vonatkozólag lelkiismeretesen akarják végrehajtani, a nyelvi kisebbségek jellemzője gyanánt csak az általuk beszélt és önként magukénak vallott anyanyelvet lehet elfogadni. Mit ér a kisebbségi védelem egy olyan állampolgárnak, akire azon az alapon, mert őse valamikor más nemzetiségű volt, egy rá nézve teljesen idegen és érthetetlen nyelvet, legyen az akár az államnyelv, akár más nyelv, akarnak ráerősokolni?

A bukaresti tanulmány szerzői a helyett, hogy tudományosan és tárgyilagosan igyekeznének a két módszer különbözőségét kifejteni és a Romániában követett módszer előnyét bebizonyítani, szokatlanul agresszív hangon próbálják a magyar statisztika működését befeketíteni és bebizonyítani törekednek azt, hogy Magyarországon a statisztika az anyanyelvet csak azért kérdezte, hogy ezzel a magyarországi kisebbségek számát csökkentse. Felhozzák azt, hogy a magyar kultúrpolitika az iskolákban megmagyarosította a nemzetiségi gyermekeket, akik azután már a magyar nyelvet vallották anyanyelvükül. Ha ez tényleg így lett volna, akkor is csak a magyar nemzetiségi politika lenne vádolható, de nem a magyar statisztika, amely az anyanyelvi viszonyokban esetleg beállott változásokat a népszámlálásoknál egyszerűen konstatálta. De tudjuk azt, hogy a vád nem igaz, a tévedés onnan származik, hogy a magyar statisztika népszámlálásról-népszámlálásra mindig több és több magyar anyanyelvűt mutatott ki és a nemzetiségi kisebbségek nem mutattak ilyen arányú szaporodást. Hogy ennek a fejlődésnek mi volt az oka, arra már számtalanszor rámutattunk és a statisztikai adatok egész tömegével bizonyítottuk, hogy ez a fejlődés nem volt valamely erőszakos, vagy tervszerű magyarosításnak a következménye, hanem a magyarság nagyobb természetes szaporodásából, a kivándorlásban a magyarság kisebb részesedéséből, a magyar tömegek centrális elhelyezkedéséből, a belső vándorlások irányából, a falusi népességnek a magyar többségű városokba való húzódásából természetesen jött létre. A természeti, gazdasági és kulturális erők adottsága idézte elő a fejlődésnek ezt az irányát. A magyar területek lakossága sokkal nagyobb mértékben növekedett, mint a kisebbségi lakosságú perifériák lakossága, és kétségtelen, hogy a magyar területre a perifériákról családonként beszivárgó nem magyar elemek részben asszimilálódtak is, ami nem-

csak nálunk történt meg, hanem a világon mindenütt, ahol nagy tömegű lakosság közé idegen elemek beszivárognak. *A magyar nyelvhatár azonban ma is ott van, ahol 200 esztendővel ezelőtt volt.* Ezt faluról-falura be lehet bizonyítani, sőt lehet mondani, hogy a falvak nagy részében inkább a nemzetiségek foglaltak tért. Hont és Bars megyében pl. a nyelvhatáron több falu eltótosodott a tótok lassú délre húzódásával kapcsolatban,¹⁾ a román nyelvterületen pedig, amint azzal maguk a románok eldicsekedtek az 1906. évi bukaresti kiállításon, az utolsó 50 év alatt, 1850-től 1900-ig, nem kevesebb, mint 309 magyar község oláhosodott el, ezzel szemben csak 42 oláh község lett magyar többségűvé.²⁾ Hogy a kisebbségi nyelvterületeken is ennek dacára számszerűen tért foglalt a magyarság, annak a magyarázata viszont az, hogy a városok és a központi fekvésű nagyobb községek lakossága nemzetiségi területeken is magyar volt (vagy német), s ezek lakossága a bevándorlás folytán nagyobb mértékben növekedett, mint a körülöttük fekvő falusi községeké; továbbá hogy ezek a városok és a nem magyar területen keletkezett gyorsan fejlődő bányász- és ipartelepek is inkább a magyar parasztságot szívták fel, mert a kisebbségi parasztsággal ellentétben éppen a magyar parasztságban volt a legtöbb birtoktalan elem, amely tehát lakóhelyét könnyebben változtatja, mint a birtokos parasztság, amelyet földje jobban köt a faluhoz. Az ezekre vonatkozó és bizonyító erejű statisztikai adatokat annak idején a békekonferenciának is előtártuk s ezek nyomtatásban is megjelentek a magyar béketárgyalásokról szóló vastkos kötetekben. Fel kell tételeznünk, hogy Teodoresco és Istrate urak, mint statisztikusok ezeket az adatokat ismerik s ennek dacára állítják rosszindulatúlag azt, hogy a magyar statisztika mesterségesen növelte a magyarok számát. A népszámlálás szerintünk éppen arra való, hogy a népesség számában, továbbá nem, családi állapot, kor, vallás és foglalkozás szerinti megoszlásában beállott változásokat állapítsa meg. Hogyan képzelik a román urak, hogy minden tekintetben beállhat változás, csak a nemzetiségek megoszlásában nem? Hiszen akkor elég lenne egyszer megállapítani a nemzetiségek számát és ugyanazt a kulcsot

¹⁾ L. Körösy József: A felvidék eltótosodása. Budapest 1898.

²⁾ L. Barna Endre: Magyar tanulságok a bukaresti kiállításról. Kolozsvár 1906. 61. lap.

alkalmazni a következő népszámlálásoknál, ha az ő módszerüket fogadjuk el és a népi eredet szerint akarjuk a nemzetiségek számát rögzíteni, amelyen változás nem történhetik, az utódok századokig megtartván azt a nemzetiséget, amelyben elődeik születtek. De hát maga a természetes szaporodás és a vándorlások iránya is megváltoztathatja a számarányokat, a nélkül, hogy asszimilálódás történék. Már pedig kisebb-nagyobb mértékben asszimiláció mindenütt folyik, ennél fogva csak egy olyan nemzetiségi felvétel tarthat számot a tökéletességre, amely a változásnak minden irányát megmutatja. Hogy ez a változás és fejlődés a háború előtti Magyarországon a statisztika kétségbevonhatatlan tanúsága szerint az ország többségét képező, centrális elhelyezkedésű város lakó és a kultúrának a németekkel együtt viszonylag a legmagasabb fokán álló magyarságnak kedvezett, az az akkori kisebbségekre nézve lehetett aggodalmas és fájdalmas, de letagadhatatlan tény volt, amit a statisztika nem idézett elő, hanem csak konstatált a maga objektivitásával. Azt is bebizonyítottuk, hogy a magyarság e fejlődése a kisebbségek birtokállományát és területét egyáltalán nem kevesbítette, a *kisebbségek ma is ugyanazon a területeken laknak, mint századokkal ezelőtt, csupán e területek lélekszámaránya tolódott el a magyar területek javára.*

A kairói ülésre beadott tanulmány a főszűlyt nem is arra fektette, hogy a nemzetiség az anyanyelv alapján állapíttassék meg, hanem inkább arra, hogy a nemzetiségi statisztika ellenőrzéséül a beszélt nyelvek is felvétessenek és feldolgoztassanak a népszámlálásoknál. A tanulmány bőven kifejtette ennek a javaslatnak az indokait s aki elfogulatlanul tanulmányozza az általunk tömegesen felhozott statisztikai adatokat, igazat kell, hogy adjon nekünk abban, hogy a nemzetiségen, vagy anyanyelven kívül szükség van az egyéb beszélt nyelvek felvételére is. A társszerzők ezt a részét a tanulmánynak majdnem teljesen figyelmen kívül hagyják vagy félreértik s csupán azt igyekeznek bizonyítani, hogy az etnikai eredet felvétele a nemzetiség megállapítására biztosabb módszer, mint az anyanyelv felvétele. (Az anyanyelvet mindig úgy értve, hogy nem feltétlenül az anyától tanult nyelvet, hanem az illető megszámlált egyén által anyanyelvül vallott nyelvet kell figyelembe venni.)

A román urak azt is állítják, hogy a egyes házasságból származó gyermekek nemzetiségét könnyebb megállapítani az etnikai származás, mint az anyanyelv alapján. Ennek épp az ellenkezője az igaz. Román apa és magyar anya házasságából származó gyermekeket népi eredet alapján hova fogja sorozni a román statisztika? Románoknak, vagy magyaroknak fogja-e őket minősíteni, ha az általuk beszélt nyelvre nincsen tekintettel? Az anyanyelv kérdése ebben a tekintetben is tiszta képet nyújt, mert ha a gyermekek csak egy nyelven beszélnek, a statisztika ahhoz a nyelvhez sorozza őket, ha pedig több nyelvet beszélnek, választásukra bízva, melyik nyelvet vallják be anyanyelvük gyanánt s a másik nyelvet, mint beszélt nyelvet mutatja ki. Népi eredet szerinti felvételnél azonban mindenkinél kutatni kell apjának, anyjának és egyéb elődeinek származását s ha azok több nemzetiséghez tartoznak, a legnagyobb zavarba jön a népszámláló biztos, hogy az illető egyént melyik nemzetiséghez sorozza, holott csak meg kellene kérdezni, hogy milyen nyelven beszél. Világos tehát, hogy a népi eredet kérdése nem mutatja a mai valószínűségi helyzetet, amelynek kiderítése a statisztika feladata, hanem esetleg egy régen multtá lett állapotot, amelyet az idő meghaladott; e mellett statisztikai tudományos szempontból is vitatható, mert nem teszi fel úgy a kérdést, hogy arra teljes határozottsággal lehessen felelni. Az etnikai származás kérdése nem számol az élettellel, nem számol azzal, hogy az egyének nemzetiségük más környezetbe kerülés vagy egyéb körülmények folytán megváltozhatnak és lehetséges az az eset, hogy egy családnak a nemzetisége nemzedékről-nemzedékre más és más lesz, valamint az is elég gyakori eset, hogy különböző nemzetiségű szülőktől származó gyermek egy harmadik nemzetiséghez fog tartozni. Az etnikai származás kérdése teljesen megköti a nemzetiséget egy családban és semmiféle irányban nem enged változtatást, még ha a tények ennek elmentmondanak is. A statisztikának a célja mindig a meglévő állapotnak a feltüntetése, nem pedig azé, ami már elmúlt, ami tehát a valóságnak meg nem felel. Ez a kérdésnek a tudományos oldala, a gyakorlati oldala pedig az, amire már fentebb rámutattunk, hogy a nyelvi kisebbségeknek nyelvi jogait csak a nyelv és nem a származás kérdése alapján lehet biztosítani.

A magyar statisztikának immár öt népszámlálás anyaga áll rendelkezésére. Mi tehát jobban meg tudjuk a dolgot ítélni, hogy a felvételnek általunk használt rendszere mennyiben jó, annál is inkább, mert az adatok minden egyes községről részletesen rendelkezésre állnak s azonkívül a nyelvtudásra vonatkozó adatok is ismeretesek minden egyes községről. Látjuk ezekből az adatokból, hogy elkerülhetetlen kisebb hibáktól és tévedésektől eltekintve, amellyel minden statisztikában számolni kell, mennyire ugyanazokat az arányokat mutatják ez adatok a nemzetiségek számát illetően, úgyhogy az egyes községek lakosságának nemzetiségi hovatartozására vonatkozólag a magyar statisztika adatait, melyeket immár négy, illetőleg a mai területen öt népszámlálás egyforma eredménye erősít meg, mindenki, akiben elfogultság nincsen, nyugodtan elfogadhatja, annál is inkább, mert ezeken kívül rendelkezésre áll ugyancsak községenként a nyelvismeret statisztikája, azután 1896 óta községenként a népmozgalmi statisztika, a tankötelesek és az iskolabajárók évenkénti statisztikája, szintén községenként, amelyek mind megerősítik a népszámlálás nemzetiségi adatait.

Mit tud ezzel szemben felmutatni a román statisztika, amivel meg tudja erősíteni azt az állítását, hogy az etnikai származás kérdése pontosabb és a valóságnak megfelelőbb nemzetiségi adatokat szolgáltat? Hiszen a román statisztika a népszámlálások és a népmozgalom tekintetében még ma is gyermekcipőkben jár. A demográfiának nemcsak a legelemibb szükségleteit nem tudja kielégíteni, de még ma is nagyobb teret enged statisztikai kimutatásaiban a fantáziának, mint a tudományosan megalapozott reális statisztikai felvételeknek. Elég csak egy pillantást vetni a Nemzetközi Statisztikai Évkönyvnek¹⁾ az egyes államok viszonyait ismertető táblázataira, amelyeknek a legtöbbször Románia távollétével tündököl, hogy megállapíthassuk, van-e joga a kezdet kezdetén álló román statisztikának arra, hogy megleckéztesse a nyugat-európai államok statisztikájával minden tekintetben egyenrangú, a nemzetiségi statisztika tekintetében pedig azoknál sokkal többet nyújtó magyar statisztikát. Hiszen Románia az egyetlen állam Európában, amely a háború óta nem tartotta érdemesnek nép-

számlálást tartani, úgyhogy a románok saját államuk népessége tekintetében még ma is a legnagyobb sötétségben tapogatóznak. A hivatalos statisztikai kiadványok is különbözőképp adják magát az állam lakosságának számát, hogyan lehet tehát bízni azokban a számokban, amelyeket a nemzetiségekről közölnek? Az egész országra kiterjedő rendes népszámlálás a háború óta nem volt Romániában, azok a népszámok, amiket hivatalos és félhivatalos kiadványok közölnek, mind csak hozzávetőleges számításokon alapulnak. Románia legutolsó statisztikai évkönyve¹⁾ az év végére kiszámított népességet következőképp közli:

Év	Lélekszám
1919	15,900.000
1920	16,000.000
1921	16,255.000
1922	16,500.000
1923	16,736.283
1924	16,975.948
1925	17,215.613
1926	17,459.273
1927	17,694.189

Hogy az 1919. évi lélekszám miként keletkezett, az teljesen rejtély, de tegyük fel, hogy jól van kiszámítva. A következő években már a népmozgalmi adatok, illetőleg a természetes szaporodás alapján figyelemmel kísérhetjük a kiszámítás módszerét. Egészen természetesnek kellene találnunk, hogy abban az esetben, ha pontos vándorlási statisztika nem áll rendelkezésre és az előző népszámlálások által megállapított vándorlási differencia (a természetes és tényleges szaporodás különbözete) sem szolgálhat alapul, akkor egyszerűen a természetes szaporodás számai alapján kell a lélekszámot megállapítani. Mit tesz ezzel szemben a román statisztika? Erről az alábbi szembeállítás adhat tájékoztatást:

Év	Természetes szaporodás	A kiszámított népesség növekvése
1920	124.730	100.000
1921	248.303	255.000
1922	237.490	245.000
1923	236.283	236.283
1924	239.665	239.665
1925	243.660	239.665
1926	234.916	243.660
1927	?	234.916

Az első három évben tehát a kiszámított népességet a természetes szaporodáshoz hasonló kikerekített számmal növelték,

¹⁾ Aperçu de la Démographie des divers Pays du monde. Publié par l'Institut International de Statistique. La Haye 1925., 1927.

¹⁾ Anuarul Statistic al Romaniei 1927. 12. 1.

1923-ban és 1924-ben pontosan a természetes szaporodás számával, ellenben 1925-ben nem az 1925. évi természetes szaporodást adják hozzá az 1924. évvégi lélekszámhoz, hanem újra az 1924. évit. Az 1925. évi természetes szaporodással azután az 1925. év végére már kiszámított lélekszámot növelték, az 1926. évi természetes szaporodással pedig az 1926. évvégi lélekszámot s így történhetett az, hogy 1927. év végére már ki tudták számítani a lakosságot, a nélkül, hogy az 1927. évi természetes szaporodás ismeretes lett volna. A lélekszám kiszámítása tehát ilyen statisztikai lelkiismeretességgel és pontossággal történt. Még érdekesebb, hogy a Nemzetközi Statisztikai Intézet által kiadott „Aperçu de la Démographie des divers Pays du Monde“, melyhez az adatokat az egyes országok hivatalos statisztikai szervei szolgáltatják, az 1920. évvégi lélekszámot 16,262.177-ben tünteti fel, tehát 262.000-rel nagyobbak, mint a Román Statisztikai Évkönyv, azonkívül adja a kiszámított népességet, 1923, 1924 és 1925 közepére, amely számok kikerekítve majdnem megegyeznek a Román Statisztikai Évkönyvben az illető évek végére kiszámított népességgel. A román statisztikának tehát a kiszámított népesség, amelytől pl. a népmozgalmi arányszámok precíz megállapítása függ, teljesen mellékes, ugyanazt a lélekszámot hol évvégi, hol évközepi népességnek teszi meg, vagy ugyanarra az évre hivatalosan is más-más adatokat közöl. Megjegyzendő továbbá, hogy az egész országra kiszámított népességet az ország egyes alkatrészei szerint sehol sem részletezi, hanem a négy főalkatrésztől (Ókirályság, Besszarábia, Bukovina és Erdély) külön-külön közöl népességi adatokat, megyék és városok szerint, de más-más évekre. Az Ókirályság népességét pl. 1915-ről adja, Besszarábiáét 1922-ről, Bukovináét 1919-ről és Erdélyét 1923-ról. Ezeket a teljesen különböző időkből származó lélekszámadatokat a választásokra vonatkozó táblázaton (l. 1927-es Évkönyv 11. lap) még össze is adja, ahol természetesen egy új összeg jön ki az ország lélekszáma gyanánt, mely (17,153.932) legjobban hasonlít az 1925. év végére kiszámított lélekszámhoz, csak az a csodálatos, hogy hogyan állhat az 1925. évi lélekszámhoz közel, amikor az egyes ország-részek adatai jóval előbbi évekből valók?

Még nagyobb bajban van a román statisztika az ország fővárosának, Bukarestnek a lélekszáma tekintetében. Az évkönyvek

Bukarest lélekszáma gyanánt ott, ahol az összes városok lélekszámát közlik, csak az 1915. év végére kiszámított lélekszámot adják s ezt 347.933-ban állapítják meg. A táblázathoz azonban jegyzetet tesznek, hogy az 1922. év végén a lélekszám „valószínűleg“ 800.000. Ez a jegyzet található az 1923. és 1924. évi évkönyvekben, az 1925-ös évkönyvben már jegyzet nélkül van közölve a 347.933 lélekszám, az 1926-os évkönyvtől kezdve pedig már szerényen csak 700.000-re becsüli az újra felvett jegyzet Bukarest lélekszámát. E mellett azonban a nemzetközi kiadványokban, amelyekhez az adatokat rendszeren a hivatalos statisztikai szervek szolgáltatják, mindenütt más és más adatokat találunk Bukarest lélekszámáról. A Nemzetközi Statisztikai Intézet által kiadott Aperçu pl. 1925. évi folyamában 1920. év végén 750.000-nyi lélekszámot ad Bukarest lakosságául. Az 1927-ben megjelent Aperçu pedig 1926 december végén 786.162-ben állapítja meg Bukarest lakosságának számát, holott ugyanakkor az állami Statisztikai Évkönyv csak 700.000-re teszi azt. A Nemzetek Szövetsége által kiadott nemzetközi közlemények (Rapport Épidémiologique Mensuel és a Renseignements Épid.) állandóan 800.000 lélekről tudnak. Az 1925. évi Góthai Évkönyv 600.000 lelket vesz fel, de már az 1925. évi Annuaire Général de la France már 700.000 lelket engedélyez. Legérdekesebb, hogy ugyanakkor, amikor a román állami Statisztikai Évkönyvben 1922. év végére 800.000 lelket találunk Bukarest népessége gyanánt, Bukarest város Statisztikai Évkönyve 1922-ben csak 637.000 lélekről tud.

A Nemzetközi Statisztikai Intézet által szerkesztett „Annuaire Statistique des Grandes Villes 1927“, amelyhez az adatokat Bukarest város statisztikai hivatala szolgáltatja, a következő adatokat közli Bukarest lélekszámáról: 1915-re 341.321, amelyről a jegyzet azt mondja, hogy az 1912. évi népszámlálás adata, 1920-ról nem tudja megadni a lakosság számát, 1921-ben pedig a lakosság száma egyszerre 622.552-re ugrik, majd 1926-ban 671.164-gyel kulminál.¹⁾ Az 1925. évi lélekszámhoz a jegyzet azt a magyarázatot fűzi, hogy a lélekszám növekedését szomszédos községek odacsatolása okozta. Tényleg a területre vonatkozó adatok azt mutatják, hogy 1910-től 1924-ig a város területe 5.000 hektárról 5.614 hektárra növe-

¹⁾ L. i. m. 79. l.

kedett.¹⁾ Ez a 614 hektárnyi növekedés a lélekszámnak fenti nagy szaporulatát nem teszi valószínűvé, annál kevésbé, mert tudomásunk szerint Bukarest közvetlen szomszédságában nem voltak népes elővárosok. Ha pedig 1925-ig tényleg egyesítés történt, 1926-ban miért ugrik fel újra a lélekszám közel 50.000-rel egy év alatt? Ilyen népnövekvést még az amerikai városok sem tudnak felmutatni. Az említett nagyvárosi évkönyvben négy lappal tovább, a 83. oldalon megtaláljuk Bukarestnek a lélekszámát az egyes évek közepére kiszámítva, amely a tábla címe szerint alapul kell, hogy szolgáljon az arányszámok kiszámításánál. E szerint a táblázat szerint Bukarest lélekszáma

1923 közepén	637.000
1924 „	649.000
1925 „	647.000
1926 „	729.000

A statisztikában követett gyakorlat szerint az évközepi népességet a két évvégi népesség átlaga alapulvételével szokták kiszámítani. Hogy hogyan hozták ki a bukaresti statisztikusok a fent közölt népességi számokat az előbb közölt évvégi lélekszámokból, az rejtély előttünk, de rejtély az is, hogy az utóbb közölt adatok szerint az Amerikát is túlszárnyaló fejlődés ellenére miért csökkent a lélekszám 1924-ről 1925-re.

Míg a 79. lapon foglalt 11. számú táblán az 1920. év végére nem tudják megadni a lélekszámot, addig a 106. lapon egy eldugott jegyzetben 1921 január 1-re 388.104 lélekszám van feltüntetve, amely még nemek szerint is részletezve van, tehát valami összeírás eredménye lehet. Az 1920. év végén tehát, amikor nagy Románia már megvolt és Bukarest óriási arányú fejlődése megindulhatott, még maga a bukaresti statisztikai hivatal sem becsülte többre a főváros lakosságát 388.000-nél. Ez a szám néhány év alatt, az állami Statisztikai Hivatal szerint már 2 év alatt, 6, 7, sőt 800.000-re növekedett.

Hogy milyen távol állhatnak a valóságtól ezek a kiszámított népességre vonatkozó számok, azt elárulják az építkezésekre vonatkozó szórványos adatok és maguk a népmozgalmi adatok is. Az említett „Nagyvárosok Évkönyve“ 10. táblája elárulja, hogy 1920 óta hány házat építettek Bukarestben. E tábla szerint (l. 73. oldal) az 1920-

tól 1926-ig terjedő 7 év alatt Bukarestben 10.006 új házat építettek, évenként átlag tehát 1429-et. Tudni kell azonban, hogy Bukarestben már a háború előtt 1912 végén 48.772 lakóház volt s ezeknek 91%-a földszintes (l. 23. l.). Egy házra tehát átlagosan kb. csak 7 lakos esik. A 10.000 új ház e szerint, amelyek pedig nem is mind lakóházak, legfeljebb 70—80.000 főnyi többletet jelent s hozzátesszük még, hogy ugyancsak az említett 10. sz. tábla szerint a világháborút megelőző 3 év alatt 7.677 új ház épült, tehát évenként átlag jóval több (2.556), mint a világháború után. A népesség fejlődése tehát a világháború óta nem lehetett olyan arányú, mint ahogy azt a lélekszámadatok feltüntetik.

De ellene mondanak a fantasztikus lélekszámadatoknak a népmozgalmi adatok is. Sem a házasságkötések, sem a születések, sem a halálozások száma nem mutat lényeges változást a háborúelőtti számokhoz képest. Az állítólag kétszeresre felnövekedett népességnek egészen más népmozgalmi számokat kellene produkálnia. Ha feltételezzük is, hogy a születési arány az egyke terjedése miatt csökken, de már a halálozási arány nem csökken annyira, hogy néhány év alatt kétszeresére duzzadt népesség mellett is ugyanolyan abszolút számokat mutasson, még kevésbé a házasságkötéseké, amelyek rendszeren lépést tartanak a lakosság növekedésével s amelyeknek számából a legbiztosabban lehet következtetni a lakosság számára. Már pedig Bukarestben a háború előtti 3.100—3.500 házasságkötéssel szemben az utolsó, már normálisnak tekinthető években mindössze 4.000—4.400 a házasságkötések száma¹⁾, ami kb. 460.000, legfeljebb 480.000 lélekre enged következtetni.

Talán kissé hosszan időztünk ennél a témánál, de be akartuk bizonyítani, hogy milyen pontossággal és lelkiismeretességgel dolgozik a román statisztika ott, ahol a leg-
elemibb statisztikai műveletről, a lakosság számának megállapításáról van szó. Milyen lehet ez a statisztika ott, ahol a lakosságot *népszámlálás nélkül*, különböző demografiai ismertető jelek, különösen pedig nemzetiség szerint osztja fel. A román statisztikának erre vonatkozó kísérletét óhajtom a következőkben ismertetni:

A román béke delegáció annak idején a párisi békekonferencia elé egy részletes me-

¹⁾ L. i. m. 15. l.

¹⁾ L. i. m. 226. l.

morandumot terjesztett, amelyben a magyar hivatalos statisztikai adatok felhasználásával, de azoknak teljes felforgatásával, azt igyekezett bizonyítani, hogy a románság az általuk követelt területen megsemmisítő fölényben van. Az a machináció, amelyet ez alkalommal a magyar hivatalos statisztika számaival eszközöltek, a magyar béketárgyalásokról kiadott kötetekben (I. I. kötet 134. lap) részletesen le van leplezve s kellő értékére leszállítva, azért azzal itt részletesebben nem akarunk foglalkozni, csak röviden rámutatunk az ott használt eszközökre és módszerekre.

1. A zsidókat, akiket a magyar statisztika mint felekezetet mutat ki, a békedelegáció memoranduma nemzetiségnek veszi s ezeknek egész számát a magyarok számából vonja le, nem gondolva arra, hogy a zsidó felekezetűek nem szerepelnek valamennyien a magyarok között, mert hiszen a magyar statisztika pontosan kimutatja, hányan vannak a nyelv alapján a magyarok, a németek, románok stb. közé sorozva.

2. A görög katolikusok, a görög keletiek együttes számát románoknak minősíti s ebből csak a rutének és szerbek számát üti le. Feltételezi tehát azt, hogy a két görög felekezethez tartozók csak románok, rutének, vagy szerbek lehetnek, holott a magyar statisztika pontosan kimutatja, hogy a görög katolikusok között pl. (nem a Romániához csatolt területen, hanem az egész régi Magyarországon) 304.318 magyar van, akiknek 69.4% -a nem is tud más nyelven, csak magyarul. Tekintélyes számmal vannak azonkívül cigányok is a görög katolikusok között (kb. 30.000) és a görög keletiek között (kb. 35.000), nem szólva a több, mint 40.000 magyar görög keletiről, akiknek szintén nagyobb fele (53% -a) csak magyarul beszél.

3. Az összes lélekszámhoz képest így mutatkozó különbséget túlnyomó részben a magyaroknál, igen kis részben a németeknél tünteti el, vagyis a két nemzetiség számát ebben a mértékben csökkenti.

E műveletet végig vezeti a memorandumban követelt összes járásokon és városokon, de annyira pontatlanul, hogy magát a lélekszámot is két helyen 4.000-rel, illetőleg 5.000-rel lejjebb szállítja (természetesen ezt is a magyarok rovására), másrészt annyira lelkiismeretlenül és a viszonyok ismeretének annyira híjával, hogy még ott is románokat mutat ki ezer számra, ahol sohasem laktak románok, s ahol csak néhány ember

tud oláhul (pl. mátészalkai j.). Amikor még így is csak 52% román tud kihozni Erdélyben és a Marostól északra fekvő megyékben, akkor egyszerűen 400.000-rel megnöveli a románok számát s ugyanannyival csökkenti a magyarokét, olyan okoskodás alapján, hogy a románok számának ugyanolyan arányban kellett növekednie, mint ahogyan az ország lakossága növekedett, holott ezzel önmagával is összeütközésbe kerül, mert hiszen *ugyanazon a területen a görög katolikusok és görög keletiek együttes száma 400.000-rel kevesebb, mint az általuk kimutatott románok száma*, más felekezetűeket pedig maga sem akar elismerni románok gyanánt. Jellemző még a román statisztikus eljárására, hogy a székelyeket is külön mutatja ki a magyaroktól, hogy bebizonyíthassa, hogy a románok száma a magyarokét hatszorosan, a székelyekét pedig hétszeresen múlja felül, holott a valóságban a románok száma azon a területen, amelyről a szóbanforgó memorandum beszél, a magyarokét mindössze 16.6% -kal haladja meg.

Nincs terünk arra, hogy a memorandum adatainak és számításainak részletes kritikáját adjuk, a fentebb említett kötetben, amely franciául és angolul is megjelent, a részletes bírálat megtalálható. A cáfolatnak a végszavait idézzük: „Kénytelenek vagyunk tehát felvetni azt a kérdést, ki hamisította meg a nemzetiségi adatokat: a magyar hivatalos statisztika-e, amely több, mint 30.000 helybeli (tehát román községekben román) népszámlálóbiztos munkája révén és önbevallás útján gyűjtött anyagot a legnagyobb gondossággal és precizitással feldolgozta és amelynek munkája a külföldi szakkörök elismerését is mindenkor kivívta, vagy a memorandum szerkesztői, akik kényük-kedvük szerint módosítják, csökkentik és emelik a nemzetiségi számadatokat olyan merész felületességgel, hogy nemcsak a fegyelmezett statisztikus észjárásával, hanem magával a logika szabályaival is ellenkezésbe jönnek, sőt számaik sok esetben még önmaguknak is ellentmondók?”

A román statisztika a békekonferenciára benyújtott memorandum óta is csak a Magyarországtól elcsatolt területekre vonatkozólag próbálta a nemzetiségi viszonyokat kideríteni, legalább is nincs tudomásunk róla, hogy a hivatalos statisztikai kiadványokban akár Bukovinára, akár Besszarábiára, akár magára az Ókirályságra vonatkozólag nemzetiségi adatok megjelentek volna. A Ko-

lozsvárott működött külön statisztikai hivatal 1920. év végén Erdélyről és a kapcsolt részekről népösszeírást rendezett, amely a lakosság nemzetiségére is kiterjedt. Az összeírás eredményéről hivatalos kiadvány is készült „Dictionarul Transilvaniei, Banatului si Cerloralte Tinuturi Alipite“ címmel, amelynek szerkesztői voltak C. Martinovici, a kolozsvári statisztikai hivatal főnöke és N. Istrati, a statisztikai hivatal mezőgazdasági osztályának főnöke. Ez utóbbi tehát valószínűleg¹⁾ ugyanaz az úr, aki a Bulletinban közölt cikknek is társszerzője. E sorok írója maga is részletesen foglalkozott ezzel a Dictionarullal s nyugodt lélekkel meri állítani, hogy mióta a statisztikai tudományt műveli, ilyen pontatlan, lelkiismeretlen, összeadási és egyéb nyomdahiáktól hemzsegő munkával nem találkozott a statisztikai irodalomban. A községek adatai u. i. a községek betűrendje szerint vannak közölve, de van a könyvben egy járási kimutatás is, amely a nemzetiségi adatokat is tartalmazza. Ha már most a községek adatait a helységnévtári részből járási csoportosításban kiírjuk, és azokat összegezzük, igen sok esetben nem kapjuk meg azt az összeget, sem az összes lélekszámot, sem az egyes nemzetiségek számát illetőleg, amelyet ugyanaz a könyv a járási részben közöl, vagy csak úgy kapjuk meg, ha a betűrendes részben nyilvánvalóan hibásan közölt nemzetiségi adatot a maga helyére állítjuk be. A lugosi „Magyar Kisebbség“ folyóirat által kiadott „Erdély Statisztikája“ című munka (közvetette dr. Jakabffy Elemér) községenként egymás mellé állítva közli az 1910. évi magyar népszámlálás és az 1920. évi román népösszeírás adatait nemzetiségek szerint és minden járásnál a Dictionarul összegezése szerinti adatokat is. Itt tehát meg lehet figyelni azokat a horribilis eltéréseket, amelyek a Dictionarul felületes munkájából származnak, amelynek végeredménye az, hogy míg a Dictionarul az egész terület lakossága gyanánt csak 5,113.224-et hoz ki, addig a részletek összege helyesen összeadva 5,140.176, vagyis 26.952-vel több. Még ez a tévedés is főképp a magyarok rovására ment, mert ebből a különbözetből nem kevesebb, mint 19.882 esett az elsikkasztott magyarokra.

¹⁾ Azért írjuk valószínűleg, mert itt még Istratinak van írva, később pedig Istrate-nek. Teodoresco neve is hol o-val, hol u-val van írva a végén. Romániában még a nevek írásmódjában sincs állandóság?

A nemzetiségek számára vonatkozó adatok, amelyek ebben a kiadványban közölve vannak, jó részben nem is számlálásból, hanem az 1910. évi magyar adatoknak egyszerű átalakítása útján keletkeztek. Ez az átalakítás természetesen a román statisztikusok szája íze szerint történt. Az „Erdély Statisztikája“ című munka ellenőrzésül a felekezeti megoszlás adatait is közli 1910-ből, s ezek az adatok a számokkal való igen érdekes játékokra mutatnak rá. Szatmár megyében pl. a községek egész sorában megegyezik az 1910. évi görög katolikusok száma az 1920-ban kimutatott románok számával, azután az 1910-ben kimutatott reformátusok száma megegyezik az 1920-ban kimutatott magyarok számával, végül az 1910. évi római katolikusok száma az 1920-ban kimutatott németek számával. Világosan látszik tehát, hogy e „népszámlálás“ végzői az 1910. évi felekezeti adatokat egyszerűen travesztálták 1920. évi nemzetiségi adatokká, nem törődve azzal, hogy az egyes felekezetek hívei között esetleg más nemzetiségűek is vannak s hogy tíz év alatt a számok alaposan megváltozhattak.

A Dictionarulban szereplő helytelen megyei összegeket az állami Statisztikai Évkönyv is átvette (l. 1922. évi 23. lap és 1923. évi 12. lap). E két évkönyv az adatokat városok és vidék szerint is külön közli, amiből kitűnik, hogy a városok lakossága 1910-től 1920-ig 678.423-ról 721.546-ra növekedett, míg a községek népessége ugyanezen idő alatt 4,570.099-ről 4,392.578-ra csökkent s az elcsatolt terület összes lakossága is 5,248.522-ről 5,114.124-re fogyott.¹⁾

Az 1924. évi Statisztikai Évkönyv az 1923. évről már egészen új adatokat közöl Erdély és az elcsatolt többi terület lélekszámaul. Ezek szerint az adatok szerint (l. 12. lap)

¹⁾ A Jakabffy Erdély Statisztikájában 5,113.224 lélekszám szerepel, minthogy Maros-Torda megye összes lakossága a Dictionarulban 900-zal kevesebbnek van kimutatva (219.051), mint amennyit a részletek adnak (219.951). Az 1922-es Évkönyv ez utóbbi számot már helyesen közli, négy lappal odább azonban már újra előbukkan az ominózus 219.051 szám, amely még a következő 1923-as Évkönyvben is erősen tartja magát. Az 1924-es Évkönyv utóljára közli az 1920. évi adatokat (a 12. lapon), de itt már változatosság kedvéért nem Maros-Tordánál van a hiba, hanem Nagy-Küküllőnél, melynél igaz, csak egy egységgel hibázik (148.864 helyett 148.865), de annál kiadósabb a tévedés Krassó-Szörénynél, ahol 424.264 helyett 242.264-et közöl. Ez a goromba hiba egyébként már az előző 1923-as Évkönyvben is benne van. Úgy látszik, Romániában nem ismerik azt a szokást, hogy a statisztikai táblázatokat ki-
szedés után is le szokták összegelni.

Erdély lakossága már 5,487.966. Ez a szám szembe van állítva az 1920. évre megállapított 5,114.124 lélekszámmal, a szaporodás tehát 3 év alatt nem kevesebb, mint 373.842, ami 7·3%-nak felel meg. Hogyan keletkezett ez a lélekszám, arra magyarázatot találunk a „Buletinul Statistic al Romaniei“ 1925. évi 1. számában, ahol N. Istrate úr, aki azóta a kolozsvári kerületi statisztikai szolgálat élére került, beszámol arról, hogy hogyan állapították meg Erdély népességét 1923. év végére. A dolgozat bevezetésében beismeri, hogy a Dictionarulban közölt adatok nem mutatják a való helyzetet és hogy az 1920. évi gyors népszámlálás alapján szerkesztett a belügyminisztérium által a választóügyi reform érdekében. Szükséges volt ez adatok helyesbítése azért is, mivel ez adatok alkalmat adtak az erdélyi kisebbségeknek e népszámlálással szemben való elégedetlenségre.

Ez a dolgozat a szemfényvesztésnek és a hozzánemértésnek ismét klasszikus példája. Az 1923. évvégi népességet következőképp próbálja megállapítani: Feltételezi, hogy a háború után a lélekszám ugyanannyi volt, mint 1910-ben s feltételezi, hogy az *évtized* hat békeesztendőjének szaporodása kipótolta a *négy háborús esztendő* egész veszteségét, de viszont ha így gondolkodik, akkor az 1920. évi népességhez, melyet az 1910. évvel vesz egyenlőnek, egyszerűen hozzá kellett volna adni az 1921—1923. évek természetes szaporodását. Ő ezzel szemben az 1920—1923, tehát négy év természetes szaporodásával operál (210.629), de még így is 28.818-al több lélekszámot hoz ki 1923. év végére, mint amennyit a természetes szaporodás megengedne. Az így teljesen megmagyarázhatatlan módon kihozott 5,487.966 lélekből, amelyet 1923. év végére állapít meg, levonja az utolsó négy év természetes szaporulatát, amivel az 1919. évvégi lélekszámot kellett volna megkapnia s ő mégis ezt a számot, mint 1920. évi népességet állapítja meg (5,277.237). Látszik tehát, hogy a népesség kiszámításának legelemibb módjával sincsen tisztában. Konstatálja ezután, hogy ez az utóbbi szám 163.113-mal nagyobb, mint az a szám, amelyet az ugyancsak általa szerkesztett Ditrionarul ugyanarra az évre megállapított, amivel ő maga a legszigorúbb elítélő kritikát gyakorol az 1920. évi összeírás eredménye felett.

Így végezve a lélekszámmegállapítással, szóról-szóra a következőképp folytatja: „vizsgálván az adatokat Erdély lakosságának

nemzeti eredetére vonatkozólag, megállapíthattuk, hogy 1923. év végén a román elem az idegen nemzetiségű polgárokkal szemben a következő arányban találtatott:

Nemzetiség	szám szerint	%-ban
Román	3,232.806	58·90
Magyar	1,357.442	24·73
Német	557.683	10·16
Zsidó	203.191	3·71
Egyéb	136.844	2·50
1923-ban összesen: 5,487.966		100.00

Mindenesetre joggal kérdezhajjuk, ha már magának a lélekszámnak a megállapítása is ilyen bonyodalmas számításokkal és feltételezésekkel történt, hogyan tudta N. Istrate a lakosság nemzetiségi megoszlását ilyen egységeig menő pontossággal megállapítani. Errenézve semmiféle magyarázatot nem ad s így a rejtélynek nem tudunk nyitjára jönni. Az kétségtelenül bizonyos, hogy 1923-ban népszámlálás nem volt Erdélyben s mégis ilyen nagyszerű pontossággal tudja az egyes nemzetiségek számát. Tanulmányának végén az 1920—1923. évek természetes szaporodásának nemzetiségi megoszlását is közli,¹⁾ de ez nem lehet elegendő a számításra, ha maga a kiindulási alap nincs meg. A természetes szaporodás nemzetiségi megoszlása alapján különben sem lehetne a románságnak ilyen nagy növekedését megállapítani, mert maga Istrate panaszkodik következőképpen: „Amint látjuk, a románok szaporodása az idegen eredetű polgárokéval szemben alacsonyabbrendűnek mutatkozik, ami gondolkodóba kell, hogy ejtsen minket“. (I. Buletinul 115. lap.)

Megjegyzendő, hogy ott, ahol a négy évi természetes szaporodást az illető nemzetiségek számához viszonyítja, *ezrelékek* helyett tévesen *százalékokban* fejezi ki a szaporodást; előzőleg pedig a természetes szaporodást keveri össze a születési aránnyal (107. és 109. lap), amelynek a népesség kiszámításához semmi köze. Majd a születési arányt több helyütt percentnek nevezi. Látszik tehát, hogy a legelemibb statisztikai fogalmakkal nincs tisztában.

A fentebbi nemzetiségi számadatokat Istrate városok és vidék szerint is közli tör-

¹⁾ Valószínűleg felekezeti megoszlás alapján, mert tudomásunk szerint az anyakönyvvezetők által beküldött népmozgalmi kimutatások nem tartalmaznak rovatot a nemzetiségre nézve, csupán a felekezetre.

vényhatóságoként, azonkívül a 8 legnagyobb városról külön is adja az adatokat. Egyébként a Statisztikai Évkönyv is átveszi a lélekszámra vonatkozó adatokat 1924-től kezdve, de érdekes, hogy míg első ízben az 1920. évi adatokkal hasonlítja össze az 1923. évi adatokat, addig az Évkönyv későbbi évfolyamaiban már az 1910. évi magyar népszámlálás adataival állítja azokat szembe, amiből az látszik, hogy az 1920. évi román adatokat maga sem tartja összehasonlításra érdemeseknek, s viszont az 1923. évi eredményekből nem veszi át a városok nemzetiségi adatait, holott az 1920. éveket előbb közölte.

Az egyes városokról közölt lélekszám-adatok és a nemzetiségi megoszlás adatai bepillantást engednek ennek az egész műveletnek a komolyságába és szavahihetőségébe. Istrate az Erdélyi 40 város közül csak 8-at ismer el olyat, amely a város nevet megérdemli, szerinte a város csak 40.000 lakosnál kezdődik. A statisztikában teljesen szokatlan ennek a magas határnak a kikötése, mert hiszen nyugaton sokszor már a 2—3.000 lakosú helységeket is a városokhoz számítják. Nem lehet tudni, hogy mi növelte meg annyira Istrate úrnak az igényeit ebben a tekintetben, hogy olyan ősi városokat, a kultúrának olyan régi várait, mint pl. Nagybánya, Máramarossziget, Dés, Beszterce, Torda, Segesvár, Medgyes, Gyulafehérvár, Székelyudvarhely stb. nem tekinti városoknak, szerinte ezek nem érdemlik meg a város nevet. Szerinte csak az alábbi 8 város érdemli meg a város nevet, melyeknek lélekszámát és nemzetiségi megoszlását a következőkben adja:

Városok nevei	Összes népesség 1923-ban	Népesség nemzetiség szerint				
		román	magyar	német	zsidó	egyéb
Kolozsvár ...	105.000	35.000	51.600	3.200	14.000	1.200
Temesvár ...	90.000	15.000	28.000	35.000	7.000	5.000
Nagyvárad ...	90.000	18.000	47.000	1.500	22.000	1.500
Arad ...	75.000	22.000	38.700	4.200	8.000	2.100
Szatmárnémeti	60.000	15.000	24.690	159	20.000	151
Brassó ...	50.000	18.000	16.500	13.300	2.000	200
Szeben ...	45.000	15.000	4.405	23.199	2.000	396
Marosvásárhely	40.000	7.000	26.047	758	6.000	195
Összesen	555.000	145.000	236.942	81.316	81.000	10.742
%	100	26.13	42.69	14.65	14.59	1.94

A városoknál tehát, amint látjuk, ezresekre kikerekített számokkal dolgozik, sőt a többi 32 városnál, amelyeknek lélekszámadata egyenként közölve van az 1924-es és következő Statisztikai Évkönyvekben, szintén kikerekített számok szerepelnek.

Hogy meg lehessen ítélni, mennyire megbízhatók ezek az adatok, úgy az összes létszámot, mint a nemzetiségi megoszlást

illetőleg, a fentebb felsorolt 8 városnak lélekszámát és a lakosok anyanyelv szerinti megoszlását közöljük a négy utolsó magyar népszámlálás szerint és ezzel összevetjük azokat az adatokat, amelyeket a Dictionarul közöl 1920-ból és az Istrate által „megállapított” adatokat 1923-ból. (L. a 84. oldalon levő táblát.)

Míg tehát a háborúelőtti magyar adatok szerint e városokban egyenletes fejlődés mutatkozik és az egyes nemzetiségek számarányai sem mutatnak lényeges változást, addig a háború utáni adatok, amelyek, amint már többször szó volt erről, nem rendszeres népszámlálásoknak, hanem csak ad hoc végrehajtott összeírásoknak, vagy pedig teljesen felelőtlen számításoknak az eredményei, a lakosság hihetetlen arányú fejlődéséről, a nemzetiségi megoszlásnak pedig teljes rendszertelenségéről számolnak be. Kétségtelennek tartjuk mi is, hogy az erdélyi imperiumváltozás következtében a magyarság száma legalább is arány szerint, feltétlenül megfogyatkozott ezekben a városokban, a románoké pedig megnövekedett, mert hiszen a románok a magyar tisztviselőket kiüldözték, s helyükbe jórészt az ókirályságból román tisztviselőket tettek és sok szabadfoglalkozású egyének is lehetlenné tették ottmaradását. Hogy azonban az imperiumváltozás ilyen nagy mértékben felforgatta volna a városok nemzetiségi összetételét, azt határozottan kétségbevonjuk, már csak azért is, mert egy *statisztikus nem fogadhat el teljes érvényűeknek olyan nemzetiségi adatokat, amelyek nem az egyes egyének egyenkénti megoszlása és önvallomása révén gyűjtettek össze.* Hogy milyen lelkiismeretességgel állítottak össze ezek az adatok, arra a legtipikusabb példa Szatmárnémeti város esete. A többször említett Dictionarul betűrendes részében Szatmárnémeti város lakossága gyanánt 58.251 lelket mutat ki az 1910. évi 34.892-vel szemben. E városban tehát 10 év alatt a világháború dacára több mint 23.000 főnyi (70%-os) szaporodás mutatkozott volna. Hogy ez a bevándorlott tömeg hogyan fért el a lakóházaknak a Dictionarul szerint meg nem változott számában (4.271) erre a rejtélyre nem kapunk magyarázatot. Úgy látszik, a túlzást a Dictionarul szerkesztői maguk megsokallották, mert az összefoglaló részben már csak 37.376-tal vanszámítva Szatmárnémeti lélekszáma s ez van azután a román Statisztikai Évkönyvekben is átvéve. Istrate úr azon-

**Erdély és a kapcsolt részek 8 legnagyobb városának lélekszáma és nemzetiségi megoszlása
1880-tól 1923-ig.**

Population et répartition par nationalité des 8 plus grandes villes de la Transylvanie et des „parties rattachées,” de 1880 à 1923.

Város Villes	Év Année	Összes né- peség ¹⁾ Population totale ¹⁾	Magyar Hongrois		Román Roumains		Német Allemands		Zsidó ²⁾ Israélites ²⁾		Egyéb Autres	
			absz. szám nombre abs.	%	absz. szám nombre abs.	%	absz. szám nombre abs.	%	absz. szám nombre abs.	%	absz. szám nombre abs.	%
Kolozsvár	1880	30.363	24.282	80.0	3.655	12.0	1.479	4.9	(1.601)	(5.3)	947	3.1
	1890	35.855	29.083	81.1	4.715	13.1	1.352	3.8	(2.485)	(6.9)	705	2.0
	1900	49.295	40.845	82.9	6.039	12.3	1.784	3.6	(4.730)	(9.6)	627	1.2
	1910	60.808	50.704	83.4	7.562	12.4	1.676	2.8	(7.046)	(11.6)	866	1.4
	1920	83.542	41.583	49.8	28.274	33.8	2.073	2.5	10.633	12.7	979	1.2
	1923	105.000	51.600	49.2	35.000	33.3	3.200	3.1	14.000	13.3	1.200	1.1
Temesvár	1880	37.815	7.739	20.4	5.169	13.7	20.259	53.6	(4.196)	(11.1)	4.648	12.3
	1890	44.849	11.088	24.7	5.585	12.4	23.896	53.3	(5.029)	(11.2)	4.280	9.6
	1900	59.229	19.136	32.3	6.298	10.6	29.614	50.0	(6.057)	(10.2)	4.181	7.1
	1910	72.555	28.552	39.4	7.506	10.4	31.644	43.6	(6.728)	(9.3)	4.793	6.6
	1920	82.689	26.185	31.7	15.892	19.2	29.188	35.3	8.296	10.0	3.128	3.8
	1923	90.000	28.000	31.1	15.000	16.7	35.000	38.9	7.000	7.8	5.000	5.5
Nagyvárad	1880	31.324	27.189	85.8	2.067	6.6	1.253	4.0	(8.186)	(26.1)	815	2.6
	1890	38.557	34.239	88.8	2.527	6.6	1.014	2.6	(10.115)	(26.2)	777	2.0
	1900	50.177	44.750	89.2	3.335	6.6	1.404	2.8	(12.294)	(24.5)	688	1.4
	1910	64.169	58.421	91.1	3.604	5.6	1.416	2.2	(15.155)	(23.6)	728	1.1
	1920	68.081	40.744	59.8	8.441	12.4	598	0.9	17.880	26.3	418	0.6
	1923	90.000	47.000	52.2	18.000	20.0	1.500	1.7	22.000	24.4	1.500	1.7
Arad	1880	35.556	20.516	57.7	6.613	18.6	5.618	15.8	(4.415)	(12.4)	2.809	7.9
	1890	42.052	25.901	61.6	7.873	18.7	5.626	13.4	(4.795)	(11.4)	2.652	6.3
	1900	56.260	38.929	69.2	9.556	17.0	5.643	10.0	(6.086)	(10.8)	2.132	3.8
	1910	63.166	46.085	73.0	10.279	16.3	4.365	6.9	(6.295)	(10.0)	2.437	3.8
	1920	62.490	39.399	63.0	12.469	20.0	3.012	4.8	5.306	8.5	2.304	3.7
	1923	75.000	38.700	51.6	22.000	29.3	4.200	5.6	8.000	10.7	2.100	2.8
Szatmár- németi	1880	19.708	17.520	88.9	985	5.0	769	3.9	(2.855)	(14.5)	434	2.2
	1890	20.736	19.587	94.4	717	3.5	267	1.3	(3.427)	(16.5)	165	0.8
	1900	26.881	25.080	93.3	914	3.4	586	2.2	(5.287)	(19.7)	301	1.1
	1910	34.892	33.094	94.9	986	2.8	629	1.8	(7.194)	(20.6)	183	0.5
	1920	58.251 ²⁾	39.009	67.0	9.741	16.7	385	0.6	8.959	15.4	157	0.3
	1923	37.376	24.671	66.0	4.543	12.2	156	0.4	7.855	21.0	151	0.4
Brassó	1880	29.584	9.827	33.2	9.382	31.7	9.919	33.5	(610)	(2.1)	456	1.6
	1890	30.739	10.441	34.0	9.758	31.7	9.578	31.2	(769)	(2.5)	962	3.1
	1900	36.646	14.115	38.5	11.248	30.7	10.644	29.0	(1.198)	(3.3)	639	1.8
	1910	41.056	17.831	43.4	11.786	28.7	10.841	26.4	(1.417)	(3.4)	598	1.5
	1920	40.335	15.137	37.5	12.183	30.2	11.293	28.0	1.505	3.8	217	0.5
	1923	50.000	16.500	33.0	18.000	36.0	13.300	26.6	2.000	4.0	200	0.4
Nagy- szeben	1880	19.446	2.065	10.6	2.810	14.5	14.328	73.7	(420)	(2.2)	243	1.2
	1890	21.465	3.199	14.9	4.581	21.3	13.148	61.2	(478)	(2.2)	537	2.6
	1900	29.577	5.747	19.4	7.106	24.0	16.141	54.6	(874)	(3.0)	583	2.0
	1910	33.489	7.252	21.7	8.824	26.3	16.832	50.3	(1.307)	(3.9)	581	1.7
	1920	32.748	4.291	13.1	8.553	26.1	18.218	55.6	1.310	4.0	376	1.2
	1923	45.000	4.405	9.8	15.000	33.3	23.199	51.6	2.000	4.4	396	0.9
Maros- vásárhely	1880	13.192	11.451	86.8	893	6.8	525	4.0	(847)	(6.4)	323	2.4
	1890	14.575	12.918	88.6	899	6.2	442	3.1	(1.036)	(7.1)	316	2.1
	1900	19.522	16.705	85.6	1.864	9.6	686	3.5	(1.658)	(8.5)	267	1.3
	1910	25.517	22.790	89.3	1.717	6.7	606	2.4	(2.755)	(10.8)	404	1.6
	1920	30.988	23.178	74.8	3.947	12.8	446	1.4	3.246	10.5	171	0.5
	1923	40.000	26.047	65.1	7.000	17.5	758	1.9	6.000	15.0	195	0.5

¹⁾ 1880-ban és 1890-ben polgári, 1900-ban és 1910-ben összes népesség a magyar népszámlálás szerint. 1920-ban a román „Dictionarul” adata, 1923-ban N. Istrate számítása. — Pour 1880 et 1890, population civile; pour 1900 et 1910, populat. totale, suivant le recensement hongrois. Pour 1920, chiffre du „Dictionarul” roumain; pour 1923, calcul de M. N. Istrate.

²⁾ A Dictionarul betűrendes részében ezek az adatok szerepelnek, a Román Statisztikai Évkönyvben ellenben az alatta lévő sorban közöltek. — Ces chiffres figurent dans la partie alphabétique du Dictionarul. Pour ceux de l'Annuaire Statistique Roumain, v. la ligne suivante.

³⁾ A zsidó lakosság 1880—1910. évi adatai csak a későbbi adatokkal való összehasonlítás végett közöltek zárójelben. Ezek a többi nemzetiségek között már szerepelnek. — Les chiffres de la population israélite de 1880—1910 ne sont publiés, entre parenthèse, que pour la comparabilité avec les données ultérieures. Celles-ci figurent parmi les autres minorités ethniques.

ban mégsem akart engedni ebből az általa már egyszer megállapított magas számból, mert 1923-ban, tehát 3 év múlva, már újra 60.000-re becsüli Szatmárnémeti lélekszámát, a nemzetiségeket azonban már egészen más kulcs szerint osztja meg. Még mindig sokallván a magyarok számát, egyszerűen több mint kétszeresre növeli a zsidókat, de a románokról sem feledkezik meg, azokat is 15.000-re szaporítja, a 3 év előtti számnak több, mint háromszorosára. Papiron tehát elérte azt, hogy ma már a színmagyar Szatmárnémeti városának, amelynek lakosságában a magyar statisztika szerint 94·9% volt magyar és a lakosságnak 74·0%-a nem is tudott más nyelven, mint magyarul, ma már csak relativ többséget képvisel a magyarság. Hasonló hihetetlen arányú nép-növekedés mutatkozik Kolozsvárott, amely szintén meghaladja a 70%-ot 1910 óta, de itt legalább megoszlik a szaporodás a háborús évtized és az utolsó 3 év között. Megjegyzendő, hogy 1920-ban a Ditrionarul szerint szintén közel 23.000-rel megszapordott lakosság pontosan ugyanannyi házban lakott (6.283), mint 10 évvel ezelőtt a 60.808 főnyi népesség. Itt még az 1923. évi adatok szerint a magyaroknak is engedélyezett Istrate úr 10.000 főnyi szaporodást, bár nem tudjuk elképzelni, bármennyire is örvendetes lenne ránk nézve, hogy ma Kolozsvárott még a zsidók levonása után is több magyar laknék, mint 1910-ben. Valószínűnek tartjuk, hogy ezek a számok a rendőri bejelentőhivatal adatai alapján vannak számítva, amely számbaveszi ugyan a beköltözőket és bejelentetteket, de nem vesz tudomást az elköltözöttekről. Ha Istrate úr a számítást a természetes szaporodás alapján állapította volna meg, vagy ahogy ő mondja — összekeverve a fogalmakat — a születési arány alapján, akkor a városokban ilyen óriási számokat semmiesetre sem hozhatott volna ki. De ha viszont a városokban figyelembe vette a bevándorlásokat is, akkor hogyan tudta ennek az ellenkezőjét: a falusi lakosság kivándorlását konstatálni? Vagy talán a természetes szaporodás alapján vármegyénként megállapított lélekszámból egyszerűen levonta a városoknak a bevándorlás figyelembevételével megállapított számait, de viszont akkor hogyan hozta ki a nemzetiségi megoszlásnak a számait, külön a városokban és külön a falvakon? Mindennek a magyarázatával Istrate úr adós maradt. Elénk állítja a végső számokat, amivel laikusokat

ugyan megtéveszthet és talán olyanokat, akik bizonyos rokonszenvvel kísérik az új román állam nemzetiségi konszolidációját, de a tudomány alapján álló objektív statisztikusokat semmiesetre sem.

A többi 32 város adata egyenként nincsen közölve e cikkben, de a lélekszámadatak megtalálhatók a Román Statisztikai Évkönyvekben minden valószínűség szerint Istrate számításai szerint. Itt azután Istrate úr még szabadabb folyást enged fantáziájának. A városok egész sorában 40—50, sőt 100%-os szaporodást mutat ki *három év alatt*. Így növekedett meg pl. Gyulafehérvár lakossága 9.645-ről 14.000-re, Vízaknái (mely évtizedek óta szinte stagnált!) 4.142-ről 6.000-re, Medgyesé 10.124-ről 15.000-re, Segesváré 11.561-ről 18.000-re, Tordái 16.000-ről 23.000-re, Nagykárolyé 15.294-ről 23.000-re és így tovább, sőt Dicsősémmártoné 4.907-ről 9.000-re, Gyergyószentmiklósé pedig 8.820-ról 15.000-re ugrott fel, tehát majdnem megkétszereződött. Ezzel szemben a többi székely város lakossága fogyott vagy stagnált, a kis Hátszeg városra pedig ugyancsak megharagudhatott Istrate úr, mert lélekszámát 4.043-ról 3.000-re szálította le.

Abban a legelől említett tanulmányban, amelynek társszerzői Teodoresco és Istrate, ugyanazok az adatok szerepelnek, amelyek Istratenak a Buletinulban megjelent tanulmányában. Nagyon valószínűnek tartjuk tehát, hogy ezt a közös tanulmányt is Istrate írta s neki kell tulajdonítani nemcsak azt a lelkiismeretlenséget és pontatlanságot, amelyet az adatok összeállításában mutat, hanem azt a rosszindulatot és tudománytalan eljárást is, amellyel a magyar nemzetiségi statisztika több évtizedes munkáját és annak eredményeit kritizálja és lekicsinyíti. A módszereknek és az összehasonlító adatoknak ismertetése után joggal lehet kérdezni, hogy a román statisztika, amely rendes népszámlálás alapján még eddig nem csinált nemzetiségi statisztikát, milyen erkölcsi és tudományos jogosultsággal bírálja a magyar nemzetiségi statisztikai adatokat, amelyeknek hitelességét immár négy, pontosan végrehajtott egyénekenkénti népszámlálás és lelkiismeretes feldolgozás egybevágó eredménye igazolja.

E sorok írója a Nemzetközi Statisztikai Intézet kairói ülésén bemutatott dolgozatában objektív tudományos alapon igyekezett kimutatni azt, hogy a magyar nemzetiségi statisztikának a módszere a valóságnak a

legjobban megfelelő, legtökéletesebb, s minden irányban ellenőrizhető adatokat produkál. Istrate úr ellenben bírálatában nem annyira a felvételi módszereket védi, mint inkább azzal a váddal foglalkozik, hogy a világháború előtti Magyarország elnyomta a nemzetiségeket s azok számát szerinte éppen az anyanyelv kérdésével akarta leszorítani. Visszafordítom a kérdést; ha valamely állam statisztikájának az a célja, hogy a többségi nemzetet nagyobbnak, a kisebbségeket pedig alacsonyabb számunak tüntesse fel a valóságosnál, nem jobban szolgálja-e ezt a célt az a módszer, amely a polgárokat az általuk beszélt és magukénak vallott nyelvük ellenére és akarataik ellenére is, tömegesen más nemzetiségekhez sorozza, csupán azért, mert azok nevükből, vagy vallásukból következtetve más nemzetiségből származnak. *Ez a módszer sokkal több önkényre ad lehetőséget az államhatalomnak, mint az a módszer, amely kinek-kinek szabad választására bízta, hogy milyen nyelvet akar magáénak vallani s milyen nemzetiséghez kíván tartozni.* Istrate úr cikke egyik fejezetének az a címe, hogy „a nemzetiség megállapítása az anyanyelv alapján lehetetlen“. Mint számtalan példa mutatja, nemcsak hogy nem lehetetlen, hanem az egyedüli helyes módszer, sőt Románián kívül nincsen állam, amely nemzetiség megállapításánál az illető egyének által beszélt nyelvet teljesen figyelmen kívül hagyná.

A kairói ülésre beadott tanulmányomban jogos kifogás tárgyává is tettem Romániának ezt az eljárását, bár azon a helyen Romániát nem neveztem meg, a célzás azonban világos volt. Tettem ezt akkor azért, mert 1927-ben, április havában a román kormány népszámlálást rendelt el egész Románia területére s a népszámláló íven a nemzetiség vagy anyanyelv helyett a „népi eredet“ (születés szerinti nemzetiség) kérdezett. Azóta kiderült, hogy ezt a népszámlálást a román belügyminisztérium rendelte el kellő tudományos előkészítés s a Statisztikai Hivatal közreműködése nélkül, sőt a román Legfőbb Statisztikai Tanács ellenzése mellett.

A Buletinul Statistic al Romaniei 1928. évi 1. számában az állami statisztikai hivatal beszámol előzőévi munkásságáról. Ebben a beszámolóban a következő érdekes adatokat találhatjuk: A Legfőbb Statisztikai Tanács 1927. évi január 20-iki ülésén „vita tárgyát képezte a népszámlálás kér-

dése tekintettel arra, hogy Európában a háború után csupán Románia nem fogantatosított népszámlálást, miért is sem a lakosainak száma, sem népességének faji összetétele pontosan nem tudható“. Ezt tehát maga a román Legfőbb Statisztikai Tanács szövezi le, hogyan mert tehát Istrate úr ezek után vitát kezdeni légből kapott adatok alapján a magyar statisztika 13 próbás adataival? A Legfőbb Statisztikai Tanács 1927 február 25-én és ezt követően tartott ülésein tárgyalta le az 1927. évi áprilisban rendezett népszámlálás ügyét, erre vonatkozik elsősorban a február 25-i ülés jegyzőkönyve, amely szerint „ezen az ülésen C. Bucsan, a belügyminisztérium államtitkárja előterjeszti és kéri, hogy a Tanács hagyja jóvá a belügyminisztérium által a népesség közigazgatási úton fogantatosítandó megszámlálásának azonnali végrehajtását. A kérdést illetően élénk vita keletkezik, a Tanács tagjainak többsége azon a véleményen lévén, hogy a népszámlálást a szükséges előkészítés nélkül, amely időt igényel, s elegendő anyagi eszközök hiányában nem lehet fogantatosítani. Bucsan úr azonban fenntartja, hogy csupán a lakosság számára és állampolgárságára vonatkozó számlálást rövid idő alatt és a legszűkebbre szabott anyagi eszközökkel mégis végre lehet hajtani.

Hosszas tárgyalás után a Tanács azt a véleményt fejezi ki, hogy „a belügyminisztérium eszközölhet közigazgatási úton egy a népesség lélekszámára vonatkozó számbeli ellenőrzést, a nélkül azonban, hogy a Statisztikai Hivatal egy későbbi tudományos alapon eszközözendő általános népszámlálásról lemondana“. Dr. Colescu szerint „a javasolt munkálat nem tekinthető a tudományos statisztika értelmében fogantatosítható népszámlálásnak, hanem csak a tulajdonképeni népszámlálás előkészítésének, amelynek szükségessége annyira parancsoló“.

Az 1927 április 9-i ülésen „a népesség ellenőrzése“ tárgyában folytatott hosszas vita után a Tanács úgy véli, hogy a munkálatot a belügyminisztérium végezvén, a statisztikai hivatalt az eredményért semmi felelősség nem terheli.

Az 1927 október 7-i ülésen a belügyminisztérium által fogantatosított ellenőrzés eredményének a kérdése került sorra: „A belügyminisztérium képviselőinek a jelentésére, melyet a városi és vidéki népességre, annak történelmi tagozódására a népsűrűséggel együtt s a lakosságnak faji száma-

zás szerinti megoszlására vonatkozó — három statisztikai táblázattal kísért, a Tanács hangsúlyozza, hogy a lakosság ellenőrzésének ezek az eredményei *nem a népesség rendszeresen megszervezett megszámlálásából erednek*, s ezek még az ideiglenes adatok komoly garanciáját sem szolgáltatják, ennél fogva meggondolandó, hogy a külföld részéről élénk érdeklődéssel várt számokat a népességre vonatkozóan nyilvánosságra hozzák-e. A Tanács nézete szerint a legokosabb volna ezeket az eredményeket közzé nem tenni“. Ezen az ülésen döntés ebben a tekintetben nem történt.

Az 1927 október 17-i ülésen újabb vita volt az adatok nyilvánossághozatala tárgyában, de ekkor sem határoztak és úgy a november 21-i, mint a december 12-i ülésen ismét elhalasztják a döntést, sőt a november 21-i ülésen a Tanács újból tiltakozik az ellen, mintha e számlálás az ő beleegyezésével történt volna.

Látjuk ezekből a jegyzőkönyvekből, hogy a román Legfőbb Statisztikai Tanács nagyon helyesen arra az álláspontra helyezkedett, hogy nem ismeri el hiteleseknek a lakosság számára és nemzetiségére vonatkozólag azokat az adatokat, amelyeket egy ilyen tudományos előkészítés nélküli népösszeírás eredményez, de akkor az alája tartozó állami Statisztikai Hivatal miért nyomja rá a hitelesség pecsétjét Istrate úrnak nem is összeírásból származó adataira, hanem csak magánszámításaira, amelyeket nemcsak a Statisztikai Hivatal által kiadott Bulletinban, hanem a román Statisztikai Évkönyvekben is leközöl, s amelyeket most Teodoresco és Istrate urak a magyar statisztikai adatokat teljesen megsemmisítő hiteles adatként tárnak a világ elé?

Az 1927. évi áprilisi ellenőrző népösszeírás nemzetiségi adatait tényleg nem publikálták, bár azok, mint a fentebb idézett egyik jegyzőkönyv elárulja, meg vannak a román belügyminisztérium irattárában. Habár a Legfőbb Statisztikai Tanács nagyon erősködött a jegyzőkönyvek szerint, hogy a belügyminisztérium népösszeírásának az adatait nem fogja publikálni, mégis a Bulletin Statistique de la Roumanie 1928. évi 2. számában a 25. lapon a szöveg közé eldugva megtaláljuk a féltve őrzött lélekszámadatokat országrészek szerint, amelyek tényleg nagy meglepetésekkel szolgálnak. E közlés szerint volt u. i. 1927 április 24-én a lélekszám:

Az Ókirályságban	8,260.903
Besszarábiában	2,555.071
Bukovinában	811.742
Erdélyben, Bánságban stb.	5,312.358
Összesen	16,940.074

Románia lélekszáma tehát 1927 áprilisában 16,940.074 lélek volt, ami körülbelül egy fél millióval marad el az 1926. év végére kiszámított népességtől.¹⁾ A kiszámítás tehát, amint látjuk, meglehetősen *ingatag alapon* nyugodott. Még érdekesebb, hogy Erdély és a Bánság lélekszáma 1927 áprilisában csak 5,312.358, tehát messze elmaradt Istrate-nak 1923. év végére nagy tudományos (!) apparátussal 5,487.966-ban megállapított lélekszáma mögött. Ha Istrate számítását vesszük alapul és ahhoz hozzáadjuk Erdély lakosságának népnövekvését az 1924—26. években, ami összesen 130.610-et (47.224 — 43.373 — 40.013) és még 1927 első négy hónapjára is számítunk 12.000 főnyi szaporodást, úgy 1927 április végén Erdély lakosságának körülbelül 5,630.000-nek kellett volna lenni. Istrate úr számítása tehát 318.000 lélekkel marad el a valóság mögött. Ő ezt a számítást csak azért csinálta, hogy a városokban óriási szaporodást tüntetvén fel, amelyet teljes egészében a románoknak könyvel el, ezzel a magyarság számát és arányát lecsoríthassa.

A román Statisztikai Tanács s valószínűleg a Statisztikai Hivatal is annak ellenére, hogy a nem tudományos rendszerességgel készült népszámlálást elítéli, és annak eredményeit nem tartja hiteleseknek, a román belügyminiszter által a nemzetiségi hovatartozásra vonatkozólag feltett kérdést, amelyet legjobban kifogásoltunk, mégis magáévá teszi, mert hiszen azon a támadó cikkeken, amely az én javaslatom ellen irányult, az állami Statisztikai Hivatal igazgatójának a neve is szerepel. Fel kell tételeznem tehát, hogy legközelebb a Statisztikai Hivatal közreműködésével tartandó, tudományosan előkészített népszámlálás is a „népi eredetet“, a „faji származást“ fogja kérdezni. Valószínű, hogy a román statisztikusokat az a meggondolás és hiedelem vezeti, hogy a magyar statisztika Erdélyben és a kapcsolt részekben temérdek sok elmagyarosodott román mutatott ki magyarok gyanánt. Nem tagadjuk, hogy amennyiben vannak ilyen elmagyarosított románok, azokat a magyar statisztika a

¹⁾ L. fentebb a 77. lapon.

valóságához híven magyarokul mutatta is ki, de viszont románoknak mutatta ki azokat a magyarokat, akik némzedékeken keresztül eloláhosodtak, még akkor is, ha egyébként magyarul tudtak, de magukat oláhoknak vallották. Erről mindenki meggyőződhetik, aki a magyar népszámlálások kötetét tanulmányozza, ott megtalálhatja törvényhatóságunkint az oláhul tudó magyarok és a magyarul tudó oláhok számát. Ezeket az adatokat a magyar statisztika olyan fontosaknak tartotta, hogy községenként feldolgozta a vallással kapcsolatban. Az erre vonatkozó két feldolgozási táblát az 1910. évi népszámlálásról a 89. és 90. oldalon közöljük.

Ez a két tábla, amely teljes betekintést enged minden egyes község nemzetiségi viszonyaiba és a lakosság nyelvismeretébe, a háború előtti Magyarországnak mind a 12.500 községéről és városáról rendelkezésre áll és a Központi Statisztikai Hivatal nyilvános könyvtárában lévén elhelyezve, bárki által megtekinthető. Nem hiszem, hogy bármely ország statisztikája rendelkezék ilyen részletes községi táblával, joggal lehet tehát a felvételnek és feldolgozásnak ezt a rendszerét mintául odaállítani.

Az említett cikk szerzői a beszélt nyelvek fontosságát is elismerik, de arra nézve nem tesznek nyilatkozatot, hogy a beszélt nyelvet hogyan akarják felvenni, ha ragaszkodnak ahhoz, hogy a nemzetiséget nem a nyelv, hanem a származás alapján állapítják meg, mert hiszen akkor a románok ezreit kellene olyanokul kimutatniok, akik románul egyáltalán nem tudnak, a zsidóknak egész tömegét olyanokul, akik héber nyelven nem tudnak, németeket, akik németül, örményeket, akik örményül nem tudnak, stb. Felteszem továbbá azt a kérdést, vajjon meg fogják-e azt engedni, hogy a jelenleg magukat románoknak tartó, de nem román származású lakosságot is eredeti nemzetisége alapján mutassák ki. Mert hiszen ilyenek is vannak, nemcsak Erdélyben, de még inkább az Ókirályságban. Ha teljesen pártatlanok és igazságosak akarnak lenni, akkor *mindenkit, aki nem román származású, de jelenleg magát románként tartja, eredeti nemzetisége szerint kell beszámlálniok.* Vajjon meg fogják-e tudni őrizni a tárgyilagosságot e tekintetben? A jelekből ítélve aligha. Az eddig megtartott népszámlálásoknál, így 1920-ban Erdélyben és az említett 1927-es összeírásnál is a kisebbségek tele voltak panasszal. Mindenkit, akit

vallása, vagy neve alapján románként sejtettek, románoknak írták be tiltakozásuk ellenére is, ellenben a nyilvánvalóan idegen származású románokat meghagyták a románok soraiban. Különösen a magyarok számát igyekeztek olyan módon leszorítani, hogy a megmagyarosodott németeket, továbbá teljes számmal a zsidókat és örményeket, akik már magukat magyar nyelvűeknek vallották, kihasították a magyarok soraiból. Ugyanígy tettek minden görög-katholikus és görög-keleti magyarral, abban a feltevésben, hogy azok valamennyien csak elmagyarosodott románok. Ellenben egész falvakról tudjuk, hogy lakóik idővel eloláhosodtak, ezeket nem volt szívük a románok soraiból törölni. Rámutatunk különösen a cigányok esetére. A magyar statisztika a cigányokat is természetesen bevallott nyelvek alapján, tehát az asszimilálódás foka és iránya szerint mutatta ki. A cigány fajuk között tehát voltak cigány anyanyelvűek, továbbá magyar és oláh anyanyelvűek is a szerint, amint nyelvüket bevallották. Ezzel szemben a román statisztika — legalább, ahogy kivesszük az 1920-as adatokból — nemcsak a románnyelvű cigányokat nem vette ki az oláhok sorából, de sok esetben még a cigányoknak, vagy magyaroknak kimutatott cigányokat is odasorozta a románok közé s ezzel önmagával jutott ellentétbe, mert hiszen a felállított elv alapján az összes cigány származásukat — pedig ezeket könnyű felismerni s a köztudat is nyilvántartja cigány származásukat — a népi eredet alapján egytől-egyig cigányoknak kellett volna kimutatni. Hasonlóképp jártak el az Erdélyben szórványosan található bolgárokkal, akiket szintén a románok között könyveltek el, így a brassói bolgárokat is, akikről Brassó oláh városrészét „Bolgárszeg“-nek nevezik.

Az Ókirályságban ugyanilyen eljárást követtek eddig is a számításoknál és valószínűleg fognak követni a következő népszámlálásoknál is. Erre a feltevésre a következő adatok szolgáltatnak indokot: Teodoresco és Istrate említett tanulmányában, 1923. évvel jelezve, van egy kimutatás egész Románia lakosságának számáról és nemzetiségi megoszlásáról.¹⁾ Ebben a kimutatásban a magyarság száma 1,412.742 lélekkel szerepel, ami a 17,267.966 főnyi²⁾ összes

¹⁾ I. folyóirat 25. l.

²⁾ Ugyanannak az évnek a végére román Statisztikai Évkönyvek csak 16,736.283 lelket mutatnak ki, tehát ismét csekély félmilliónyi tévedés, illetőleg különbség.

várm. (thj. város).

Rt. város:

járás.

1910. évi népszámlálás.

Község:

16. Anyanyelv és nyelvismeret, a vallással összevetve.

Anyanyelv és nyelvismeret	F é r f i								N ö							
	Latin szert. r. kath.	Görög	Örmény	Reform. Agostai h. ev.	Gör. kel.	Unit.	Izraelita	Összesen	Latin szert. r. kath.	Görög	Örmény	Reform. Agostai h. ev.	Gör. kel.	Unit.	Izraelita	Összesen
Magyar																
Német																
Tót																
Oláh																
Ruthén																
Horvát																
Szerb																
Összesen																
Magyar anya- nyelvű beszél:																
Csak magyarul																
Más nyelven is:																
Nem magyar magyarul beszél:																
Német																
Tót																
Oláh																
Ruthén																
Horvát																
Szerb																
Összesen																
Nem magyar csak anyanyel- vén beszél:																
Német																
Tót																
Oláh																
Ruthén																
Horvát																
Szerb																
Összesen																

17. Anyanyelv és nyelvismeret egymással összevetve, teljes részletességgel.

várm. (thj. város).
járás.

1910. évi népszámlálás.

Rt. város:
Község:

Nyelvismeret	Férfak anyanyelv szerint													Nők anyanyelv szerint																														
	magyar	német	tót	oláh	ruthén	horvát	szerb	vend	bunyevác, sokác stb. *)	bolgár, krassován	bosnyák	cseh és morva	lengyel	cigány	örmény	olasz	francia	angol	egyéb ***)	összesen	magyar	német	tót	oláh	ruthén	horvát	szerb	vend	bunyevá, sokác stb. *)	bolgár, krassován	bosnyák	cseh és morva	lengyel	cigány	örmény	olasz	francia	angol	egyéb ***)	összesen				
Magyarul																																												
Németül																																												
Tótul																																												
Oláhul																																												
Ruthénul																																												
Horvátul																																												
Szerbül																																												
Vendül																																												
Bunyevácúl stb. **)																																												
Bolgárul v. krassovánul																																												
Bosnyákul																																												
Csehül és morvaul																																												
Lengyelül																																												
Cigányul																																												
Örményül																																												
Olaszul																																												
Franciául																																												
Angolul																																												
Összesen																																												

*) Bunyevác, sokác, dalmát és illir együtt. — **) Bunyevác, sokác, dalmát és illir nyelven együtt.

***) Az egyéb es ismeretlen anyanyelvűek részletezése anyanyelv és nyelvismeret szerint:

lakosságnak 8·2%-a. A magyarok száma tehát 1923-ban egész Romániában 1,412.742; ezzel szemben ugyanabban az évben magában Erdélyben koncedál Istrate úr 1,357.442 magyart. A két szám közötti *különbség* 55.300. Ennyi magyar volna tehát Erdélyen kívül egész Romániában. Bukovinában az osztrák népszámlálás is elismert körülbelül 10.000 magyart, ha ezeket leszámítjuk, az egész Ókirályságban (Besszarábiát nem számítva, ahol tényleg nincsen magyar, bár 100 évvel ezelőtt még ott is voltak magyarok) mindössze 45.000 magyar lenne. Tudjuk azonban, hogy magában Bukarestben több mint 30.000 magyar él, akik már a háború előtt is ott voltak. Kitűnik ez abból, hogy az 1912. évi népszámlálás 24.101 római katolikust és 11.386 protestánst talált Bukarestben, akiknek túlnyomó nagy része Erdélyből a székely földről származott. Azonkívül Moldvában kb. 110.000 római katolikus lakik,¹⁾ akiknek jó része igaz, hogy nyelvileg el van oláhosodva, de a román nép őket ma is „ungur“-oknak nevezi s túlnyomó többségük, különösen Bacau és Roman megyebeliek, kétségtelenül magyar (székely) származásúak, s 60—80 évvel ezelőtt még mindnyájan magyarul beszéltek. Ezek már láthatólag el vannak sikkasztva a magyarok számából, pedig ha a román statisztikusok a kimondott elvükhöz következetesen akarnak maradni, és teljesen objektíve akarják a lakosságot népi származása alapján felvenni, akkor majdnem az összes moldvai római katolikusokat magyarokul kell kimutatniok. Kíváncsiak vagyunk, hogy a legközelebb tartandó román népszámlálás így fog-e cselekedni, vagy mi történik azzal az ezer és ezer görög családdal, amelyeknek ivadékai ma már teljesen románok s legtöbbször vezetőszerepet viszik Románia közéletében, vajjon ezeket is görögöknek fogják kimutatni a népi származás alapján? Ezt a kérdést maguk a román újságok is felvetették, látszik tehát, hogy a román közvélemény maga sem helyesli egyértelműleg ezt a módszert, mert attól fél, hogy az elnemzetietlenedett románokkal szemben, akiket ezzel a módszerrel románoknak lehetne minősíteni, sokkal többet veszíthet a románság az elrománosodott idegen nemzetiségűek kikapcsolása révén, aki-

ket a származási elv pártatlan keresztülvitele esetén semmi esetre sem szabad a románsághoz számítani. Látjuk tehát, hogy a népi származás kérdezése mindkét irányban mennyire elvisz bennünket a valóságtól, amelynek pedig a keresése a statisztika legfőbb feladata.

Tekintélyes román tudósok is ellene nyilatkoztak a kérdés illetlen feltevésének, pl. G. Plastara a bukaresti egyetemen a magánjog professzora, ezt a véleményt adja: „A népszámlálási összeíró lapnak a népi eredetre vonatkozó kérdőpontja véleményem szerint egészen gyakorlatiatlan célt szolgál. Ez olyan kérdés, amelyre különféleképpen lehet felelni, de nem lehet a kérdést feltevő gondolatát eltalálni. Vajjon azt akarta-e megtudni, hogy hány valódi fajromán van, vagy azt akarja-e kutatni, hogy Nagyrománia polgáraiban milyen vér csergedez? A bizonytalanság teljes. Sokkal egyszerűbb, jogosabb, okosabb és alkalmasabb lett volna azt kérdezni: kinek milyen a nemzetisége? Ha valaki nemzetiségéről nyilatkozik, az olyan pozitív dolog, amelyben nem lehet tévedni, míg ellenben, ami a faji származást illeti, a kérdés nem olyan egyszerű. Erre vonatkozólag úgy az egyeseket, mint a népeket illetően tanulmányokra és vizsgálatokra van szükség. Még azok is, akik azt hiszik, hogy tudják származásukat, csalódhatnak és ez esetben nyilatkozatuk akaratlanul is nem igaz. E miatt a legtöbb esetben a népi származásokra vonatkozó nyilatkozatokra felszólított polgárok lehetetlen feladat elé vannak állítva, már pedig tudvalevő, hogy a lehetetlenség nem kötelező.¹⁾

Teodoresco és Istrate urak tehát, mikor az etnikai származás mellett kardoskodnak, saját országukban is tekintélyes ellentmondásokkal találkozhatnak, de még nagyobb az ellentmondás a statisztikai tudomány és azon országok részéről, amelyek nem a származás, hanem a tényleges állapot szerint veszik fel a nemzetiséget a népszámlálásoknál. Ami a statisztikai tudomány álláspontját illeti, arra nézve utalunk a Nemzetközi Statisztikai Intézet 1897. évben Szentpétervárott tartott ülésére, ahol a Nemzetközi Statisztikai Intézet határozatot fogadott el, amelyben azok közé a kérdések közé, amelyeket minden államra nézve kívánatosnak tart, hogy a népszámlálásnál felvétsék, szerepel a következő kérdés: „la langue parlée ou maternelle“. Látható tehát, hogy a Nemzetközi Statisztikai Intézet már 1897-

¹⁾ Az 1899. évi román népszámlálás szerint Moldva 1,848.122 főnyi lakosságából 88.803 volt r. kath., tehát 4·7%. Ugyanilyen arányt számítva Moldva mai 2·4 millióra becsült lélekszámából, 110.000 lehet most a róm. kath. száma.

¹⁾ „Lupta“ 1927 június 1.

ben a beszélt nyelv, az anyanyelv mellett foglalt állást.¹⁾ A statisztikai tudomány tehát már döntött ebben a kérdésben és döntöttek azok az országok, amelyek a nemzetiség megállapításánál nem a származást, hanem a nyelvet kérdezték, vagy legalább is a nemzetiség legfőbb ismertetőjeléül nem a származást, hanem a tényleg beszélt nyelvet fogadták el. Ezek az országok: Németország, Ausztria, Cseh-Szlovákia, Belgium, Svájc, Olaszország, Finnország, Bulgária, Szerb-Horvát-Szlovén állam, Oroszország. Ezekben az országokban a népszámlálás mindenütt a beszélt nyelvet veszi alapul a nemzetiség megállapításához, bár a kérdést nem pontosan ugyanúgy teszi fel, mint a magyar statisztika és az anyanyelven kívül beszélt nyelvekre nem fektet olyan súlyt, mint a magyar statisztika. Még azoknál az államoknál is, amelyeknél nem tűnik ki világosan, hogy a nyelvet veszik alapul a nemzetiség megállapításánál, mint Esztország, Lettország, Lengyelország, valószínű, hogy nem a származást tekintik, hanem a nyelv alapján a valóságos állapotot. Erre vall pl. az, hogy Lengyelország tömegesen mutat ki lengyel nemzetiségű zsidókat, amit csak a nyelv figyelembevételével tehet. Még legjobban a finn statisztika módszere hasonlítható össze a magyaréval. A beszélt nyelveket legrészletesebben közli a belga statisztika, ennek azonban az a hibája, hogy viszont a nemzetiségre nem fektet súlyt, úgyhogy Belgiumban a franciák, flamandok és németek számát a beszélt nyelvek alapján csak körülményes számítás alapján lehet megállapítani. Mindezeket Teodoresco és Istrate urak részletesen közölve találhatják a Nemzetközi Statisztikai Intézet kairói ülésére beadott tanulmányomban, hogyan állíthatják tehát azt, hogy a nemzetiséget az anyanyelv alapján megállapítani lehetetlenség.

Még csak egy megjegyzésükre óhajtok reflektálni, ami a statisztikai tudomány és módszer szempontjából feltétlenül választ érdemel. A szerzők kifogásolják, hogy a nemzetiségeknek anyanyelv szerinti megállapításánál a beszélni nem tudó gyermekeket

is beszámítjuk. A nemzetiségi statisztikának az a célja, hogy az ország egész lakosságának nemzetiségek szerint való megoszlását mutassa be. Ebből tehát nem lehet kihagyni a gyermekeket, mert hiszen azok is valamilyen nemzetiséghez kell, hogy tartozzanak. A még beszélni nem tudó gyermekeknél természetesen az anya anyanyelvét kell alapul venni, ezt minden nemzetiségi statisztika így is csinálja, az egyetlen Belgiumot kivéve, mert ott a nemzetiség megállapítására nem fektetnek súlyt, tisztán csak a beszélt nyelvekre. Istrate úr számításában is mindenütt benne vannak a beszélni nem tudó gyermekek is, mert hiszen a nemzetiségek szerinti részletezés az összes lakosságot adja ki. 1880-ban a magyar statisztika még tényleg kihagyta a 2 éven aluli gyermekeket az anyanyelv szerinti összeírásból, ami akkor helytelen volt, mert hiszen a gyermekek száma különböző lehet az egyes nemzetiségeknél és így a gyermekek kihagyása az egyes nemzetiségek arányait nem a valósághoz híven tünteti fel.

A szerzőknek azon vádjaira, amelyek arra vonatkoznak, hogy a háború előtti Magyarország mennyire elnyomta nemzetiségeit közigazgatási, iskolai és egyházi tekintetben, s erőszakkal magyarosította, nem óhajtok e helyütt reflektálni, mert hiszen ez nem statisztikai kérdés és különben is már eléggé megcáfoltatott. Maga az a körülmény, hogy a nem magyar nemzetiségek száma (s így a románoké is) nem fogyott Magyarországon, ellene mond ennek a vádnak. A fentebb közölt tábla, ahol a városok lakosságát mutatjuk ki nemzetiség szerint, bizonyítja, hogy a románok még egyes városokban is tért foglaltak a magyar uralom alatt, számuk olyan rohamosan növekedett.

Teljesen rosszindulatú az a vád, amely azt állítja, hogy Magyarországon még egyházi tekintetben is elnyomták a nemzetiségeket. Ezt a vádat a legkevésbé a románok hangoztathatják, akiknek mindkét egyháza, úgy a görög katolikus, mint a görög keleti, teljesen nemzeti alapon volt megszervezve s akiknek egyházaiban a hivatalos nyelv, úgy a templomokban, mint az adminisztrációban és iskolákban, kizárólag román volt. Ami pedig azt a vádat illeti, hogy a magyar

¹⁾ L. Bulletin de l'Institut International de Statistique. Tome XI. Première livraison 203. és 207. l.

állam a nemzetiségeknek nem engedélyezett saját iskolákat, erre azzal a statisztikai adattal felelek, hogy a magyarországi románoknak a háború előtt (1910/11-ben) 2.301 román tannyelvű elemi iskolájuk volt¹⁾ 2,948.000 lélekre, ugyanakkor a Romániában csak 4.961 volt az iskolák száma²⁾ 7 millió lakos mellett. A magyarországi románokra tehát aránylag több román iskola jutott, mint a románokra saját országukban.

Egy helyen azt állítják a szerzők, hogy

a magyar kormányzat az oláh lakosságot nem engedte a városokba, sőt hogy az oláh gyermekek nem tanulhattak a városi iskolákban. Az előbbi állítást már megcáfoltuk a városi lakosság nemzetiségi adataival, az utóbbi állítás értékére vonatkozólag álljon itt az alábbi kimutatás, amely a régi tulajdonképeni Erdélyre vonatkozik s melyet a magyar statisztikai hivatalnál őrzött eredeti feldolgozási táblákból állítottunk össze:

Az oláh anyanyelvű lakosság és az elemi iskolába járó oláh anyanyelvű gyermekek száma Erdély városaiban 1913/14-ben.

Nombre de la population de langue maternelle roumaine et des enfants de langue maternelle roumaine fréquentant l'école primaire dans les villes de la Transylvanie, en 1913—1914.

V á r o s V i l l e s	A z ö s s z e s l a k o s o k P o p u l a t i o n t o t a l e			1913/14-ben az elemi mindennapi iskolai tanulók Elèves d'écoles primaires quotidienn., 1913—1914.		
	s z á m a n o m b r e	közül oláh - dont Roumains		s z á m a n o m b r e	közül oláh dont Roumains	
		s z á m n o m b r e	%		s z á m n o m b r e	%
Kolozsvár t.jv.	60.808	7.562	12.4	5.188	428	8.2
Marosvásárhely t.jv.	25.517	1.717	6.7	2.492	76	3.1
Abrudbánya	2.938	1.697	57.8	384	246	64.1
Gyulafehérvár	11.616	5.170	44.5	988	486	49.2
Nagyenyed	8.663	1.940	22.4	804	203	25.3
Vizakna	4.048	2.649	65.4	500	339	67.8
Beszterce	13.236	4.470	33.8	1.012	260	25.7
Brassó	41.056	11.786	28.7	3.528	1.133	32.1
Fogaras	6.579	2.174	33.1	639	242	37.9
Déva	8.654	2.417	27.9	731	163	22.3
Hátszeg	3.124	1.514	48.5	302	100	33.1
Szászváros	7.672	3.821	49.8	658	302	45.9
Vajdahunyad	4.520	1.789	39.6	505	178	35.2
Kolozs	4.138	1.808	43.7	527	223	42.3
Medgyes	8.626	2.729	31.6	971	281	28.9
Segesvár	11.587	3.031	26.1	1.043	254	24.4
Nagyszeben	33.489	8.824	26.3	2.535	548	21.6
Szászsebes	8.504	4.980	58.6	1.009	658	65.2
Dés	11.452	2.911	25.4	1.096	214	19.5
Szamosújvár	6.857	1.881	27.4	542	113	20.8
Torda	13.455	3.389	25.2	1.214	279	23.0
Összesen — Total	296.539	78.259	26.4	26.668	6.726	25.2
A 2 t.jv. nélkül — Sans les 2 villes autonomes	210.214	68.980	32.8	18.988	6.222	32.8
Egyéb városok — Autres villes (8)	53.729	3.680	6.8	4.473	229	5.1
Községek — Communes	2,328.099	1,390.082	59.7	210.423	106.411	50.6
Erdély összesen — Transyl- vanie entière	2,678.367	1,472.021	55.0	241.564	113.366	46.9

Tudvalevő, hogy az általános tankötelezettség dacára az oláhnyelvű lakosság beiskolázása sohasem volt olyan arányú, mint a többi nemzetiségeké, nem az iskolák hiá-

nya miatt, hanem mivel az oláh lakosság elmaradt műveltsége folytán kevesebb értékkel bírt gyermekeinek iskoláztatása tekintetében. Ennek dacára azt látjuk, hogy az erdélyi városokban az utolsó békeévben az elemi iskolák tanulói között azokban a városokban, ahol jelentékenyebb számú oláh

¹⁾ L. Magyar Statisztikai Évkönyv 911. 347. 1.

²⁾ L. Román Statisztikai Évkönyv 1927. 374. és 375. lap (4.589 falusi és 372 városi isk.)

lakosság volt, majdnem ugyanolyan magas az iskolába járó oláh gyermekek aránya, mint amilyen az oláhok aránya a népességben volt, sőt ha a két törvényhatósági jogú várost kihagyjuk, ahol nagyszámú oláh nyelvű katonaság rontja az összehasonlítást, úgy a többi városokban a két arányszám teljesen fedi egymást (32·8—32·8%). Még érdekesebb, hogy a községekben, ahol még a román statisztikusok sem állítják, hogy a magyar kormányzat nem engedte volna az oláh gyermekek iskoláztatását (nemcsak nem engedte, de követte!), mégis jóval kisebb arányban voltak az iskolás gyermekek között oláhok, mint az összes lakosságban. A román statisztikusok felelőtlen állítása tehát a statisztika tükrében így omlik össze, amiből az a tanulság, hogy statisztikusnak sohasem szabad olyan kijelentést tenni, amelyet statisztikai adatokkal könnyen meg lehet cáfolni.

Részünkről a vitát befejeztük. Azt hisszük, ebben az esetben is beigazolódott az a közmondás, „akinek vaj van a fején, az ne menjen a napra“. Azok, akik elfogulatlanul nézik ezt a kérdést, bizonyára igazat fognak adni nekünk abban, hogy a magyar statisztika mindenkor lelkiismeretesen és pontosan igyekezett megállapítani a nemzetiségek számát. Az a körülmény, *hogy a magyarság száma és aránya 10 évről 10 évre folyton növekedett*, lett legyen ez az eredmény akár erőszakos magyarosításnak, akár természetes processzusnak a következménye, *az semmiesetre sem a magyar statisztika hibája*, mert ha a rendszerben volna a hiba, akkor már az 1880. évi adatok is hibásak és túlzottak lettek volna s a későbbi eredményeknek is — rendszer nem változván — ugyanazokat az arányokat kellett

volna mutatniok. De nálunk most már négy, illetőleg öt népszámlálás eredménye bizonyította be, hogy ez a rendszer a legmegfelelőbb, mert mindenkor a való állapotot és természetesen, amennyiben fejlődés az egyik vagy másik irányban mutatkozik, ezt a fejlődést is mutatja. Vajjon azt hiszik a román statisztikusok, hogy az ő módszerükkel meg fogják kövesíteni az első ízben megállapított arányokat? Ha a Gondviselés Nagyromániának hosszú életet ad és több népszámlálás alapján fogjuk látni Románia lakosságának nemzetiségi megoszlását, el lehetünk készülve arra, — az eddigi próbálgatásokból következtetve, — hogy a többségi román elem száma és aránya ugrásszerűleg fog növekedni. Mivel fognak akkor a román statisztikusok védekezni az ellen a vád ellen, hogy akár szándékosan, akár módszerük helytelensége miatt meghamisították a nemzetiségi statisztikát? De fügesszük fel a kritikát addig, amíg tudományos alapon megszervezett rendes népszámlálás adatai nem állanak előttünk. Az eddig napvilágra került romániai nemzetiségi adatok láttára véleményünket csak ebben foglalhatjuk össze: A különbség a nemzetiségi statisztika magyar és román rendszere között az, hogy a magyar statisztika egyénenkinti bevallás alapján pontosan, a valósághoz híven állapítja meg a nemzetiségek számát és e számadatokból vonja le következtetéseit, a román statisztika ellenben a saját elképzeléséhez és előzőleg (pl. a béketárgyaláson) elkövetett szándékos ferdítéseire és tévedéseire utólag összeírás nélkül, egyszerűen íróasztalon konstruálja meg a maga nemzetiségi statisztikáját.

Kovács Alajos dr.

Magyarország népmozgalma az 1928. évben.

Mouvement de la population de la Hongrie en 1928.

(Előzetes eredmények.)

(Résultats préliminaires).

Résumé. En 1928, le mouvement de la population a offert en Hongrie le tableau suivant:

Mariages contractés: 78.103 (9·1 pour 1000 habitants).

Naissances vivantes: 219.049 (25·6 pour 1000 habitants).

Mort-nés: 6 382.

Décès: 146.200 (17·1 pour 1000 habitants).

Décès au-dessous d'un an: 39.380 (18·0 pour 100 naissances vivantes).

Décès par tuberculose: 18.723 (2·2 pour 1000).

Accroissement de la population: 72.849 (8·5 pour 1000 habitants).

*

Magyarországon az 1928. évben 78.103 házasságot kötöttek, 1.077-tel többet, mint az 1927. év folyamán. Az ezer lélekre számított házassági arány 9·1, tehát az abszolút számbeli emelkedés dacára is egyenlő az 1927. évi házassági aránnyal. Ha azonban tekintetbe vesszük, hogy az utolsó esztendőben előzetes eredményekről számolunk be, melyeknél feltehető, hogy a pótlások bedolgozása után még emelkedés fog beállni, valószínű, hogy a házassági arány is emelkedni fog. Ez azt mutatja, hogy hazánkban a házassági hajlam nemcsak hogy az előbbi évek szintjét tartja, de még fejlődésképes is, bár Magyarország a most feltüntetett aránnyal is a legmagasabb házassági arányt feltüntető államok között foglal helyet.

Az élveszületések száma 219.049. Ezer lélekre számítva a születési arány 25·6, mely arány a végleges eredmények összeállítása után javulni fog s valószínűleg meg fogja haladni az előző évi arány-

számot. Az utolsó két év eredményei alapján azonban most már nyomatékosan kell rámutatnunk arra a szomorú jelenségre, hogy népességünk propagatív ereje erősen fogyatkozó irányzatú. Talán kevésbé volna okunk aggályainkat kifejezni e jelenséggel szemben, ha más oldalról azt látnánk, hogy a világra jöttek életbentartására való törekvés oly mértékben megvan, mint azt egyik-másik nyugati állam adataiból világosan láthatjuk. A mi helyzetünkben azonban ez az alacsony születési arány aggodalmat keltő. Gazdasági okokkal a visszaesés nem igen indokolható, hiszen mint a házasságkötések számából látható, a születésekhez vezető első kellék — a házasságkötés — nemcsak hogy tartja, hanem meg is haladja a békebeli nívót, míg a születéseknél hatalmas a zuhanás. Ha pedig nem tisztán gazdasági, hanem morális okai vannak a hanyatló születési aránynak, még nagyobb baj, mert a morális okok gyógyítása, kiküszöbölése nehezebb, mint a gazdaságiaké. Egyáltalán nem vigasztaló születési arányunknak a nemzetközi helyzetben való előnyös elhelyezkedése sem, mert ezt a derűs képet nagyon sötétre árnyékolja — amint azt a következőkben látni fogjuk — a magas halálozási arány.

A halvaszülettek száma a most tárgyalt évben 6.382 volt.

Meghaltak az 1928. év folyamán 146.200-an, 4.475-tel kevesebben, mint az 1927. évben. Fenn kell azonban tartanunk — lévén ezek előzetes adatok — itt is az emelkedés valószínűségét, ami a most közölt adatokat rontani fogja, és amely emelkedés a most feltüntetett ezer lélekre számított 17·1-es

1. Házasságkötések, születések és halálozások.

Mariages, naissances et décès.

Időszak Période	Házasságkötések Mariages	Születések Naissances		Halálozások Décès				Népszaporodás Accroissement de la population	Esett ezer lélekre (egész évre számítva) — Proport. pour 1000 hab. (calc. pour l'année entière)					100 élveszületésre esett 1 éven auli elhalt Proport. des décès au-dessous d'1 an pour 100 név-élevants
		élve vivantes	halva mortes	1 éven alul moins d'un an	7 éven		összesen total		házasságkötés mariages	élveszületés név-élevants	halálozás décès	szaporodás accroissement	gümőkórban elhalt décès causés par la tuberculose	
					alul moins de 7 ans	felül plus de 7 ans								
1924	75.060	221.462	6.592	42.810	59.383	108.285	167.668	53.794	9·1	26·8	20·3	6·5	3·2	19·3
1925	74.382	235.480	6.656	39.530	53.140	89.010	142.150	93.330	8·9	28·3	17·1	11·2	2·6	16·8
1926	76.849	229.484	6.802	38.436	50.556	89.349	139.905	89.579	9·1	27·3	16·6	10·7	2·4	16·7
1927	77.026	218.548	6.230	40.395	54.626	96.049	150.675	67.873	9·1	25·7	17·7	8·0	2·4	18·5
1928 ¹⁾	78.103	219.049	6.382	39.380	52.644	93.556	146.200	72.849	9·1	25·6	17·1	8·5	2·2	18·0

¹⁾ Előzetes eredmények. — *Données provisoires.*

arányt is nem a kívánatos irányban fogja módosítani, bár tapasztalat szerint a halálozásoknál a végleges adatok jóval kevésbé különböznek az előzetes adatoktól, mint a születéseknél.

Az elhaltak közül 93.556-an hét éven felüli, 52.644-en hét éven aluli korúak voltak. A halálozások abszolút számában mutatkozó fogyás számszerűleg körülbelül egyforma mértékben oszlott meg a két korcsoport halottai között. A hét éven aluli elhaltak közül 39.380 csecsemőhalott volt, a száz élveszülettre számított csecsemőhalandósági arány tehát 18·0-at tett, ami kisebb ugyan az előző évinél (18·5), de jóval magasabb az eddig legkedvezőbb 1925. és 1926. évi eredményeknél (16·8—16·7). Ha

most ez adatokkal kapcsolatban is végzünk a nyugati államok halálozási arányaival némi összehasonlítást, meg kell állapítanunk, hogy országunk közegészségügye még közel sem áll ahhoz a fejlettségi fokhoz, mely szükséges volna, hogy akár általános halálozási, akár csecsemőhalálozási arányunk azokét — gondolunk most Hollandia, Anglia, Svédország adataira — még csak meg is közelítse.

A fertőző betegségek által okozott halálozások csak az influenzában elhaltaknál mutatnak jelentékenyebb eltérést az 1927. év adataitól. Az influenzában elhaltak száma ugyanis 1.694-ről leesett 376-ra, mivel 1928-ban ez a betegség nem öltött járványos formát, nálunk az influenzajárvány csak a folyó

2. Fertőző betegségek által okozott halálozások.

Décès causés par des maladies infectieuses.

Időszak Période	Hályagos himlő Varicelle	Kanyaró Rougeole	Vörheny Scarlatine	Kiütéses hagymáz Typhus exanthématique	Számár- hurut Coqueluche	Ronsoló toroklob Diphthérie	Hasi hagymáz Fièvre typhoïde	Vérhas Dysentérie	Gümőkór Tuberculose	Pokolvar Charbon	Gyermek- ágyi láz Fièvre puerpérale	Influenza Grippe
1924	11	445	504	43	765	589	1.403	970	26.724	84	331	1.021
1925	10	626	546	4	735	624	1.148	420	21.223	75	338	627
1926	2	247	468	4	420	789	1.207	370	20.345	77	370	450
1927	4	592	553	4	416	1.053	1.304	424	20.313	67	347	1.694
1928 ¹⁾	—	509	398	—	715	1.086	1.441	414	18.723	50	317	376

¹⁾ Előzetes eredmények. — *Données provisoires.*

évben kezdődött. A gümőkórban elhaltak száma: 18.723, ez évben is visszaesett, melynél fogva az 1000 lélekre számított arányszám 2·2-ig szállt lejjebb. A csökkenést azonban távolról sem lehet megnyugtató érzéssel fogadnunk, mivel ez az arány is kétszeresen felülmúlja egyes nyugati államok hasonló arányszámait.

Az 1928. év előzetes adatai szerint a természetes szaporodás alapján 72.849 főnyi szaporodást írhatunk népességünk javára, ami 1000 lélekre számítva 8·5 aránynak felel meg. Ez az arány az ada-

tok végleges lezárása után kb. 3—4 tizeddel növekedni fog.

Megemlítjük még, hogy az 1928. év folyamán az új módszerrel gyűjtött kivándorlási statisztikánk 5.620 kivándorlót tüntet fel. A kivándorlók közül csak 149-en voltak, akik nem Amerikába mentek. Visszavándoroltak 767-en, közülük 576-an Amerikából. Vajjon hányan gazdagon és hányan államköltségen, összetörve, reményt vesztetten? Sajnos, erről adataink nem nyújtanak tájékoztatást. A kivándorlás többlete 4.853.

A tanoncoktatás fejlődése az 1926/27. iskolai évig.

Le développement de l'enseignement des apprentis en Hongrie jusqu'à l'année scolaire 1926—27.

Résumé. La loi de 1884, qui a réglé la première fois l'enseignement des apprentis en Hongrie, établissait l'obligation scolaire de ceux-ci, ordonnant que chaque commune ayant au moins 50 apprentis devait créer une école d'apprentis. Sous l'effet de cette loi, l'enseignement des apprentis a pris un très fort développement. Il a été de nouveau réglé par la loi de 1922 dont les principales dispositions sont les suivantes: Pour apprentis on ne peut prendre que des enfants ayant au moins 12 ans et qui ont fait la 4e classe

d'école primaire. Ne peuvent recevoir d'apprentis que les artisans dûment instruits dans leur métier et autorisés à l'exercer. Le patron doit veiller à ce que, pendant la durée de l'obligation scolaire, l'apprenti fréquente exactement l'école. Toute commune ayant au moins 40 apprentis industriels ou apprentis marchands soumis à l'obligation scolaire doit créer une école d'apprentis; les communes ayant moins de 40 mais plus de 25 apprentis doivent instituer pour eux un cours spécial; celles où il y a

au moins 40 apprentis occupés dans une même catégorie d'industrie, doivent leur donner, à l'école d'apprentis, un enseignement professionnel spécial; dans les communes ayant moins de 25 apprentis, ceux-ci doivent fréquenter l'école complémentaire annexée à l'école primaire; les écoles d'apprentis ressortent au ministère des Cultes et de l'Instruction publique.

Dans l'année scolaire 1926—27, il existait en Hongrie 414 écoles d'apprentis industriels et 36 écoles d'apprentis marchands que fréquentaient 69.376 apprentis industriels et 6.581 apprentis marchands; les écoles complémentaires avaient pour élèves 8.012 apprentis industriels et 337 apprentis marchands; 38% des apprentis recevaient un enseignement professionnel correspondant à leur métier.

La Hongrie ayant perdu du fait du traité de paix les deux tiers de son territoire, a développé l'industrie d'une façon plus intense. Parallèlement aux progrès de l'industrie, augmentait le nombre des apprentis, de sorte que pendant 7 ans, l'effectif des apprentis industriels s'accrut de 191.1% et celui des apprentis marchands de 180%. En même temps, augmenta également le nombre des apprentis ayant fait des classes d'école secondaire, de sorte que dans l'année scolaire 1926—27, les apprentis de plus de 15 ans représentaient respectivement 75.5 et 72.2% des apprentis industriels et des apprentis marchands.

*

Az ipari és kereskedelmi szakoktatás alsó fokozatául a tanoncoktatást tekinthetjük, amelynek keretén belül azok az ipari és kereskedelmi alkalmazottak részesülnek oktatásban, akik a mesterségük önálló gyakorlásához szükséges szakértelmet tanoncművelésben igyekeznek elsajátítani. Különös fontosságot kell ennek az intézménynek tulajdonítanunk, mivel iparos és kereskedő népességünk túlnyomó része kis egzisztenciákból áll, akik úgy általános műveltségük, mint szaktudásuk fejlesztése tekintetében a tanoncoktatásra vannak utalva. A kellő szakértelem magasabbfokú szakiskolák elvégzése útján is elsajátítható, ami azonban a nevezett foglalkozási ághoz tartozók zömének nem áll módjában.

Kézműiparosaink és kiskereskedőink nagyobb részének a tanonccévek alatt szerzett szaktudásra kell egész életükön keresztül támaszkodnia; különösen vonatkozik ez az iparosokra, akik a kereskedők-

höz viszonyítva nagyobb számban helyezkednek el kisebb községekben, ahol a továbbképzés lehetősége elől is el vannak zárva. Nem érdektelen tehát e két igen fontos az ország megcsonkítása következtében gazdasági életünk jövő fejlődésére fokozottabb jelentőséggel bíró gazdasági ág-nál vizsgálódás tárgyává tenni, hogy mennyiben felel meg a támasztható követelményeknek az a legalsóbb fokú szakoktatás, amely úgy az iparban, mint a kereskedelemben mint minimum, mindenkire nézve kötelező s az önállósulás alapfeltétele.

Mint általában minden intézményünk működésének a vizsgálatánál, úgy tanoncoktatásunkat illetően is nélkülözhetetlenek a fejlődéstörténeti ismeretek, amelyek sok esetben magyarázatát adják a jelen helyzetnek s egyben támpontot nyújtanak a jövő célkitűzéseire.

A tanoncoktatás fejlődésében két főkorszakot különböztethetünk meg, nevezetesen a tisztán gyakorlati kiképzés és az elméleti tanítással kapcsolatos gyakorlati szakképzés korszakát. A kétféle rendszert több, mint félszázados átmeneti idő köti össze, a XVII. század végétől a XVIII. század második feléig, amely idő alatt a céhrendszer és az iparszabadságra való törekvések küzdelmeiből a mai iparrendszer s vele kapcsolatban tanoncoktatásunk mai formája kialakult.

A XVII. század végéig a céhrendszer szigorú szabályai gondosan öröködték az ipari utánpótlást képező ifjúság kiképzésére s a tanonc és a mester között levő patriarchális viszony folytán a kor viszonyaihoz mérten a tanoncok műveltsége is kielégítően fejlődhetett. Ezt bizonyítja az a körülmény is, hogy a XVII. század végéig a céhrendszer mellett Magyarországon virágzó kézműipar volt s a tisztán gyakorlati tanoncoktatás a kor igényeit kielégítette.

A technika fejlődése, a gőzerő és a gépek alkalmazása is szükségszerűen magával hozta az ipar szabadabb gyakorlására való törekvéseket s elkerülhetetlen volt annak az iparrendszernek az összeomlása, amely tisztán a kézügyességen alapult. Elősegítette ezt az átalakulást magának a céhrendszernek a XVII. század vége felé tapasztalható korrumpálódása is, a kézműiparosok utánpótlásánál mindjobban érezhetővé váló protekcionista rendszer, ami a régi puritán céhszellemet megbontotta s az ipar szolidaritását is veszélyeztette.

Mária Terézia, majd pedig főként II. József csakhamar észrevette az ipari fejlődés új irányát s a megfelelő védvámok oltalma alatt biztosította az osztrák gyáripár fejlődési lehetőségét, egyben szabad utat engedve Magyarország felé a gyártmányok elhelyezésére. A gyáripár fejlődése

pedig kellő mozgási szabadság nélkül nem képzelhető el, aminek első következménye volt, hogy 1785-ben II. József eltörölte a céheket s az ipar gyakorlását teljesen szabaddá tette. Bár e rendelkezését II. József 1790-ben visszavonta, a céhrendszer régi, szilárd épülete erősen megingott. A következő fontosabb esemény a kétféle iparrendszer küzdelmében a gyáripar jogviszonyait szabályozó 1840. évi XVII. t.-c., mely a gyárak alapítását és működését teljesen a szabad ipar alapján rendezte. Ezzel a törvénnyel a céheknek az iparüzés felett gyakorolt egyeduralma megtörött, míg végül az 1859. december 20-i nyílt parancs a céhrendszert teljesen megszüntette. A tényleges iparszabadságot tehát az abszolút korszak honosította meg Magyarországon, a kiegyezés után pedig az 1872. évi VIII. t.-c. szentesítette.

Csakhamar kitűnt azonban, hogy az ipar teljes felszabadítása, amidőn bármely ipart minden önjogú egyén szabadon üzhett, kézműiparunk tönkretételére vezetne, amelyet a fejlődő gyáripar már úgyszólván válságos helyzetbe hozott. Erős mozgalom indult tehát a törvény revíziója érdekében s a törekvés legfőbb pontját a kvalifikáció bevezetése képezte; célja az, hogy abban az esetben, ha valaki oly mesterséget akar önállóan üzni, amely kézműves természeténél fogva rendszerint csak hosszabb gyakorlás útján sajátítható el, önálló működésének megkezdése előtt köteles legyen a kellő szak-képzettséget igazolni. Ezek a törekvések az 1884. évi XVII. t.-c.-ben váltak valóra és e törvény 1922-ig volt érvényben.

A vázlatosan ismertetett nagy ipari átalakulás a tanoncoktatás tekintetében is nagy jelentőségű változásokat hozott magával. A szakoktatás fejlődése végeredményben mindig azt tükrözi vissza, hogy bizonyos időszakokban az illető gazdasági ágban való eredményes tevékenység minő felkészültséget kíván meg az egyéntől. A céhek idejében népességünk széles rétegei meglehetősen primitív gazdasági és társadalmi viszonyok között élt; a fejletlen ipari technika, a roppant nehézkes közlekedés és ebből kifolyólag „a divat“ állandó volta évtizedeken keresztül alig idézett elő jelentősebb változást a kézműipar termékeiben. Ebben az időben elegendő volt a tanoncoknak csupán gyakorlati kiképzése, de kevésnek bizonyult azonnal, amint a kézműiparnak versenyre kellett lépnie a gyáriparral. Ennek a helyzetnek az orvoslása II. József érdeme, ő ugyanis 1873-ban a kézműipar támogatása érdekében a „nemzeti iskolákkal“ kapcsolatos „vasárnapi rajziskolák“ felállítását rendelte el és egyben a mesterinasokat ezeknek a rajziskoláknak a látogatására kötelezte. Ez volt az első intézkedés hazánkban az iparostanonc tankötelezettségére vonatkozólag, de forrásainkban nincs nyoma

annak, hogy ez a rendelet kiterjedtebb alkalmazásra talált volna.

Egy évtizeddel később, 1795-ben, a m. kir. Helytartó Tanács szabályozta rendeletileg a tanoncoktatást, még pedig úgy az iparra, mint a kereskedelemre vonatkozólag. A rendeletből kitűnik, hogy a tanoncoktatás kérdése ekkor már komolyan foglalkoztatta az illetékes köröket s egyben tanúságot tesz a rendelet készítőjének kiváló szakértelméről. Ebben már sok olyan körülményre vonatkozólag találunk intézkedést, amelyek részben még ma is megoldásra váró feladatok. Ilyenek főképp a tanonc-előképzettségére, a mulasztásokra s a tanonc-felszabadítására vonatkozó rendelkezései. Dacára annak, hogy a rendelet büntetőszankciókat is tartalmazott, jelentősebb eredményeket nem tudott elérni. Ha létesült is néhány új rajziskola, a céhmesterek tartózkodó magatartása miatt hamarosan be kellett szüntetniök működésüket.

A következő évtizedekben, a hasonló rendeletek többszöri megismétlődése ellenére, inkább hanyatlás, mint fejlődés állott be a tanoncoktatás terén. Ennek oka pedig gazdasági berendezkedésünkben rejlett. A konzervatív céhrendszer szívósan ragaszkodott a régi hagyományok fenntartásához s a fejlődő ausztriai gyáripartól egzisztenciájában fenyegetve, ellenséges érzülettel fogadott mindent, ami az iparszabadság hirdetőitől származott.

További lényeges hanyatlás volt szükséges ahhoz, hogy úgy ipari, mint kereskedelmi társadalmunk belássa a régi rendszer tarthatatlanságát s önmagában érezze szükségét a változott viszonyokhoz való alkalmazkodásnak. Az ipari és kereskedelmi érdekeltségeknek kellett tehát megmozdulniok, hogy a tanoncoktatásra való törekvés komolyabb sikereket érhessen el.

Az első lépést 1830-ban a pesti polgári kereskedelmi testület tette meg ebben az irányban, felállítva az első vasárnapi kereskedőtanonciskolát. Ugyancsak érdekképviseleti mozgalomnak köszönheti eredetét a mai értelemben vett iparostanonciskolák őse is, amelyet 1845-ben az országos ipar-egyesület a céhek anyagi hozzájárulásával létesített, „mesterinas-iskola“ elnevezéssel. Az első kísérletek beváltak s a példán felbuzdulva csakhamar több hasonló iskola létesült.

A fejlődésnek induló tanoncoktatás azonban a nemsokára kitört szabadságharc miatt ismét elakadt. A következő fontosabb intézkedések már a szabadságharc leverése után következő abszolút korszak kormányától eredtek, amelyek különösen a tanoncok tankötelezettségét hangsúlyozták. Jótékony hatással volt a tanoncok általános képzettségére az 1868. évi népiskolai törvény is, amely az általános ismétlő tankötelezettséget vezette be; ez a rendelkezés később hosszú időn keresztül szolgált jogforrásul a kereskedőtanoncok tankötelezett-

sége tekintetében. Az a körülmény, hogy nemcsak a kormányhatóság, hanem maguk az érdekelt ipari és kereskedelmi testületek is mind lelkesebben karolták fel a tanoncoktatás ügyét, azt a reményt kelthette, hogy a tanoncoktatás intézménye biztos fejlődésnek indult. Ez a remény azonban még hosszú ideig nem vált valóra, aminek oka főképp abban található, hogy sem az eddigi rendeletek, sem az első (1872. VIII. t.-c.) ipartörvényünk nem tartalmaztak határozott utasítást arra vonatkozólag, hogy kik és milyen körülmények között tartoznak tanonciskolát létesíteni. Így a tanoncok szakszerű továbbképzésének a lehetősége sem volt meg; a továbbképzés legfeljebb az ismétlődő iskolákban folyt, amelyek látogatásának azonban szakszempontból kevés jelentőséget tulajdoníthatunk. Hosszabb időn keresztül a tanonciskolák hovatartozása sem volt világos, míg 1872-ben a kereskedő-, 1876-ban pedig az iparostanonciskolák is a vallás- és közoktatásügyi minisztérium hatásköre alá kerültek. Bizonyára a hatásköri nézeteltérésnek is volt valami szerepe abban, hogy a vallás- és közoktatásügyi minisztérium 1872-ben (sőt 1884- és 1885-ben is) a kereskedelmi oktatás ideiglenes szervezetében a kereskedőtanoncok tankötelezettségét nem az 1872-i ipartörvényből, hanem az 1867. évi népiskolai törvényből származtatta, ami által a 15 évesnél idősebb tanoncok tankötelezettsége elesett. A minisztérium 1877-ben adta ki az iparostanonciskolák első szervezésére vonatkozó rendeletét, amelyben kétévnyomú iskolákat is létesített, könnyíteni akarván ezáltal a tanoncok tankötelezettségén.

Végleges és a kor igényeinek megfelelő rendezésben azonban a tanoncoktatás csak 1884-ben részesült, amidőn az 1884. évi XVII. t.-c. (második

ipartörvény) a tanoncoktatás alapelveit lefektette. A törvény legfontosabb rendelkezése, hogy a tanonciskolák felállításának kötelezettségét a községek feladatkörébe utalja, kimondva, hogy „oly községekben, ahol legalább 50 tanonc van és a tanoncok számára külön iskola nincs; köteles a község a tanoncok tanításáról külön tanfolyam berendezése által gondoskodni“. Továbbá „a tanonc mindaddig, míg tanideje az iparosnál tart, köteles ily iskolába járni“. Megállapítja a törvény továbbá, hogy a község a tanonciskolák költségeit milyen bevételekből fedezheti. Az ipartörvény a tanoncoktatásról általában rendelkezik, beleértve tehát a kereskedőtanoncokat is. A tanonciskolák új szervezeti szabályzatának elkészítésére vonatkozólag a vallás- és közoktatásügyi minisztérium kapott megbízást.

A tanoncoktatást számszerű megnyilvánulásában az első ipartörvényt megelőző időre nézve nem tudjuk ismertetni, mivel az idevontkozó feljegyzéseket nélkülözük. Megállapítható azonban, hogy 1872-ben 6 iparos és 6 kereskedőtanonciskola működött, ez utóbbiak közül 3 társulati, 3 községi jelleggel. 10 évvel később (1882-ben) az iparostanonciskolák száma már 49-et, a kereskedőtanoncoké pedig 25-öt tett.

A következő 3 évtizedet az erőteljes fejlődés jellemzi, amihez elsősorban az 1884. évi ipartörvény adta meg az alapot azzal, hogy az iskolák felállítását községi feladattá tette. A legerőteljesebben tehát a községi iskolák fejlődtek, de fenntartókul jelentkeztek már ebben az időben az állam-, valamint társulatok és magánosok is.

1. A tanoncoktatás fejlődése az 1913/14. tanévig.

Développement de l'enseignement des apprentis jusqu'à l'année scolaire 1913/14.

Tanév, az iskolák faja <i>Année scolaire, genre d'écoles</i>	A z iskolák — <i>Ecoles</i>							A tanerők <i>Pers. enseignant</i>		A tanulók <i>Elèves</i>	
	összes száma <i>nombre total</i>	számanak gyarapodása — <i>accroissement. de leur nombre</i>	közül — <i>dont</i>					összes száma <i>nombre total</i>	számanak gyarapodása <i>accroissement. de son nombre</i>	összes száma <i>nombre total</i>	számanak gyarapodása <i>accroissement. de leur nombre</i>
			állami <i>d'Etat</i>	községi <i>communales</i>	felekezeti — <i>confess.</i>	társulati <i>d'associations</i>	magán <i>privées</i>				
Iparostanonciskolák. <i>Ecoles d'apprentis d'industrie.</i>											
1887/88	256	—	4	247	4	—	1	1.378	—	44.234	—
1897/98	379	+48·0	13	358	—	—	8	2.231	+61·9	77.251	+74·6
1907/908	491	+29·5	27	430	4	15	15	3.171	+42·6	75.102	—2·8
1913/14	633	+67·0	47	549	2	16	19	4.812	+51·7	102.486	+36·5
Kereskedőtanonciskolák. <i>Ecoles d'apprentis marchands.</i>											
1887/88	65	—	1	44	1	16	3	259	—	3.868	—
1897/98	88	+35·4	1	60	—	27	—	368	+42·1	6.369	+64·7
1907/908	89	+1·0	5	47	—	37	—	434	+17·9	5.939	—6·7
1913/14	99	+11·2	6	54	—	38	1	555	+27·9	7.174	+20·8

A tanoncoktatás fejlődését az iskolák jellege szerint, valamint a tanerők és tanulókra vonatkozólag a háború kitöréséig az 1. sz. tábla ismerteti. Az eddigiek alapján megállapíthatjuk, hogy tanoncoktatásunk fejlődésének tulajdonképeni kiinduló pontja a céhrendszer eltörlése volt. Azok az okok, amelyek a szakképzés teljesen megváltozott viszonyait teremtették meg, ismertek. Az iparban és a kereskedelemben a szakképzett, általános tudású és később önálló iparossá és kereskedővé váló munkások közé az időszakos és nagyobb részt tanulatlan munkások nagyobb tömege lépett. Ezt a rohamosan fejlődő iparban a gépek nagyobb mérvű alkalmazása tette lehetővé, de egyben szükségessé is. A kézműiparnak tehát új utakon is nagyobb felkészültséggel kellett a maga boldogulásáért küzdenie és ebben az új berendezkedésben jelentős szerep jutott a tanoncoktatásnak is. Ha figyelembe vesszük, hogy az első ipartörvény esztendejében, vagyis 12 évvel a céhrendszer eltörlése után, csak 12 tanonciskolánk volt, 1914-ben pedig 732, a fejlődést igen nagy arányúnak kell mondanunk; a fejlődés lassú megindulásából azonban következtetni lehet azokra az erős akadályokra, amelyeket a siker ilyen

mérvű megnyilvánulásáig le kellett küzdeni.

Mivel pedig ezek a hibák, ha tompultabb formában is és a szakképzésnek nem annyira a kvantitási, mint kvalitási oldalát érintve, részben ma is fennállanak, ezek ismertetésére a háború utáni viszonyok részletes tárgyalásánál kívánunk kiterjeszkedni.

Tanoncoktatásunk a háború alatt igen súlyos helyzetbe került. A tanerők száma a hadiszolgálat miatt lényegesen megfogyatkozott s ez okból a háború második évében már több, mint száz iskola volt kénytelen működését beszüntetni. Különösen lecsökkent azonban az iskolába járó tanoncok száma, egyrészt mivel a katonai szolgálat a mestereket megakadályozta a tanoncszerződtetésben, másrészt pedig a tanoncok beiskolázása sem volt kellő sikerrel keresztülvihető. Az idevonatkozó főbb adatokat a következő összeállítás ismerteti:

	Az iparos tanerők száma	Az iparos tanonciskolák tanulóinak száma		A kereskedő tanerők száma	A kereskedő tanonciskolák tanulóinak száma	
		tanerők száma	tanulói- nak száma		tanerők száma	tanulói- nak száma
1914/15	576	3.391	60.211	96	474	5.636
1915/16	574	3.268	52.362	97	484	5.482
1916/17	544	2.917	44.872	86	394	4.846
1917/18	530	2.705	46.791	88	402	4.463

2. Tanoncoktatásunk főbb adatai 1918/19—1926/27-ig.

Principales données de l'enseignement des apprentis, de 1918—19 à 1926—27.

T a n é v Année scolaire	Tanonciskolák				Az iparos Apprentis		A kereskedő Apprentis	Az iparos- Des apprentis industriels,		A kereskedő- Des apprentis marchands,		
	Az iparos Ecoles d'apprentis industr.		A kereskedő-Ecoles d'app. marchands		tanonciskolába járó ayant fréquenté les écoles d'apprentis		tanoncok közül fel- szabadult ¹⁾ ont fait leur apprentissage ¹⁾	tanoncok közül fel- szabadult ¹⁾ ont fait leur apprentissage ¹⁾		tanoncok közül fel- szabadult ¹⁾ ont fait leur apprentissage ¹⁾		
	száma nombre		tanerőinek száma nomb. du person- nel enseignant		iparos d'industrie	kereskedő marchands		szám nombre	%	szám nombre	%	szám nombre
	tanonciskolák				tanoncok száma nombre		tanoncok száma nombre		szám nombre	%	szám nombre	%
1918/19	234	36	1.484	199	23.825	542	1.809	4.282	18·0	410	17·4	
1919/20	236	32	1.410	154	27.442	431	1.425	3.812	13·9	291	15·7	
1920/21	272	35	1.741	158	40.150	693	2.007	6.288	15·7	353	13·1	
1921/22	293	36	1.987	172	51.322	1.047	2.971	8.945	17·4	430	10·7	
1922/23	309	37	2.108	187	54.689	1.172	3.388	10.301	18·8	702	15·4	
1923/24	324	38	2.269	198	59.439	1.340	3.406	12.440	20·9	824	17·3	
1924/25	343	34	2.570	195	65.061	1.973	3.930	13.740	21·1	820	13·9	
1925/26	366	34	2.849	198	67.894	2.087	4.340	15.067	22·2	1.010	15·7	
1926/27	414	36	3.151	227	69.376	2.330	4.251	21.918	31·6	1.656	25·2	
Növekedés Accroissement de 1918/19—1926/27 ig " à " % ..	+76·9	—	+112·3	+14·1	+191·1	+329·8	+135·0	+411·9	—	+303·9	—	

¹⁾ A felszabadult tanoncok száma az 1925/26. tanévig csupán a tanév folyamán, az 1926/27. tanévben ellenben az egész év folyamán felzabadultakra vonatkozik. — *Jusqu'à l'année scol. 1925—26, apprentis ayant fini leur apprentissage au cours de l'année scol.; pour l'année scol. 1926—27, apprentis ayant fini leur apprentissage au cours de l'année.*

A világháború után — maradék gazdasági erőinket számbavéve — közgazdasági életünk új célkitűzések elé kényszerült. Szűk határaink között viszonylag sűrű népességünk boldogulása gazdasági életünk túlnyomólag agrár jellegének épségben tartása mellett nem látszott kellőleg biztosítottnak. A közfigyelem tehát az iparra és kereskedelemre terelődött, annál is inkább, mivel ipari termelésünkben igen jelentős hézagok mutatkoztak. A legsürgősebb feladatnak látszott tehát a kisipar segítése és a gyáripár hiányzó ágainak a kiépítése.

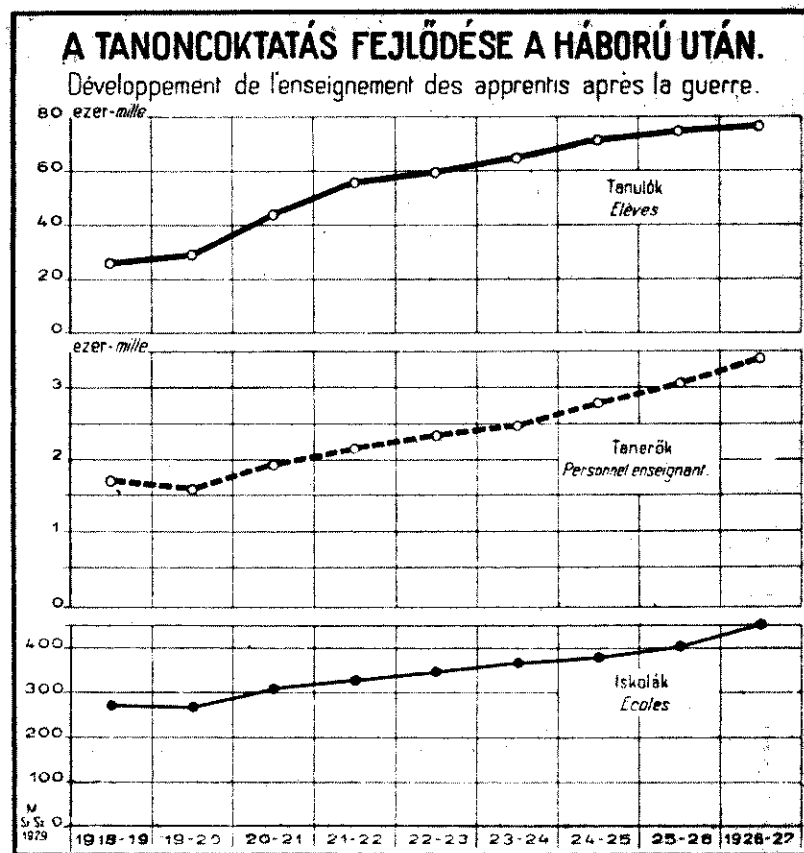
Az iparfejlesztési törekvésekkel kapcsolatban természetesen az ipari munkaerők utánpótlásáról is kellő gondoskodásnak kellett történnie. Itt nem annyira az utánpótlás mennyiségi oldalára kell gondolnunk, mivel ez a kérdés oly államban, ahol az őstermelő foglalkozás a túlnyomó, nem okoz nehézséget, hanem inkább abból a szempontból bír komoly jelentőséggel, hogy az utánpótlás úgy az iparban, mint a kereskedelemben tevékeny egyének szellemi képességét ne csak nívón tartsa, hanem kellőképpen fejlessze is. Az önálló kis egzisztenciáknál pedig a tanoncoktatásnak különös jelentősége van, nemcsak a szakképzés szempontjából, hanem az általános műveltség alapelemeinek elsajátítása érdekében is.

Új építőmunka indult meg tehát a tanoncoktatás terén is, amelynek eredményességét az 1884. évi XVII. t.-c.-be iktatott ipartörvény módosításáról szóló 1922. évi XII. t.-c. nagyban elősegítette.

A tanoncoktatásnak a háború utáni fejlődéséről a 2. sz. tábla nyújt képet.

Az adatokból nemcsak a nagyvelésű fejlődés olvasható ki, hanem egyben láthatjuk azt a szerény kezdetet is, amelyből az összeomlás után tanoncoktatásunk kiindult s amelyet a céltudatos munka a mai színvonalra emelt. A tanoncoktatás fontosabb adatainak bemutatása után vegyük vizsgálat alá azokat a fontosabb problémákat, amelyek a tanoncoktatásnak iparos és kereskedő népességünk helyzetével való összefüggése alapján vetődnek fel.

Az idevonatkozó adatokat a 3. sz. tábla ismerteti, amelynek alapján megállapíthatjuk, hogy kereső ipari népességünk száma 20 év alatt (1910-ig) 48,7%-kal, kereskedő népességünk száma pedig 57,2%-kal emelkedett. Ez a fejlődés tehát magasan túlszárnyalja az egész népességnek az ugyanilyen

idő alatt elért növekedését. A fejlődés viszonylagos nagyságát azonban sokkal jobban érzékeltethetjük, ha a kereső iparos és kereskedő népességet számszerű fejlődés tekintetében az összes kereső népességgel hasonlítjuk össze. Ez esetben ugyanis azt tapasztalhatjuk, hogy míg a kereső iparos népesség 1890-ben az összes keresőknek csak 11,5%-a volt s ez az arány 1910-ben már 17,5%-ot, 1920-ban pedig 18,1%-ot tett. A kereskedőknél ugyanezen az alapon 1890-ben 2,2%-os, 1910-ben 3,6%-os és 1920-ban 4,9%-os a részesedési arány.

A kereső népességgel kapcsolatban a tanoncok számát vizsgálva, azt tapasztalhatjuk, hogy az iparostanoncok száma 1910-ig a kereső iparos népesség számánál nagyobb mértékben emelkedett, amit úgy a kézműipar, mint a fejlődő gyáripár szakmunkásokkal való ellátása szempontjából kedvező jelenségnek tarthatunk. Az 1920-ban tapasztalható kisebbmértvű visszaesés átmeneti jellegűnek tekinthető s főként annak tudható be, hogy a népszámlálás ideje közvetlen a háború után következett s így még érezhető volt a háború miatt természetesen lecsökkent tanoncszerződtetés hatása.

A kereskedőtanoncok számánál viszont az elmúlt 3 évtized alatt csökkenő irányzatról adhatunk számot, amely 1920-ban a tanoncok számának jelentős mérvű összezsugorodásával végződött. Ez a körülmény azonban nem a kellő utánpótlás elmaradásában leli magyarázatát, hanem inkább abban, hogy a kereskedőpályára lé-

3. A tanoncok számának a kereső népességhez viszonyított fejlődése, valamint beiskolázása 1890—1920-ig.

Développement du nombre des apprentis par rapport à la population active et apprentis ayant fréquenté l'école, de 1890 à 1920.

Év, foglalkozási ág <i>Année, branches de profession</i>	A kereső népesség — Population active		A tanoncok — Apprentis		Az összes tanoncok közül iskolába járt — Des apprentis, fréquentaient l'école	
	száma a népszámlálás szerint — nombre suivant le recensement de la populat.					
	összesen <i>total</i>	összesen <i>total</i>	a kereső népesség %-ában <i>en % de la population active</i>	szám <i>nombre</i>	%	
1 8 9 0						
Ipar — <i>Industrie</i>	913.010	85.231	9.3	46.800	54.9	
Kereskedelem — <i>Commerce</i>	174.925	11.035	6.3	5.920	53.6	
Összesen — <i>Total</i>	1,087.935	96.266	8.9	52.720	54.8	
1 9 0 0						
Ipar — <i>Industrie</i>	1,044.606	108.304	10.4	78.440	72.4	
Kereskedelem — <i>Commerce</i>	209.962	12.232	5.8	6.200	50.7	
Összesen — <i>Total</i>	1,254.568	120.536	9.6	84.640	70.2	
1 9 1 0						
Ipar — <i>Industrie</i>	1,357.765	165.022	12.2	108.905	66.0	
Kereskedelem — <i>Commerce</i>	275.030	17.174	6.2	7.834	45.6	
Összesen — <i>Total</i>	1,632.795	182.196	11.2	¹⁾ 116.739	64.0	
1 9 2 0						
Ipar — <i>Industrie</i>	690.860	79.258	11.5	30.437	38.4	
Kereskedelem — <i>Commerce</i>	180.348	6.158	3.4	1.458	23.7	
Összesen — <i>Total</i>	871.208	85.416	9.8	¹⁾ 31.895	37.3	

¹⁾ A továbbképzőiskolákba járó tanoncokkal együtt. — *Y compris les apprentis fréquentant l'école complémentaire.*

pők mind nagyobb számban végeznek olyan magasabb fokú szakiskolákat, amelyek mellett a tanoncoknak való leszerződés szükségessége esik. Ennek igazolására megemlíthetjük, hogy 1910-ben a kereső ipari népesség közül 5.4%-nak volt 4 középiskolai vagy ennél magasabb képzettsége, a kereső kereskedők közül viszont 26.3%-nak. 1920-ban pedig ez az arány az iparban 11.6%-ot, a kereskedelemben pedig már 40.2%-ot tett.

A tanoncok számbeli fejlődésének vizsgálatával kapcsolatban önként felvetődik a kérdés, hogyan alakult az ismertett évtizedek alatt a tanoncok beiskolázása. A 3. számú tábla idevonatkozó adatai ebből a szempontból igen kedvezőtlen képet nyújtanak. A kereskedőtanoncok beiskolázása az ismertett évek mindegyikében nemcsak lényegesen alatta marad az iparostanoncok beiskolázottságának, hanem a beiskolázás mérve fokozatosan csökkenő irányzatot is mutat. Aggasztónak látszik továbbá az a körülmény is, hogy a kereskedőtanoncok beiskolázása mindhárom

évtizedben csak 50% körül mozog. Ennek a körülménynek az okát kutatva azonban arra a megállapításra kell jutnunk, hogy a hiba inkább a kisebb vidéki empóriumokban alkalmazott tanoncok beiskolázási lehetőségének a hiányosságában, nem pedig az iskolával szemben tanúsított ellenséges magatartásban rejlik. A kereskedelem ugyanis rendszerint az iparinál magasabb előképzettséget követel a tanoncoktól s így olyan községekben, amelyekben az elemi népiskolánál magasabb fokú tanintézet nincs, tanonctanfolyam létesítéséhez pedig a tanoncok száma az iparostanoncok számával együttvéve sem elegendő, a kereskedőtanonc, minthogy az általános ismétlőiskola látogatása nem nyújt elegendő alkalmat az ismeretek (s főképen a szakismeretek) bővítésére, tankötelezettségének ideje alatt oktatás nélkül marad.

Vonatkozik ez a megállapítás bizonyos mértékig az iparostanoncokra is, azzal a korlátozással azonban, hogy a kisebb községek iparostanoncai részére, hiányosabb előképzettségükre való tekintettel, rend-

szerint már az ismétlőiskolák látogatása is jelentős haszonnal járhat. Az előbb mondottakra éppen a beiskolázási arányszámok fejlődése adja a legszembeszökőbb bizonyítékot, de egyben arra is felhívja a figyelmet, hogy a vidéki kis existenciák szakképzése még megoldásra váró feladat. A századforduló után ugyanis a vidék ipari fejlődésében igen jelentős és tartós felledülés következett be. Az a körülmény azonban, hogy a vidék tanonciskolai hálózata nem nyújtott elég alkalmat a tanoncok beiskolázására — bár 1900-tól 1910-ig a tanonciskolák száma 23·9%-kal növekedett — eredményezte azt, hogy 10 év alatt a beiskolázott iparostanoncok arányszáma 72·4-ről 66-ra csökkent.

A tanoncok beiskolázása terén az 1920. évben tapasztalható igen kedvezőtlen helyzet a közállapotok rendkívüliségével magyarázható. Az iskolába járó tanoncok adata arról az évről szól, amikor az ország még ellenséges megszállás alatt állott és a forradalmi állapotok káros hatásai még nagyon is érezhetők voltak, s ezért az előző évek eredményével összehasonlításra nem alkalmas. Közlését mégis indokoltnak tartottuk abból a szempontból, hogy azokban a válságos időkben, amikor az iskolák sok helyen szünetelni kényszerültek, a tanoncok kötelezettség teljesítésének szorgalmazása pedig a legtöbb helyen alig volt keresztülvihető, az összes tanoncoknak mégis 37·3%-a törekedett szaktudásának fejlesztésére. Ha a beiskolázás fokát adatok hiányában napjainkban nem is tudjuk megállapítani, az iskolába járó tanoncok számának rohamos fejlődéséből következőleg mégis kedvező állapotokkal számolhatunk.

A tanoncoktatás kérdése szoros kapcsolatban áll iparos és kereskedő népességünk műveltségi állapotával is. Mielőtt ennek ismertetésébe bocsátkoznánk, megkíséreljük legalább hozzávetőlegesen megállapítani, hogy a tanoncoktatás az ipari és kereskedelmi népességnek közvetlenül milyen részét érinti. Ennek megállapításánál a népszámlálásokkal kapcsolatos vállalati statisztika adataira támaszkodhatunk, számításunknál pedig a következő elgondolásból indulunk ki: feltétlen figyelembe kell venni az ipari vállalatokban dolgozó összes segédszemélyzetet és a segéd nélkül dolgozó kisiparosokat; ide tartozónak véljük továbbá az 1—5 segéddel dolgozó mesterembereket is, feltételezve, hogy a közöttük magasabb képzettséggel bíró egyének

száma kiegyenlítésre talál azoknak az iparosoknak a számában, akik 5-nél több segéddel dolgoztatnák ugyan, de mesterségük elsajátítását tanoncmínőségben kezdték. Azt mondhatjuk tehát, hogy a három csoportba tartozó egyének túlnyomó többsége iparostanoncoktatásban részesült vagy kellett volna, hogy részesüljön. A tanoncoktatásnak pedig nemcsak társadalmi, hanem ipari termelési szempontból figyelembe vendő nagy horderejét az bizonyítja, hogy az előbbieken alapján tanonctankötelezettség alá esett a kereső ipari népességnek 1890-ben 67·7%-a, 1900-ban 92·6%-a, 1910-ben 95·9%-a és 1920-ban 86·8%-a. Ipari kereső népességünk túlnyomó többségénél tehát úgy a szaktudásnak, mint az általános műveltségnek alapjait a tanoncoktatás volna hivatva biztosítani.

A kereskedelmi népességet illetően ilyen módszer alapján a határvonalak meghúzása nem nyújt annyira jellemző képet, mivel a kereső népesség és a tanoncoktatás közötti kapcsolat sokkal lazább, mint az iparban. A kereskedelem (kevés kivétellel) képesítéshez nem kötött foglalkozás lévén, a foglalkozáshoz szükséges szakértelem elsajátítása az ipari viszonyokhoz mérten kisebb mértékben történik tanoncnak való leszerződés útján, mint azt a 3. sz. tábla adatai is igazolják. Ebből kifolyólag a tanoncoktatásban érdekelték körét szűkebbre kell vennünk s az összes segédszemélyzet és segéd nélkül dolgozó kereskedők számán kívül még csak az 1 és 2 segéddel dolgozó kereskedők csoportját tartjuk figyelembe vehetőnek. Ezen az alapon viszont a valóságot eléggé megközelítően azt mondhatjuk, hogy a kereső kereskedő népességünknek mintegy 83·7%-a tarthat igényt a tanonciskolai oktatásra. Ez az arány csak a mai népességre vonatkozik, mivel az 1920. év előtti népszámlálások vállalati statisztikája a kereskedelemre nem terjedt ki. Mindezek előrebocsátásával pedig megállapíthatjuk, hogy a kereső iparosoknak 1910-ben 13·5%-a és 1920-ban 5·1%-a, a kereső kereskedelmi népességnek pedig 1910-ben 20·2%-a és 1920-ban 6·3%-a analfabéta volt. A 3. sz. táblán ismertett kedvezőtlen beiskolázási arányszámok tehát a népesség műveltségi viszonyaiban tükröződnek vissza. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a kereső népesség száma magában foglalja a tanulatlan munkásokat is és az iparnál jórésztben, a kereskedelemben pedig csaknem teljesen ezek-

ből kerülnek ki az analfabéták; ha ez a körülmény enyhíti is némileg a helyzetet, mégis az analfabéták ilyen tömege miatt (számuk az 1920. évben az iparban 34.893, a kereskedelemben 11.392 volt) megfelelő intézkedésre volna szükség abban az irányban, hogy a műveltség elemeit legalább a szakmunkások mindegyikének alkalma legyen megszereznie és azt tényleg meg is szerezze.

A kereskedelemnél az analfabétákra vonatkozólag észlelhető kedvezőtlenebb arányszám abban leli magyarázatát, hogy itt viszonylag több tanulatlan munkás van alkalmazásban, mint az iparban.

A tanoncoktatás az iparos és a kereskedő népesség szaktudása és általános műveltsége szempontjából azonban még mai

formájában is több kifogásolni valót hagy maga után. Hiányos elsősorban a tanoncok előképzettsége. Az 1884. évi ipartörvény a tanonctól előképzettséget még egyáltalán nem követelt. Az 1922. évi XII. törvény cikk idevonatkozó rendelkezése ezzel szemben már haladást jelent, amennyiben a 84. §. szerint „Tanoncúl csak oly egyén alkalmazható, aki iskolai bizonyítvánnyal igazolja, hogy legalább az elemi népiskola negyedik osztályát sikerrel elvégezte, vagy hogy legalább az írást, olvasást és a számolás elemi ismereteit elsajátította. Az iparhatóság méltánylást érdemlő rendkívüli esetekben megengedheti, hogy olyan egyént is alkalmazhassanak tanoncúl, aki az előbbi bekezdésben említett követelményeknek megfelelni nem tud“.

4. Az előkészítő osztályba utalt tanoncok előképzettsége a tanév elején.

Instruction préalable des apprentis mis à la classe préparatoire, situation au début de l'année scolaire.

Az iskolák faja <i>Genre des écoles</i>	Az előkészítő osztályba utalt tanoncok — <i>Apprentis mis à la classe préparatoire</i>													
	összes száma <i>nombre total</i>	k ö z ü l — d o n t											írni, olvasni, számolni <i>sachant</i>	
		iskolába nem járt <i>n'ayant fait aucune école</i>	az elemi iskola — <i>ayant fait, à l'école primaire, la</i>						a polg. isk. <i>ayant fait ec. bourg.</i>		írni, olvasni nem tud — <i>ne sachant ni lire ni écrire</i>	gyengén <i>faiblement.</i>		
			I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	I.	II.			tud — <i>lire, écrire et compter</i>	
Iparostanonciskolák — <i>Ecoles d'apprentis industriels</i>														
1920/21	3.520	97	237	624	1.105	875	341	199	5	37	166	2.381	973	
1926/27	6.593	104	282	825	1.754	2.142	797	676	17	1	228	4.160	2.210	
Kereskedőtanonciskolák — <i>Ecoles d'appr. marchands</i>														
1920/21	186	—	1	4	10	60	56	37	15	3	3	123	60	
1926/27	379	—	—	3	38	117	87	97	33	4	2	170	207	

A törvény tehát az előképzetség megkívánása mellett tág teret enged a „méltányosság“ gyakorlására is, amely joggal az iparhatóságok adataink szerint talán a kívánatosnál nagyobb mértékben élnek. Az 1926/27. tanévben ugyanis (l. 4. sz. táblát) még mindig 6.598 iparos- és 379 kereskedőtanoncot kellett fogyatékos tudása miatt a tanév elején az előkészítő osztályba utalni. Önként értendő, hogy szakképzés tekintetében az ilyen műveltségű tanoncoknak az iskola keveset nyújthat. Legjobb esetben némi jártasságot szereznek az írás és olvasásban s esetleg a számolásban. Hogy azonban ez sem következik be minden esetben, bizonyítják az 5. sz. tábla adatai.

Tanoncoktatásunk nagy hiányosságának kell ugyanis minősítenünk azt a körülményt, hogy a tanonc felszabadítása

nem függ az iskola látogatásának eredményességétől. A törvény ugyanis a tanonctól csak az iskola pontos látogatását követeli s büntető rendelkezéseivel az iskolai fegyelmet biztosítja, de „abban az esetben, ha a tanonc az iskolában vagy a segédi vizsgálaton kellő eredményt nem mutat fel, az iparhatóság a segédlevelet kiállítja ugyan, de az önálló iparüzéshez megkívánt segédi szakba vágó gyakorlat tartamát legfeljebb 2 évvel meghosszabbítja“. Ez eredményezi azután, hogy olyan tekintélyes számban szabadulnak fel tanoncok az előkészítő, illetve az I. vagy II. osztály elvégzése után.

Különösen megfontolást érdemel ez a körülmény, ha figyelembe vesszük, hogy az 1922. évi ipartörvény életbelépte óta (öt évben keresztül) iparosaink s kereskedőink

5. A felszabadult tanoncok osztályok szerint 1920/21—1926/27-ig.

Apprentis ayant fait leur apprentissage, suivant les classes, de 1920—21 à 1926—27.

Tanév Année scolaire	A tanév folyamán a tanoncszóny aól felszabadult											
	iparos tanoncok — Apprentis industriels ayant fini leur appr. au cours de l'ann. sc.					kereskedőtanoncok — Apprentis marchands ayant fini leur appr. au cours de l'ann. sc.						
	összesen total	közül — dont ayant fréquenté la				összesen total	közül — dont ayant fréquenté la					
		az előkészítő cl. préparatoire	az I. classe	a II. classe	a III. classe		a IV. classe	az előkészítő cl. préparatoire	az I. classe	a II. classe	a III. classe	a IV. classe
osztályba járt												
1920/21	6 288	101	920	1.799	3.468	—	353	2	39	117	195	—
1921/22	8.945	154	1.342	2.511	4.938	—	430	3	56	140	231	—
1922/23	10.301	184	1.267	2.777	5.731	342	702	3	87	212	387	13
1923/24	12.410	232	1.456	3.101	6.692	958	822	8	168	212	378	56
1924/25	13.740	309	1.640	3.475	6.251	2.065	820	3	140	223	354	100
1925/26	15.067	305	1.850	3.800	5.533	3.579	1.010	1	159	264	420	166
1926/27 } szám	21.918	454	2.691	5.969	8.208	4.596	1.656	14	155	392	792	303
} nombre	100.0	2.1	12.3	27.2	37.4	21.0	100.0	0.8	9.4	23.7	47.8	18.3
} %	100.0	6.5	17.0	26.3	50.2	—	100.0	2.7	14.4	26.3	56.6	—

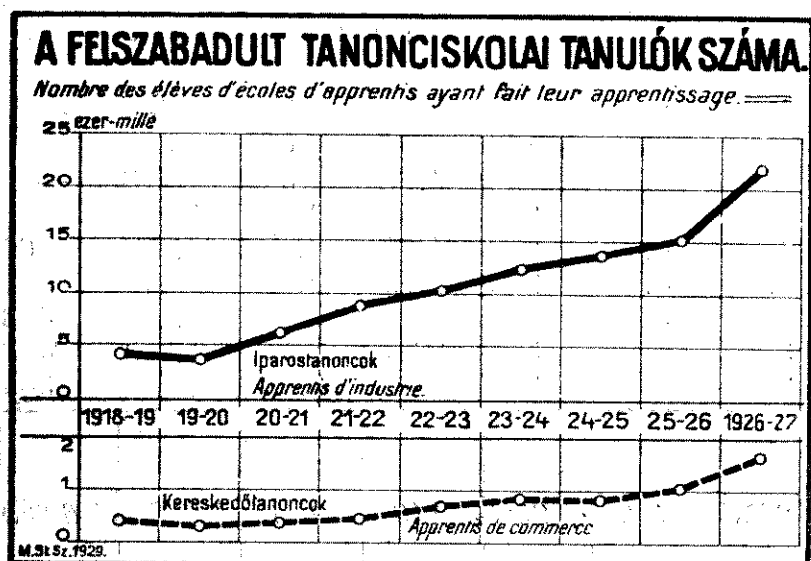
32.314 olyan tanoncot szerződtettek, akiknek az alapismeretei hiányosak voltak, továbbá, hogy ugyanezen idő alatt 1.513 ilyen képzettséget nélkülöző tanonc tudott segédlevelet szerezni. Ezek az adatok pedig csak a beiskolázott tanoncokra vonatkoznak; milyen lehet tehát a képzettsége azoknak a tanoncoknak, akik a tanonciskolát teljesen elkerülik?

Tanonciskolai szervezetünknek a szakképzés emelése szempontjából való jelentőségét — város és vidék szerint elkülönítve — a 6. sz. tábla ismerteti. A törvény értelmében ugyanis, ha valamely községben az ugyanabban az iparcsoporthoz foglalkoztatott tanoncok száma eléri a 40-et, ezek részére a tanonciskolában külön szakirányú oktatást kell nyújtani. Ennek megfelelően megkülönböztetünk általános irányú, szakirányú és olyan általános irányú iskolákat, amelyekben az egy iparcsoporthoz tartozó tanoncok részére külön szak-

irányú osztályok állanak fenn. A 6. sz. tábla adatai csak az iparostanonciskolákra vonatkoznak, mivel a kereskedőtanonciskolák mind szakirányúak. Meg kell még jegyeznünk, hogy olyan községekben, ahol a tanoncok alacsonyabb száma miatt külön tanonctanfolyam létesítése nem lehetséges, a tanoncok az általános továbbképző (ismétlő) iskolában részesülnek oktatásban; ebből kifolyólag 1926/27-ben 8.012 iparos és 337 kereskedőtanonc végezte tanulmányait továbbképzőiskolában.

Az adatokból kitűnik, hogy az iparostanonciskolába járó tanulóknak csak 38%-a részesül szakirányú oktatásban, túlnyomó részben a tj. városokban és csak igen kis mértékben az egyéb városokban és községekben. Ezt az arányszámot javítja ugyan még a szakirányú osztályok tanulóinak száma, de nem jelentékenyen. Feltűnő jelenség, hogy a tj. városokban 10 igen népes (átlag 300 tanulóval működő) általános irányú tanonciskola áll fenn, amely iskolákban a szakirányú oktatás céljára külön osztályok sincsenek szervezve. Mivel a tanoncok túlnyomó része a kézműiparosoknál talál alkalmazásra (a gyáripár 1926-ban csak 8.465 tanoncot foglalkoztatott), természetesen számuknak kisebb része jut a tj. városokra, mint az egyéb községekre.

Ugyancsak a tanoncotoktatás intenzitásával függ össze a tanszemélyzet kérdése is. Ebben a tekintetben nem az alkalmazott tanerők számát, hanem az alkalmazás minőségét kell kifogás tárgyává tennünk.

6. Az iparostanonciskolák és tanulók megoszlása tj. városok és vármegyék szerint 1926/27-ben.
Écoles d'apprentis industriels et répartition de leurs élèves, par villes autonomes et comitats, 1926/27.

Törvényhatóság Villes autonomes et comitats	Az összes — Total des				Az általános irányú				A szakirányú				Az ált. és szakirányú			
	iskolák écoles		tanulók élèves		iskolák Écoles de caractère général		iskolák tanulói Elèves de celles-ci		iskolák Ecoles de caractère profes- sionnel		iskolák tanulói Elèves de celles-ci		iskolák — Eco- les de carac- tère général et professionnel		iskolák tanulói Elèves de ces deux sortes d'écoles	
	szám no.	%	szám nombre	%	szám no.	%	szám nombre	%	szám no.	%	szám nombre	%	sz. no.	%	szám nombre	%
Budapest	89	21.5	21.221	29.6	4	1.4	644	1.9	62	65.3	14.420	53.0	23	63.9	6.157	54.7
Egyéb tj. városok Autres villes autonomes	23	5.6	11.087	15.5	6	2.1	2.438	7.3	16	16.8	6.586	24.2	1	2.8	2.063	18.3
Vármegyék — Co- mitats	302	72.9	39.398	54.9	273	96.5	30.151	90.8	17	17.9	6.214	22.8	12	33.3	3.033	27.0
Össz. (sz. - nombre Total %)	414	100.0	71.706	100.0	283	100.0	33.233	100.0	95	100.0	27.220	100.0	36	100.0	11.253	100.0
	100.0	—	100.0	—	68.3	—	46.3	—	23.0	—	38.0	—	8.7	—	15.7	—

Nem tarthatjuk ugyanis kedvező jelenségnek, hogy 1926/27-ben az iparostanonciskoláknál 90.8%-ban, a kereskedőtanonciskoláknál pedig 97.4%-ban az oktatást olyan tanerők végezték, akiknek ez csupán mellékfoglalkozásuk. Az eredményre törekvő tanoncoktatás mai fejlettségi fokán már sokkal többet követel a tanerőktől, semhogy annak ily nagy számban csupán mellékfoglalkozás keretében tudnának eleget tenni. A mai rendszer nemcsak a tanerőkre nézve hátrányos, hanem az oktatás eredményességére is csak kedvezőtlen hatást gyakorolhat. Kívánatos volna tehát,

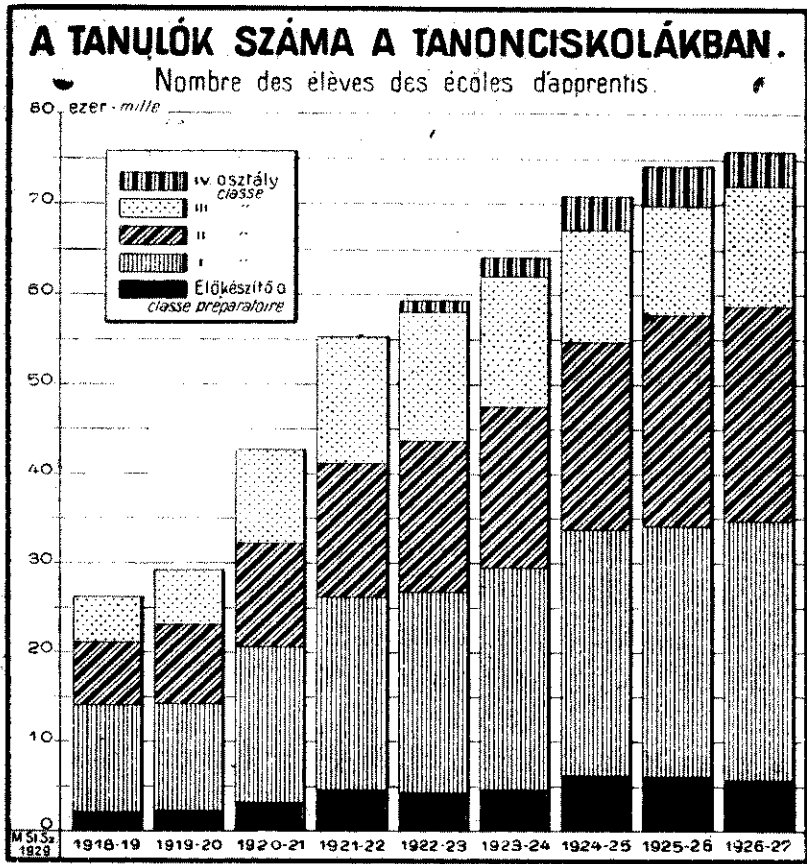
hogy mindazoknál az iskoláknál, amelyeknél a magasabb tanulólétszám és az oktatás folytonossága a tanerőket kellőképpen foglalkoztatja, megfelelő számú állás szerveztessék fő-élethivatású tanerők részére.

Különösen sürgeti e feladat megoldását a tanulók rohamosan fejlődő száma. A háború óta a beiskolázott iparostanoncok száma 191.1%-kal, a kereskedőtanoncoké pedig 180%-kal emelkedett (I. 7. sz. táblát) s közöttük mind nagyobb számban vannak olyanok, akik magasabb előképzettséggel rendelkeznek és így az intenzívebb oktatásra nemcsak alkalmas anyagul szolgál-

7. A tanonciskolai tanulók számának fejlődése osztályonként 1918/19—1926/27-ig.

Développement du nombre des élèves d'écoles d'apprentis, suivant les classes, de 1918—19 à 1926—27.

Tanév Année scolaire	Az iparos — Nombre des apprentis industriels						A kereskedő — Nombre des apprentis marchands					
	tanoncok száma a tanév végén — à la fin de l'année scolaire											
	összesen total	az előkészítő classe pré- paratoire	az I. classe	a II. classe	a III. classe	a IV. classe	összesen total	az előkészítő classe pré- paratoire	az I. classe	a II. classe	a III. classe	a IV. classe
o s z t á l y b a n												
1918/19	23.825	1.955	10.563	6.746	4.561	—	2.351	172	949	747	483	—
1919/20	27.442	2.162	11.306	8.168	5.806	—	1.856	119	677	675	385	—
1920/21	40.150	3.028	16.392	10.882	9.848	—	2.700	164	1.071	852	613	—
1921/22	51.322	4.294	20.272	13.621	13.135	—	4.018	296	1.430	1.271	1.021	—
1922/23	54.689	4.161	20.913	15.323	13.225	1.067	4.560	252	1.644	1.478	1.122	64
1923/24	59.439	4.536	22.982	16.545	13.492	1.884	4.746	295	1.721	1.465	1.011	254
1924/25	65.061	6.017	25.355	19.062	11.241	3.386	5.903	344	2.196	1.782	1.138	443
1925/26	67.894	5.850	25.847	21.491	10.786	3.920	6.427	322	2.337	2.133	1.213	422
1926/27	69.376	5.589	26.988	21.946	11.490	3.363	6.581	336	1.997	2.138	1.605	505
Az összes növe- kedés — Accr. total %	+191.1	+185.9	+155.5	+225.3	+151.9	+215.2	+180.0	+95.4	+110.4	+186.2	+232.3	+689.0

nak, hanem arra igényt is tarthatnak. Érdekes viszont megfigyelnünk, hogy a magasabb előképzettségűek részére a törvény által a tanoncidő tekintetében biztosított nagyfokú kedvezmény hatására milyen rohamosan felszokott az évenként felszabadult tanoncok száma (1. 2. sz. táblát). Ha

ez a körülmény az első pillanatra kedvezőnek látszik is, mégis megdöbbenést érdemel, hogy vajjon a sokszor túlrövid tanoncidő (a minimum 6 hónap) a szakértelem elsajátításának kellő mérvét biztosíthatja-e, másrészt pedig, hogy ipari és kereskedelmi életünk fejlődése elég erős ütemű-e ahhoz, hogy az ilyen nagy tömegek megfelelő foglalkoztatását biztosíthatná. Figyelembe kell ugyanis vennünk, hogy 1926/27-ben 32·1%-kal több tanonc szabadult fel, mint 1913/14-ben a régi Magyarország egész területén.

Az ipar és kereskedelem fejlődése szempontjából viszont kedvező jelenségnek minősíthetjük azt a körülményt, hogy az utolsó két évtizedben emelkedő irányzatot mutat a 15 évesnél idősebb tanoncok száma. Az ennél fiatalabb korú ifjúságot ugyanis még nem tarthatjuk eléggé érettnak az önálló pályaválasztásra, úgyszintén — az értelem fejletlenségénél fogva — ebben a korban a szakoktatás sem érhet el még a kellő eredményt. Az iparostanoncok közül 1913/14-ben 59·6%, 1926/27-ben viszont 75·5%, a kereskedőtanoncok közül pedig 1913/14-ben 49·2%, 1926/27-ben 72·2% volt 15 évesnél idősebb.

8. A tanonciskolák tanulói vallás és anyanyelv szerint az 1926/27. tanévben.

Les élèves des écoles d'apprentis suivant la confession et la langue maternelle, année scolaire 1926—27.

Törvényhatóság	A tanulók összes száma - Nombre total des élèves	Vallás - Confession							Anyanyelv - Langue maternelle			
		róm. kat. cath. r.	gör. kat. cath. gr.	reform. calviniste	ág. h. ev. luthér.	gör. keleti gréco-orient.	izraelita israél.	egyéb autres	magyar hongroise	német allemande	tót slovaque	egyéb autres
Iparostanoncok. <i>Apprentis industriels.</i>												
Tj. városok - Villes autonomes	32.877	21.825	368	5.560	1.548	74	3.430	72	32.065	710	—	102
%	100·0	66·4	1·1	16·9	4·7	0·2	10·5	0·2	97·5	2·2	—	0·3
Vármegyék —												
Comitats	36.499	24.459	532	7.363	2.607	151	1.317	70	34.249	1.730	352	168
%	100·0	67·0	1·5	20·2	7·1	0·4	3·6	0·2	93·8	4·7	1·0	0·5
összesen — total	69.376	46.284	900	12.923	4.155	225	4.747	142	66.314	2.440	352	270
%	100·0	66·7	1·3	18·6	6·0	0·3	6·9	0·2	95·6	3·5	0·5	0·4
Kereskedőtanoncok. <i>Apprentis marchands.</i>												
Tj. városok - Villes autonomes	3.198	1.581	26	471	112	3	1.002	3	3.150	44	—	4
%	100·0	49·5	0·8	14·7	3·5	0·1	31·3	0·1	98·5	1·4	—	0·1
Vármegyék —												
Comitats	3.383	1.758	37	632	219	24	707	6	3.243	102	21	17
%	100·0	51·9	1·1	18·7	6·5	0·7	20·9	0·2	95·9	3·0	0·6	0·5
összesen — total	6.581	3.339	63	1.103	331	27	1.709	9	6.393	146	21	21
%	100·0	50·7	1·0	16·8	5·0	0·4	26·0	0·1	97·2	2·2	0·3	0·3

A tanonciskolába járó tanoncok számának vallás és anyanyelv szerint való megoszlását a 8. sz. tábla ismerteti, elkülönítve az adatokat tj. városok és vármegyék szerint. Adataink alapján megállapítható, hogy a nem magyar anyanyelvűek közül egyedül a németeknek van, főképp a vidéken, némi szerepük, de ez is messze mögötte marad az egész népességben elfoglalt arányszámuknak.

A felekezeti megoszlás már több érdekességet mutat. Elsősorban megállapíthatjuk, hogy az egyes felekezetek az iparostanoncok összes számából megközelítően olyan arányban részesednek, mint ahogyan

az összes népesség számából. Más az arány azonban, ha külön vizsgáljuk a tj. városokat, amelyekben a római katolikusok számának kisebbségű, az izraeliták számának pedig erőteljes megnövekedése miatt a többi összes felekezetek arányszáma lecsökkent. Vidéken viszont a helyzet megfordítottjával találkozunk, amennyiben ott az izraeliták száma zsugorodik össze s juttatja nagyobb szerepléshez a többi felekezeteket. A kereskedelemben a felekezeteknek a tj. városok és vármegyék között való megoszlásánál ugyanez a helyzet, mégis azzal a különbséggel, hogy ott az izraeliták arányszáma úgy a vidéken, mint különösképpen a tj. városokban messze túl-

9. A népesség és a tanoncok megoszlása vallás szerint a háború előtt és a háború után.

Répartition, suivant les confessions, de la population et des apprentis, avant et après la guerre.

É v, t a n é v Année, année scolaire	A népesség és a tanoncok — La population et les apprentis								
	száma összesen nombre total	megoszlása vallás szerint — répartition suivant les confess., %							
		Róm. kat. cath. r.	Gör. kat. cath. gr.	Református calviniste	Ag. hitv. ev. luthér.	Gör. kel. gréco-orient.	Unitárius unitaire	Izraelita israélite	Egyéb autres
Összes népesség — Population totale 1910	18,264.533	49.3	11.0	14.3	7.1	12.8	0.4	5.0	0.1
Kereső iparos népesség — Population active industrielle 1910	1,357.765	60.2	4.2	12.3	7.8	5.8	0.3	9.3	0.1
Iparostanonc-tanulók — Apprentis industr. fréquentant l'école, année scol. 1909/10. tanévben	83.354	58.8	3.9	14.8	7.6	7.4	0.5	7.0	0.0
Iparostanonc-tanulók — Apprentis industr. fréquentant l'école, année scol. 1913/14. tanévben	98.420	59.3	4.1	14.8	7.4	8.1	0.4	5.9	0.0
Kereső kereskedő népesség — Population active commerciale 1910	275.030	33.7	1.6	7.4	5.2	5.1	0.2	46.6	0.2
Kereskedőtanonc-tanulók — Apprentis marchands fréquentant l'école, année scol. 1909/10. tanévben	9.619	36.5	1.6	8.6	7.4	9.7	0.1	36.1	0.0
Kereskedőtanonc-tanulók — Apprentis marchands fréquentant l'école, année scol. 1913/14. tanévben	11.240	37.5	2.5	9.5	7.1	12.1	0.2	31.1	0.0
Összes népesség — Population totale 1920	7,980.143	63.9	2.2	20.9	6.2	0.7	0.1	5.9	0.1
Kereső iparos népesség — Population active industrielle 1920	690.860	66.1	1.5	15.5	5.8	0.5	0.1	10.3	0.2
Iparostanonc-tanulók — Apprentis industr. fréquentant l'école, année scol. 1919/20. tanévben	27.442	65.4	1.5	18.8	6.1	0.5	0.1	7.5	0.1
Iparostanonc-tanulók — Apprentis industr. fréquentant l'école, année scol. 1926/27. tanévben	69.376	66.7	1.3	18.6	6.0	0.3	0.1	6.9	0.1
Kereső kereskedő népesség — Population active commerciale 1920	180.348	39.3	0.8	9.8	4.2	0.5	0.1	45.1	0.2
Kereskedőtanonc-tanulók — Apprentis marchands fréquentant l'école, année scol. 1919/20. tanévben	1.856	50.8	0.8	14.8	4.2	0.5	0.1	28.8	0.0
Kereskedőtanonc-tanulók — Apprentis marchands fréquentant l'école, année scol. 1926/27. tanévben	6.581	50.7	1.0	16.8	5.0	0.4	0.0	26.0	0.1

haladja az egész népességben elfoglalt arányszámot.

Ha azt vizsgáljuk, hogy az utolsó két évtizedben az egyes felekezeteknek a kereső ipari és kereskedő népességben, valamint a tanoncok számában elfoglalt aránya milyen irányú fejlődést mutat, úgy megállapíthatjuk (l. a 9. sz. táblát), hogy a keresztény felekezetek térfoglalása az izraeliták számának rovására mutat emelkedést. Különösen a református felekezet aránya mutat, főképp a kereskedelemben, erősen fejlődő irányzatot. a római kato-

likusok szerepe viszont az iparban növekedik fokozatosan és elég erőteljesen.

Végül a 10. sz. tábla tanoncképzésünk fontosabb adatait törvényhatóságok szerint mutatja be az 1926/27. tanévre vonatkozólag.

Főbb vonásokban érintettük a fentiekben a tanoncképzés fejlődését, valamint annak az érdekelt két gazdasági ággal való kapcsolatát. Megfelelő adatok hiányában több fontos problémának ismertetésétől el kellett tekintenünk, mint pl. a tanoncok iskolamulasztása, a szülők foglalkozás

10. A tanoncképzés főbb adatai törvényhatóságok szerint az 1926/27. tanévben.

Principales données de l'enseignement des apprentis, par comitats et villes autonomes, année scolaire 1926/27.

Törvényhatóság Comitats et villes autonomes	Ecoles d'apprentis		Personnel enseignant des écoles d'apprentis		Az iparos Apprentis			A kereskedő Apprentis			A továbbképző (ismétlő) iskolába járó Apprentis ayant fréquenté les écoles d'apprentis (à répétit.)		A tanonciskolák közötti felszabadult Elèves d'écoles d'apprentis ayant fait leur apprentissage					
	Az iparos d'industrie	kereskedő marchands	Az iparos d'industrie	kereskedő marchands	tanonciskolába járó		kereskedő — marchands		fiú — garçons	leány — filles	összesen — total	fiú — garçons	leány — filles	összesen — total	iparos apprentis d'industrie	kereskedő marchands		
					tanoncok száma — nombre		tanoncok száma — nombre										tanoncok száma — nombre	tanoncok száma — nombre
	tanoncis-iskolák	tanoncis-iskolák tanerőinek	fiú — garçons	leány — filles	összesen — total	fiú — garçons	leány — filles	összesen — total	fiú — garçons	leány — filles	összesen — total	iparos apprentis d'industrie	kereskedő marchands	iparos apprentis d'industrie	kereskedő marchands			
száma — nombre	száma — nombre	száma — nombre	száma — nombre	száma — nombre	száma — nombre	száma — nombre	száma — nombre	száma — nombre	száma — nombre	száma — nombre	száma — nombre	száma — nombre	száma — nombre	száma — nombre	száma — nombre			
I. Vármegyék — Comitats																		
Abaúj-Torna	3	—	11	—	210	—	210	26	—	26	—	—	—	—	122	3	51	9
Bács-Bodrog	5	—	21	—	325	1	326	17	—	17	—	—	—	—	310	16	101	2
Baranya	9	—	31	—	635	38	673	76	—	76	—	—	—	—	572	18	187	10
Békés	22	1	155	3	2.928	345	3.273	278	1	279	53	—	53	—	191	16	997	62
Bihar	9	—	31	—	578	2	580	50	—	50	—	—	—	—	52	4	142	13
Borsod, Gömör és Kishont	10	—	70	—	940	—	940	64	—	64	—	—	—	—	133	8	268	15
Csanád, Arad és Torontál	12	1	59	5	1.024	160	1.184	69	—	69	90	—	90	—	203	18	305	36
Csongrád	8	1	55	4	866	86	952	75	5	80	51	—	51	—	58	5	349	20
Fejér	8	—	29	—	465	—	465	33	—	33	—	—	—	—	314	26	167	14
Győr, Moson és Pozsony	4	—	22	—	390	38	428	30	—	30	—	—	—	—	310	6	160	7
Hajdu	11	—	52	—	862	—	862	96	—	96	—	—	—	—	68	—	264	27
Heves	7	2	53	5	1.453	107	1.560	45	—	45	92	—	92	—	306	10	454	31
Jász-Nagykun-Szolnok	25	—	151	—	2.858	367	3.225	261	6	267	—	—	—	—	165	11	1.003	72
Komárom és Esztergom	17	1	76	4	1.235	57	1.292	48	—	48	36	—	36	—	209	4	464	26
Nógrád és Hont	7	—	43	—	686	65	751	65	—	65	—	—	—	—	161	8	267	18
Pest-Pilis-Solt-Kiskun	66	3	417	10	8.324	1.097	9.421	423	7	430	186	5	191	—	917	67	3.423	160
Somogy	12	1	54	6	1.133	186	1.319	107	—	107	91	—	91	—	831	23	445	32
Sopron	5	—	25	—	403	—	403	26	—	26	—	—	—	—	451	8	131	6
Szabolcs és Ung	14	1	63	6	1.584	—	1.584	102	—	102	138	—	138	—	206	8	348	74
Szatmár, Ungocsa és Bereg	4	—	15	—	355	—	355	49	—	49	—	—	—	—	49	2	114	14
Tolna	11	—	55	—	1.219	86	1.305	133	—	133	—	—	—	—	441	23	364	27
Vas	10	1	88	3	1.725	245	1.970	69	—	69	61	—	61	—	754	6	525	32
Veszprém	8	2	50	10	939	150	1.089	34	—	34	78	—	78	—	391	13	299	38
Zala	10	3	86	19	1.476	295	1.771	60	2	62	167	—	167	—	722	29	566	65
Zemplén	6	1	27	4	561	—	561	51	—	51	27	—	27	—	53	3	184	13
Összesen — Total	303	18	1.739	79	33.174	3.325	36.499	2.287	21	2.308	1.070	5	1.075	7.989	335	11.578	823	
II. Városok — Villes auton.																		
Baja	2	1	23	4	468	122	590	—	—	—	69	—	69	—	—	—	223	14
Budapest	89	8	1.015	81	15.695	5.521	21.216	—	6	6	1.894	8	1.902	—	—	—	7.022	613
Debrecen	3	1	59	12	1.632	531	2.163	—	—	—	274	—	274	—	—	—	553	39
Győr	1	1	32	11	907	189	1.096	—	—	—	123	—	123	—	—	—	390	8
Hódmezővásárhely	3	1	34	5	637	176	813	—	16	16	89	—	89	7	—	—	319	16
Kecskemét	1	1	24	5	704	238	942	—	—	—	128	12	140	—	—	—	254	9
Miskolc	3	1	51	8	905	185	1.090	—	—	—	167	—	167	—	—	—	200	32
Pécs	2	1	51	7	1.077	273	1.350	—	—	—	141	—	141	—	—	—	230	38
Sopron	1	1	23	4	635	142	777	—	—	—	62	—	62	8	—	—	223	12
Szeged	4	1	63	6	1.337	545	1.882	—	—	—	137	—	137	—	—	—	691	46
Szekesfehévár	2	1	37	5	762	196	958	—	—	—	72	—	72	—	—	—	235	6
Összesen — Total	111	18	1.412	148	24.759	8.118	32.877	22	22	3.156	20	3.176	23	2	10.340	833		
Mindössze — Total génér.	414	36	3.151	227	57.933	11.443	69.376	2.287	43	2.330	4.226	25	4.251	8.012	337	21.918	1.656	

szerint való megoszlása stb., mégis azt hisszük, nem végeztünk hiábavaló munkát, ha sikerül az illetékes körök figyelmét a tanoncoktatás fontosabb kérdéseire ezen az úton is felhívunk.

A tanoncoktatás terén sok feladat vár még megoldásra s a régiekhez a közeljövőben valószínűleg egy új is fog csatlakozni a tanoncotthonok képében. Ez az utóbbi intézmény ugyanis a közeljövőben valószínűleg ki fog nőni az „emberbaráti“ in-

tézmények keretéből és a tanoncképzés egyik fontos szervévé fog átalakulni.

A tanoncoktatás eddigi fejlődésére támaszkodva bizakodva tekinthetünk a jövő fejlődés elé annál is inkább, mivel a változott viszonyok igényeit a kultuszminisztérium a közoktatás minden ágazatában kielégíteni törekszik. Úgy látjuk, a német nemzet nagy horderejű jelszava a közoktatásügy terén is megértésre talál: „Die Produktionsfrage ist in der Hauptsache eine Bildungsfrage“.

Janik Gyula dr.

MEZŐGAZDASÁG

A világ 1928. évi cukortermelése.

Production mondiale de sucre en 1928.

1. Az előállított répacukor mennyisége 1922/23—1928/29. években.

Production du sucre de betterave, 1922/23—1928/29.

O r s z á g — P a y s	Az előállított répacukor mennyisége métermázsákban — <i>Production du sucre de betterave, q</i>		
	átlag - moyenne 1922/23—1926/27	1927/28	1928/29
Ausztria — <i>Autriche</i>	611.306	1 100.040	1,000.000
Belgium — <i>Belgique</i>	3,026.965	2,687.420	2,450.000
Bulgária — <i>Bulgarie</i>	239.768	¹⁾ 423.680	¹⁾ 290.000
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i>	11,445.483	12,511.729	10,205.800
Dánia — <i>Danemark</i>	1,315.200	1,428.000	1,650.000
Finnország — <i>Finlande</i>	16.717	54.580	45.000
Franciaország — <i>France</i>	6,630.035	8,499.430	8,450.000
Ír szabad állam — <i>Etat libre d'Irlande</i>	³⁾ 135.240	204.001	203.200
Lengyelország — <i>Pologne</i>	4,746.393	5,657.518	6,933.000
Lettország — <i>Lettonie</i>	—	10.500	11.000
Magyarország — <i>Hongrie</i>	1,497.460	1,867.000	2,000.000
Nagy-Británia és Wales — <i>Gr.-Bretagne et Pays de Galles</i> ..	546.967	2,101.023	2,000.000
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	2,751.902	2,541.864	2,700.000
Németország — <i>Allemagne</i>	14,853.858	16,752.776	17,717.600
Olaszország — <i>Italie</i>	3,106.622	2,762.400	3,750.000
Románia — <i>Roumanie</i>	909.478	1,440.000	1,110.000
Skócia — <i>Ecosse</i>	⁴⁾ 16.836	72.691	24.000
Spanyolország — <i>Espagne</i>	1,956.153	1 942.858	2,000.000
Svájc — <i>Suisse</i>	64.760	68.750	70.000
Svédország — <i>Suède</i>	1,164.474	1,453.360	1,620.000
Sz.-H.-Sz. állam — <i>Royaume S. H. S.</i>	677.963	846.130	¹⁾ 1,270.000
Szovjetországi — <i>Russie soviétique</i>	5,620.059	13,400.000	12,273.000
Európa összesen: — <i>Europe entière</i> :	61,333.639	77,825.750	77,772.600
Kanada — <i>Canada</i>	307.528	²⁾ 276.550	²⁾ 325.000
Egyesült Államok — <i>Etats-Unis</i>	9,084.780	10,659.000	8,763.000
Amerika összesen: — <i>Amerique entière</i> ..	9,392.308	10,935.550	9,088.000
Mindössze: — <i>Total général</i> :	70,725.947	88,761.300	86,860.600

¹⁾ A bécsi nemzetközi cukorbizottság adatai. — *Chiffres de la Commission internationale du sucre à Vienne.* — ²⁾ Hozzávetőleges eredmény. — *Résultat approximatif.* — ³⁾ 1926—27 évi adat. — *Chiffre pour 1926—27.* — ⁴⁾ Átlag — *Moyenne pour 1925/26—1926/27.*

2. Az előállított nádcukor mennyisége 1922/23—1927/28. években.

Production du sucre de canne, 1922/23—1927/28.

O r s z á g — P a y s	Az előállított nádcukor mennyisége métermázsában <i>Production du sucre de canne, q</i>		
	Átlag — Moyenne 19 2 23—1926/27	1927/28	1928/29
Argentina — <i>Argentine</i>	3,178.700	4,214.000	3, 00.000
Equador — <i>Equateur</i>	166.500	200.000	220.000
Jamaika — <i>Jamaïque</i>	486.810	670.000	630.000
Kuba — <i>Cuba</i>	45,634.800	41,0 0.000	50,000.000
Luiziana — <i>Louisiane</i>	1,328.400	644.000	1,550.000
Mexikó — <i>Mexique</i>	1,728 000	1,780.000	1,830.000
Peru — <i>Pérou</i>	3,216.400	3,624.410	3,550.000
Portorikó — <i>Porto-Rico</i>	4,931.500	6,755.280	6,080.000
Amerika összesen — <i>Amérique entière</i> ..	60,671.110	58,887.690	67,460.000
Brit-India — <i>Indes britann.</i>	30,765.900	32,727.000	29,700.000
Filippi szigetek — <i>Iles Philippines</i>	5,425.000	5,750.000	6,550.000
Formóza — <i>Formose</i>	4,403.900	5,275.000	5,650.000
Jáva — <i>Java</i>	19,742.200	23,790.000	29,219.000
Ázsia összesen: — <i>Asie entière</i>	60,337.000	67,542.000	71,119.000
Délafrikai Egyesült Államok — <i>Union Sud-Africaine</i>	1,810.240	2,243.224	2,495.000
Egyiptom — <i>Egypte</i>	831.510	913.770	895.000
Madagaszkár — <i>Madagascar</i>	26.170	33.000	45.000
Mauritius — <i>Mauritanie</i>	2,182.500	1,978.000	2,087.000
Reunion — <i>Ile de la Réunion</i>	503.200	499.719	530.000
Afrika összesen: — <i>Afrique entière</i> : ..	5,353.620	5,667.713	6,052.000
Ausztrália — <i>Australie</i>	3,987.000	5,252.600	5,590.000
Hawai — <i>Hawaii</i>	6,536.500	7,360.000	8,202.000
Ausztrália összesen: — <i>Australie entière</i> : ..	10,523.500	12,612.600	13,792.000
Mindössze: — Total général:	136,885.230	144,710.003	158,423.000

A római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet 1928. évi december havi füzete részint végleges, részint becslésen alapuló ideiglenes adatok alapján tájékoztat a most folyamatban levő cukorgyártási kampánynak várható eredményeiről.

Az 1928/29. évi kampány répacukormennyisége, mint az 1. sz. összeállítás adatai mutatják, ugyan 2·1%-kal kisebb az előző évi eredménynél, de az 1922/23—1926/27. évek átlagtermését 22·8%-kal felülmúlja, tehát általában elég kedvezőnek mondható. Magyarországon az idej várható gyártási eredmény 7·1%-kal kedvezőbb a tavalyinál, az ötéves átlagtermést teljesen 33·6%-kal mulja felül. A kimutatásban szereplő évben a cukorrépa termelése szempontjából figyelembejövő többi államra vonatkozó cukorgyártási adatok között általában nagy eltéréseket nem látunk, kivételt képez Szovjetország, ahol az idej várható répacukormennyiség teljes 118·4%-kal nagyobb az ötéves átlagnál, továbbá Nagy-Britannia és Wales (Skócia nélkül), ahol az idej eredmény 82·8%-kal mulja felül az összehasonlítás tárgyát képező ötéves átlagot.

Az 1928/29. évi kampány nádcukortermelésének első becslési eredményeit a 2. sz. összeállítás-

ban mutatjuk be. Ezek az előzetes adatok csak kisebb részben származnak maguktól a nádcukrot termelő államoktól; az adatok nagyobb része inkább a cukornádtermelés jelenlegi állapota, a bevetett terület nagysága, valamint a cukoripari jelentések alapján készült becslésekből következik. Van egynehány cukornádtermeléssel foglalkozó ország, amelyeknek adatai kimutatásunkból hiányzanak, az ezekre vonatkozó adatok ugyanis még előzetes becslés céljaira is túlságos bizonytalanok voltak, ezek az országok azonban a világ cukornádtermelésének nyolcadrészét sem érik el. Kiemelve hangsúlyoznunk kell, hogy a nádcukorgyártásra vonatkozó adatok csak megközelítő becslésnek tekintendők, a kimutatásban szereplő országok harmadrészében ugyanis az 1928/29. évi nádcukorgyártás még meg sem kezdődött.

Általában megállapíthatjuk, hogy az ez évi nádcukortermelés az összes érdekelt világrészeken tekintélyesen megnövekedett, az előző évi kampánnyal szemben az emelkedés világviszonylatban 9%-ot tesz ki. Ez az emelkedés jórésben a kubai ideiglenes adatok nagyarányú növekedésének következménye. Kubában ugyanis az időjárás a cukornádtermelésnek igen megfelelő volt, de az

emelkedés még ezenkívül erősen összefügg a kubai kormánynak azzal az intézkedésével, amellyel a két évig fennállott cukornádtermelési korlátozó-sokat megszüntette. Viszont lényeges csökkenést tapasztalunk Argentínában, ahol a cukornádvetés területének nagyságát korlátok közé szorították, továbbá Porto-Ricóban, ahol a szeptemberi ciklonok a cukornádültetvényekben óriási károkat okoztak.

Ázsiában a cukornádtermelés növekedése főleg Jáva javára írható, itt az évek óta tartó emelkedés elég erős iramban továbbfolytatódott. Igen

jó az eredmény Formózában, a termelés feltételei ugyanis itten a legkedvezőbbek. Britt-Indiában a cukornádvetés területének nagyságát korlátozták, tehát itt csökkenés várható.

Az afrikai cukornádtermelés emelkedését főleg a Délafrikai Unió és Mauritius termésének növekedése okozta. Mindkét ország vonatkozó adatai különben véglegeseknek tekintendők. Óceánia nádcsukortermelésében elég élénk emelkedés mutatkozik, az eddig beérkezett és közben már meg erősített jelentések igen kedvező kampányról számolnak be.

◎ KERESKEDELEM ÉS KÖZLEKEDÉS ◎

Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1928. évben.

Le commerce extérieur de la Hongrie en 1928.

Résumé. *Le commerce extérieur de la Hongrie a continué à se développer en 1928: tant l'importation que l'exportation ont progressé par rapport à 1927. Mais l'augmentation de l'importation ayant dépassé celle de l'exportation, la balance a été encore plus passive que l'année précédente. Les produits importés ont représenté 1.189 millions de pengős; les produits exportés, 819; le déficit fut donc de 370 millions (contre 346 millions en 1927), ce qui a amené le gouvernement à prendre toute mesure en son pouvoir pour diminuer l'excédent d'importations et à développer l'exportation.*

A l'importation, les bois bruts et ouvrés, pour lesquels du fait du traité de paix le pays est devenu tributaire de l'étranger, ont continué à occuper la première place, avec 145 millions de pengős (12% de la valeur totale des importations). La progression, assez considérable par rapport à l'année précédente, a été due surtout à l'augmentation des achats faits par des capitaux privés pour la construction. Pour le groupe des demi-produits et produits de l'industrie textile, on constate une régression, sauf quant aux fils de soie (elle a été particulièrement sensible aux tissus de coton et de laine); aux matières premières d'industrie textile, il n'y a eu une augmentation notable que pour le coton brut; cela indique que la capacité de consommation a été quelque peu inférieure à celle de l'année précédente. Les achats de machines, d'appareils et d'articles électrotechniques ont continué à

augmenter, ce qui montre qu'il y avait encore beaucoup à faire sur le terrain des investissements. L'importation de charbon se développait continuellement; celle de papier, en progression depuis des années, a continué à augmenter; l'importation d'huile minérale s'est élevée dans une mesure notable. Aux autres principaux articles d'importation — articles en fer, peaux brutes et préparées, tabac — on voit en général un léger fléchissement; seuls les achats de métaux bruts ont quelque peu augmenté.

A l'exportation, au point de vue de la valeur, la farine a occupé la première place, ce qui doit être attribué plutôt au fait qu'en raison de la bonne récolte mondiale, on ne pouvait pas encore exporter les grosses quantités de céréales amoncelées dans le pays (l'augmentation des exportations de farine a été de 11,427.000 p.). Les exportations de froment et de seigle sont restées, même en quantité, au-dessous de celles de l'année précédente; en valeur elles ont encore plus diminué à cause de la baisse de prix. En raison de la diminution des achats aux débouchés habituels du pays, les exportations de bovins de boucherie, de porcs, de viande et particulièrement de graisse ont de nouveau sensiblement fléchi. Les ventes de volaille, de produits de volaille et surtout d'oeufs ont également diminué par rapport à 1927. Les exportations de sucre ont dépassé de 400 wagons l'année précédente, mais la grande concurrence ayant fort abaissé les prix, la valeur en a été infé-

rieure de 2.5 millions de pengős à celles de 1927. Quoique les fruits et les légumes aient bien progressé, ils n'ont pas encore pu acquérir une place importante dans l'exportation. Par contre, l'exportation des objets fabriqués offre un tableau très favorable. Les ventes de machines, d'appareils, de produits d'industrie du fer, d'articles électrotechniques, de tissus de coton, de peaux préparées, ont toutes augmenté; pour quelques-uns l'augmentation a été de près de 50%.

En examinant par pays le mouvement commercial, on est frappé combien l'Allemagne a gagné du terrain. Mais quoique jouissant de la clause de la nation la plus favorisée, par quoi elle bénéficie des avantages des traités conclus par la Hongrie avec les autres pays, elle empêche l'exportation hongroise, mettant des obstacles à l'entrée de plusieurs produits agricoles.

En 1928, la balance du commerce extérieur de la Hongrie s'est soldée par un excédent d'exportations à l'égard de l'Autriche, de la Grèce, de la Turquie, de l'Espagne et de plusieurs pays à moindre mouvement. Elle a été passive envers les autres pays et surtout pour la Tchéco-Slovaquie et l'Allemagne.

A gazdasági elzárkózás az 1928. évben is uralkodó maradt Európa gazdasági életében. A nemzetközi gazdasági konferencia, valamint az 1928-ban megkötött kereskedelmi szerződések enyhítették ugyan egy kissé a helyzetet, de még mindig sűrűn előfordulnak olyan intézkedések, amelyek egy-egy cikk forgalmát egyik napról a másikra megváltoztatják. Magyarországot a gazdasági elzárkózás kérdésében a mezőgazdasági exportnak a megnehezítése érdekli. Ha ebben a kérdésben végigtekintünk az európai helyzeten, az 1928. évben nagyobb javulást nem tapasztalhatunk. A németekkel megindult gazdasági tárgyalások nem jutottak dülőre s a bennünket érdeklő lengyel-német tárgyalások sem fejeződtek be ebben az esztendőben. A mezőgazdasági export fokozódására tehát az általános gazdasági helyzet nem változott meg olyan nagymértékben, amely a kivitelben jelentős nyomot hagyhatott volna. Ehhez járult még az, hogy az ország exportálható gabonáját még nem értékesítette s a rohamosan csökkenő árak is kedvezőtlenül befolyásolták a külföldi árucserénk kiviteli oldalát.

Az ország külkereskedelme úgy az import-, mint az exportoldalán emelkedett. A behozatal 1.147 millióról 1.189 millió pengőre, a kivitel 801 millióról 819 millió pengőre emelkedett. A behozatal tehát ezúttal is jobban fejlődött mint a kivitel, ennek tulajdonítható, hogy a külkereskedelmi mérleg passzivuma az 1928. évben 370 millió pengőt tett a megelőző évi 346 millió pengővel szemben. A mérlegnek a rosszabbodása és tartós magassága elsősorban a kivitel fejlesztése útján csökkenthető lenne. Ennek az elérésére Magyarország — mint a többi európai államok is általában — a külföldi piacok állandó szemmel tartását vette programba és úgy a mezőgazdasági, mint az ipari kivitel fokozására megfelelő szervezetet létesített.

A forgalom megoszlása havonta.

A forgalom mondhatni hónapról-hónapra 30 millió pengő körüli passzivumot mutat (lásd 1. számú táblát). Csak két hónap volt ez alól a megállapítás alól kivétel, augusztus és december. De ebben a két hónapban is 20 millió pengőn felül volt a mérleg passzivuma. Az év első hónapjaiban a behozatal jelentősen emelkedett. Ez az emelkedés csak áprilisban hagyott alább, júniusban a behozatal ismét magasabb volt, mint a megelőző esztendő június hónapjában.

1. A külkereskedelmi forgalom hónapok szerint.

Mouvement du commerce extérieur par mois.

H ó n a p M o i s	1 9 2 7			1 9 2 8		
	Behozatal Importations	Kivitel Exportations	Behozatali (-), kiv. (+) többlet - Excédents d'importations (-) et d'exportations (+)	Behozatal Importations	Kivitel Exportations	Behozatali (-), kiv. (+) többlet - Excédents d'importations (-) et d'exportations (+)
	millió pengő — millions de pengős					
I.	73.3	58.1	— 15.2	85.3	54.2	— 31.1
II.	78.4	54.9	— 23.5	96.5	60.5	— 36.0
III.	97.1	63.4	— 33.7	108.1	73.1	— 35.0
IV.	91.5	53.7	— 37.8	94.8	59.1	— 35.7
V.	92.4	61.1	— 31.3	92.5	61.9	— 30.6
VI.	83.7	51.4	— 32.3	91.6	59.1	— 32.5
VII.	88.3	57.4	— 30.9	86.2	57.5	— 28.7
VIII.	107.5	75.9	— 31.6	97.0	75.1	— 21.9
IX.	115.0	82.1	— 32.9	104.5	71.9	— 32.6
X.	111.8	80.7	— 31.1	116.5	80.4	— 36.1
XI.	104.3	81.9	— 22.4	112.0	82.5	— 29.5
XII.	103.5	79.9	— 23.6	104.0	83.4	— 20.6
I—XII.	1146.8	800.5	— 346.3	1189.0	818.7	— 370.3

2. Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1927. és 1928. évben.

Commerce extérieur de la Hongrie en 1927 et 1928.

A) Behozatal — A) Importations.

Az áruk, illetőleg árucsoportok megnevezése <i>Désignation des marchandises et des groupes de marchandises</i>	Egység — Unité	Mennyiség q-ban, db-ban v. párokban <i>Quantité en q, en pièces ou en paires</i>		Érték ezer P-ben <i>Valeur en milliers de p.</i>		Az összérték %-ában <i>En pourcents de la valeur totale</i>	
		1927	1928	1927	1928	1927	1928
Nyers és megmunkált fa — <i>Bois brut et ouvré</i>	q	28,098.658	29,368.322	130.879	144.983	11.41	12.19
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	"	118.730	98.352	92.062	82.525	8.03	6.94
Szén — <i>Charbon</i>	"	15,174.458	16,633.345	57.593	62.310	5.02	5.24
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	"	215.691	223.509	47.409	54.002	4.13	4.54
Gyapjuszövet — <i>Tissus de laine</i>	"	34.383	26.374	57.369	46.950	5.00	3.95
Papiros és papirosárak — <i>Papier et articles en papier</i>	"	690.871	791.306	39.417	44.777	3.44	3.77
Pamutfonál és -cérna — <i>Fils de coton et fils retors de cot.</i>	"	91.439	64.489	38.618	31.650	3.37	2.66
Nyersfémek — <i>Métaux bruts</i>	"	239.150	249.616	31.820	31.442	2.77	2.65
Asványolaj — <i>Huiles minérales</i>	"	1,658.227	1,916.592	26.473	26.835	2.31	2.26
Vasárak — <i>Ouvrages en fer</i>	"	158.613	143.343	24.065	24.750	2.10	2.08
Nyerspamut — <i>Coton brut</i>	"	76.069	90.907	15.196	23.111	1.33	1.94
Gaze, kreppszövet, tiszta selyemből — <i>Gazes, tissus de soie façon crêpe¹⁾</i>	"	2.060	2.327	22.153	23.054	1.93	1.94
Kikészített bőr — <i>Peaux préparées</i>	"	17.163	14.513	25.112	21.871	2.19	1.84
Villamosgépek és készülékek — <i>Machines et appareils électriques</i>	"	18.856	22.163	13.156	21.306	1.15	1.79
Nyersbőr — <i>Peaux brutes</i>	"	67.750	62.973	15.869	19.498	1.38	1.64
Nyersdohány — <i>Tabac brut</i>	"	35.771	34.122	21.438	18.688	1.87	1.57
Selyem és selyemfonál — <i>Soie et fils de soie</i>	"	8.951	9.095	16.065	18.059	1.40	1.52
Gyapjúfonál — <i>Fils de laine</i>	"	43.237	26.782	22.582	17.656	1.97	1.48
Selyem- és félselyemszövet — <i>Tissus de soie et de mi-soie¹⁾</i>	"	2.089	1.997	17.239	16.742	1.50	1.41
Üveg és üvegarak — <i>Verres et verreries</i>	"	206.940	223.920	12.034	13.872	1.05	1.17
Személyszállító automobil — <i>Autos à personnes</i>	"	²⁾ 20.147	³⁾ 28.013	9.412	13.784	0.82	1.15
Déligyümölcs — <i>Fruits du Midi</i>	"	263.144	266.231	11.505	12.506	1.00	1.05
Gyapjú — <i>Laine</i>	"	21.460	19.058	11.785	11.093	1.03	0.93
Kaucsukárak — <i>Articles en caoutchouc</i>	"	12.925	14.308	9.475	10.543	0.83	0.89
Nyerskávé — <i>Café brut</i>	"	36.467	38.185	8.536	10.479	0.74	0.88
Nyersrizs — <i>Riz brut</i>	"	266.492	237.455	11.870	10.269	1.04	0.86
Technikai zsiradékok — <i>Graisses techniques</i>	"	94.178	105.306	8.285	10.163	0.72	0.86
Nyersjuta — <i>Jute brut</i>	"	92.279	97.110	8.509	9.657	0.74	0.81
Vasfélgyártmányok — <i>Demi-produits en fer</i>	"	242.726	196.155	9.482	8.285	0.83	0.70
Vasérc — <i>Mineral de fer</i>	"	4,025.603	4,328.483	7.246	7.791	0.63	0.66
Prémhör, kikészített — <i>Pelleteries apprêtées</i>	"	1.628	1.142	8.747	7.219	0.76	0.61
Nyers- és ócskavas — <i>Fer brut et ferraille</i>	"	705.414	567.537	7.354	6.868	0.64	0.57
Cipészárú — <i>Chaussures</i>	pár paires	815.573	789.493	6.442	6.531	0.56	0.55
Kötöttárak, pamutból — <i>Articles tricotés en coton</i>	q	2.681	2.259	7.885	6.460	0.69	0.54
Tengeri — <i>Mais</i>	"	252.857	151.322	5.092	4.582	0.45	0.39
Olajosmagvak — <i>Graines oléagineuses</i>	"	63.361	89.468	2.837	4.221	0.25	0.36
Összesen — <i>Total</i>	pár paires	815.573	789.493	861.011	884.532	75.08	74.39
	q	53,060.468	56,146.079				
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises</i>	drb pièces	874.201	1,144.715	285.786	304.444	24.92	25.61
	pár paires	349.678	287.536				
	q	9,705.778	10,245.288				
Behozatal összesen — <i>Importations totales</i>	drb pièces	874.201	1,144.715	1146797	1,188.976	100.00	100.00
	pár paires	1,165.251	1,077.029				
	q	62,766.246	66,391.367				

¹⁾ A passzív kikészítési eljárás után visszaérkezett áruk forgalma is bennfoglaltatik. — *Y compris les marchandises revenues après admission temporaire.* — ²⁾ 1.721, ³⁾ 2.263 db — unités.

B) Kivitel. — B) Exportations.

Az áruk, illetőleg árucsoportok megnevezése <i>Désignation des marchandises et des groupes de marchandises</i>	Egység — <i>Unité</i>	Mennyiség q-ban, db-ban v. párokban <i>Quantité en q, en pièces ou en paires</i>		Érték ezer P-ben <i>Valeur en milliers de p</i>		Az összérték %-ában <i>En % de la valeur totale</i>	
		1927	1928	1927	1928	1927	1928
		Liszt — <i>Farine</i>	q	1,643.500	2,046.658	78.199	89.626
Búza — <i>Froment</i>	„	3,112.608	2,843.864	105.132	88.219	13.13	10.77
Vágó- és igásállatok — <i>Animaux de boucherie et de trait</i>	db	245.082	210.245	91.811	81.038	11.47	9.90
Ebből — <i>Dont</i> : Szarvasmarha — <i>Bêtes à cornes</i>	„	74.015	60.923	45.429	37.885	5.68	4.63
Sertés — <i>Porcs</i>	„	116.507	103.291	29.984	29.526	3.75	3.61
Ló — <i>Chevaux</i>	„	29.922	29.376	15.466	12.961	1.93	1.58
Baromfi — <i>Volaille</i>	q	1) 165.197	4) 146.312	42.736	39.928	5.34	4.88
Ebből — <i>Dont</i> : Élő baromfi — <i>Volaille vivante</i>	„	2) 38.524	5) 35.249	9.526	8.773	1.19	1.07
Leölt baromfi — <i>Volaille morte</i>	„	3) 126.673	6) 111.063	33.210	31.155	4.15	3.81
Rozs — <i>Seigle</i>	„	1,374.582	1,211.285	40.614	34.481	5.07	4.21
Cukor — <i>Sucre</i>	„	671.735	711.013	29.904	27.494	3.74	3.36
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	„	101.617	139.920	17.529	24.454	2.19	2.99
Toll — <i>Plumes</i>	„	29.882	30.413	20.757	21.425	2.60	2.62
Vasfélgyártm. — <i>Demi-produits en fer</i>	„	664.873	1,166.875	13.881	21.224	1.73	2.59
Villamosgépek és készülékek — <i>Machines et appareils électriques</i>	„	29.317	33.975	15.807	18.657	1.97	2.28
Tojás — <i>Oeufs</i>	„	142.425	88.448	23.981	16.907	3.00	2.07
Gyapjú — <i>Laine</i>	„	47.800	46.124	15.330	16.194	1.91	1.98
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	„	10.905	14.916	10.240	14.048	1.28	1.72
Nyersdohány — <i>Tabac brut</i>	„	39.721	68.878	4.687	12.997	0.59	1.59
Tengeri — <i>Mais</i>	„	343.564	457.485	7.293	12.954	0.91	1.58
Vasárak — <i>Ouvrages en fer</i>	„	210.363	167.044	13.207	12.645	1.65	1.54
Friss és elkészített hús, kolbász — <i>Viande fraîche et préparée, saucisse</i>	„	35.131	31.475	10.403	12.112	1.30	1.48
Friss gyümölcs — <i>Fruits frais</i>	„	260.485	304.558	9.056	11.632	1.13	1.42
Gaze, kreppsövet, tiszta selyemből — <i>Gazes, tissus de soie façon crêpe⁷⁾</i>	„	804	1.360	6.080	11.265	0.76	1.38
Bor — <i>Vin</i>	„	61.987	122.523	5.059	10.098	0.63	1.23
Árpa — <i>Orge</i>	„	527.570	285.536	16.669	9.069	2.08	1.11
Disznósír, szalonna — <i>Saindoux, lard</i>	„	82.666	41.463	17.235	8.987	2.15	1.10
Friss főzelek — <i>Légumes frais</i>	„	291.216	377.685	6.237	8.754	0.78	1.07
Kikészített bőr — <i>Cuir préparés</i>	„	10.574	11.063	6.309	8.192	0.79	1.00
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	„	724.372	613.156	7.151	7.982	0.89	0.97
Olajosmagvak — <i>Graines oléagineuses</i>	„	233.342	154.237	9.358	7.961	1.17	0.97
Lóhere- és lucernamag — <i>Graines de trèfle et de luzerne</i>	„	47.633	39.368	12.183	7.907	1.52	0.97
Szén — <i>Charbon</i>	„	3,036.328	2,884.650	8.371	7.518	1.04	0.92
Nyersbőr — <i>Peaux brutes</i>	„	18.140	17.301	6.373	6.875	0.80	0.84
Szesz — <i>Alcool</i>	„	156.153	128.072	8.080	6.520	1.01	0.80
Selyem és selyemfonál — <i>Soie et fils de soie</i>	„	2.308	3.014	4.944	5.165	0.62	0.63
Maláta — <i>Malt</i>	„	71.134	92.823	3.516	4.987	0.44	0.61
Selyem- és félsejemszövet — <i>Tissus de soie et de mi-soie⁷⁾</i>	„	913	887	4.127	4.977	0.52	0.60
Bab, száraz — <i>Haricots secs</i>	„	297.244	94.731	7.802	4.551	0.97	0.55
Borsó, hántolatlan — <i>Pois, non écorcés</i>	„	37.570	72.352	1.738	4.532	0.22	0.55
Összesen — <i>Total</i>	db pièces q	245.082 14,483.659	210.245 14,450.064	681.799	681.375	85.17	83.23
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises</i>	db pièces pár paires q	6.180 41.073 5,766.615	72.113 66.399 6,530.637	118.674	137.336	14.83	16.77
Kivitel összesen — <i>Exportations totales</i>	db pièces par paires q	251.262 41.073 20,250.274	282.358 66.399 20,980.701	800.473	818.711	100.00	100.00

1) 10,423.460, 2) 3,647.798, 3) 6,775.662, 4) 8,669.932, 5) 3,340.199, 6) 5,329.733 db — pièces. 7) A passzív kikészítési eljárás céljából kiküldött áruk forgalma is befnoglaltatik. — Y compris les marchandises exportées pour admission temporaire.

Az év harmadik negyedében azonban a múlt évvel összehasonlítva, minden hónapban csökkent a behozatal, amit az év utolsó negyedében újra emelkedés váltott fel. A kivétel januárban kisebb volt, mint a megelőző esztendőben, februártól kezdve azonban elég erőteljes emelkedés jelentkezett, májusban az export valamivel meghaladta a múlt évi magas számokat. Júniusban is elég nagy összeget tett ki. A következő két hónapban a tavalyi nivón mozgott, szeptember hónapban azonban jóval alacsonyabb volt, mint a múlt évi szeptember havi export értéke és az év utolsó negyedében is csak az utolsó hónap mutatott az 1927. évvel összehasonlítva, némi növekedést.

A behozatal árucsoportok szerint.

A behozatalban a legfontosabb áruk forgalmának alakulásáról a 2. A) számú tábla közöl részletes adatokat. A behozatalban a nyers és megmunkált fa csoportja ebben az esztendőben is megtartotta vezető helyét. Az importált fa mennyisége 1 millió m.-mázsával a 29 millió m.-mázsa fölé emelkedett. A mennyiség emelkedése maga után vonta a behozott áru értékének az emelkedését is, úgyhogy a nyers és megmunkált fa csoportja 145 millió pengővel részesedik Magyarország importjában, ami az ország behozatalának értékben több mint 12 százalékát teszi. Az importnak a fokozódása azt bizonyítja, hogy a beruházások s különösen az építkezések az 1928. évben is továbbfolytatódtak. Ezen a téren tehát az adatok szerint nincs visszafejlődés, sőt arra lehet következtetni, hogy az építkezésekben ebben az évben már a magántőke is szívesen vállalt nagyobb szerepet.

A textiliák között az importoldalón a gyártmányok szerepe a legjelentékenyebb és itt a pamutzövetek és gyapjuszövetek járnak elől. A pamutzövetek importja ebben az esztendőben több mint 20 ezer m.-mázsával esett vissza és értékben a csökkenés közel jár a 10 millió pengőhöz. A gyapjuszöveteknél a 8 ezer m.-mázsányi visszaesés több mint 10 millió pengőt jelentett. A selyem- és félselyemszöveteknél a behozatal nem mutat nagyobb változást, a félgyártmányok közül a pamutfonalaknak az importja több mint 30 százalékkal visszaesett, a gyapjúfonalaknál a behozatalnak a csökkenése mennyiség szerint még ezt az arányt is meghaladja, a selyemfonalaknál nincs nagyobb változás. A textilipari gyárt-

mányok és félgyártmányok behozatalának a következetes csökkenése már maga is a mellett bizonyít, hogy ezekben a cikkekben az 1928. év folyamán a belföldi piac nem volt olyan felvevőképes, mint a megelőző esztendőben. A fogyasztóképesség tehát elég jelentékeny mértékben visszaesett. A külföldi textilipari vállalatok a nyújtott előnyös hitelfeltételekkel sem tudták a fogyasztásban jelentkező korlátozódást áthidalni. A nyersanyagok között a nyerspamut és nyersjuta behozatala emelkedett és a gyapjú-behozatal egy kissé visszaesett. A nyerspamut behozatalának az emelkedése a belföldi ipar erősebb foglalkoztatását igazolja, a belföldi ipari termelés azonban nem tudta kiegyenlíteni azt a visszaesést, amely a pamutárak és félgyártmányok behozatalában jelentkezett, de még inkább visszatükrözi a fogyasztóképességnek a csökkenését a gyapjúárak és félgyártmányok importjának a visszafejlődése mellett a gyapjúimport csökkenése. Nem valószínű, hogy a belföldön nyírott gyapjú felhasználása kiegyenlíthette volna az importoldalón mutatkozó erős visszafejlődést.

A szénbehozatal közel 1,5 millió méter-mázsával emelkedett. A belföldi széntermelésnek egyidejű növekedése mellett ez az adat arra vall, hogy a belföldi ipari termelésben nem lehet hanyatlásról beszélni, visszafejlődés legfeljebb kivételesen egy-két iparágnál jelentkezhetett.

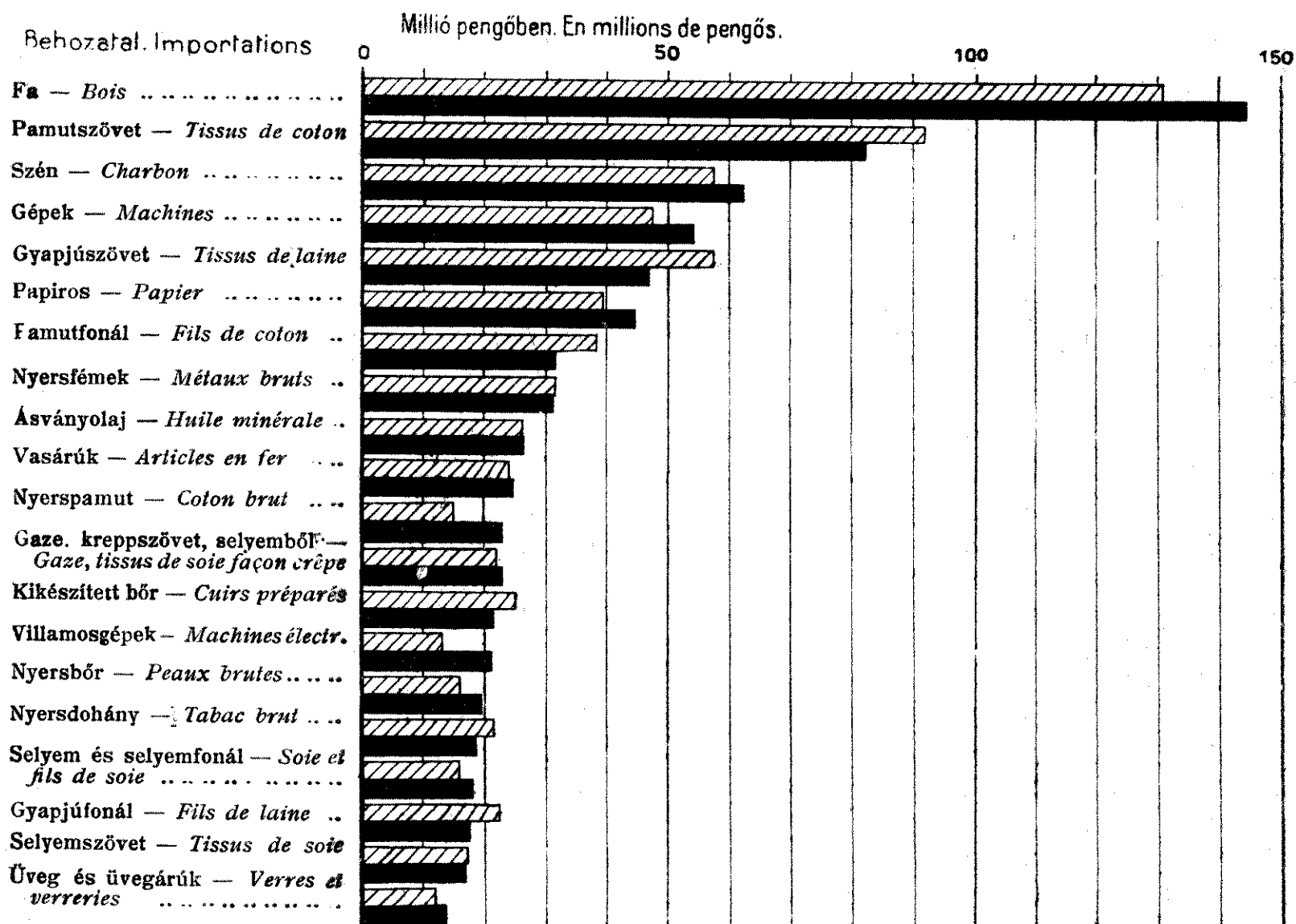
A nehézipar körébe tartozó cikkek közül a beruházások fokozódása mellett a belföldi ipar táplálására több vasérc érkezett; az elektrotechnikai cikkek behozatala is erősen fokozódott. A nyers- és ócskavas, valamint a vasfélgyártmányok behozatala elég jelentékeny mennyiségben csökkent, a nyersfémek, a vasárak, valamint a gépek importja a megelőző év színvonalán maradt. A személyszállító autók importja 2263 darabot tett, a múlt évi 1721 darabbal szemben.

A papiros és papirosáraknak évek óta, mondhatni hónapról-hónapra tartó növekedése ebben az évben sem állott meg, a beérkezett áru mennyisége 100 ezer m.-mázsával haladta felül a múlt évben behozott mennyiséget. Az ezévi mennyiség, a belföldi papírgyártás megindulása folytán, valószínűleg ebben az esztendőben érte el a maximumot. Az ásványolaj-behozatal emelkedése az automobilhasználat terjedésének, valamint a belterjes gazdálkodásnak a következménye. A világpiaci áresések folytán, a behozott mennyiség emelkedése mellett,

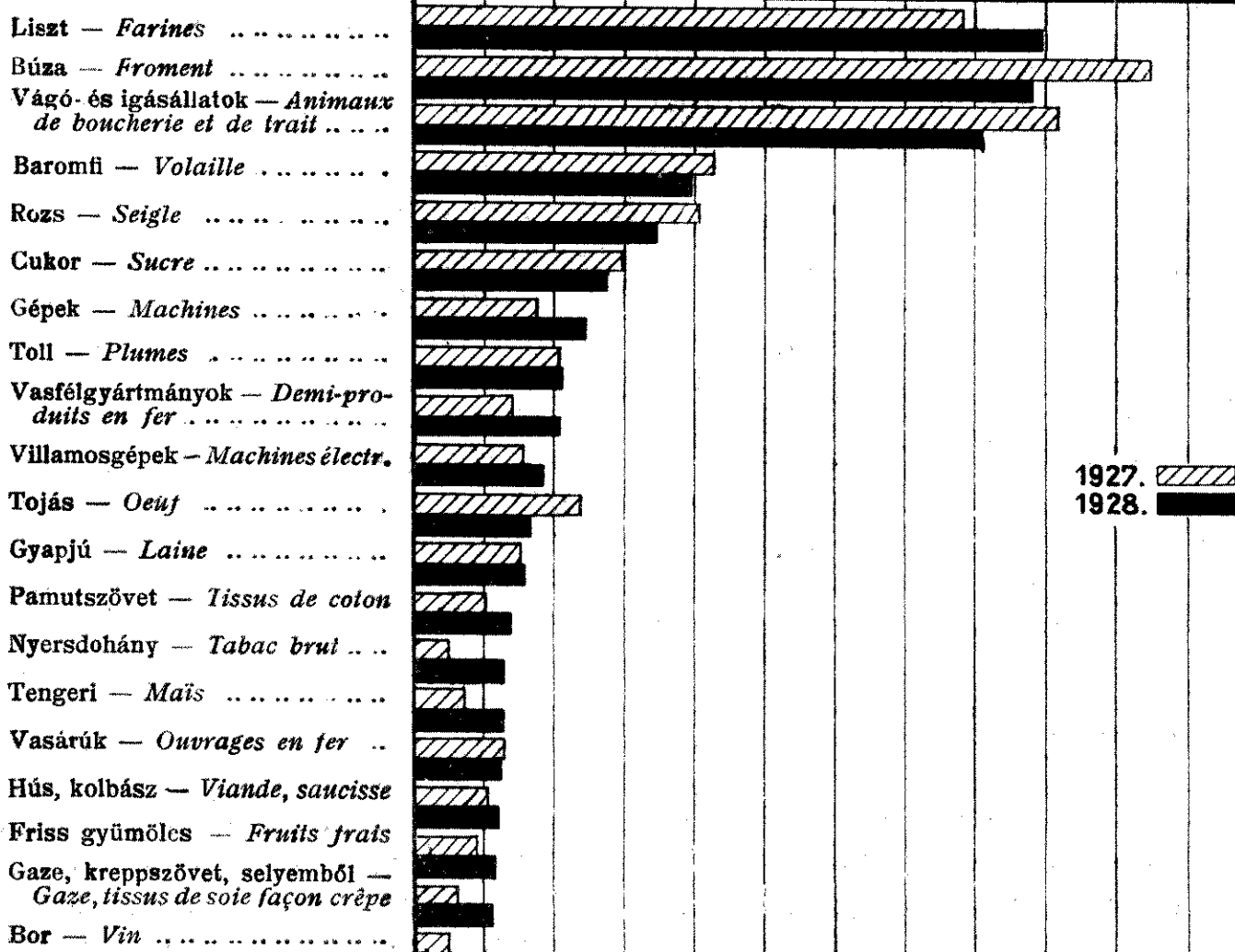
A FONTOSABB ÁRÚK FORGALMÁNAK ALAKULÁSA.

FORMATION DU MOUVEMENT DES MARCHANDISES IMPORTANTES.

1927-XII^{és} 1928 I-XII.

Kivitel. Exportations.

1927. 1928.

— amely a nyers ásványolajra jutott, — az érték a tavalyi színvonalon maradt. A magyar bőripar, amely a húsfogyasztás tartós visszafejlődése folytán állandóan külföldi nyersanyagra van utalva, ebben az esztendőben is több mint 60 ezer m.-mázsa nyersbőrt hozott be a külföldről.

A kikészített bőrök importja a behozatal csökkenése mellett ismét elég jelentékeny összeget tesz, a magyar fogyasztás tehát még mindig nem teljesíti kötelességét ezzel az iparral szemben. Kétségtelen, hogy egyes bőrfajtákban a hazai gyártás nem elégíti ki a belföldi fogyasztást, mert a gyártásra való berendezkedés nem rentábilis, nem valószínű azonban, hogy a fejlett magyar bőripar mellett az országnak még közel 15 ezer métermázsa kikészített bőr behozatalára lenne szüksége.

Az élelmezési és élvezeti cikkek közül a behozatalban a nyersdohány játssza a legnagyobb szerepet. A behozatal ennél a cikk-nél mennyiségileg és értékben is egy kissé visszafejlődött. Nem engedett a nagy számokból a déligyümölcs, valamint a kávé behozatala sem, a nyersrizs behozatalánál viszont kisebb csökkenésről kell beszámolni. Az importoldalón még csak egy negatívumot kell megemlíteni, a tengeri behozatalt, amelynél a rosszabb termés folytán általában emelkedés volt várható, de csak 151 ezer m.-mázst tett és így az 1928. évi behozatal 100 ezer m.-mázssal kisebb volt az 1927. évi behozatalnál.

A kivitel árucsoportok szerint.

A kivitelnek az alakulásáról a 2. B) sz. táblázat tájékoztat. A kivitelben közel 11 százalékkal a liszt foglalta el az első helyet. A lisztkivitel circa 400 ezer méter mázsával emelkedett, de még így sem tudta elérni az 1925. évben kivitt mennyiségét. Annak tehát, hogy a lisztkivitel az első helyet foglalja el az exportban, nem annyira a lisztkivitel emelkedése az okozója, mint inkább az, hogy a búzaexport a nagytermés ellenére sem élénkült meg. Ugyanezt tapasztaljuk a rozsexportnál is. A búzaexport 270 ezer, a rozsexport 160 ezer métermázssal volt kisebb, mint a megelőző esztendőben, s a világpiaci árzuhanás mély nyomot hagyott az exportált kenyérmagvak értékében is. A búzákivitel értéke 17 millió pengővel, a rozs kivitele pedig 6 millió pengővel volt kisebb mint az 1927. esztendőben.

A bevezető sorokban említett gazdasági

elzárkózás elsősorban a vágóállatok exportjának a visszafejlődésében tükröződik vissza. Az 1927. évi ügyis már alacsony szarvasmarhaexport ismét erős tempóban hanyatlott, a kivitel 61 ezer darab volt, holott az 1925. esztendőben ennek a mennyiségnek még majdnem a kétszeresét sikerült külföldön elhelyezni. Az áremelkedések, illetve a kivitelnek minőségi javulása, amelyet egyes államok darabszám szerint megállapított vámtételei is elősegítenek, csak egész kis mértékben ellensúlyozhatta azt a veszteséget, amelyet a kivitel összezsugorodása okozott. A sertés kivitelnél is csökkent a kivitel mennyisége, a kisebb világpiaci áremelkedések azonban az értékben kiegyenlítették a mennyiségben jelentkező visszaesést. Az állatkivitelben az utolsó három évben legkevesebb volt a változás a kivitt lovaknál, mind a három esztendőben kereken 30 ezer lovat szállítottak ki az országból külföldre. Az állategészségügyi rendszabályok örve alatti gazdasági elzárkózás, illetőleg az agrárvámok hatása érzékenyen érintette a friss hús, valamint a szalonna és disznósírnak — a múlt évben már erősen visszaesett — exportját is. Mind a két árucsoport exportja további csökkenést mutat, s különösen érezhető volt ez a zsírnál. Hogy az említett gazdasági elzárkózás milyen erősen sújtja a magyar mezőgazdasági termelést, kitűnik abból, hogy a húsexport az 1926. évben még több mint 125 ezer m.-mázst tett. Ez az 1927. évben 35 ezer m.-mázssal esett vissza s az 1928. évben a 32 ezer m.-mázst sem érte el. A disznósír és szalonna exportja az 1926. esztendőben közeljárt a 163 ezer m.-mázshoz, az 1927. évben ez az export a felére csökkent és az 1928. esztendőben alig haladta meg a 41 ezer m.-mázst. Az export tehát mindkét árucsoportnál két esztendő alatt egynegyedére zuhant alá.

A baromfi és baromfitermékeknek eleinte ugrásszerű, majd lassú emelkedését ebben az esztendőben ellanyhulás váltotta fel. A kivitel megtorpant, ami a fogyasztópiacok adatainak a megvizsgálása után főleg az orosz versenynek tulajdonítható, mert a fogyasztópiacaink felvevőképessége nem csökkent. Különösen feltűnő a csökkenés a tojásnál, ahol az export még a 90 ezer métermázst sem érte el, holott a múlt esztendőben a 140 ezer m.-mázst is meghaladta. A tollexport egész csekély emelkedése természetesen nem ellensúlyozhatta a baromfi- és tojásexport visszaesését.

A gyapjúexport a tavalyi színvonalon mozgott, az árak egy kissé élénkebbek voltak, mint a múlt esztendőben. A friss gyümölcs és friss főzelékek exportja a kedvezőtlen időjárás ellenére is megélnékült, ez az export azonban még mindig nem foglalta el azt a helyet a kivitelben, amelyet biztosíthatna magának. Ezeknél a cikkeknel a külföldi igényekhez való alkalmazkodással lehet nagy eredményt elérni. A lóhere- és lucernamagvak kivitelében elég érzékeny visszaesés tapasztalható. Ugyancsak visszaesett az árpa és az olajmagvak kivitele. A nyersbőr kivitel a tavalyi színvonalon mozgott. A szárazbőr kivitel a rossz termés folytán alig egyharmadát tette a múlt évi exportnak. A burgonyakivitel a rosszabb termés folytán csekélyebb volt, mint a múlt évben. A malátakivitel elég nagy mértékben emelkedett.

A mezőgazdasági ipar termékei közül a répacukortermelés, a világpiaci termelésnek állandó emelkedése folytán, rendkívül nehéz helyzetben van. Visszatükröződik ez a cukor kiviteli adataiban is. A kivitel mennyiségének 40 ezer m.-mázsával való emelkedése ellenére a kivitt cukor értéke közel 2,5 millió pengővel csökkent. A szesz kivitel visszafejlődése folytán 1,5 millió pengővel esett vissza a kivitel. A borkivitel évek óta ebben az esztendőben érte el a legnagyobb

magasságot. A külföldre szállított bor 123 ezer m.-mázsát tett, értéke pedig meghaladta a 10 millió pengőt.

Az ipar termékeinek kivitelében majdnem kivétel nélkül nagy fellendülést tapasztalunk. A gépek és készülékek exportja közel 40 százalékkal emelkedett, a vasfélgyártmányok kivitele majdnem megkétszereződött, a pamutszövetek exportja szintén közel 40 százalékkal haladta meg a múlt évi exportot. Megélnékült a villamosgépek és készülékek exportja is, csak a vasárúknál jelentkezett csökkenés. Az idézett számok szerint a magyar ipar úgy látszik kezdi felismerni azt, hogy az ipar fejlődését az export növekedésének is nyomon kell követni.

A selyem- és félselyemszövetek, valamint a gáz- és kreppszövetek, mint az előző években, most is festés és nehezítés végett mentek külföldre.

A forgalom nyersanyagok, gyártmányok és félgyártmányok szerint.

Az adatokat a 3. sz. táblázat tartalmazza. A behozatalban a nyersanyagok aránya ugyanannyit tett, mint az 1926. évben, a nyersanyagbehozatal tehát megélnékült. A félgyártmányok importja érték szerint ugyanannyi volt, mint az 1927. évben. A százalékos részesedés aránya tehát csökkent. A gyártmányok behozatala emelke-

3. Magyarország külkereskedelmi forgalma gazdasági ágak és rendeltetés szerint az 1927 és 1928. években.

Commerce extérieur de la Hongrie, suivant les branches économiques et la destination, en 1927 et 1928.

A nyersanyagok, félgyártmányok és gyártmányok megnevezése <i>Désignation des matières premières, des demi-produits et des articles fabriqués</i>	Behozatal — Importations				Kivitel — Exportations			
	1927		1928		1927		1928	
	Értékez. P. Valeur en millions de p.	Az összték. % -ában En % de la valeur tot.	Értékez. P. Valeur en millions de p.	Az összték. % -ában En % de la valeur tot.	Értékez. P. Valeur en millions de p.	Az összték. % -ában En % de la valeur tot.	Értékez. P. Valeur en millions de p.	Az összték. % -ában En % de la valeur tot.
I. Élelmezési és élvezeti cikkek <i>Articles alimentaires et boissons</i>	98.913	8.63	98.944	8.32	433.951	54.21	414.136	50.58
II. Élő állatok — <i>Animaux sur pied</i>	1.636	0.14	1.963	0.17	101.641	12.70	90.338	11.03
III. A mezőgazdaság és ipar segédanyagai — <i>Matières auxiliaires de l'agriculture et de l'industrie</i>	121.144	10.56	138.081	11.61	46.009	5.75	46.408	5.67
IV. Ipar — <i>Industrie</i>	925.104	80.67	949.988	79.90	218.872	27.34	267.829	32.72
Összes áruforgalom — <i>Mouvement total des marchandises</i>	1,146.797	100.00	1,188.976	100.00	800.473	100.00	818.711	100.00
Ebből — <i>Dont:</i>								
Nyersanyagok — <i>Matières premières</i>	349.451	30.47	381.017	32.05	513.158	64.11	472.605	57.72
Félgyártmányok — <i>Demi-produits</i>	273.450	23.85	272.682	22.93	45.288	5.66	61.784	7.55
Gyártmányok — <i>Articles fabriqués</i>	523.896	45.68	535.277	45.02	242.027	30.23	284.322	34.73

dett ugyan, de a növekedés nem volt olyan nagyarányú, mint a nyersanyagoknál, így a gyártmányok részesedési aránya több mint egy fél százalékkal volt kisebb, mint a múlt esztendőben. A csökkenés majdnem teljes egészében az ipari gyártmányokra esik. A behozatal alakulása az ipar gyártmányainál nem volt egyöntetű, mert például a textilipar részesedése 2·5 százalékkal visszaesett, a gép- és elektrotechnikai ipar, valamint a járműipar részesedése viszont erősen megnövekedett s kisebb eltolódások még több iparágnál is jelentkeztek. A kivitelben a gyártmányok részesedési aránya 4·5 százalékos emelkedést mutat, növekedett majdnem 2 százalékkal a félgyártmányok importja is, s a két kategóriánál mutatkozó növekedés a nyersanyag rovására történt. Az arány emelkedéséhez kisebb részben hozzájárult a lisztexport növekedése is, aminek nem szabad túlzott jelentőséget tulajdonítani, mint azt a részletes ismertetés során kifejtettük. Kedvező az arány alakulása azonban az ipar szempontjából. Az ipari termékeknek az exportja több mint 3 százalékkal emelkedett s az ország kivitelében az 1928. év végén érték szerint már 17 százalékot foglalt el. A legnagyobb volt az emelkedés a textilipar termékeinél, de

kivette részét a növekedésből a gép- és elektrotechnikai ipar is s az export terén jelentéktelen iparágak között is többnek kivitele fejlődött.

A forgalom származási és rendeltetési országok szerint.

A külkereskedelmi forgalomnak származási és rendeltetési országok szerinti tagozódásáról a 4. sz. táblázat ad tájékoztatást. A behozatalban az első helyen Cseh-Szlovákia áll, részesedési aránya azonban az előző évekhez viszonyítva az 1928. évben érte el a legalacsonyabb arányszámot. A forgalom érték szerint is kisebb volt, mint az 1927. esztendőben. A behozatalban a második helyet Németország biztosan tartja. Németországba való behozatalunk több mint 230 millió pengő volt s az egész forgalomnak közel 19·5 százaléka jutott Németországra. Németország Magyarország behozatalában két esztendő alatt helyet cserélt Ausztriával. Az 1926. esztendőben Ausztriának a részesedése járt még közel a 20 százalékhöz. 1928-ban Németország közelítette meg ezt az arányszámot. Az 1926. évi nem egészen 17 százalékos arányát jelentette Magyarország behozatalában,

4. Magyarország külkereskedelmi forgalmának megoszlása országok szerint az 1927. és 1928. években.

Répartition, suivant les pays, du commerce extérieur de la Hongrie, en 1927 et 1928.

Származási, illetőleg rendeltetési országok <i>Pays de provenance et de destination</i>	Behozatal — Importations				Kivitel — Exportations				Behozatali (-) v kiviteli (+) többlet <i>Excédents d'importations (-) ou d'export. (+)</i>	
	1927		1928		1927		1928		1927	1928
	millió pengőben <i>en millions de pengős</i>	az érték %-ában <i>en % de la valeur</i>	millió pengőben <i>en millions de pengős</i>	az érték %-ában <i>en % de la valeur</i>	millió pengőben <i>en millions de pengős</i>	az érték %-ában <i>en % de la valeur</i>	millió pengőben <i>en millions de pengős</i>	az érték %-ában <i>en % de la valeur</i>	millió pengőben — en millions de pengős	
Ausztria — <i>Autriche</i>	203·7	17·76	193·8	16·30	278·2	34·76	278·4	34·00	+ 74·5	+ 84·6
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slov.</i>	280·3	24·44	270·2	22·73	156·7	19·57	145·2	17·74	-123·6	-125·0
Románia — <i>Roumanie</i>	82·8	7·22	92·7	7·80	35·8	4·47	43·9	5·36	- 47·0	- 48·8
Sz. H. Sz. áll. — <i>Royaume S. H. S.</i>	49·0	4·27	58·4	4·91	41·3	5·16	53·6	6·55	- 7·7	- 4·8
Németország — <i>Allemagne</i>	204·3	17·82	231·3	19·45	106·1	13·25	95·4	11·66	- 98·2	-135·9
Svájc — <i>Suisse</i>	47·9	4·18	48·6	4·09	27·6	3·45	29·5	3·60	- 20·3	- 19·1
Olaszország — <i>Italie</i>	53·5	4·66	47·5	4·00	29·8	3·73	29·0	3·55	- 23·7	- 18·5
Franciaország — <i>France</i>	32·1	2·80	30·5	2·57	5·5	0·69	7·1	0·87	- 26·6	- 23·4
Belgium — <i>Belgique</i>	7·7	0·67	8·3	0·70	1·9	0·24	7·2	0·88	- 5·8	- 1·1
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	17·9	1·56	20·7	1·74	2·1	0·26	4·3	0·53	- 15·8	- 16·4
Nagy-Britannia — <i>Gr.-Bretagne</i>	37·2	3·25	36·9	3·10	19·0	2·37	23·8	2·91	- 18·2	- 13·1
Svédország — <i>Suède</i>	1·5	0·13	2·6	0·22	0·7	0·09	1·7	0·21	- 0·8	- 0·9
Lengyelország — <i>Pologne</i>	54·2	4·73	47·2	3·97	28·4	3·55	25·8	3·15	- 25·8	- 21·4
Bulgária — <i>Bulgarie</i>	14·5	1·26	8·5	0·72	8·4	1·05	6·8	0·83	- 6·1	- 1·7
Görögország — <i>Grèce</i>	1·1	0·09	3·7	0·31	5·4	0·68	6·1	0·74	+ 4·3	+ 2·4
Törökország — <i>Turquie</i>	5·4	0·47	7·9	0·67	4·1	0·51	8·4	1·03	- 1·3	+ 0·5
Amerikai Egyesült Államok — <i>États-Unis d'Amérique</i>	24·3	2·12	40·8	3·43	3·9	0·48	5·1	0·62	- 20·4	- 35·7
Egyéb országok — <i>Autres pays</i>	29·4	2·57	39·4	3·29	45·6	5·69	47·4	5·77	+ 16·2	+ 8·0
Összesen — <i>Au total</i>	1146·8	100·00	1189·0	100·00	800·5	100·00	818·7	100·00	-346·3	-370·3

az 1928. évben Ausztriára jutott. A másik két utódállamból, Romániából és a Sz. H. Sz. államból is megélenkült az ország behozatala és ezeknek az államoknak a részesedése is emelkedett az ország behozatalában. A többi országoknál a forgalom alakulása nem volt egyforma. Az olasz behozatalnak a csökkenését az idézte elő, hogy az olasz javítóműhelyekben összeállított amerikai gépeket és járóműveket a külkereskedelmi statisztika az 1927. évben Olaszország forgalmánál mutatta ki, míg az 1928. évben az Amerikai Egyesült Államoknál vette számba. Ha ezt a változást figyelembe vesszük, akkor úgy az Olaszországból, mint az Amerikai Egyesült Államokból való import emelkedett. A franciaországi, nagybritanniai, svájci és belga import ugyanazon a színvonalon mozgott, mint a múlt esztendőben. Nagyobb visszaesés csak Lengyelországnál és Bulgáriánál jelentkezett. Lengyelországnál a csökkenés a nyersfémek, a nyers és megmunkált fa és a vasfélgártmányok, továbbá Bulgáriánál a nyersdohány importjának a csökkenésére vezethető vissza. A tengerentúli államok közül az Amerikai Egyesült Államokat leszámítva, Magyarországnak Brit-Indiával volt a legélenkebb az importtevékenysége.

A kivitelben, az adatok áttekintése alkalmával, azonnal az szökik szembe, hogy Németország felé irányuló kivitelünk több mint 10 millió pengővel csökkent. A kivitelben tehát Németország részesedési aránya a 12 százalék alá esett. Ismeretesek azok az okok, amelyek a német behozatalt elősegítették, viszont az elzárkózási törekvések a magyar mezőgazdasági export visszafejlődését okozták. Ezek az adatok mindenestre meggyőzhetnek mindenkit arról, hogy ezen az állapoton változtatni kellene.

A magyar kivitel legnagyobb volt ebben az esztendőben is Ausztria felé s az export értéke ugyanannyi, mint az 1927. évben, az összes kivitel emelkedése folytán azonban a részesedési arány csökkent. Cseh-Szlovákia felé is visszafejlődött az export, ami szintén a mezőgazdasági cikkek kiviteli nehézségeinek a következménye. A cseh-szlovák export azonban még így is megközelítette a 18 százalékot. Románia és a Sz. H. Sz. állam felé a kivitel megélenkült, ami elsősorban az ipari gyártmányok kivitelének az emelkedésével magyarázható.

Svájccal, Olaszországgal a forgalom ugyanazon a színvonalon maradt, mint az 1927. esztendőben, a többi országokba való kivitelünk Lengyelországot és Bulgáriát kivéve, majdnem mindenütt nagyobb eredményeket ért el, mint a megelőző esztendőben. Fiuménál a magyar kiviteli statisztika közel 19 millió pengő értékű árut mutat ki, ennek a legnagyobb része a cukor, amelynek végleges rendeltetési helye utólag sem állapítható meg teljes pontossággal.

A külkereskedelmi mérleg Ausztrián kívül a többi utódállamokkal szemben passzivitást mutat. A legnagyobb volt a passzívum — a behozatal erős emelkedése folytán — Németországgal szemben, 136 millió pengő, s meghaladta a 125 millió pengőt Cseh-Szlovákiával szemben is. Azokkal az országokkal, amelyekkel nagyobb forgalmat bonyolítunk, le, a mérleg általában behozatali többletet tüntet fel. Kiviteli többlet jelentkezett, mint az előző években Ausztriánál, amely megközelítette a 85 millió pengőt. Kiviteli többletet mutat még a mérleg Fiumével és Trieszttel szemben is, ezenkívül a forgalomban jelentéktelen országoknak egész soránál jelentkezett kiviteli többlet.

Magyarország külkereskedelmi forgalma 1929 január havában.

Le commerce extérieur de la Hongrie en janvier 1929.

La valeur des importations ayant été de 85.5 millions de pengős et celle des exportations, 55.3 millions, la balance du commerce extérieur s'est soldée par un excédent d'importations de 30.2 millions. Comparativement à janvier 1928, l'importation a à peine augmenté; l'exportation s'est élevée de 1 million de pengős.

A l'importation, les bois bruts et ouvrés ont figuré pour une valeur de 8 millions $\frac{1}{2}$ de p. (plus de 10% des importations totales); c'est

Az 1929. év január havában a behozott áruk értéke 85.5, a kivitt áruk értéke pedig 55.3 millió pengőt tett ki, a külkereskedelmi mérleg tehát 30.2 millió pengő behozatali többlettel zárult. A múltévi január havi forgalomhoz viszonyítva a behozatal alig emelkedett, a kivitel pedig egymillió pengővel több volt.

A folyó évi január havi behozatalban a nyers és megmunkált fa nyolc és félmillió pengő értékkel szerepelt, s a múltévi január havi fabehozatalunkat

Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1929. év január havában.

Commerce extérieur de la Hongrie en janvier 1929.

Az áruk megnevezése Désignation des marchandises	1928	1929	1928	1929	Az érték 1929. jan. több (+) v. kevesebb (-) ezer pengőben — Augment. (+) ou diminution (-) de la valeur en janv. 1929, en milliers de pengős	Az 1929. jan. havi összeg érték %-ában — En % de la valeur totale de janv. 1929.	
	január — janvier		1000 P — pengős				
	q						
A) Behozatal. — A) Importations.							
Nyers és megmunkált fa — Bois brut et ouvré	1,925.766	1,793.675	7.713	8.655	+ 942	10.12	
Pamutszövet — Tissus de coton	10.047	6.834	7.867	5.594	- 2.273	6.54	
Szén — Charbon	1,470.637	1,201.297	5.507	4.507	- 1.000	5.27	
Papiros és papirosárak — Papier et art. en pap.	59.187	68.419	3.495	3.797	+ 302	4.44	
Gyapjúsövet — Tissus de laine	1.586	1.544	2.889	2.952	+ 63	3.45	
Gépek és készülékek — Machines et appareils	14.881	11.695	3.284	2.918	- 366	3.41	
Nyersfémek — Métaux bruts	18.441	19.546	2.721	2.638	- 83	3.08	
Nyersbőr — Peaux brutes	5.248	8.761	1.368	2.617	+ 1.249	3.06	
Nyersdohány — Tabac brut	3.827	3.732	2.167	2.612	+ 445	3.05	
Pamutfonál és cérna — Fils de coton et fils retors de coton	6.499	4.953	3.065	2.395	- 670	2.80	
Nyerspamut — Coton brut	8.908	9.810	2.278	2.377	+ 99	2.78	
Villamosgépek és készül. — Mach. et appar. élect.	1.625	2.082	1.170	2.220	+ 1.050	2.60	
Ásványolaj — Huile minérale	35.518	131.421	594	2.014	+ 1.420	2.35	
Vasárak — Articles en fer	11.187	9.543	1.566	1.852	+ 286	2.16	
Selyem és selyemfonál — Soie et fils de soie	985	879	2.047	1.848	- 199	2.16	
Gaze, krépszövet tiszta selyemből — Gaze, tissus de soie façon crêpe de soie naturelle	141	179	1.551	1.809	+ 258	2.12	
Egyéb áruk — Autres marchandises	db — pièce	42.428	62.975	36.017	34.721	- 1.296	40.61
	pár — paire	23.827	20.503				
	q — q	1,262.196	1,103.495				
Behozatal össz. — Import. totales	db — pièce	42.428	62.975	85.299	85.526	+ 227	100.00
	pár — paire	23.827	20.503				
	q — q	4,836.679	4,377.865				
B) Kivitel. — B) Exportations.							
Búza — Froment	215.691	313.661	7.118	8.312	+ 1.194	15.04	
Vágó- és igásáll. — Anim. de boucherie et de trait ¹⁾	14.817	20.107	5.075	6.586	+ 1.511	11.92	
Ebből — Dont: Szarvasmarha — Bêtes à cornes ¹⁾	2.799	2.394	1.684	1.540	- 144	2.79	
Sertés — Porcs ¹⁾	9.450	12.943	2.401	4.229	+ 1.828	7.65	
Ló — Chevaux ¹⁾	2.074	1.863	973	695	- 278	1.26	
Liszt — Farine	71.610	84.746	3.461	3.279	- 182	5.93	
Baromfi — Volaille	²⁾ 11.158	³⁾ 10.616	2.904	2.830	- 74	5.12	
Ebből — Dont: Élő baromfi — Volaille vivante	²⁾ 2.427	³⁾ 2.070	543	503	- 40	0.91	
Leölt baromfi — Volaille tuée	²⁾ 8.731	³⁾ 8.546	2.361	2.327	- 34	4.21	
Villamosgépek és készül. — Mach. et appar. élect.	1.833	4.082	1.164	2.083	+ 919	3.77	
Cukor — Sucre	46.916	53.939	1.868	1.888	+ 20	3.42	
Toll — Plumes	3.831	2.754	2.656	1.883	- 773	3.41	
Bor — Vin	5.413	22.081	486	1.660	+ 1.174	3.00	
Vasfélgyártmányok — Demi-produits en fer	43.473	86.938	792	1.403	+ 611	2.54	
Rozs — Seigle	41.883	52.282	1.298	1.255	- 43	2.27	
Tengeri — Maïs	98.584	43.767	2.563	1.225	- 1.338	2.22	
Gépek és készülékek — Machines et appareils	3.696	5.661	593	1.143	+ 550	2.07	
Friss és elkészített hús, kolbász — Viande fraîche et préparée, saucisse	2.074	3.189	813	1.082	+ 269	1.96	
Pamutszövet — Tissus de coton	1.244	876	1.193	867	- 326	1.57	
Lóhere- és lucernamag — Grain. de trèfle et de luzerne	7.325	3.974	1.886	812	- 1.074	1.47	
Egyéb áruk — Autres marchandises	db — pièce	15.130	10.285	20.339	18.957	- 1.382	34.29
	pár — paire	3.254	5.245				
	q — q	527.074	751.777				
Kivitel össz. — Exportations totales	db — pièce	29.947	30.392	54.209	55.265	+ 1.056	100.00
	pár — paire	3.254	5.245				
	q — q	1,081.807	1,440.343				

¹⁾ A mennyiség darabokban van kimutatva. — En têtes. — ²⁾ Az 1928. év január havában az élő baromfi 236.967 darab, a leölt baromfi 541.146 darab, összesen 778.113 darab. — En janvier 1928, on a exporté 236.967 volailles vivantes et 541.146 volailles tuées; au total 778.113 volaill. — ³⁾ Az 1929. év január havában az élő baromfi 200.801 darab, a leölt baromfi 519.231 darab, összesen 720.032 darab. — En janvier 1929, on a exporté 200.801 volailles vivantes et 519.231 volailles tuées; au total 720.032 volailles.

une augmentation de près d'un million de p. sur janvier 1928. Les achats d'huile minérale, de peaux brutes et d'articles appartenant à la catégorie des machines et appareils électriques ont, pour chacune de ces catégories, augmenté d'une valeur dépassant 1 million de p. Dans la catégorie des appareils et machines électriques, c'est l'importation d'articles radiophoniques et surtout de lampes pour T. S. F. qui a le plus progressé. Pour plusieurs autres articles, il y a eu de moindres augmentations. L'importation de tissus de coton a fort diminué (— plus de 2 millions de p.); celle de charbon a fléchi d'une valeur d'un million comparativement à janvier 1928; les achats de peaux préparées et de fils et fils retors de coton ont diminué essentiellement; ceux de tissus de laine sont restés au niveau du mois correspondant de l'année précédente.

A l'exportation, les ventes de porcs ont augmenté considérablement (+ 1.8 million de pengős) par rapport à janvier 1928; celles de bêtes à cornes, de chevaux et de volailles ont légèrement fléchi. Le froment a progressé de plus d'un million de pengős; le vin d'un million. On voit une augmentation considérable aussi aux différentes machines et aux demi-produits de fer. Vive régression au maïs et aux grains de trèfle et de luzerne.

Quant aux exportations de produits de volaille, celles d'oeufs ont tellement diminué qu'à dans le relevé de janvier 1929, l'oeuf ne figure plus parmi les articles les plus importants, et les ventes de plumes ont fort fléchi. Les exportations de saindoux, de lard et d'orge ont également été inférieures à celles de janvier 1928.

Magyarország gépjárműállománya.

Effectif des véhicules à moteur de la Hongrie.

Résumé. En 1928, l'effectif des véhicules à moteur a augmenté de 6.344. A la fin de l'année, 24,250 unités étaient en service, soit 35.4% de plus qu'à la fin de l'année précédente. L'augmentation a été bien plus forte aux motocyclettes (+ 64.1%) qu'aux automobiles (+ 24.6%).

Les tableaux présentent les chiffres détaillés.

*

Hazánk gépjárműállományának növekedésében az utóbbi időben örvendetes lendületet tapasztalhatunk. Sőt forgalmi berendezkedésünknek a nyugati államokkal szemben fennálló elmaradottsága arra engedett következtetni, hogy a gyarapodás méretei évről-évre növekedni fognak. Iga-

közül egymillió pengővel haladta meg, s behozatalunknak több, mint 10 százalékát tette ki. Egemillió pengőn felüli értékösszeggel emelkedtek egyenkint az ásványolaj, nyersbőr, továbbá a villamosgépek és készülékek csoportjában szereplő áruk importja. A villamosgépek és készülékek csoportjában a legnagyobb emelkedést a rádiócsikkek és különösen a rádiólámpák behozatala idézte elő. Ezeken kívül még számos árucikknél mutatkozott kisebb emelkedés. Nagy csökkenésről számolhatunk be a pamutszöveteknél, ahol a visszaesés meghaladja a kétmillió pengőt. Ebben a hónapban a szénbehozatal is csökkent, s egymillió pengő értékkel kevesebb került az országba, mint tavaly januárban. A pamutfonál és -cérna, továbbá a kikészített bőr forgalmában volt még lényegesebb visszaesés. A gyapjuszövetek importja ezúttal ugyanolyan színvonalon volt, mint az elmúlt esztendő ugyanezen hónapjában.

A kivitelen sertésexportunk emelkedett jelentős mértékben, amennyiben 1.8 millió pengővel többet sikerült külföldön elhelyeznünk, mint a múlt év januárjában. A szarvasmarha- és lókiavitel valamivel alacsonyabb volt, ugyanígy a baromfikivitel is. Búzából egymillió pengős összeggel többet adtunk el külföldön, s hasonlóképpen a borból is sikerült egymillió értéktöbbletet elérni. A különböző gépek és vasfélgyártmányok emelkedtek még jelentősebb összeggel. Nagy hanyatlás mutatkozott a tengeri, továbbá a lóhere- és lucernamag exportjában.

A baromfitermékek közül a toll kivitele nagy mértékben visszaesett, a tojás kivitele pedig annyira csökkent, hogy a legfontosabb áruk csoportjából is kiesett. A disznózsír és szalonna, valamint az árpa kivitele is a múlt év januári forgalmon alul volt.

zolta ezt a feltevést az a körülmény is, hogy a motorikus járműveknél az 1926. évvel olyan erős ütemű szaporodás indult meg, amely az előző évek arányát messze túlszárnyalta.

Magyarország jelenlegi területén 1926 előtt a gépjárművek maximális gyarapodása kerekén 1.800 darab volt. Az 1926. évvel indul meg tulajdonképpen közlekedésünknek átalakulása, amikor gépjárműállományunk csaknem háromszor akkora növekedést ért el, s pontosan 4.355 automobillal és motorkerékpárral szaporodott. A rákövetkező évben még nagyobb arányú volt az állomány gyarapodása, amennyiben ekkor 1.319-cel több, összesen 5.674 újabb gép került forgalomba. Végül a tárgyalt

1928. esztendő 6.344 gépjárművel növelte motorikus járműveink állományát s ezzel Magyarországon az 1928. év végével 24.250 gépjármű volt forgalomban.

1. A gépjárművek száma az 1910—1928. évek végén.
Nombre des véhicules à moteur, fin de 1910—1928.

É v Année	Személy- Autos à personnes	Teher- Autoca- mions	Egyéb Autres véhic. véhic.	Gépkocsik ösz- szes — Auto- mobiles au total	Motor- kerék- párok — Moto- cycles	Gépjárművek mindössze — En- semble des véhi- cules à moteur
	k o c s i k					
	száma — nombre					
1910	937	110		1.047	.	1.047
1911	1.460	151		1.611	.	1.611
1912	1.926	252		2.178	.	2.178
1913	2.612	264	1)	2.876	.	2.876
1914	2.877	316		3.193	.	3.193
1915	2.748	293		3.041	.	3.041
1916	2.478	386		2.864	.	2.864
1917	2.829	345		3.174	.	3.174
1918	Nincs adat. — Point de données.					
1919	Nincs adat. — Point de données.					
1920	1.413	259		1.672	.	1.672
1921	2.184	380		2.564	161	2.725
1922	2.342	531	1)	2.873	430	3.303
1923	3.078	721		3.799	650	4.449
1924	4.027	968		4.995	970	5.965
1925	4.943	1.472		6.415	1.462	7.877
1926	6.712	1.950		629	9.291	2.941
1927	9.259	2.886	856	13.001	4.905	17.906
1928	11.480	3.609	1.113	16.202	8.048	24.250

1) Az „egyéb kocsik“ részben a személy-, részben a teherkocsik között szerepelnek. — Les „autres véhicules“ figurent en partie parmi les autos à personnes, en partie parmi les autocamions.

Az utolsó év eredményei az előző évben elért gyarapodást 670 darabbal ismét meghaladják. Amikor ezt a minden esetre örövendetes tényt leszögezzük, rá kell mutatnunk arra is, hogy kívánatos lenne, ha a növekedés aránya még fokozódna. Ahhoz ugyanis, hogy közlekedésünk a nyugati államok nivójára emelkedjék, gépjárműállományunknak évente a mostaninál még akkor is nagyobb arányban kellene szaporodnia, ha tekintetbe vesszük Magyarországi speciális viszonyait. Megerősíthetjük ezt a megállapításunkat azzal, ha a két utolsó esztendő szaporodását a járművek neme szerint vizsgáljuk. Az 1927. és 1928. évben az autók és motorkerékpárok a következő növekedést érték el.

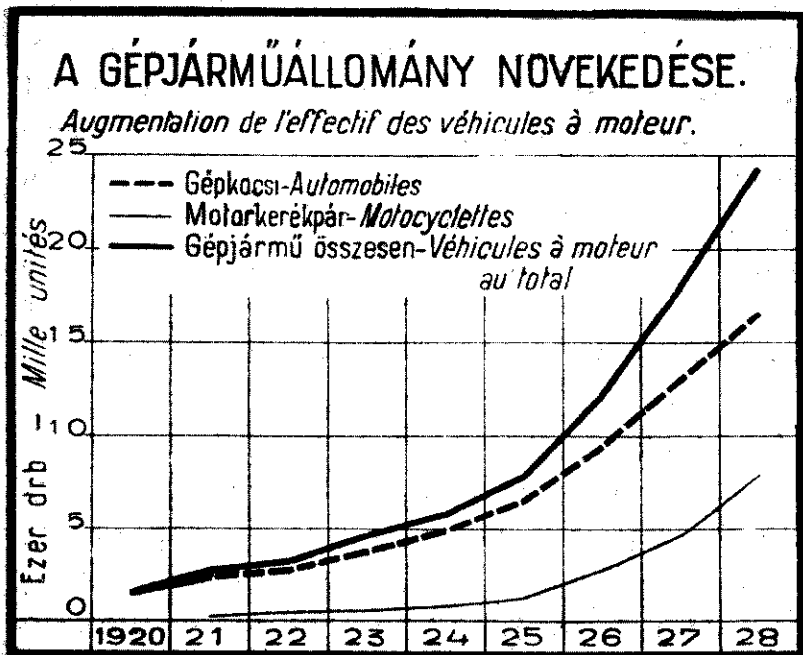
	Személy- autók	Teher- autók	Egyéb autók	Motor- kerékp.	Együtt
1927	2.547	936	227	1.964	5.674
1928	2.221	723	257	3.143	6.344

Az összehasonlításból kiviláglik, hogy az automobilállományunk növekedése még kívánivalót hagy hátra, sőt 1928-ban bizonyos visszaesés is jelentkezik. A személykocsiknál 326-tal, a teherkocsiknál 213-mal marad alatta az 1928. év gyarapodása az előző évinek. Az autók között csak az „egyéb“ gyűjtőnév alá foglalt kocsik értek el az 1927. évinél nagyobb növekedést, mely jórészt az év folyamán a fővárosban nagyobb számmal üzembe helyezett autóbuszokból adódik. A motorbicikliknél már sokkal kedvezőbb a helyzet s a fejlődés menete igen biztató. A motorkerékpárok száma ugyanis 1928-ban ugrászerűen emelkedett. Az év folyamán 1.179-cel nagyobb volt a szaporulat, mint az előző évben s összesen 3.143 darabot tett ki.

Az állomány kívánatos arányú fejlődésének minden bizonnyal a gazdasági helyzet az akadálya, amennyiben a lakosság jórésze még nem bírja el azt az anyagi megterhelést, amit manapság egy gépkocsi beszerzése jelent. A motorbicikli állományának növekedésénél már nem érezhető olyan erősen ennek a körülménynek a befolyása. A motorkerékpároknak ugyanis az aránytalanul kisebb beszerzési költségek, melyek viszonylag elég kis összegű részletekben is törleszthetők, az automobilokénál jóval szélesebb vevőkört biztosítanak.

Az évi állománynövekedés mértékének némi hanyatlásában szerepe volt az év elejétől a gépjárműveknek közúti célokra való megadóztatásáról szóló 1928. évi VI. törvénycikkkel életbe léptetett autóadó is. Az új törvény ugyanis az ideiglenesen használaton kívül helyezett gépjármű tulajdonosát az illetékes hatóságnál való bejelentés esetén az illető időre az adó fizetése alól mentesíti. Eddig erre a bejelentésre nem volt szükség, mert anyagi előnyül nem járt s így a forgalomból kivont gépek is az állományban szerepeltek. A gépjárművek megadóztatása óta azonban az a helyzet, hogy az ideiglenesen használaton kívül álló gépek az állományban nincsenek az előbb említett oknál fogva kimutatva.

Van az új törvénynek egy másik rendelkezése, is, amely a gépjárművek sorait bizonyos mértékben szintén megritkította. A 15.000/1928 P. M. számú pénzügyminiszeri rendelettel közzétett végrehajtási utasítás értelmében a hatóságnak jogában áll

a hátralékos adózótól eredménytelen föl-szólítások esetén a forgalmi engedélyt is bevonni. A forgalomból ezen a címen kitiltott járművek tehát a forgalomban levő járművek állományát szintén apasztották.

Állománynövekedés havonként.

A havonkénti szaporulatban ez alkalommal sokkal nagyobb kilengések észlelhetők, mint az előző évben. Az automobiloknál március 25 darabból és szeptember 527 darabból álló növekedésével képviseli a két végletet. A motorkerékpárok decemberi 33 darabot kitevő gyarapodása volt a legkisebb s júniusban 433 darabot számláló szaporodás volt az év folyamán a legnagyobb. Az előző évben a havonkénti gyarapodás általában 200—700 között mozgott.

Az állomány havonkénti növekedésénél az eddigieknél is jobban észlelhető az időszak befolyása. A rövidebb-hosszabb kirándulásokra nézve kedvezőbb időjárás beálltával egyrészt a nagyobb vásárlási kedv ad lendületet az állománynövekedésnek; másrészt az új gépek mellett ebben az évben jelentős szerepe volt még a forgalomból ideiglenesen kivont gépeknek is.

2. A gépjárművek állományának havonkénti változása az 1928. évben.

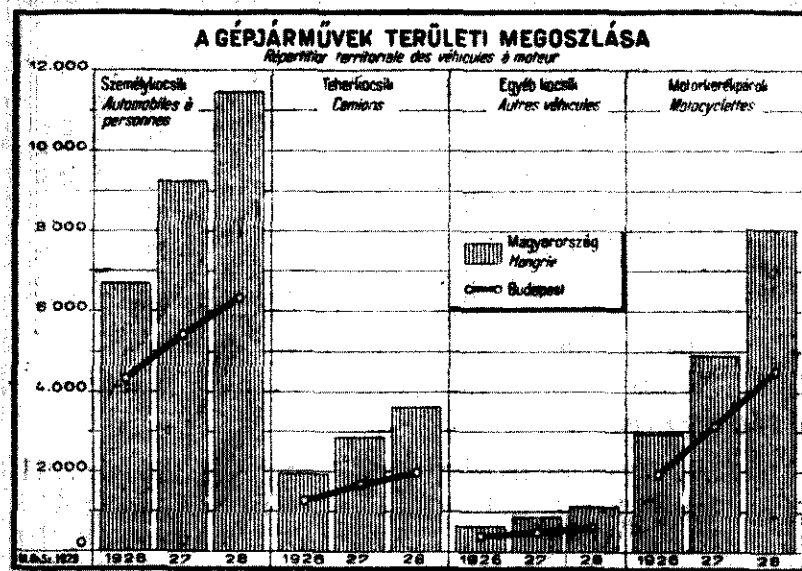
Changement, par mois, de l'effectif des véhicules à moteur, en 1928.

Hónap végén Fin du mois	N o m b r e d e s												Összes gépjárművek Ensemble des véhicules à moteur	
	Személykocsik autos à personnes	Teherkocsik camions	Autóbuszok autobus	Bérajutók autos de louage	K o c s i k						Gépkocsik összesen automobiles, total	motocyclettes		
					Betegszállító autom. transp. des malades	Köztisztasági balayeurs et arroseuses	Tartány autos à écipients	Tűzoltó autos de pompiers	Vontató autos remorqueurs	Egyéb rendeltet. autres automobiles		Mellékülések de 2 sièges		A mellékülés nélküli de 1 siège
s z á m a														
Magyarország — Hongrie														
I.	8.221	2.918	392	1.107	57	58	14	50	96	215	13.123	662	4.336	18.121
II.	8.251	2.939	416	1.109	59	56	14	50	97	216	13.217	697	4.532	18.446
III.	8.256	2.923	431	1.126	61	57	15	51	97	225	13.242	732	4.845	18.819
IV.	8.440	2.971	433	1.127	61	58	15	51	98	225	13.479	749	5.119	19.347
V.	8.649	2.994	440	1.152	61	59	15	55	99	230	13.754	791	5.440	19.985
VI.	8.821	3.078	444	1.111	61	60	16	58	98	229	13.976	811	5.853	20.640
VII.	9.150	3.134	451	1.132	66	61	16	61	98	230	14.399	867	6.221	21.487
VIII.	9.435	3.233	463	1.150	70	65	18	63	96	232	14.255	908	6.557	22.290
IX.	9.777	3.355	478	1.172	78	70	19	70	97	236	15.352	935	6.876	23.163
X.	10.063	3.485	498	1.196	81	72	19	75	98	237	15.824	959	6.993	23.776
XI.	10.205	3.554	504	1.212	87	77	19	78	100	237	16.073	971	7.044	24.088
XII.	10.246	3.609	505	1.234	95	78	19	78	100	238	16.202	971	7.077	24.250
Ebből Budapest — Dont à Budapest														
I.	4.584	1.659	99	844	32	25	7	20	66	207	7.543	369	2.801	10.713
II.	4.584	1.662	117	850	33	25	7	19	66	216	7.579	391	2.957	10.927
III.	4.555	1.651	132	863	35	25	8	18	66	215	7.568	404	3.176	11.148
IV.	4.622	1.666	135	863	35	25	8	18	67	215	7.654	401	3.317	11.372
V.	4.740	1.669	143	890	35	25	8	21	69	220	7.820	411	3.485	11.714
VI.	4.843	1.730	145	848	35	26	9	24	69	219	7.948	411	3.715	12.074
VII.	5.019	1.737	147	849	36	26	9	26	70	219	8.138	430	3.884	12.452
VIII.	5.129	1.785	155	847	37	26	11	27	70	221	8.308	434	4.015	12.757
IX.	5.305	1.840	159	846	44	27	11	32	70	224	8.558	441	4.127	13.126
X.	5.425	1.903	168	849	47	26	10	35	71	224	8.758	441	4.099	13.298
XI.	5.476	1.928	167	849	53	26	10	34	73	224	8.840	444	4.094	13.378
XII.	5.446	1.940	168	854	60	26	9	34	73	224	8.834	443	4.050	13.327

A különösen sport célokra szolgáló s a téli hónapokra pihenésre ítélt gépek tulajdonosai ugyanis a forgalomból ideiglenesen kijelentett kocsijaikat, illetőleg motorkerékpárjaikat a téli hónapok után szintén újból használatba véve növelik ezeknek a hónapoknak állományzaporulatát.

Területi megoszlás.

Az ország területe a gépjárművek műszaki és rendőrhatósági ellenőrzése szempontjából 13 kerületre van beosztva. Adataink azonban ettől eltérőleg csak tíz kerületbe vannak besorozva, mert a múlt év folyamán felállított három új kerületbe tartozó gépjárművek átcsoportosítása technikai akadályok miatt még ebben az évben sem volt megvalósítható. Ezért a nyíregyházi kerületbe tartozó gépjárművek a debreceni, a gyulaiban tartozók a szegedi kerületbe, a nagykanizsai kerület hatásköre alatt levő gépek pedig a szombathelyi kerületbe vannak beosztva.

A gépjárműkerületek területi beosztása általában nem követi az ország közigazgatási határait, mert azok beosztásánál egyéb szempontokat kellett figyelembe venni. Egyedül a budapesti kerület a kivétel, mely Budapest területére terjed ki. A budapesti vidéki kerület azonban már Pest vármegye tizenegy járását, valamint Esztergom—Nógrád és Hont közigazgatásilag egyelőre egyesített vm.-ét és Jász-Nagykun-Szolnok vm.-ét foglalja magában. A debreceni kerületbe Bihar, Hajdu, Szabolcs és Ung vm., továbbá Szatmár—Ugocsa és Bereg közigazgatásilag egyelőre egyesített vm.-ék, valamint Debrecen törvényhatósági jogú város van besorozva. A győri kerület Győr vm. és Győr tj. várost foglalja magában. A miskolci kerület hatásköre Heves, Abaúj-Torna, valamint Borsod—Gömör és Kishont közigazgatásilag egyelőre egyesített vm.-ére és Zemplén vm.-ére, továbbá Miskolc tj. városra terjed ki. A

pécsi kerület Baranya, Somogy és Tolna vm.-eket, valamint Pécs tj. várost foglalja magában. A soproni kerület Moson és Sopron vm.-ből, valamint Sopron tj. városból áll. A szegedi kerületre Bács-Bodrog vm., Pest vm. öt járása, Csongrád, Békés, Csanád, Arad és Torontál közigazgatásilag egyelőre egyesített vm.-ék, továbbá Kecskemét és Szeged tj. városok esnek. A székesfehérvári kerületbe Fejér Komárom és Veszprém vm.-ék, valamint Székesfehérvár tj. város van beosztva. A szombathelyi kerülethez végül Vas és Zala vm. tartozik.

A kerületváltozások a gépjárművek területi elhelyezkedésében hónapról-hónapra elég jelentős változásokat okoztak. A kerületi áthelyezések ebben az évben csaknem kétszeresére növekedtek s az 1927. évi 1.753 kerületváltozással szemben 3.198 esetben kerültek át a gépek más kerületbe. Ezt a feltűnő növekedést tulajdonképpen az adminisztráció rendszerének bizonyos megváltoztatása idézte elő. Ezelőtt ugyanis a tulajdonjog fenntartásával, részletfizetésre eladott gépeknél az összeg teljes kiegyenlítéséig a jármű tulajdonosa gyanánt az illető gyár vagy vezérképviselő szerepelt, melyeknek köztudomás szerint csaknem kivétel nélkül Budapesten van a székhelye. A vételár teljes kiegyenlítésekor, tehát minden olyan esetben mikor a vevő vidéki, a tulajdonosváltozás egyúttal kerületváltozással járt. Az 1928. évtől kezdve ez a rendszer megváltozott s a tulajdonjog fenntartása mellett eladott gépek már a forgalombahelyezéskor a tényleges tulajdonos nevére vannak írva s az eladónak a vevővel szemben való követelése jegyzet alakjában van a nyilvántartási lapon feltüntetve. A nyilvántartás rendszerének ezévi megváltoztatásával az előző években tulajdonjog fenntartásával eladott járműveket ezen a módon utólag a tényleges tulajdonos nevére átirták, ami az előbb említett okok folytán a kerületváltozásokat alaposan megduzzasztotta. Ezek a vidékre eladott gépek, a kerületi áthelyezések folytán a fővárosi kerület állományát az előző évi 1.137 darabbal szemben 2.265 darabbal apasztották. Az újabb nyilvántartási rendszer bevezetése után tehát ennek a számnak a jövőben némi csökkenésére számíthatunk. A fővárosi kerületből való áthelyezések zömét a jövőben az a körülmény fogja előidézni, hogy a gyárak eladott gépeik 70—80%-át székhelyükön, Budapesten vizsgáztatják le s a fővárosi kerületi jelzéssel ellátott járművek vidékre való eladásuk esetén a

3. A gépjárművek állományában beállott változások kerületenkint 1928-ban.

Changements survenus dans l'effectif des véhicules à moteur, par districts en 1928.

Az állományváltozás Changement de l'effectif	Budapesti	Budapest-vi- déli - Environs de Budapest	Debreceni	Győri	Miskolci	Pécsi	Szegedi	Székes- fehérvári	Soproni	Szombat- helyi	Vidéki kerületek együtt - Ensemble des districts de province	Kerületek mind- össze - Total des districts
	kerület — District											
I. Szaporodás - Accroissement												
Újonnan forgalomba helyezve — Mis en circulation . . .	5.505	360	233	99	209	205	393	221	57	194	1.971	7.476
Ismételten forgalomba helyezve — Remis en circulation . . .	154	27	6	2	11	4	13	5	1	3	72	226
Más kerületből áthelyezve — Transférés d'autres districts	226	632	358	68	336	325	647	355	49	202	2.972	3.198
II. Fogyás — Diminution												
Forgalomból kivonva — Re- tirés de la circulation . . .	717	128	88	27	55	97	107	37	25	75	639	1.356
Külföldre távozott — Ont quitté la Hongrie	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Más kerületbe áthelyezve — Transférés en d'autres dis- tricts	2.491	151	106	33	30	30	190	105	12	50	707	3.198
III. Szaporodás és fogyás egybevetése — Comparaison de l'accroissement et de la diminution												
a) Forgalomba helyezés foly- tán — Par suite de mise en circulation	4.940	259	151	74	165	112	299	189	33	122	1.404	6.344
b) Kerületváltozás folytán — Par suite de changement de district	-2265	481	252	35	306	295	457	250	37	152	2.265	—

kerületnek megfelelő új jelzőbetűt kapnak, ami adatainknál a kerületváltozásoknál fog kifejezésre jutni.

Megszaporodott a forgalomból ideiglenesen kivont és ismételten forgalomba-helyezett járművek száma is. A tavalyi 62 gép helyett 1928-ban 226 járművet helyeztek újból forgalomba. A növekedés okára az új autódó némely rendelkezésének ismertetésénél már rámutattunk.

Területi megoszlás szempontjából az összehasonlítást legegyszerűbben elsősorban Budapest és az ország többi része között tehetjük meg, mert hiszen — mint tudjuk — a fővárosi gépjárműkerület területe egybeesik Budapest közigazgatási határával. A növekedés aránya egy év alatt a fővárosban 25,1%, az ország egyéb részein 50,6% volt. Az összes gépjárműveket tekintve e két területen forgalomban levő gépek az utóbbi években a következő arányban voltak elhelyezve:

	Budapest	Vidék
1926	64,4	35,6
1927	59,4	40,6
1928	55,0	45,0

A lakosság számához viszonyítva Budapesten eddig átlag minden 170 lakosra jutott egy személyautó, az 1928. év végével viszont a fővárosban általában már 147 lakosnak volt automobilja. A motorbicikliknél ez az arány az előző évi 297-ről ebben az évben 207-re javult. Az országnak a fővároson kívül eső részein 1927-ben csak minden 1.842 lélekre esett egy személykocsi, az utána következő évben e területek minden 1.361-ik lakosa mondhatta magát egy személyautó tulajdonosának. Ezekben a területek részeken a motorkerékpároknál — erős állomány-növekedésüknek megfelelően — igen kedvezően változott a helyzet. Míg ugyanis az előző évben átlag véve minden 3.973 lélekre jutott egy motorkerékpár, addig 1928 végével már a lakosok közül minden 1.983-iknak volt motorbiciklij.

4. A gépjárművek kerületenkinti megoszlása.

Répartition, par districts, des véhicules à moteur.

Gépjárműkerület Év (vége) Districts de véhicules à moteur Fin de l'année	N o m b r e d e s														A kerület lélekszáma (1920) Population des districts (1920)	Hány lélekre jutott átlag egy Combien y avait-il d'habi- tants, en moyenn, pour 1					
	Személykocsik — autos à personnes	Teherkocsik — auto- camions	Autobuszok — autobus	Bérajutók — autos de louage	k o c s i k							Gépkocsik összes — automobiles au total	moto- cyclettes			Összes gépjárművek — Ensemble des véhi- cules à mot.	személy — auto à personnes	teher — auto- camion	egyéb — autre autom.	motorkerékpár — moto- cyclette	gépjármű — véhicule à moteur
					Betegszál. — autom. transp. des malad.	Köztiszt. — bala- yennes et arroseus.	Tartány — autos à réipients	Tűzoltó — autos de pompiers	Vontató — autos remorqueurs	Egyéb rendeltet. aut. d'autr. destinat.	eliekülések de 2 sièges		A mellékülések nélk. — de 1 siège	motor- kerékpár							
1. Budapest 1927	4.589	1.648	87	842	32	25	7	19	65	208	7.522	353	2.777	10.652	928.996	170	564	2.097	297	87	
1928	5.446	1.940	168	854	60	26	9	34	73	224	8.834	443	4.050	13.327		147	479	1.564	207	70	
2. Vidék Province Budapest vt déki - Distr. des environs de Bpest.	1927	577	331	49	11	7	8	1	2	4	993	13	283	1.289	1.504.953	2.560	4.547	20.337	5.084	1.168	
1928	800	425	66	10	7	10	1	5	5	4	1.333	40	656	2.029		1.858	3.541	15.357	2.162	742	
Debrecen ..	1927	440	72	25	16	3	2	2	—	6	567	20	154	741	902.331	1.979	12.533	23.137	5.187	1.218	
1928	594	114	26	23	4	4	2	—	5	1	773	41	330	1.144		1.462	7.915	21.484	2.432	789	
Győr	1927	177	55	12	2	1	1	1	5	—	255	21	96	372	141.004	788	2.564	6.714	1.205	379	
1928	207	66	16	9	3	3	1	5	—	1	311	37	133	481		653	2.136	4.862	829	293	
Miskolc ..	1927	406	111	29	54	4	1	2	2	—	611	17	125	753	842.960	1.883	6.595	21.074	5.936	1.120	
1928	593	170	37	89	4	1	3	4	2	—	903	28	293	1.224		1.236	4.959	16.529	2.626	689	
Pécs	1927	417	103	46	26	5	5	1	5	1	609	19	133	761	919.197	2.075	8.924	14.590	5.675	1.208	
1928	578	141	53	31	8	10	1	6	1	—	829	33	306	1.168		1.509	6.519	11.635	2.711	787	
Sopron ..	1927	117	46	12	13	1	—	—	3	3	195	56	71	322	227.246	1.749	4.940	11.960	1.789	674	
1928	141	49	11	14	1	3	—	5	—	—	224	80	88	392		1.466	4.638	11.362	1.369	580	
Szeged ..	1927	732	347	76	82	2	7	—	6	9	1.262	39	282	1.583	1.292.885	1.589	3.727	12.801	4.028	816	
1928	974	479	83	117	4	11	1	9	7	4	1.689	86	564	2.339		1.185	2.699	10.865	1.989	553	
Székes- fehérvár ..	1927	244	84	21	16	—	2	—	2	5	376	15	180	571	605.796	2.532	7.212	18.872	3.106	1.061	
1928	370	123	29	39	1	4	1	4	7	4	582	40	388	1.010		1.481	4.925	12.116	1.412	600	
Szombat- hely	1927	456	89	15	42	2	2	—	5	—	611	87	164	862	614.775	1.239	6.906	21.346	2.449	713	
1928	543	102	16	48	3	6	—	6	—	—	724	143	269	1.136		1.040	6.027	19.831	1.492	541	
Vidék öszs. Province total	1927	3.565	1.238	235	261	25	28	7	30	30	8	5.479	287	1.483	7.254	7.051.147	1.842	5.696	16.475	3.973	970
1928	4.800	1.669	337	330	35	52	10	44	27	14	7.368	528	3.027	10.923	1.361		4.225	13.586	1.983	646	
Mindössze Tot. général	1927	8.155	2.886	372	1.104	57	53	14	49	95	216	18.001	640	4.265	17.906	7.980.143	862	2.765	9.462	1.627	445
1928	10.246	3.609	505	1.234	95	78	19	78	100	238	16.202	971	7.077	24.260	695		2.211	7.170	992	329	

A gépjárművek neme.

A járművek közül az ország, egész területét tekintve az év folyamán aránylag a legnagyobb növekedést a különleges célra szolgáló automobiloknál találjuk. Nevezetesen a betegszállító kocsiknál, melyeknek állománya növekedett 66,7%-kal és a tűzoltókocsiknál, melyek 59,2%-kal szaporodtak. E két kocsitípus mellé sorakoznak még a motorkerékpárok, melyek szintén jelentős — 64,1%-os — gyarapodást értek el. Aránylag a legkevésbé szaporodtak a vontatógépek, ahol a növekedés aránya 5,3%-ot tett ki.

Budapestet különválasztva itt a leg-erősebb gyarapodást az intenzívebb autóbuszforgalom megindításával az autóbuszok mutatják, melyek állománya 93,1%-

kal szaporodott. A legkisebb — 1,4%-os — volt a növekedés aránya a bérajutóknál, melyek közforgalmi jelentősége közismert s amelyek erősebb szaporítása annál is inkább kívánatos lenne, mert a jelenlegi állomány a főváros lakosságának igényeit már csak részben képes kielégíteni.

Az országnak a fővároson kívül eső részeit tekintve, feltűnő a motorkerékpárok gyarapodása, melyeknek állománya egy év leforgása alatt kétszeresére növekedett.

Az 1928. évi változások után az ország gépjárműállományának egyharmada, pontosan 33,2%-a (1927-ben 27,4%) a motorkerékpárokból állott. A gépkocsik aránya viszont, melyek az évi növekedés tekintetében jóval a motorbiciklik mögött maradtak, 72,6%-ról, 66,8%-ra csökkent.

5. A gépjárművek állományának növekedése százalékban az 1927. és 1928. években.

Accroissement de l'effectif des véhicules à moteur en 1927 et 1928.

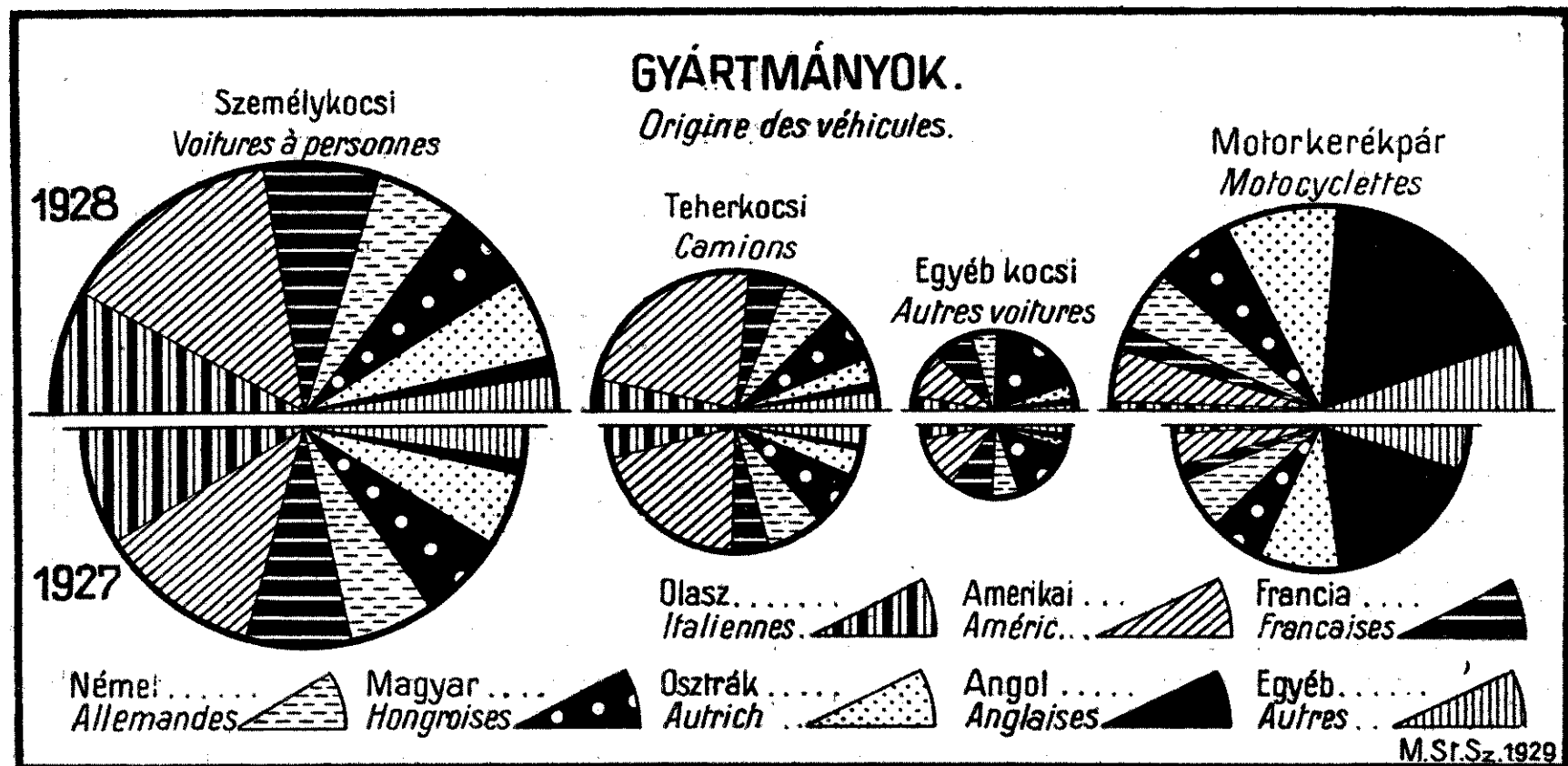
A gépjármű neve <i>Genre de véhicules</i>	Budapest		Vidéken <i>En province</i>		Összesen <i>Total</i>	
	1927	1928	1927	1928	1927	1928
	é v e k b e n — %					
Személykocsik — <i>Autos à personnes</i> ..	27.3	18.7	61.1	34.6	40.2	25.6
Teherkocsik — <i>Autocamions</i>	31.5	17.7	77.6	34.8	48.0	25.1
Autobuszok — <i>Autobus</i>	24.3	93.1	73.8	18.2	59.0	35.8
Béautók — <i>Autos de louage</i>	16.5	1.4	52.3	45.0	23.4	11.8
Betegszállító — <i>Automob. transport. des malades</i>	10.3	87.5	127.3	40.0	42.5	66.7
Köztisztasági — <i>Balayeuses et arros.</i> ..	4.2	4.0	27.3	85.7	15.2	47.2
Tartány — <i>Autos à récipients</i>	16.7	28.6	40.0	42.9	27.3	35.7
Tűzoltó — <i>Autos de pompiers</i>	5.6	78.9	50.0	46.7	28.9	59.2
Vontató — <i>Autos remorqueurs</i>	80.6	12.3	57.9	10.0	72.7	5.3
Egyéb rendeltetésű — <i>Autos d'autre destinat.</i>	4.0	7.7	60.0	75.0	5.4	10.2
Gépkocsik összesen — <i>Automobiles au total</i>	26.1	17.4	64.6	34.5	39.9	24.6
Motorkerékpárok — <i>Motocyclettes</i>	63.4	14.4	73.0	100.3	66.8	64.1
Gépjárművek mindössze — <i>Véhicules à moteur au total</i>	35.2	25.1	66.7	50.6	46.4	35.4

A gépjárművek gyártmányok szerint.

Az elmúlt esztendő a forgalomban levő gépeket előállító országok sorrendjében nem igen hozott változást.

A személykocsik között a három első helyen továbbra is az amerikai, olasz és francia kocsik szerepelnek. Az amerikai gépek újabb jelentős — 50.6%-os — szaporodásukkal az ország személyautóinak 29.3%-át tették (1927-ben 24.1%). Az olaszországi gépek aránya 16.1% (17.8%)

és franciaországiaké 14.4% (15.4%) volt. Magyarország az év folyamán elért 14.3%-os növekedésével a negyedik helyet tartotta meg, amennyiben hazai gyárakból került ki a személykocsik 11.7%-a (1927-ben 12.7%). Az ötödik helyet, Németország helyét, ebben az évben Ausztria foglalta el, melynek gyártmányai az egész állománynak 10.8%-át (1927-ben 11.1%) tették. A német gyártmányú kocsik is alig szaporodtak s így az egész állományhoz viszonyított arányuk 12.3%-ról 10.5%-ra szállott alá.

6. A gépjárművek gyártmányok szerint.
Véhicules à moteur, en Hongrie, suivant les marques.

A származási ország és a gyártmányok megnevezése <i>Pays de provenance et marque des véhicules</i>	A gépjárművek darab-száma — Nombre des véhicules à moteur				A származási ország és a gyártmányok megnevezése <i>Pays de provenance et marque des véhicules</i>	A gépjárművek darab-száma — Nombre des véhicules à moteur			
	Összesen Total		Ebből - Dont à Budapest			Összesen Total		Ebből - Dont à Budapest	
	1927	1928	1927	1928		1927	1928	1927	1928
XII. 31.				XII. 31.					
I. Személykocsik <i>I. Autom. à personnes</i>									
Amerikai Egyes. Áll. <i>Etats-Unis</i>									
Ford	976	1.159	219	278					
Buick	276	422	217	291					
Chrysler	279	376	182	220					
Chevrolet	105	280	19	67					
Essex	115	228	73	141					
Nash	43	178	37	120					
Studebaker	102	143	52	65					
Whippet	—	70	—	43					
Hupmobile	53	67	33	46					
Hudson	44	54	30	31					
Oldsmobile	38	50	19	25					
Auburn	25	49	24	43					
Overland	31	42	22	24					
Egyéb — <i>Autres</i>	148	318	105	208					
Összesen — Total	2.235	3.436	1.032	1.602					
Olaszország — Italie									
Fiat	1.102	1.272	603	607					
O. M.	115	118	54	54					
Lancia	99	107	65	71					
Itala	82	86	50	52					
Diatto	80	84	50	54					
Ansaldo	41	43	22	20					
Bianchi	32	39	19	25					
Alfa Romeo	35	37	25	25					
Spa	25	27	14	16					
Egyéb — <i>Autres</i>	36	40	17	18					
Összesen — Total	1.647	1.853	919	942					
Franciaország — France									
Renault	345	354	226	229					
Citroën	198	312	152	170					
Peugeot	219	242	129	133					
Talbot Darracque	75	80	52	48					
Berliet	77	73	38	40					
Mathis	53	72	22	27					
De Dion Bouton	61	61	27	28					
Delaunay Belleville	42	45	28	29					
Donnet Zedel	37	44	18	19					
Salmson	28	32	20	20					
Westinghouse	15	16	7	7					
Egyéb — <i>Autres</i>	273	321	204	225					
Összesen — Total	1.423	1.652	923	975					
Magyarország <i>Hongrie</i>									
Mág	894	1.050	704	768					
Marta	192	192	173	177					
Rába	38	42	24	27					
Fejes	13	18	11	15					
Weiss Manfréd	12	12	12	12					
Csonka	3	7	3	7					
Egyéb — <i>Autres</i>	20	19	9	11					
Összesen — Total	1.172	1.310	936	1.017					
Ausztria — Autriche									
Steyr	386	558	212	290					
Austro Daimler	293	334	205	215					
Puch	162	162	55	55					
Graef Stift	99	103	65	64					
Austro Fiat	47	45	26	26					
W. A. F.	22	19	12	8					
Perl	14	15	6	6					
Egyéb — <i>Autres</i>	1	1	—	—					
Összesen — Total	1.024	1.237	581	664					
Németország — Allemagne									
Benz-Mercedes	518	541	354	362					
Opel	162	192	84	85					
Adler	51	56	20	22					
Presto	51	55	26	28					
Wanderer	43	47	15	18					
Protos	41	40	23	23					
Aga	35	35	20	19					
N. A. G.	32	33	11	12					
Horch	30	32	15	16					
Stoewer	28	29	4	3					
Egyéb — <i>Autres</i>	144	150	73	74					
Összesen — Total	1.135	1.210	645	662					
Cseh-Szlovákia <i>Tchéco-Slovaquie</i>									
Laurin-Klement	155	155	81	82					
Tatra	29	49	19	20					
Praga	17	25	8	8					
Nesselsdorfer	20	21	12	12					
Összesen — Total	221	250	120	122					
Belgium — Belgique									
Minerva	156	197	133	152					
Métallurgique	19	20	10	10					
F. N.	8	9	3	2					
Egyéb — <i>Autres</i>	4	3	4	1					
Összesen — Total	187	229	150	165					
Nagy-Britannia — Gr.-Bretagne									
Morris	48	60	21	21					
Rover	22	33	20	28					
A. Daimler	25	29	18	21					
Singer	13	15	10	11					
Rolls-Royce	8	10	7	8					
Sanbeam	4	9	2	4					
Crossley	4	7	4	6					
Egyéb — <i>Autres</i>	29	35	13	16					
Összesen — Total	153	198	95	115					
Svájc — Suisse									
Martini	5	6	1	1					
Pic-Pic	1	1	1	1					
Összesen — Total	6	7	2	2					

A származási ország és a gyártmányok megnevezése <i>Pays de provenance et marque des véhicules</i>	A gépjárművek darabszáma — <i>Nombre des véhicules à moteur</i>				A származási ország és a gyártmányok megnevezése <i>Pays de provenance et marque des véhicules</i>	A gépjárművek darabszáma — <i>Nombre des véhicules à moteur</i>			
	Összesen <i>Total</i>		Ebből - Dont à Budapest			Összesen <i>Total</i>		Ebből - Dont à Budapest	
	1927	1928	1927	1928		1927	1928	1927	1928
	XII. 31.					XII. 31.			
Ismeretlen — <i>Inconn.</i>	56	68	28	34					
Személykocsik mindössze — <i>Automobiles à personnes au total</i>	9.259	11.480	5.431	6.300					
II. Teherkocsik <i>II. Camions</i>					Ausztria — Autriche				
Amerikai Egyes. Áll. <i>Etats-Unis</i>					Fross-Büssing				
Ford	856	952	384	391	53	48	33	39	
Chevrolet	189	467	95	190	34	39	23	26	
Packard	74	82	61	65	26	32	17	17	
Overland	13	52	12	44	26	25	16	17	
International	21	47	16	32	19	23	11	14	
Jeffery	13	18	7	15	17	17	11	9	
Egyéb — <i>Autres</i>	26	17	16	13	10	10	6	5	
Összesen — <i>Total</i>	1.192	1.635	591	750	13	14	6	6	
Németország — <i>Allemagne</i>					Összesen — <i>Total</i>				
Benz-Mercedes	119	128	64	62	198	208	123	133	
Büssing	71	74	51	49	Cseh-Szlovákia <i>Tchéco-Slovaquie</i>				
Opel	36	68	21	35	Laurin Klement				
Bergmann	32	32	13	9	26	30	15	20	
N. A. G.	32	24	21	16	8	2	6	13	
Hansa Lloyd	25	28	15	21	Praga				
Adler	14	14	8	9	20	20	11	12	
D. K. W.	—	13	—	13	Nesselsdorfer				
Egyéb — <i>Autres</i>	90	80	50	41	Tatra				
Összesen — <i>Total</i>	419	466	243	255	1	2	—	1	
Magyarország <i>Hongrie</i>					Összesen — <i>Total</i>				
Rába	131	146	77	81	55	75	32	46	
Mág	70	110	61	76	Svájc — Suisse				
Marta	73	73	31	39	Saurer				
Fiat	63	65	49	45	19	24	6	4	
Ganz	34	34	22	25	18	19	13	11	
Weiss Manfréd	3	17	3	12	13	14	9	12	
Egyéb — <i>Autres</i>	16	16	12	13	6	6	4	4	
Összesen — <i>Total</i>	390	461	255	291	2	6	1	3	
Franciaország — <i>France</i>					Összesen — <i>Total</i>				
Renault	53	90	33	56	58	69	33	34	
Berliet	75	87	45	43	Nagy-Britannia <i>Gr.-Bretagne</i>				
Latil	38	40	21	19	Morris				
Citroën	17	30	15	19	15	19	11	14	
De Dion Bouton	18	18	13	14	12	12	12	12	
Peugeot	15	12	10	9	—	10	—	5	
Westinghouse	11	9	9	6	Egyéb — <i>Autres</i>				
Egyéb — <i>Autres</i>	44	47	28	28	8	14	6	8	
Összesen — <i>Total</i>	271	333	174	194	35	55	29	39	
Olaszország — <i>Italie</i>					Összesen — <i>Total</i>				
Fiat	190	214	125	136	10	20	7	14	
Itala	22	24	13	16	Ismeretlen — <i>Inconn.</i>				
Lancia	9	14	7	11	23	16	8	11	
O. M.	11	11	6	6	Teherkocsik mindössze — <i>Camions au total</i>				
Egyéb — <i>Autres</i>	3	8	2	4	2.886	3.609	1.648	1.940	
Összesen — <i>Total</i>	235	271	153	173	III. Egyéb kocsik <i>III. Autres véhicules</i>				
					Magyarország <i>Hongrie</i>				
					Rába				
					73				
					152				
					20				
					78				
					Mág				
					33				
					121				
					25				
					68				
					Csonka				
					71				
					87				
					71				
					87				
					Röck				
					18				
					22				
					16				
					20				
					Marta				
					12				
					13				
					8				
					11				
					Fejes				
					12				
					12				
					12				
					12				
					Weiss Manfréd				
					—				
					8				
					—				
					1				
					Egyéb — <i>Autres</i>				
					21				
					21				
					12				
					12				
					Összesen — <i>Total</i>				
					240				
					436				
					164				
					289				

A származási ország és a gyártmányok megnevezése <i>Pays de provenance et marque des véhicules</i>	A gépjárművek darabszáma — <i>Nombre des véhicules à moteur</i>				A származási ország és a gyártmányok megnevezése <i>Pays de provenance et marque des véhicules</i>	A gépjárművek darabszáma — <i>Nombre des véhicules à moteur</i>			
	Összesen <i>Total</i>		ebből - Dont à Budapest			Összesen <i>Total</i>		ebből - Dont à Budapest	
	1927	1928	1927	1928		1927	1928	1927	1928
	XII. 31.					XII. 31.			
Amerikai Egyes. Áll. <i>Etats-Unis</i>					Svájc — Suisse				
Ford	152	152	31	29	Saurer	5	6	4	4
Chevrolet	38	44	4	3	Ismeretlen — <i>Inconn.</i>	8	8	1	5
International	6	7	—	—	Egyéb kocsik összesen — <i>Autres véhic. au total</i> ..	856	1.113	443	594
Studebaker	6	5	2	2					
Egyéb — <i>Autres</i>	5	9	1	2					
Összesen — Total	207	217	38	36					
Franciaország — France					IV. Motor kerékpárok				
Chenard-Valcker	59	63	47	51	<i>Motocyclettes</i>				
Renault	32	29	4	7	Nagy-Britannia				
Berliet	21	23	4	3	<i>Gr.-Bretagne</i>				
Latil	21	23	3	3	A. I. S.	209	444	156	228
Westinghouse	18	18	18	18	B. S. A.	181	271	110	130
Egyéb — <i>Autres</i>	15	18	6	5	Matschless	167	227	86	125
Összesen — Total	166	174	82	87	Triumph	153	212	86	89
Németország — Allemagne					Ariel	59	191	53	131
Benz-Mercedes	27	38	21	28	Rudge	49	162	40	76
Krupp	22	26	14	13	Sunbeam	119	156	101	128
Büssing	8	9	7	8	James	42	141	37	83
Opel	5	6	4	3	Enfield	106	132	90	94
Egyéb — <i>Autres</i>	36	35	28	26	Douglas	72	119	56	87
Összesen — Total	98	114	74	78	New Hudson	82	99	61	69
Olaszország — Italie					Excelsior	76	96	48	48
Fiat	41	50	14	19	Egyéb — <i>Autres</i>	444	730	306	471
Lancia	7	7	2	2	Összesen — Total	1.759	2.980	1.230	1.757
Egyéb — <i>Autres</i>	2	3	—	—	Ausztria — Autriche				
Összesen — Total	50	60	16	21	Puch	710	1.187	334	417
Ausztria — Autriche					Austro Motorette	60	100	26	32
Austro-Daimler	19	22	19	22	Roth	27	27	7	6
Austro-Fiat	12	14	3	3	L. A. G.	25	25	17	18
Steyr	13	13	10	10	Styria	10	9	4	4
Graef Stift	3	4	2	2	Egyéb — <i>Autres</i>	14	15	9	7
Puch	2	4	2	3	Összesen — Total	846	1.363	397	484
Egyéb — <i>Autres</i>	1	1	1	1	Magyarország — Hongrie				
Összesen — Total	50	58	37	41	Méray	476	823	403	566
Cseh-Szlovákia <i>Tchéco-Slovaquie</i>					Nova	68	88	51	66
Laurin Klement	18	21	16	19	Egyéb — <i>Autres</i>	85	60	13	31
Praga	3	4	3	3	Összesen — Total	579	971	467	663
Összesen — Total	21	25	19	22	Németország — Allemagne				
Belgium — Belgique					D. K. W.	128	188	91	98
F. N.	5	6	3	3	Deutsche Werke	139	183	102	105
Minerva	2	3	1	2	N. S. U.	46	102	21	51
Összesen — Total	7	9	4	5	Wanderer	70	71	28	27
Nagy-Britannia — Gr.-Bretagne					B. M. W.	17	57	12	29
A. I. S.	1	3	1	3	Zündapp	20	32	17	23
Wauxhall	2	2	2	2	Egyéb — <i>Autres</i>	190	176	102	94
Egyéb — <i>Autres</i>	1	1	1	1	Összesen — Total	610	809	373	427
Összesen — Total	4	6	4	6					

A származási ország és a gyártmányok megnevezése <i>Pays de provenance et marque des véhicules</i>	A gépjárművek darab- száma — <i>Nombre des véhicules à moteur</i>				A származási ország és a gyártmányok megnevezése <i>Pays de provenance et marque des véhicules</i>	A gépjárművek darab- száma — <i>Nombre des véhicules à moteur</i>			
	Összesen <i>Total</i>		Ebből - Dont <i>à Budapest</i>			Összesen <i>Total</i>		Ebből - Dont <i>à Budapest</i>	
	1927	1928	1927	1928		1927	1928	1927	1928
XII. 31.				XII. 31.					
Amerikai Egyes. Áll. <i>Etats-Unis</i>				Olaszország — <i>Italie</i>					
Indian	158	294	97	169	Frera	32	35	23	23
Harley Davidson	164	284	122	159	Diag	31	31	17	17
Super X	11	39	8	32	Motó-Guzzi	14	21	11	18
Egyéb — <i>Autres</i>	20	33	12	18	Egyéb — <i>Autres</i>	9	12	6	7
Összesen — <i>Total</i>	353	650	239	378	Összesen — <i>Total</i>	86	99	57	65
Belgium — <i>Belgique</i>				Svájc — <i>Suisse</i>					
Sarolea	91	226	54	142	Motosacoche	30	63	8	37
F. N.	71	190	36	97	Moto-Rewe	7	7	5	5
Gillet	68	183	61	150	Egyéb — <i>Autres</i>	5	4	4	2
Egyéb — <i>Autres</i>	—	1	—	1	Összesen — <i>Total</i>	42	74	17	44
Összesen — <i>Total</i>	230	600	151	390	Cseh- Szlovákia <i>Tchéco-Slovaquie</i>				
Franciaország — <i>France</i>				Laurin Klement					
Velocette	12	88	11	82	Egyéb — <i>Autres</i>	43	41	14	13
Peugeot	58	63	38	46	Összesen — <i>Total</i>	44	42	15	14
Terrot Jap	20	23	18	18	Ismeretlen — <i>Inconn.</i>				
Monet Goyon	17	20	5	6	172	145	75	63	
Le Grimpeaux	15	19	7	7	Motorkerékpárok mindössze <i>Motocycl. au total</i>				
Automoto	16	17	7	6	4 905	8 048	3 130	4 493	
Egyéb — <i>Autres</i>	46	85	23	43					
Összesen — <i>Total</i>	184	315	109	208					

A teherkocsi gyártmányoknál ezúttal is az Amerikai Egyesült Államok (45·3%, 1927-ben 41·3%) és Németország (12·9%, 1927-ben 14·5%) előzik meg hazánkat. Magyarország 12·8%-os (13·5%) arányával a harmadik helyet tartotta meg. A teherautomobilok egész évi gyarapodásának zöme különben (61·3%) itt is amerikai kocsikból állott.

A különleges célra szolgáló gépkocsik között különösen a közhatóságok megrendelése folytán a hazai gépek 81·7%-kal szaporodtak s ezzel a kocsi típusoknak már több, mint egyharmada (39·2%, 1927-ben 28·0%) magyar gyártmány volt. A külföldi gyártmányok állománynövekedése e mellett elenyészően csekély. Különben a második helyet továbbra is az amerikai (19·5%, 1927-ben 24·2%), a harmadik helyet pedig a francia (15·6%, 1927-ben 19·4%) eredetű gépkocsik foglalták el.

A motorkerékpároknál az első két helyen továbbra is az angol és osztrák gépek állanak. Hazánk motorkerékpár állományának ugyanis több, mint egyharmada (37·0%, 1927-ben 35·9%) angol gyárakból került ki s Ausztriára esett a motorbiciklik 16·9%-a (17·1%). Örömmel kell megállapítanunk, hogy a hazai gyártmányok az év folyamán olyan jelentős (67·7%) gyarapodást értek el, hogy Magyarország az eddigi negyedik helyről a harmadiknak került előre, negyedik helyre szorítva Németországot. A hazai gépek aránya ebben az évben ismét javult, még pedig 11·8%-ról 12·1%-ra.

Részletes adatok.

A járműtulajdonosok foglalkozásának pontos megállapításánál a hiányos adatbevallás miatt a magántulajdonban álló gépek részletes feldolgozását kénytelenek voltunk ez alkalommal is mellőzni. Az állam tulajdonát képező járművek közül a személykocsik és a teherkocsik állománya két, illetőleg egy darabbal csökkent; a különleges célra szolgáló egyéb kocsik száma, ahová a posta, rabszállító és ehhez hasonló állami gépek vannak besorozva, 32 darabbal növekedett. Az állami motorkerékpárok, jórészt a posta beszerzése folytán 7 darabbal szintén szaporodtak. A különféle egyéb közhatóságok a személykocsikból 26-tal, s a motorkerékpárokból 9-cel több gépet tartottak tulajdonban, mint az előző évben. A teherkocsijaik számát öt darab-

7. A gépjárművek részletes leíró adatai 1928. évi december hó 31-én.
Données détaillées des véhicules à moteur en Hongrie au 31 décembre 1928.

A járművek megoszlása <i>Répartition des véhicules</i>	1927	1928	A járművek megoszlása <i>Répartition des véhicules</i>	1927	1928
	XII.	31.		XII.	31.
I. Személykocsik. <i>I. Autos à personnes.</i>			3. Teherbírás szerint: <i>Suivant la capacité de charge:</i>		
1. Tulajdonos szerint: <i>Suivant le propriétaire:</i>			500 kg és annál kisebb teherbírással <i>500 kilos et au-dessous</i>	104	161
állam — <i>Etat</i>	79	77	501— 750	34	32
egyéb közhatóság — <i>autr. autorit. publ.</i>	95	121	751—1.000	618	670
egyéb — <i>autres</i>	9.085	11.282	1.001—1.500	741	1.123
2. A kocsiszekrény neme szerint: <i>Suivant le genre de carrosserie:</i>			1.501—2.000	266	431
nyitott — <i>ouverte</i>	6.836	7.866	2.001—2.500	63	83
csukott — <i>fermée</i>	1.951	3.103	2.501—3.000	383	388
kombinált — <i>combinée</i>	472	511	3.001—4.000	424	446
3. Teherbírás szerint: <i>Suivant la capacité de charge:</i>			4.001—5.000	233	249
2 { személy számára }	298	351	5.000 kg-on felüli teherbírással — <i>plus de 5.000 kilos</i>	20	26
3—4 { személy számára }	4.820	6.554	4. Az erőforrás neme szerint: <i>Suivant l'énergie:</i>		
5—6 { személy számára }	4.048	4.446	benzin — <i>benzine</i>	2.879	3.600
6 nál több személy számára — <i>plus de 6 personnes</i>	93	129	villamosság — <i>électricité</i>	7	9
4. Az erőforrás neme szerint: <i>Suivant l'énergie:</i>			egyéb — <i>autres</i>	—	—
benzin — <i>benzine</i>	9.246	11.467	5. Lóerő szerint: — <i>Suivant les CV.:</i>		
villamosság — <i>électricité</i>	13	13	6 és azon aluli — <i>6 CV. et au-dessous</i>	31	54
5. Lóerő szerint: — <i>Suivant les CV.:</i>			7—10 }	154	165
6 és azon aluli — <i>6 CV. et au-dessous</i>	239	374	11—20 }	1.687	2.292
7—10 }	2.846	3.073	21—30 }	864	933
11—20 }	5.442	7.145	30-on felüli lóerővel — <i>plus de 30 CV.</i>	150	165
21—30 }	677	831	6. A motor hengereinek sz. szerint: ²⁾ <i>Suivant le nombre des cylindres du moteur:²⁾</i>		
30-on felüli lóerővel — <i>plus de 30 CV.</i>	55	57	4 és annál kevesebb hengerrel — <i>4 cylindres et au-dessous</i>	2.852	3.485
6. A motor hengereinek sz. szerint: ¹⁾ <i>Suivant le nombre des cylindres du moteur:¹⁾</i>			6 és annál több hengerrel — <i>6 cyl. et au-dessus</i>	27	115
2 hengeres }	178	187	7. Abroncsolás neme szerint: <i>Suivant le genre de cercle:</i>		
4 hengeres }	6.944	7.531	pneumatik — <i>pneumatique</i>	1.940	2.693
6 hengeres }	2.018	3.557	tömörgummi — <i>caoutchouc massif</i>	939	908
8 és annál több hengeres — <i>8 cylindres et au-dessus</i>	106	192	egyéb — <i>autres</i>	7	8
II. Teherkocsik. <i>II. Autocamions.</i>			III. Egyéb kocsik. <i>III. Autres voitures:</i>		
1. Tulajdonos szerint: <i>Suivant le propriétaire:</i>			1. Tulajdonos szerint: <i>Suivant le propriétaire:</i>		
állam — <i>Etat</i>	111	110	állam — <i>Etat</i>	181	213
egyéb közhatóság — <i>autr. autorit. publ.</i>	126	121	egyéb közhatóság — <i>autr. autorit. publ.</i>	224	326
egyéb — <i>autres</i>	2.649	3.378	egyéb — <i>autres</i>	451	574
2. A kocsiszekrény neme szerint: <i>Suivant le genre de la carrosserie:</i>			2. A kocsiszekrény neme szerint: <i>Suivant le genre de la carrosserie:</i>		
nyitott — <i>ouverte</i>	1.987	2.163	nyitott — <i>ouverte</i>	253	293
csukott — <i>fermée</i>	842	1.345	csukott — <i>fermée</i>	574	797
kombinált — <i>combinée</i>	57	101	kombinált — <i>combinée</i>	29	23

¹⁾ Ezenkívül 1928-ban 13 drb (1927-ben 13) villamossággal h. jármű. — *En outre, en 1928 13 (en 1927, 13) véhic. élect.*

²⁾ " " 2 (" " 7) " " " " " " 2 (" " 7) " " " "

Ezzel aztán a személyautóknál az állomány 27·0%-a (1927-ben 21·1%), a teherkocsiknak 37·3%-a (29·2%) s a különféle célra rendelt gépeknek 71·6%-a (67·1%) tartozott a csukott szekrényű kocsik közé.

A járművek *teherbírását* tekintve a személykocsiknál továbbra is a 3—4 személyes gépek a leghasználatosabbak. Ezekre a gépekre esett az év végén az állomány 57·1%-a (52·1%), míg a nagyobb 5—6 személyes kocsik 38·7%-kal (43·7%) voltak képviselve. A kis gépek nálunk még meglehetősen el vannak hanyagolva (3·1%, 1927-ben 3·2%). A teherkocsik között az eddig is legelterjedtebb 1001—1500 kg. teherbírású gépek újabb erős szaporodása folytán még inkább kidomborodik domináló szerepük, amennyiben arányuk 25·7%-ról 31·1%-ra emelkedett. Forgalmunkban ezek mellett továbbra is a 751—1000 kg. súlyú teherszállító képességű kocsiknak van a legjelentősebb szerepe (18·6%, 1927-ben 21·4%).

Járműállományunkat *erőforrás* szempontjából nézve mindegyik csoportban csaknem kizárólag benzinnel hajtott gépeket találunk. A villamosságra berendezett gépek száma mindössze 53 volt.

A *lóerő* szerinti osztályozás eredménye azt mutatja, hogy a gépkocsik mindhárom csoportjába továbbra is a 11—20 lóerővel bíró gépek vannak kiemelkedő túlsúlyban. Ebbe a kategóriába tartozott a személyautók 62·2% (58·8%), a teherautók 63·5% (58·5%) és a különféle célokra rendelt kocsik 71·7%-a (70·8%). A motorkerékpároknál a 2·1—2·5 lóerejű gépek helyét, melyeknek aránya 20·2% (21·4%) volt, újabban inkább az erősebb, 3·1—3·5 lóerejű gépek kezdik felváltani (25·6%, 1927-ben 22·9%).

A járművekben levő *motorok hengerei*nek számát tekintve, a tökéletesebb technikájú hathengeres gépek használata egyre általánosabbá kezd válni. Az év folyamán újonnan forgalomba került személykocsiknak ugyanis több, mint háromnegyed része hathengeres volt s ezzel ezeknek a gépeknek az aránya a személykocsik között 21·8%-ról 31·0%-ra emelkedett; viszont az előző években leginkább használatos négyhengeres gépek aránya 75·6%-ról 65·6%-ra szállott alá. A teherkocsiknál, melyek között mindössze 115 hathengeres gépet találunk, a teherszállítás céljaira teljesen megfelelő négyhengeres kocsik voltak továbbra is domináló fölényben. Az egyéb autók ál-

lományában, ahol a gép egyenletesebb járása az ide sorozott mentő- és betegszállító kocsik, valamint autóbuszok folytán fokozottabb jelentőséggel bír, a hathengeres gépek száma szintén jelentősen, az előző évi-nek hatszorosára növekedett. Ezzel arányuk az eddigi 2·3%-ról 10·7%-ra emelkedett. Természetes azonban, hogy a különféle célokra rendelt automobiloknál, az ebbe a csoportba tartozó teherszállítási célokra szolgáló kocsik, továbbra is magasra emelik a négyhengeres gépek arányát (85·4%, 1927-ben 93·7%). A motorbiciklik között a kéthengeres gépek úgy látszik továbbra is igen keresettek, amennyiben állományuk ebben az évben is csaknem kétszeresére növekedett. Erőteljes gyarapodásuk folytán arányuk az egyhengeresek rovására 22·9%-ról 26·4%-ra növekedett, az egyhengeres gépeké viszont 76·4%-ról 73·0%-ra esett le.

A *kocsik kerekeinek abroncsolásánál* év-ről-évre általánosabb lesz a pneumatik használata s a tömörgumi abroncsolással már csak a teher és a különleges célokra szolgáló gépeknél találkozhatunk. A tömörgumi azonban ezeknél a kocsiknál is mindinkább háttérbe szorul. A teherkocsiknak ugyanis az 1928. év végén már mindössze 25·2%-a (1927-ben 32·5%), az egyéb kocsiknál pedig 17·5%-a (20·4%) volt tömörgumival abroncsolva.

A *hengerűrtartalom* szerint csoportosítva a járműveket a személykocsiknál aránylag a 2·6—3·0 literes gépek szaporodtak a legjobban s ezzel az 1·1—1·5 hengerűrtartalmú kocsikkal most már csaknem egyenlő számban vannak képviselve. Az előbbieket aránya ugyanis 22·3% (1927-ben 21·9%), az utóbbiaké 23·0% (24·4%) volt. Mellettük a 2·1—2·5 literes típusok fordultak elő a legnagyobb számmal (14·8%, 1927-ben 15·0%). A teherkocsik között a 2·1—3·0 liter hengerűrtartalommal bíró kocsik voltak a leghasználatosabbak (47·0%, 1927-ben 43·8%). A különféle egyéb célokra rendelt automobiloknál sem igen van ebben a tekintetben változás. Ezeknél a 2·6—3·0 literes kocsiknak aránya most is kiemelkedő (26·1%, 1927-ben 30·3%). A legnagyobb szaporodást az év folyamán a 3·6—4·0 literes gépek érték el s így ez a csoport a 2·1—2·5 literes típus mellé került. Az előbbi csoport 16·2%-kal (10·0%), az utóbbi 17·1%-kal (18·2%) volt képviselve. A motorkerékpároknak a legnagyobb része (30·6%, 1927-ben 29·2%) a 351—500 cm³

8. A gépjárművek megoszlása a hengerűrtartalom szerint 1928. évi december hó 31-én.
Répartition des véhicules à moteur suivant la contenance de cylindre au 31 décembre 1928.

A) Személykocsik — Automobiles à personnes.

É v A n n é e	1-0 és azon alul 1-0 litr. et au- dessous	1-1-1-5	1-6-2-0	2-1-2-5	2-6-3-0	3-1-3-5	3-6-4-0	4-1-5-9	6-0	6-0-on felül plus de 6-0 litr.	Elektromotoros A moteur électr.	Ismeretlen hen- gerűrtartalmu D'une conte- nance de cyl. inconn.	Személykocsik összesen Total des autos à personnes
	liter hengerűrtartalommal — contenance de cylindre en litres												
1927	432	2.260	1.085	1.386	2.029	808	447	643	15	116	13	25	9.259
1928	617	2.641	1.397	1.699	2.562	1.156	484	738	21	115	13	37	11.480

B) Teherkocsik — Autocamions.

É v A n n é e	2 és azon alul 2 litr. et au- dessous	2-1-3	3-1-4	4-1-5	5-1-6	6-1-8	8-on felül plus de 8 litr.	Elektromotoros A moteur électr.	Ismeretlen hen- gerűrtartalmu D'une conte- nance de cyl. inconn.	Teherkocsik összesen Total des auto- camions
	liter hengerűrtartalommal — contenance de cylindre en litres						gépek			
1927	158	1.263	307	198	335	504	105	7	9	2.886
1928	239	1.697	464	209	351	505	122	9	13	3.609

C) Egyéb kocsik — Autres véhicules à moteur.

É v A n n é e	1 és azon alul 1 litr. et au-des- sous	1-1-1-5	1-6-2-0	2-1-2-5	2-6-3-0	3-1-3-5	3-6-4-0	4-1-5-0	5-1-6-0	6-1-8-0	8-on felül plus de 8 litr.	Elektromotoros A moteur électr.	Ismeretlen hen- gerűrtartalmu D'une conte- nance de cyl. inconn.	Egyéb kocsik összesen Total des autres véhic. à m.
	liter hengerűrtartalommal — contenance de cylindre en litres													
1927	6	46	16	156	259	69	86	58	37	85	13	20	5	856
1928	11	52	26	190	290	70	180	64	37	118	40	31	4	1.113

D) Motorkerékpárok — Motocyclettes.

É v A n n é e	125 és azon alul 125 cm ³ et au- dessous	126-250	251-350	351-500	501-600	601-700	701-1000	1000-on felül plus de 1000 cm ³	Ismeretlen henger- űrtartalmu gépek D'une contenance de cyl. inconn.	Motorkerékpárok összesen Total des moto- cyclettes
	cm ³ hengerűrtartalommal — contenance de cylindre en cm ³									
1927	516	962	1.081	1.431	450	145	211	91	18	4.905
1928	595	1.677	1.834	2.464	716	165	431	142	24	8.048

9. A forgalomból kivont és külföldre távozott járművek 1928-ban.

Véhicules retirés de la circulation ou ayant quitté le pays.

Megnevezés Désignation	A gépjárművek összes száma Nombre tot. des véhicules à moteur		Tulajdonos Propriétaire		Kocsizek- rén, neme Genre de la carrosserie		Teherbírás - Capacité de charge suivant				Erőforrás Source d'énergie		Lóerő CV.		Gyártm. — Origine des véhicules																																					
	állam és egyéb hoznát. Etat et autr. autor. publ.		magán — particuliers		nyílt — ouverte		csukott és kombinált fermée et combinée		s z e r i n t				benzin — benzine		egyéb — autre		10 és azon alul 10 et moins		10-en felül — plus de 10		A motor hen- gereinek száma Nombre des cylind. de mot.				Amerikai Egyesült Államok Etats-Unis								Austria — Autriche		Belgium — Belgique		Cseh-Szlovákia — Tcheco-Slov.		Franciaország — France		Magyarország — Hongrie		Nagy-Britannia — Gr.-Bretagne		Németország — Allemagne		Olaszország — Italie		Svájc — Suisse		Ismeretlen — Inconn.	
	1-2 personn.	3-4 personn.	5 és ennél több 5 personn. et plus	2000 kg és azon alul 2000 kg et moins	2000 kg-on felül plus de 2000 kg	benzin — benzine	egyéb — autre	10 és azon alul 10 et moins	10-en felül — plus de 10	4 és azon alul 4 et moins	4-en felül — plus de 4	Amerikai Egyesült Államok Etats-Unis	Austria — Autriche	Belgium — Belgique	Cseh-Szlovákia — Tcheco-Slov.	Franciaország — France	Magyarország — Hongrie	Nagy-Britannia — Gr.-Bretagne	Németország — Allemagne	Olaszország — Italie	Svájc — Suisse	Ismeretlen — Inconn.																														
1. Forgalomból kivont járművek — Véhicules retirés de la circulation																																																				
Személykocsik Autom. à personn.	743	8	735	536	207	28	257	458	—	—	734	9	142	601	659	75	133	104	13	42	133	46	11	180	67	31	11																									
Teherkocsik Camions	232	11	221	199	33	—	—	—	105	127	232	—	10	222	232	—	43	19	1	9	39	29	5	61	9	8	9																									
Egyéb kocsik Autres autom. ..	33	4	29	18	15	—	3	17	6	7	30	3	5	28	30	—	11	1	—	—	8	3	—	6	1	—	3																									
Gépkocsik együtt Autom. au total	1.008	23	985	753	255	28	260	475	111	134	996	12	157	851	921	75	187	124	14	51	180	78	16	247	77	11	23																									
Motorkerékpárok Motocyclettes	120	1	119	—	—	116	3	—	1	—	120	—	120	—	120	—	3	41	3	6	5	7	25	15	1	2	12																									
Gépjárművek összesen Vé- hicules à moteur au total	1.128	24	1.104	753	255	144	263	475	112	134	1.116	12	277	851	1.041	75	190	165	17	57	185	85	41	262	78	13	35																									
2. Külföldre távozott járművek — Véhicules ayant quitté le pays																																																				
Személykocsik Autom. à personn.	37	—	37	32	5	1	24	12	—	—	37	—	24	13	33	4	1	3	—	2	5	19	—	2	4	—	1																									
Teherkocsik Camions	4	—	4	4	—	—	—	—	3	1	4	—	—	4	4	—	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1																									
Gépkocsik együtt Véhicules à mot. au total	41	—	41	36	5	1	24	12	3	1	41	—	24	17	37	4	2	3	—	2	5	19	—	4	4	—	2																									

hengerűrtartalmú biciklik közül került ki. Ezenkívül még a 251—300 cm³ és a 126—250 cm³ hengerűrtartalmú gép volt a legtöbb (22·8%, 1927-ben 22·0%), illetőleg 20·8%, 1927-ben 19·6%.

A forgalomból kivont gépjárművek száma 1.128 drb. volt, közel háromszor annyi, mint az előző évben. A gépeknek

több, mint kétharmad része a személyautó-mobilok sorából került ki, míg a teherkocsikra a kivont járműveknek kb. egy ötöde jutott. A külföldre távozott járművek száma az elmúlt évhez képest (36) valamivel emelkedett (41 drb.).

Várszeghy János dr.

A rádióvevőberendezések Magyarországon 1928-ban.

Les postes récepteurs de T. S. F. en Hongrie en 1928.

Résumé. Depuis l'ouverture, en 1928, du nouveau poste émetteur à haute énergie construit sur le Lakihegy, près de Budapest, le nombre des abonnés du Radio s'est élevé à 168.553, s'accroissant de plus du double (+ 85.239). L'augmentation a dépassé toutes celles enregistrées auparavant.

Les tableaux ci-dessous donnent les détails du développement.

*

Az elmúlt esztendő fordulópontot jelent a magyar rádió történetében. Az 1928. év jelentősége egyrészt abban áll, hogy ebben az évben helyezték üzembe a Budapest melletti Laki-hegyen felépített, a régi csepeli leadóállomásnál jóval nagyobb energiájú új leadóállomást. Másrészt a közvetítésre kerülő műsorszámok megtartására szolgáló ú. n. Stúdió szintén új otthonba költözött. Az új leadóállomás működése, melynek leadóképessége a régi állomás 3 kw.

energiájával szemben 20 kw. tesz ki, a jelenlegi Magyarország területének több, mint $\frac{3}{4}$ részén az olcsó, detektoros készülékkel is jó vételi lehetőséget biztosít. Ez által tehát a lakosságnak az a rétege is részese lehet a rádió által nyújtott élvezetek-

nek, amelyektől eddig anyagi körülményei miatt meg volt fosztva. Az új Studió modern műszaki berendezkedése viszont azt biztosítja, hogy belőle a műsorszámok a legtökéletesebb technikai kivitelben kerülnek a leadóállomás antennájába.

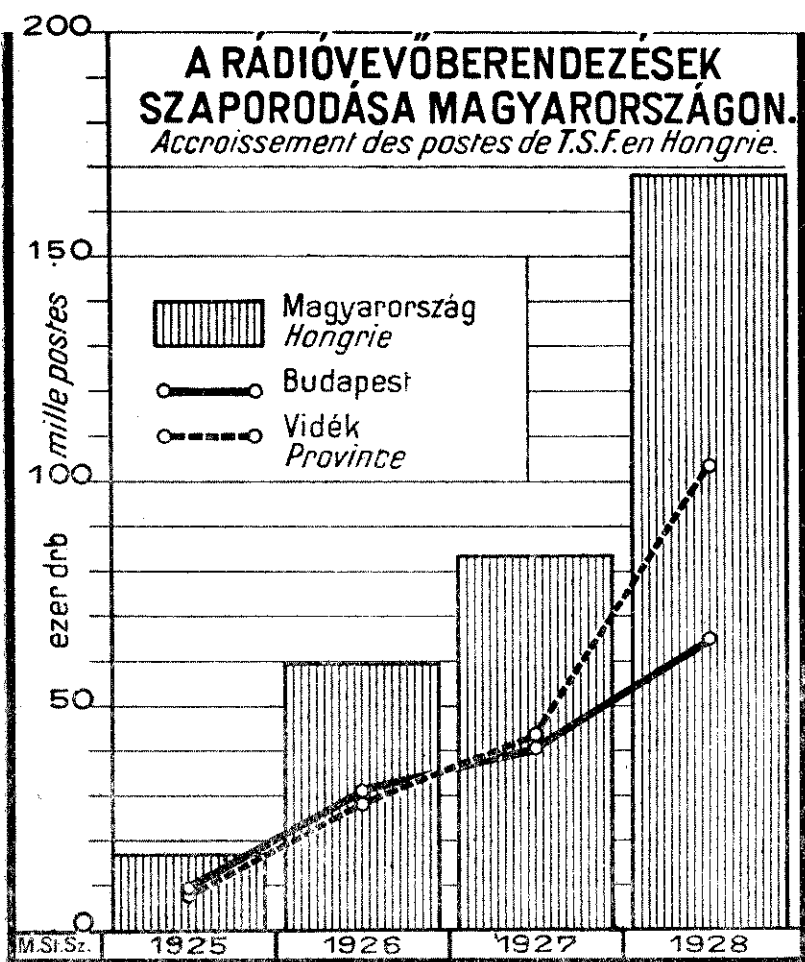
1. A rádióvevőberendezések engedélyeseinek száma Magyarországon.

Nombre des concessionnaires des postes récepteurs de T. S. F. en Hongrie.

Terület <i>Territoire</i>	Engedélyesek száma — <i>Nombre des concessionnaires</i>														
	1925	1926	1927	1 9 2 8											
	XII.			I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
	h ó v é g é n — à l a f i n d u m o i s														
Budapest ...	8.834	30.877	40.408	42.578	44.450	46.238	47.241	48.690	49.902	50.766	51.466	52.817	55.311	59.298	64.920
Vidék — <i>Province</i>	8.093	28.652	42.906	45.317	47.635	49.167	50.770	54.015	58.303	62.634	66.467	71.709	79.187	89.482	103.633
Összesen — <i>Total</i>	16.927	59.529	83.314	87.895	92.085	95.405	98.011	102.705	108.205	113.400	117.933	124.526	134.498	148.780	168.553

A nagy anyagi áldozattal létesített leadóállomás, úgy látszik, valóra váltja azoknak a reményeit, kik működésétől oly sokat vártak. A rádió előfizetőinek száma az elmúlt év folyamán olyan mértékű gyarapodást ért el, mely eddig páratlanul áll a magyar rádió történetében. A hallgatók száma ugyanis 1928-ban 85.239-el szaporodott, vagyis több mint kétszeresére növekedett s ezzel az év végéig az ország lakosai közül összesen 168.553-nak volt engedélye rádióvevőberendezés felállítására. Az emelkedés aránya tehát pontosan 102,3%-ot tesz ki. A hallgatók havonkénti szaporodásánál ebben az évben az évszakok változásának, helyesebben a

jobb vagy rosszabb vételi viszonyoknak jóval kisebb volt a szerepe, mint az előző években. A rádióra nézve kritikus nyári hónapokban sem törik meg az emelkedő irányzat, pedig ezekben a hónapokban új rádióengedélyért alig akadt ezelőtt új jelentkező vagy mint a múlt évben, az előfizetők sorából kilépők még meg is haladták az újonnan jelentkezőket. A növekedés aránya különben a legmagasabb pontot december hónapban érte el, amikor 13,3%-kal szaporodott a rádióelőfizetők száma. A minimumot viszont 2,7%-os arányával március hó képviseli. Különösen örvendetes az a körülmény, hogy az alaposan megnövelt energiájú leadóállomás révén mennyire meg sokasodott az országnak a fővároson kívül eső részein a rádió hallgatósága. Budapest figyelmen kívül hagyásával ugyanis az ország többi részein az egy év alatti gyarapodás aránya, a 102,3%-os országos átlagot meghaladva, 141,5%-ra rúgott. Még szembevetőbb ez a hatalmas arányú emelkedés, ha a főváros 1928. évi adataival vetjük egybe, ahol a növekedés mindössze 60,7% volt. A havonként elért gyarapodás már nem olyan feltűnően nagy az a különbség, mely a rádió elterjedése szempontjából Budapest és az ország többi részei között azelőtt fennállott. A kiadott rádióengedélyeknek az ország területrészei közötti megoszlása ugyanis a következőképen alakult:

	Budapest	Vidék
1925	52,2	47,8
1926	51,9	48,1
1927	48,5	51,5
1928	38,5	61,5

Az előfizetők számának növekedése az egyes törvényhatóságokban szintén eddig nem tapasztalt méretű volt. A szaporodás arányait legjobban azzal jellemezhetjük, hogy — két törvényhatóságot kivéve — minden vármegyében és városban legalább kétszeresére növekedett a rádióengedélyesek száma. Az előbb említett két törvényhatóság Budapest és Pest vármegye volt. Ennél a két törvényhatóságnál is természetesen csak viszonylag nem volt olyan erős növekedés, tekintettel arra, hogy a rádiósok zöme eddig is a fővárosból és Pest megyéből került ki. Szám szerint azonban ezúttal is Budapest és Pest vármegye mutatja fel a legnagyobb szaporodást.

A rádióelőfizetőknek 52·9%-a a vármegyék s 47·1%-a törvényhatósági jogú városok lakosa volt.

A rádióberendezéseket a népességhez viszonyítva szintén óriási változásokat találunk. A vármegyékben általában a tavalyi 54·5-tel szemben minden 10.000 lélekre

126·7 vevőkészülék jutott. A városokban ez az arány 291·8-ról 509·7-re javult. Az előző évben még az volt a helyzet, hogy a vármegyék között csak az egyetlen Pest megye volt olyan, amelynek minden 10.000 lakosára száznál több vevőberendezés jutott. Ma már Pesten kívül kilenc ilyen megyénk van. A városok között öt volt, mely a százas arányt meghaladta; ma pedig már valamennyi ebbe a kategóriába tartozik.

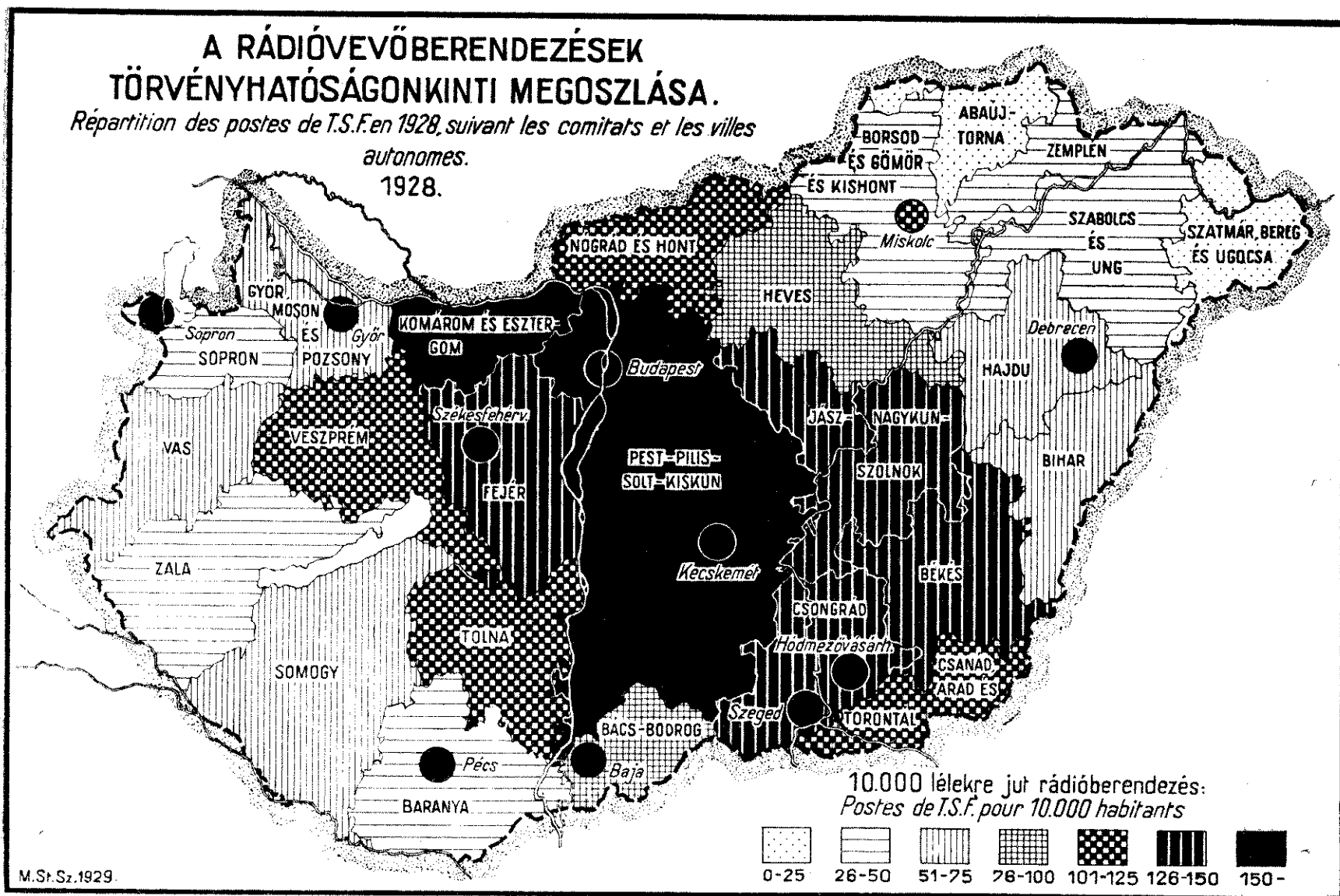
Az előfizetők tetemes szaporodása a vármegyék és városok sorrendjét is csaknem teljesen felforgatta. A vármegyék élén ugyan ezúttal is Pest és Komárom vm. áll; az előbbiben 326, az utóbbiban 215 vevőberendezés jutott minden 10.000 lakosra (1927-ben 171, illetőleg 74). Ezután azonban a tavalyi sorrend teljesen felbomlik s az eddig harmadik helyen álló Fejér megyének Békés (135, 1927-ben 38) és Jásznagykunszolnok megye (134, 1927-ben 48) került elébe. Az utolsó két helyet ebben az évben is Szatmár-Ugocsa-Bereg és Abaúj-Torna vm. foglalta

2. A rádióvevőberendezések törvényhatóságoknti megoszlása.

Répartition des postes récepteurs de T. S. F., par comitats et villes autonomes.

Törvényhatóság Comitats et villes autonomes	Kiadott engedélyek				Törvényhatóság Comitats et villes autonomes	Kiadott engedélyek			
	Permissions accordées					Permissions accordées			
	szám szerint nombre		10.000 lakosra esett — pro- portion pour 10.000 hab.			szám szerint nombre		10.000 lakosra esett — pro- portion pour 10.000 hab.	
	1927 ¹⁾	1928	1927	1928		1927 ¹⁾	1928	1927	1928
	é v v é g é n à la fin des années ci-dessus					é v v é g é n à la fin des années ci-dessus			
Vármegyék — Comitats									
Abaúj-Torna	80	230	8·5	24·0	Zala	672	1.728	18·0	46·0
Bács-Bodrog	168	955	16·4	92·5	Zemplén	230	612	15·3	40·1
Baranya	382	1.250	15·2	49·5	Vármegyei törvényható- ságok összesen — Co- mitats au total	38.004	89.194	54·5	126·7
Békés	1.248	4.518	37·7	135·3	Városok — Villes autonomes				
Bihar	349	1.005	19·9	56·5	Baja	201	715	105·1	373·9
Borsod, Gömör és Kis- hont	536	1.357	18·4	45·9	Budapest	40.408	64.920	435·6	699·3
Csanád, Arad és Torontál	522	1.864	28·9	102·4	Debrecen	810	2.098	75·0	192·8
Csongrád	429	2.020	27·9	130·0	Győr	675	1.697	131·6	329·5
Fejér	1.247	3.226	51·2	131·2	Hódmezővásárhely	205	987	32·9	158·1
Győr, Moson és Pozsony	645	1.217	40·4	75·2	Kecskemét	400	1.699	51·0	214·0
Hajdu	258	1.143	14·0	61·3	Miskolc	353	702	60·1	119·2
Heves	1.144	2.944	35·7	91·1	Pécs	455	1.077	96·5	228·2
Jász-Nagykun-Szolnok . .	1.991	5.647	47·8	134·1	Sopron	621	880	170·2	239·8
Komárom, Esztergom . .	1.352	3.966	74·0	214·8	Szeged	657	3.153	52·9	252·3
Nógrád, Hont	1.045	2.713	47·0	120·6	Székesfehérvár	525	1.431	132·5	360·3
Pest-Pilis-Solt-Kiskun . .	21.284	40.990	170·8	325·9	Városi törvényhatóságok összesen — Villes auto- nomes au total	45.310	79.359	291·8	509·7
Somogy	831	2.414	21·5	62·1	Összesen — Total	83.314	162.553	97·8	196·0
Sopron	398	662	26·2	43·2					
Szabolcs, Ung	575	1.366	15·0	35·0					
Szatmár, Ugocsa és Bereg	105	287	6·9	18·6					
Tolna	715	2.818	25·8	101·2					
Vas	923	1.611	31·7	54·8					
Veszprém	875	2.645	35·0	104·7					

¹⁾ Helyesbített adatok. — *Données rectifiées.*

el 19 (7), illetőleg 24 (8) arányával. A törvényhatósági jogú városok közül Budapest továbbra is kiemelkedik, melynek az 1928. év végével minden 10.000 lakosa közül 699-nek volt rádiója (1927-ben 436). A további sorrend a következő: Baja 374 (105), Székesfehérvár 360 (133), Győr 330 (132), Szeged 252 (53). Sopron 240-es (170) arányával az előző évi második helyéről a hatodik helyre került. Az eddig állandóan utolsó helyen szereplő Hódmezővásárhely szerepét Miskolc vette át, ahol 10.000 lakos közül 119-nek volt rádiója (1927-ben 60).

A népességhez viszonyítva a rádiónak legtöbb hívét azonban ebben az évben sem a törvényhatósági városokban, hanem a rt. városokban, kis- és nagyközségekben találhatjuk fel. A rádiónak ezekről a gócpontjairól összeállított kimutatásban az előző évhez hasonlóan Pestszentlőrinc áll első helyen. A népességhez viszonyítva ebben a községben van az egész ország területén a legtöbb rádió, amennyiben minden 10.000 lakosra 1.532 berendezés jut. Ezren felüli az aránya még Újpestnek (1.091), Sashalomnak (1.077) és Nagytéténynek (1.026). Ezernél valamivel kevesebb rádióelőfizető esett még 10.000 lakosra Pestújhely (997), Budafok (927), Kispest (920), Rákosszentmihály (879) és Pesterzsébet (821) községekben.

Abban az esetben tehát, ha nemcsak a törvényhatósági jogú városokat, hanem az ország községeit is figyelembe vesszük, a rádió elterjedtsége szempontjából Budapest nem az első, hanem a tizedik helyen áll.

A közvetítésre kerülő műsorok helyes összeállítása a rádióleadóállomások vezetőiségeknek egyik legnehezebb feladatai közé tartozik. A vezetőségnek ugyanis számolnia kell azzal, hogy a legkülönbözőbb igényű és ízlésű közönség tartozik hallgatói sorába s a műsorban lehetőség szerint mindenki megtalálja azt, amit érdeklődéssel és élvezettel hallgat. A kérdés kibogozása szinte lehetetlennek látszik s némi támpontul szolgálhatna a hallgatóság foglalkozás szerinti összetételének ismerete. Jórészt ez a megfontolás vezette a posta vezetőségét akkor, amikor az előfizetők foglalkozására nézve rendelkezésre álló adatokat feldolgoztatta. A feldolgozás a rádióengedélyért benyújtott kérelmekben foglalt adatok alapján történt s egyúttal ezzel menthetők az összeállításban tapasztalható hiányok is. Ez a magyarázata a meglehetősen általános foglalkozási csoportosításnak is. A feldolgozás Budapestre és az ország többi területére nézve két különböző időpontban történt s ezért célszerűbbnek látszott az adatokat az összehasonlíthatóság kedvéért nem abszo-

3. A rádió gócpontjai.

Centres radiophoniques.

Város, illetőleg község <i>Villes et communes</i>	Rádiókészülékek száma — <i>Nombre des appareils ra- diophoniques</i>		10.000 lélekre e-ett rádió — <i>Proporti- on des radios pour 10.000 habitants</i>	
	1927	1928	1927	1928
	év végén — <i>à la fin des années ci-dessus</i>			
Budapest	40.408	64.920	436	699
Újpest	3.834	6.398	657	1.091
Kispest	3.286	4.848	626	920
Pesterzsébet	2.227	3.518	523	821
Szeged	657	3.153	53	252
Debrecen	810	2.098	75	193
Pestszentlőrinc ..	1.104	1.928	882	1.532
Kecskemét	400	1.699	51	214
Győr	675	1.697	132	330
Székesfehérvár ..	525	1.431	133	360
Budafok	885	1.365	605	927
Pécs	455	1.077	97	228
Szolnok	511	1.047	149	302
Csepel	685	1.005	469	679
Hódmezővásárhely	205	987	33	158
Cegléd	383	901	99	232
Rákosszentmihály	527	898	496	879
Sopron	621	880	170	240
Vác	316	875	158	434
Békéscsaba	332	873	70	182
Szentés	209	782	62	233
Baja	201	715	105	374
Pestújhely	407	713	483	997
Miskolc	353	702	60	119
Orosháza	188	699	75	279
Sashalom	360	691	564	1.077
Esztergom	234	667	128	366
Kiskunfélegyháza	120	637	30	157
Szombathely	369	636	100	171
Kiskunhalas	92	597	33	214
Salgótarján	238	593	146	358
Kaposvár	229	587	78	199
Nagytétény	293	548	536	1.026
Makó	214	564	56	148
Eger	188	511	64	172
Veszprém	154	501	99	320

lútszámokban, hanem arányszámokban bemutatni.

A legtöbb rádióelőfizető szellemi munkával keresi kenyerét; Budapest rádióelőfizetőinek 42,0, az ország többi részének pedig 43,8%-a tartozott az értelmiség sorába. Ebbe a csoportba vannak beosztva többek között az összes közzolgálati alkalmazottak, papok, tanárok, tanítók, szabadfoglalkozásúak, stb. A kereskedelemmel foglalkozók és különféle ipart űzők körében szintén nagy kedveltségnek örvend a rádió, amennyiben arányuk a fővárosban 29,8%-ot, az ország egyéb részein 24,4%-ot tett ki. Aránylag feltűnően kis számmal vannak képviselve az östermelők (0,3, ill. 5,2%).

A műsor megállapításának kérdését a legtöbb helyen közvetlenebb úton is, a hallgatóság megkérdezése útján igyekeztek meg-

oldani. A magyar rádió vezetősége is élt ezzel az eszközzel s a rádió előfizetőinek egy-egy szavazólapot küldött, melyen a különböző műsorszámokra nézve négy kérdést intézett a hallgatósághoz. Az első két kérdés arra vonatkozott, hogy tetszett-e vagy sem az illető műsorszám. A másik két kérdés pedig azt tudakolta, hogy a közvetített műsoroknak mely számait kíváná fejleszteni s melyeket törölnettni. A szavazás, melynek természetesen kötelező ereje nem volt, nagyobb eredménnyel járt, mint azt a külföldi példák után várni lehetett. Míg ugyanis egyéb államokban a felhívott hallgatóságnak körülbelül $\frac{1}{4}$ része küldte be kitöltve a kiosztott szavazólapot, addig nálunk az előfizetők 30%-ára tehető a szavazók száma. A szavazás eredménye¹⁾ szerint a közönség zömének a magyar rádió két specialitása a magyar nótá és a magyar zene tetszett a legjobban. Az előbbi 24.596, az utóbbi 24.527 szavazatot kapott. Ugyancsak ez a két műsorszám az, melyet a legtöbben kívánnának még fejleszteni. A magyar nótát 3.648-an, a magyar cigányzenét pedig 5.197-en még gyakrabban szeretnék műsoron látni. A legsúlyosabb kritika érte a modern kor zenéjét, a jazz-band-et s a kozmetikai előadásokat, melyek a hallgató közönség nagy többségének nem nyerték meg tetszését. A jazz-band 17.236, a kozmetikai előadások 15.660 előfizetőnek nem nyerték meg a tetszését. A törlésre ítélt műsorszámok között a szavazatok számát tekintve, még ennél is nagyobb veszteség érte a jazz-band-et, melynek a műsorról való törlését 7.422-en kérik. Utána a legtöbb, összesen 1.746 ellenzője volt még az operaelőadásoknak.

Az év folyamán közvetítésre került műsorok számát 526-tal növelték s ezzel 3.082 műsorról szolgáltak a hallgatóságnak. A növekedés aránya 20,6%-ot tett ki, tehát alatta marad az előző évi szaporodásnak, amikor a műsorszámok növelése 31,2%-os volt. A leadott műsorokat összehasonlítva a tavalyi leadásokkal, úgy látszik, hogy a műsorok összeválogatásánál a hallgatóságnak a szavazásnál megnyilvánult óhaját is igyekeztek honorálni. A katonazenekari és könnyű zene közvetítéseket kereken háromszorosára emelték; viszont az Operaház kamarazene-kara által szolgáltatott nehezebb zenét és a sokak által kifogásolt jazz-band-et a műsorban ritkábban szerepeltették. A tavalyinál

¹⁾ Magyar Rádió Újság. 1928. 17. sz.

többször volt műsoron a sokak által kedvelt cigányzene is. Aránylag azonban a kamarazenekari számok növekedtek a legjobban, melyekből hétszerannyi került leadásra, mint az előző évben. A legjobban leredukálták a Studióból közvetített operaelőadásokat. (13-ról 3-ra) és a külföldi átviteket (15-ről 2-re). Végeredményben a multévi műsort is a különböző prózai előadások (nyelvoktatás, mese, stb.) uralják, ezekből állott a műsor egyharmada. Mellettük kiemelkednek még az elég jelentékenyen megszorított különféle hangversenyek és művészték, melyek az összes műsorszámoknak 13·7% -át tették (1927-ben 10·5%). A cigányzenét a többi műsorszámhoz viszonyítva nem növelték eléggé, úgyhogy míg tavaly a műsoroknak 11·2% -a állott cigányzenéből, addig 1928-ban az arányuk 10·5% -ra szállott alá.

4. A rádióelőfizetők foglalkozása.

Profession des abonnés du Radio.

Az engedélyes foglalkozása <i>Désignation</i>	Budapest <i>A Budapest</i>	Vidéken <i>En province</i>	Magyarországon <i>En Hongrie</i>
	százalékban — %		
Óstermelő — <i>Producteurs du sol</i>	0·3	5·2	2·6
Kereskedő és iparos — <i>Commerçants et industriels</i>	29·8	24·4	27·2
Egyéb különféle értelmiség — <i>Autres personnes instruites</i>	42·0	43·8	42·9
Egyéb különféle munkásság — <i>Autres ouvriers</i>	10·3	15·1	12·6
Iskolai tanuló — <i>Élèves d'écoles</i> . .	2·0	2·5	2·3
Iskola — <i>Ecoles</i>	0·2	0·4	0·3
Nyilvános helyiség (vendéglő stb.) — <i>Etablissements publics (restaurants, etc.)</i>	0·1	0·8	0·4
Egyéb és ism. — <i>Autres et inconn.</i>	15·3	7·8	11·7
Összesen — <i>Total</i>	100·0	100·0	100·0

A hirdett műsorok megváltoztatására 31 esetben került sor, vagyis négy alkalommal kevesebbszer, mint az előző évben. A legtöbbször 10-szer (1927-ben 11) a szereplők másnemű elfoglaltsága miatt kellett a műsort megváltoztatni. Műsorváltozás oka gyanánt szerepelt még a szereplők betegsége 3 (8), az Operaház műsorváltozása, mely néha a szereplő művésztől, néha meg a zenekartól fosztotta meg a Studiót 4 (3), a rossz időjárás 2 (2) esetben, végül egyéb és ismeretlen ok 12 (11) alkalommal játszott közre az előre megállapított műsor megváltoztatásában.

Az elmaradt közvetítések száma 25 volt, vagyis 4-gyel több, mint az előző évben. Itt is legtöbbször 8 esetben (1927-ben 7) a szereplők elmaradása akadályozta meg az előadás megtartását. Vonalhiba és zivataros

időjárás miatt 3—3 alkalommal kényszerültek az előadás elhagyására. A többi esetekben különféle (kísérletek, próba, stb.) okok játszottak közre abban, hogy a hirdett előadások elmaradtak.

A Studió ezévi műsorszámai között szerepeltek ezúttal els őízben a *Központi Statisztikai Hivatal előadásai* is. Az előadások a statisztika népszerűsítését és a legfrissebb adatok gyors és lehetőleg minél szélesebb körben való publikálását célozták. Az év folyamán 9 előadás volt s első alkalommal 1928. évi március hó 28-án hallatta szavát a hivatalos statisztika a mikrofón előtt. Ezt az előadást Kovács Alajos dr. h. államtitkár, a Központi Statisztikai Hivatal igazgatójának bevezető szavai után Szőnyi Gyula dr. tartotta „Mi a statisztika?” címen. Sorrendben 1928 folyamán ez után még a következő előadások kerültek rádió útján közvetítésre:

V. 11. *Mozolovszky Sándor dr.*: Hogyan készül a statisztika?

V. 25. *Elekes Dezső dr.*: Magyarország világhelyzete.

VI. 23. *Dobrovits Sándor dr.*: Nyaralás és idegenforgalom.

VII. 10. *Szél Tivadar dr.*: Népeiségünk fejlődésének újabb alakulása.

VII. 9. *Mike Gyula dr.*: A világháború pénz- és véráldozata.

IX. 15. *Kádas Károly dr.*: Gazdasági problémák a statisztika tükrében.

XI. 30. *Várszeghy János dr.*: A rádió közönsége.

XII. 19. *Siebelka-Perleberg Arthur dr.*: Mibe kerül a karácsony?

Az egyes előadásokon „Statisztikai havi jelentés” címen rendszerint közlésre kerültek még a legfrissebb keletű adatok a statisztika minden ágából, azonkívül az előadásokkal kapcsolatban a Hivatalhoz intézett levelek egy részére a megfelelő választ is rádió útján továbbítottuk. Az előadások megválasztásánál aktuálításra törekedtünk s elsősorban arra, hogy az egyes témák könnyen érthető s lehetőleg szórakoztató módon kerüljenek feldolgozásra. A kitűzött célt, úgy véljük, sikerült elérnünk, s ezt a hitünket a hozzánk százzszámra befutott köszönő- és elismerőlevelekből merítjük.

Az első statisztikai tárgyú előadás megtartása után rögtön felmerült az a kérdés, vajjon mekkora lehet előadásainknak a hallgatósága. Erre a kérdésre úgy próbáltunk feleletet kapni, hogy a második előadás alkalmával azt a bejelentést tettük, mely szerint az érdeklődőknek hozzánk juttatott kérésére egy a Magyarország területének és

5. A rádión közvetített előadások az 1927, 1928 évben.
Auditions radiophoniques en 1927 et 1928.

A közvetítés tárgya Désignation	A közvetített előadások - Auditions radiophoniques			
	1927		1928	
	számszerint nombre	o/o	számszerint nombre	o/o
Cigányzene — <i>Musique de tziganes</i>	286	11·2	324	10·5
Filham. és szimf. hangverseny — <i>Concerts philharm. et symphon.</i>	101	4·0	83	2·7
Gramofon-Phonola — <i>Grammophone-Phonola</i>	141	5·5	164	5·3
Hangverseny — <i>Concerts</i>	269	10·5	424	13·7
I-tentisztelet — <i>Services religieux</i>	87	3·4	99	3·2
Jazz-band — <i>Jazz-bande</i>	130	5·1	90	2·9
Kamarazene — <i>Musique de chambre</i>	11	0·4	76	2·5
Katonazene — <i>Musique militaire</i>	17	0·7	58	1·9
Kórus — <i>Choeurs</i>	15	0·6	28	0·9
Könnyű zene — <i>Musique légère</i>	34	1·3	103	3·3
Külföldi átvitel — <i>Musique transmise de l'étranger</i>	15	0·6	2	0·1
M. kir. Operaház — <i>Opéra royal hongrois</i>	46	1·8	51	1·6
M. kir. Operaház kamarazenekara — <i>Orchestre de musique de chambre de l'Opéra royal hongrois</i>	136	5·3	90	2·9
Operaelőadás a Studióból — <i>Représentat. d'Opéra par le Studio</i>	13	0·5	3	0·1
Operaházi tagok szerepe — <i>Membres de l'Opéra ayant chanté</i>	122	4·8	128	4·2
Operette előadás a Studióból — <i>Représent. d'opérette par le Studio</i>	21	0·8	13	0·4
Szabadtéri közv. nyilv. helyről — <i>Emissions de lieux en plein air</i>	4	0·1	10	0·3
Szórakoztató, tudományos előadások, mese — <i>Conférences pour distraire, conférences scientif., contes</i>	902	35·3	1.025	33·3
Színműelőadás a Studióból — <i>Représentat. de drames par le Studio</i>	100	3·9	128	4·2
Tarka vidám est — „ <i>Soirées gaies</i> “	25	1·0	27	0·9
Trió, quartett és quintett — <i>Trio, quartette et quintette</i>	28	1·1	71	2·3
Városi Színház — <i>Théâtre de la Ville</i>	5	0·2	4	0·1
Vigadó — <i>Redoute</i>	1	0·0	5	0·2
Zeneművészeti Főiskola — <i>Haute Ecole de Musique</i>	22	0·9	30	1·0
Zeneműv. Főisk., Nemzeti Zenede tanárai — <i>Professeurs de la Haute Ecole de Musique et de l'Instit. Nation. de Musique</i>	25	1·0	43	1·4
Különbféle — <i>Divers</i>	—	—	3	0·1
Összesen — <i>Total</i>	2.556	100·0	3.082	100·0

népességének a trianoni béke szerinti megoszlását feltüntető diagrammot bocsátunk rendelkezésére. A felhívás nem remélt visszhangra talált, amennyiben közel járt az ezerhez a beérkezett levelek száma. A közönség írásaiban a statisztika iránt kifejezett érdeklődést a Hivatal azzal óhajtotta kielégíteni, hogy az ígért diagramm helyett a statisztikai rádióelőadások hallgatói számára Mozolovszky Sándor dr. által egy külön füzetet állíttatott össze: „Statisztikai ismertető” címmel. A 60 oldalas füzet négy részre oszlik. Az első rész Buday László dr.: „A statisztika elmélete és története” c. munkájából kivonatolva közli azokat a részeket, melyek ismerete mellett a hallgatóság a statisztikai előadásokat bizonyos statisztikai szakértelemmel követheti. A füzet második része a Hivatalról és a Statisztika egyéb szerveiről nyújt tájékoztatást. A harmadik rész a Szemle régebbi évfolyamaiból kiválogatott közérdekű diagrammokat, kártyagrammokat és grafikonokat tartalmazza. Kiegészíti ezt a részt a magyar, valamint a

nemzetközi viszonyokat jellemző legújabb évi, illetőleg havi jelzőtábla.

A beérkezett levelekből azt is megkíséreltük megállapítani, hogy hallgatóságunk a társadalomnak milyen rétegeiből tevődik össze. A feldolgozás eredménye a következő volt:

	Férfi	Nő
	o/o	
Östermelők	2·9	—
Bányászattal és iparral foglalkozók	9·5	4·0
Kereskedők	2·6	—
Tisztviselők	22·9	4·0
Vasút, posta, műszaki tisztviselők és egyéb alkalmazottak	20·1	8·0
Szabadfoglalkozás, orvos, ügyvéd, gyógyszerész, művész, hírlapíró	8·3	—
A véderő és rendészet tagjai	6·2	—
Papok, tanítók	11·1	36·0
Nyugdíjasok, tőkésék	12·6	20·0
Fő- és középisk. tanulók	3·8	—
Háztartásbeliek	—	28·0
Összesen	100·0	100·0

Az év krónikája nem lenne teljes, ha még pár szóval a *vasúti rádióról* is meg nem emlékeznénk. Az év folyamán folytatott kísérletek olyan sikerrel jártak, hogy az év végével egyes vonatokon üzembe helyezték a rádiót. Egyelőre tizenkét vonat utasai voltak abban a kellemes helyzetben, hogy az utazás unalmát rádió hallgatásával üzhették el. Sőt a Budapesti Keleti pályaudvar

I. osztályú várótermének közönsége is szórakozhatik rádióval. A vasúti rádió annyira bevált, hogy rendszere iránt a külföldről is nagy érdeklődés nyilvánult meg s több helyen magyar mintára szándékoznak a vasutakat rádióberendezéssel ellátni. A kedvező fogadtatás után nálunk is egyre folyik a vonatok felszerelése s rövidesen a jelenleginél jóval több vonat utasai élvezhetik a rádiót.

Várszeghy János dr.

A posta, táviró és távbeszélő forgalma Magyarországon az 1928. évben.

Mouvement des Postes, Télégraphes et Téléphones en 1928 en Hongrie.

Résumé. A l'exception du mouvement des lettres et boîtes chargées où il y a eu une diminution de 3·8%, on voit une augmentation pour les autres

sortes d'envois. C'est le mouvement des mandats-poste (+ 14·9%) et de la Caisse d'épargne postale (+16·8%) qui a le plus progressé par rapport à

1. Postaforgalom. *Mouvement postal.*

H ó n a p M o i s	Correspondances		Ért kivevelek és értékdorozok <i>Lettres chargées et boîtes contenant des valeurs</i>	Betét kézi- és som- más csomagok <i>Dépôts, colis</i>	Posta (utánvételi és megbízási) utal. anyok <i>Mandats-poste (de recouvrement. et de commission)</i>		Postatakarék és csekk be- ill. kifizetések <i>Versements et remboursements de Caisse d'épargne post. et de chèques</i>		
	Közönséges ordinaires	Ajánlott recommandées			darab- száma ezrekben <i>nombre en milliers</i>	összege ezer pengőben <i>montant en milliers de pengős</i>	darab- száma ezrekben <i>nombre en milliers</i>	összege ezer pengőben <i>montant en milliers de pengős</i>	
	levélpostai küldemények								
darabszáma ezrekben — nombre en milliers									
I. feladás <i>expédition</i>	29.918·0	1.217·4	57·0	868·7	715·5	106.159·6	1.260·0	175.120·9	
	leadás - <i>remise</i>	30.627·0	1.301·1	63·3	948·5	702·0	99.553·9	232·2	66.843·8
II. feladás <i>expédition</i>	30.038·0	1.176·0	55·3	871·5	722·8	102.846·1	1.184·0	203.061·8	
	leadás - <i>remise</i>	30.749·0	1.281·1	60·1	978·0	704·8	102.726·4	258·0	79.891·6
III. feladás <i>expédition</i>	33.041·0	1.200·8	62·9	1.027·7	793·2	110.240·3	1.203·7	174.983·6	
	leadás - <i>remise</i>	33.824·0	1.308·6	66·4	1.145·5	734·9	109.499·5	323·7	103.525·7
IV. feladás <i>expédition</i>	32.992·0	1.092·4	56·8	841·6	700·7	112.192·4	1.208·6	164.184·5	
	leadás - <i>remise</i>	33.367·0	1.192·4	62·0	969·3	672·1	104.354·8	227·0	58.115·0
V. feladás <i>expédition</i>	33.322·0	1.212·0	58·3	963·6	780·9	113.615·7	1.302·8	217.782·6	
	leadás - <i>remise</i>	33.951·0	1.322·6	61·5	1.073·7	737·6	114.296·5	252·8	94.271·9
VI. feladás <i>expédition</i>	30.779·0	1.155·0	54·1	895·3	764·6	104.181·8	1.285·9	176.566·5	
	leadás - <i>remise</i>	31.461·0	1.237·6	58·2	997·7	703·1	105.145·3	294·0	103.383·5
VII. feladás <i>expédition</i>	28.828·0	1.181·0	57·6	918·7	761·9	125.304·5	1.252·8	182.122·0	
	leadás - <i>remise</i>	29.511·0	1.274·3	62·6	1.025·0	722·3	117.649·9	284·0	75.202·1
VIII. feladás <i>expédition</i>	30.143·0	1.207·0	64·2	947·5	780·2	146.003·5	1.318·2	245.215·2	
	leadás - <i>remise</i>	30.856·0	1.309·5	68·2	1.049·9	738·3	144.789·0	256·9	92.469·3
IX. feladás <i>expédition</i>	32.437·0	1.191·0	61·0	1.008·6	767·4	131.767·8	1.332·5	210.813·0	
	leadás - <i>remise</i>	33.206·0	1.341·3	66·9	1.141·6	720·7	129.375·9	258·2	81.793·4
X. feladás <i>expédition</i>	35.679·0	1.323·4	67·1	1.144·0	896·7	158.683·5	1.593·9	244.247·6	
	leadás - <i>remise</i>	36.526·0	1.451·8	73·0	1.262·1	852·5	157.024·6	318·6	135.690·5
XI. feladás <i>expédition</i>	34.856·0	1.319·0	63·2	1.041·6	833·6	131.274·6	1.516·5	267.899·1	
	leadás - <i>remise</i>	35.682·0	1.430·5	70·5	1.174·8	799·9	132.417·1	253·2	69.139·9
XII. feladás <i>expédition</i>	35.373·0	1.290·1	63·6	1.143·5	914·1	133.260·2	1.617·0	223.226·4	
	leadás - <i>remise</i>	36.212·0	1.400·2	70·9	1.280·5	867·7	132.234·5	349·6	114.693·7
1928 össz. total	feladás <i>expédition</i>	387.406·0	14.565·1	721·1	11.672·3	9.131·6	1.475.530·0	16.075·9	2.485.223·2
	leadás <i>remise</i>	395.972·0	15.851·0	783·6	13.046·6	8.955·9	1.449.067·4	3.308·2	1.075.020·4
1927 össz. total	feladás <i>expédition</i>	359.128·0	12.726·0	731·4	11.187·6	8.242·6	1.214.809·6	13.610·3	2.206.629·0
	leadás <i>remise</i>	366.101·0	13.917·0	830·9	12.602·8	7.756·5	1.177.356·2	2.981·5	928.711·5

Pannée précédente. Aux correspondances recommandées, l'augmentation a été de 14.2%; aux correspondances ordinaires, 8%; au service de télégraphe, 3.7%.

*

A magyar postának mult évi munkásságát világítják meg azok az adatok, melyeket két kimutatásba foglaltunk össze. Az egyik táblázat a postaszolgálat főbb ágainak, a másik a távíró- és távbeszélőnek forgalmát mutatja be.

Általánosságban megállapíthatjuk, hogy a forgalom havonkinti alakulása a tavalyi viszonyokkal nagyjában megegyező. A posta egyes küldeményfajainak forgalma az év közepe táján a legkisebb s a maximumot a karácsonyi forgalom hatásaképen november és december hónapokban éri el. Más a helyzet a távíró- és távbeszélőnél. Itt a legintenzívebb forgalmi időszak a nyaralás idejére esik, amikor az otthonuktól távollevők hozzátartozóikkal való érintkezés céljaira, valamint üzleti és egyéb ügyeik intézésére a leggyorsabb, illetőleg legközvetlenebb közlési módot: a távíró- és a távbeszélőt használták.

A posta évi forgalma — az értéklevelek és értékdobozok forgalmát kivéve, ahol egy 3.8%-os

csökkenés tapasztalható, — mindegyik küldeményfajnál felülmúlja az előző évit. Aránylag legjobban megnövekedett a postautalvány és a postatakarékpénztári forgalom, az előbbinél 14.9%, az utóbbinál 16.8% volt az emelkedés. Ezenkívül az ajánlott levélpostai küldemények forgalma 14.2%-kal, a közönséges levélpostai küldemények forgalma 8.0%-kal volt nagyobb, mint az előző évben. A betét, kézi és sommás csomagforgalomnál 3.9%-os volt az emelkedés.

A távírószolgálat 1928. évi eredményei valamivel, 3.7%-kal szintén meghaladják az előző év forgalmát. A mindennapi életben ma már nélkülözhetetlen távbeszélőt is jóval többször vették igénybe, mint 1927-ben. A távolsági forgalom ugyanis a mult évinél 9.6%-kal több beszélgetést folytattak. A távolsági beszélgetéseknek hasonlóan az előző évekhez 28.1% a esett a fővárosra. Jelentősen megnövekedett a budapesti helyi beszélgetések száma is, ahol néhány éve — a beszélgetésenkinti díjazás rendszeresítésekor — erős visszaesés volt tapasztalható. Ma már az a helyzet, hogy a fővárosban havonkint lefolytatott helyi beszélgetések száma hétmillió körül jár, úgyhogy az 1928. év forgalma 14.4%-kal felülmulta az előző év eredményét.

2. Távíró- és távbeszélőforgalom. Mouvement télégraphique et téléphonique.

Hónap — Mois	Nombre des télégrammes		Nombre des conversations téléphoniques à distance :				A helyi beszélgetések száma Budapesten Nombre des conversations locales à Budapest
	A felvett expédiés	A kézbesített remis	A kezdeményezett sur appel envoyé		Az érkezett sur appel reçu		
			távolsági távbeszélgetések száma				
	összesen total	Budapesten à Budapest	összesen total	Budapesten à Budapest	ezrekben — en milliers		
I.	262.6	281.2	332.8	97.2	318.6	93.2	6.570.6
II.	257.1	270.7	329.7	95.5	322.4	93.7	6.829.4
III.	294.5	310.1	376.7	106.9	366.6	107.9	6.651.3
IV.	273.7	296.3	352.5	98.5	345.3	100.6	6.558.4
V.	307.1	330.8	384.9	106.6	381.6	109.8	6.685.6
VI.	322.0	340.2	383.8	108.1	370.3	109.9	7.256.0
VII.	352.8	370.3	430.2	118.1	417.0	120.0	6.410.9
VIII.	380.6	405.9	446.7	118.5	434.5	120.1	6.297.6
IX.	335.1	360.1	413.8	110.6	401.4	112.5	6.706.6
X.	354.4	377.5	458.1	122.5	445.0	122.5	7.037.3
XI.	306.1	331.4	398.0	108.3	391.3	110.0	7.420.8
XII.	292.5	318.9	366.3	102.6	360.1	102.7	7.197.3
Összesen } 1928 Total } 1927	3.738.5 3.631.5	3.993.4 3.827.2	4.673.5 4.285.6	1.293.4 1.187.4	4.554.1 4.137.5	1.302.9 1.179.8	81.621.8 71.336.8

© ÁRSTATISZTIKA ÉS PÉNZÜGY ©

Az 1928. évi árstatisztikai és pénzügyi jelzőszámok.

Indices de statistique de prix et de finances en 1928 en Hongrie.

1. Áralakulás. — Formation des prix.

Résumé. L'indice des prix de gros n'a pas trop varié en 1928; après avoir atteint son minimum (133) en juillet et son maximum (138) en octobre, il était à la fin de l'année au même niveau (135) qu'à la fin de l'année précédente. A la fin de décembre, l'indice des objets d'alimentation et des produits agricoles s'établissait à 131; celui des matières nécessaires à l'industrie et des produits industriels à 137; en général le premier se rapprochait du second dans les dernières années.

L'indice du coût de la vie, calculé sur la base des dépenses hebdomadaires d'une famille ouvrière de 4 membres, s'est légèrement élevé. A la fin de l'année, il montait à 127.5 sans le loyer et à 117.6 avec le loyer, dépassant respectivement de 4.1 et de 2.1% celui de 1927.

Les tableaux ci-dessous montrent en détail la formation des prix et des nombres-indices.

*

Az áralakulás terén az 1927. évnek határozottan felfelé törekvő irányzata az 1928. évben nem folytatódott oly határozottsággal, mint az előző esztendőben, bár kétségtelen, hogy az év egy részében az indexszámok az 1927. évi nivå felett állottak. Az év utolsó negyedében azonban a tendencia határozottan lanyhulóvá vált, ami úgy a nagykereskedelmi, mint a létfenntartási indexszámoknál egyaránt jelentkezett.

I. Nagykereskedelmi árák indexszámai.

Ha az év első és utolsó hónapját, illetőleg a mult év utolsó hónapját hasonlítjuk össze a nagykereskedelmi árák alakulásának szempontjából, azt találjuk, hogy az indexszám e három hónapban változatlanul 135-öt mutat. Az év folyamán a legnagyobb kilengést felfelé való irányban októberben látjuk, mikor az index 138-ig emelkedett, legalacsonyabb pedig júliusban volt, mikor 133-ig süllyedt. Az év folyamán tehát az utóbbihoz viszonyítva a legnagyobb eltérés csak 3.8% volt s eszerint az ingadozások csak szűk határok között mozogtak. Az 1913. évi és az árák maximális nivåját jelző 1924 decemberi árákat 100-zal egyen-

lőnek véve, a nagykereskedelmi árák indexszámának változása az utolsó években a következő volt:

		Nagykeresk. árák indexszámai 1913 (átlag) = 100 1924 XII. = 100	
1924	XII.	160	100
1925	XII.	130	81
1926	XII.	126	79
1927	I.	127	79
	II.	129	81
	III.	128	80
	IV.	130	81
	V.	133	83
	VI.	133	83
	VII.	133	83
	VIII.	134	84
	IX.	133	83
	X.	133	83
	XI.	133	83
	XII.	135	84
1928	I.	135	84
	II.	134	84
	III.	135	84
	IV.	136	85
	V.	135	84
	VI.	135	84
	VII.	133	83
	VIII.	134	84
	IX.	137	86
	X.	138	86
	XI.	137	86
	XII.	135	84

Az 1927. évben, mint látni, az index 126-ról 135-re, vagyis 7.1%-kal emelkedett, az 1928. év pedig végeredményben sem növekedést, sem csökkenést nem hozott. Az index tulajdonképpen az 1928. év nagyobb részében stagnáló jellegű, minimális kilengések mellett. Január semmi változást sem hozott, február egy pontos csökkenést. Márciusban ismét 135-re emelkedik az index s a következő hónapok sem hoznak lényegesebb változást egészen a nyár végéig. Szeptemberben és októberben azonban 3, illetőleg 4 ponttal ugrik ki az index az augusztusi nivå felé, az emelkedő irányzat azonban nem tartós, mert az év utolsó két hónapja ismét csökkenést hoz.

A nagykereskedelmi index változásai alapján drágulásról, vagy éppen veszedel-

Magyar nagykereskedelmi árak indexszámai.
Indices des prix de gros en Hongrie.
 (1913=100)

Időpont Année, mois, jour	Élelmezési cikkek és mezőgazd. termékek Objets d'alimentat. et pro- duits agricoles	Ipari anyagok és termékek Matières nécessaires à l'indus- trie et produits industriels	Nyersanyagok Matières premières	Gyártmányok Objets fabriqués	Belföldi árak Marchandises intérieures	Külföldi árak Marchandises étrangères	Összes árak Total des marchandises
1924 XII. 31.	156	163	166	154	157	166	160
1925 XII. 31.	120	138	128	132	120	150	130
1926 XI. 31.	120	130	125	128	120	139	126
1927 XII. 31.	127	141	141	130	134	138	135
1928 I. 31.	125	142	139	130	134	136	135
" II. 29.	126	140	137	130	133	134	134
" III. 31.	128	139	137	132	135	133	135
" IV. 30.	132	139	138	134	136	135	136
" V. 31.	132	138	139	132	136	134	135
" VI. 30.	131	139	140	131	135	135	135
" VII. 31.	129	137	139	128	134	133	133
" VIII. 31.	132	136	142	127	136	132	134
" IX. 30.	135	138	146	127	137	136	137
" X. 31.	137	138	148	126	137	138	138
" XI. 30.	135	139	148	127	136	140	137
" XII. 31.	131	137	144	126	133	138	135

mes áremelkedésekről beszélni az 1928. évben nem lehet. Tény csupán annyi, hogy az inflációs idők ármonstrumaira még élénken emlékező közönség rendkívül idegesen reagál az ármozgalmakra és ha az index hullámvonala hacsak pillanatnyilag is felfelé irányul, rögtön felidéződnek a múlt rémei. Holott világos, hogy az index minden körülmények között hullámvonalban halad előre, az emelkedések váltakoznak a csökkenésekkel és képtelenség oly gazdasági helyzetet elképzelni, melyben az indexszámok hosszú időn keresztül teljesen változatlannak jeleznék az árnívót, vagy éppen folytonos áresésekre lehetne törekedni. Sőt most, midőn végre évekkal magunk mögött hagytuk az abnormis áralakulások, a maximalások, a forgalmi és egyéb megkötöttségek, valamint a spekuláció dühöngésének időszakát, az index ismét mindinkább átveszi az érzékeny hőmérő szerepét, mely leginkább alkalmas arra, hogy mindenkori gazdasági és konjunkturális helyzetünket megítélhessük. Az ártényező hatása a zavaró momentumok fokozatos elenyésztével mind tisztábban nyomon követhető és minél közvetlenebbül kapcsolódik be kereskedelmünk a nemzetközi forgalomba, annál inkább fog reagálni egész gazdasági életünk azokra az irányzatokra és áramlatokra, me-

lyek a világ gazdasági életét uralják. És nem szabad elfeledni, hogy a kedvező konjunktúra időszakának küszöbén, a fellendülés idején mindenkor az árak és az indexszámok emelkedése következik be, mely kisebb-nagyobb mértékben kitart az emelkedő konjunktúra, a fellendülés egész ideje alatt. És midőn az árak stagnáló jellegűvé majd csökkenő irányúvá lesznek, akkor már rendszerint beállott a konjunkturális feszültség állapota, amelyet azután követő krízisszerű jelenségekkel mindig együtt jár az árnívó lanyhulása. Az árnívó csökkenése nem mindig kedvező jelenség, amint hogy az indexszámok emelkedése sem jelent okvetlenül veszedelmet — sőt ez sokszor a nemzetgazdaság egész komplexumának szempontjából éppen ellenkező jelenségekre enged következtetni.

Az „agrárrolló“ szempontjából, vagyis ha az indexet az árak két főcsoportja: az élelmezési cikkek és mezőgazdasági termékek, továbbá az ipari anyagok és termékek csoportja szerinti megoszlás szempontjából vizsgáljuk, a következő eredményre jutunk:

Élelmezési cikkek és mezőgazdasági termékek indexe
 (Ipari index = 100)

	1926	1927	1928
Január	83·8	95·3	88·0
Február	83·7	97·7	90·0
Március	82·7	96·2	92·1
Április	85·5	95·5	95·0
Május	86·8	95·6	95·7
Június	87·6	93·4	94·2
Július	87·7	91·3	94·2
Augusztus	86·2	88·7	97·1
Szeptember	86·2	87·2	97·8
Október	90·8	89·9	99·3
November	92·4	87·9	97·1
December	92·3	90·1	95·6

A két főcsoport egymáshoz való viszonya tehát meglehetősen ingadozó képet ad. Az agrárindex sokkal érzékenyebb az árváltozások iránt, mint a meglehetősen nyugodt fejlődést mutató ipari index s ezért a szeszélyesnek látszó változások rendszerint az előbbi ingadozásainak számlájára irandók. Az utóbbi három év adatai a feltűnő eltérések dacára mindazonáltal arra vallanak, hogy az olló összességben csukódott, a két csoport indexe kétségkívül közeledett egymáshoz s az inflációs idők nagy diszparitásainak visszatérteiről többé nem igen lehet szó. Meg kell jegyezni, hogy a közelmúltban volt már egy időszak, 1924 végén és 1925 elején, mikor a mezőgazdasági index megközelítette, sőt (1925 januárban) el is érte az iparit, ez azonban rendkívüli vi-

szonyok szülte természetellenes jelenség volt, melyet az akkori amerikai gabonaspekuláció által diktált mértéktelenül felcsigázott gabonaárak hoztak létre s így ebből egyébre következtetni nem lehet. Az 1925. év második felében egyébként ismét meghaladta a kettő közti különbséget a 15%-ot. A három utolsó évben azonban kétségkívül lassú közeledést látunk. Ha az évi átlagot tekintjük, 1926-ban a mezőgazdasági index az iparinak 87·1%-át, 1927-ben 92·4%-át, 1928-ban pedig már 94·7%-át érte el. A két év előtti és 13%-ot megközelítő különbséget tehát 5·3%-ra szállott alá.

Az 1928. év folyamán az élelmezési cikkek és mezőgazdasági termékek indexe 127-ről, 131-re, tehát 4 ponttal emelkedett, míg ugyanakkor az ipari index 141-ről 137-re, tehát ugyancsak négy ponttal csökkent. A két indexsor eltérő érzékenysége világít rá az a körülmény, hogy míg a mezőgazdasági index legmagasabb és legalacsonyabb jegyzése között (január végén: 125, október végén 137), nem kevesebb, mint 12 pontos eltérés tapasztalható, az ipari indexnél e kilegés nem haladja meg a hat pontot. Mind a kettő meghaladja azonban e tekintetben az összes áruk átlagos indexét, melyben az ellentétes irányú változások kiegyenlítődnek és így rendszerint kevésbé ingadozik az előbbi kettőnél.

Az áruk származása szerint vizsgálva az árnívót, körülbelül hasonló jellegű kiegyenlítődési folyamatot láthatunk, mint a mezőgazdasági és az ipari indexnél. A belföldi és a külföldi származású cikkek árviszonya ugyanis az utolsó három esztendőben a következő volt:

	Külföldi áruk indexe (Belföldi áruk = 100)		
	1926	1927	1928
Január . . .	131·3	113·2	101·5
Február . . .	131·9	109·6	100·8
Március . . .	132·4	109·7	98·5
Április . . .	128·6	106·3	99·3
Május . . .	123·9	104·6	98·5
Június . . .	127·7	104·6	100·0
Július . . .	126·5	106·2	99·3
Augusztus . .	129·7	108·5	97·1
Szeptember . .	124·8	107·7	99·3
Október . . .	118·6	106·2	100·7
November . .	116·7	106·1	102·9
December . .	115·8	103·0	103·8

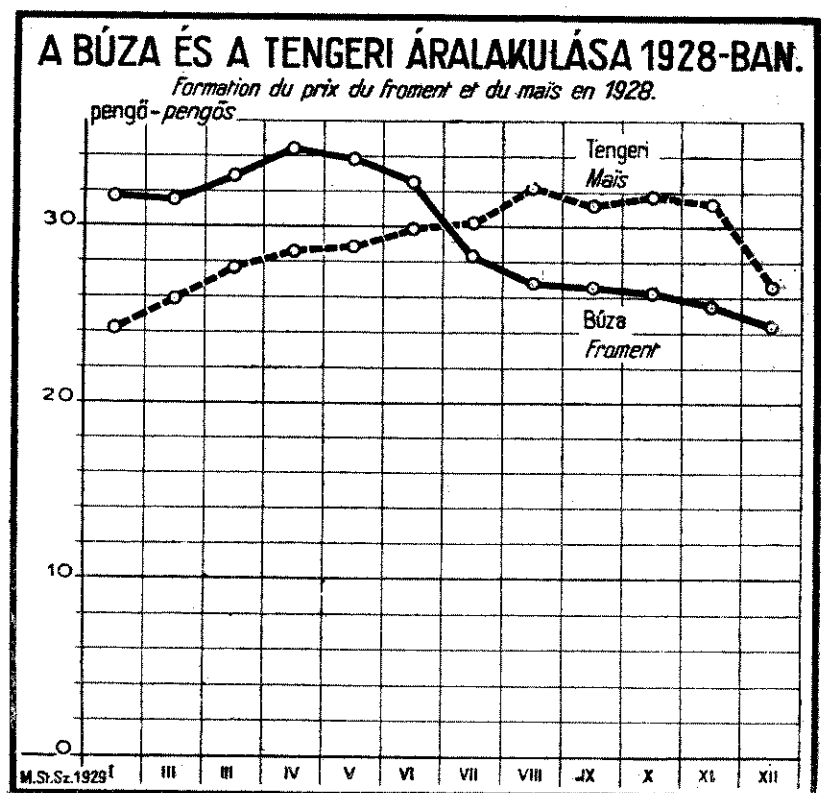
A helyzet itt tehát hasonló jellegű, mint azt az agrárrollónál láttuk. A kettő között persze szoros összefüggés van, hiszen a belföldi áruk túlnyomó része mezőgazdasági

jellegű, a külföldieké pedig ipari. Hiba volna tehát a felsorolt adatoknál jelentkező tendenciát kizárólag a külföldi származás rovására írni.

A belföldi és külföldi származású áruk diszparitása, természetesen az infláció, a rossz valuta idején volt a legnagyobb. Bár az inflációs korszaknak csupán utolsó felosztendéjéről állanak rendelkezésre az indexszámok, mikor a kiegyenlítődés folyamata annyira mennyire mégis már megindult, akkor is látunk 40%-ot meghaladó díszparitást, ami kétségkívül a valutaviszonyok rovására irandó. Látjuk, hogy az 1926. év elején a külföldi áruk indexe még 30%-nál is többel haladja meg a belföldi áruk indexét. A kiegyenlítődés azonban gyorsan halad előre s az év végén a különbséget alig haladja meg a 15%-ot, mely azután a következő év végéig 3%-ig csökken. 1928-ban az év egy része már a belföldi áruk indexét mutatja magasabbnak, az év végén azonban ismét a külföldi cikkek indexe magasabb 3·8%-kal. Évi átlag szerint a különbséget 1926-ban 25·7%, 1927-ben 7·1%, 1928-ban 0·1%. Ebből látni, hogy itt az ellentétek jóval nagyobbak, de viszont a kiegyenlítődés irama is jóval erőteljesebb, mint az agrárrollónál.

II. Egyes fontosabb cikkek nagybani ára.

A gabonaárak alakulását 1928-ban sajátos befolyásolta az a körülmény, hogy a kenyérmagvak jó, sőt kitűnő termést adtak, míg a takarmányfélék termése gyenge volt. Ez azután egészen sajátos befolyásolta a gabonafélék és a ten-

Áralakulás Budapesten, 1928 január—december havában.

Formation des prix à Budapest, en janvier—décembre 1928.

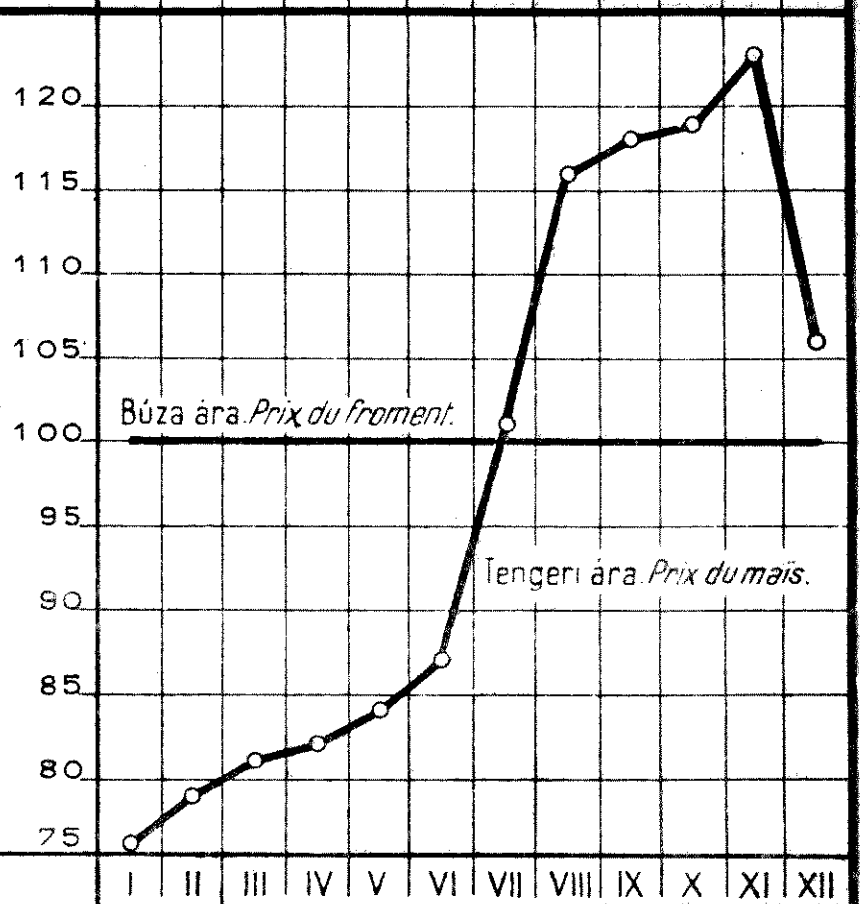
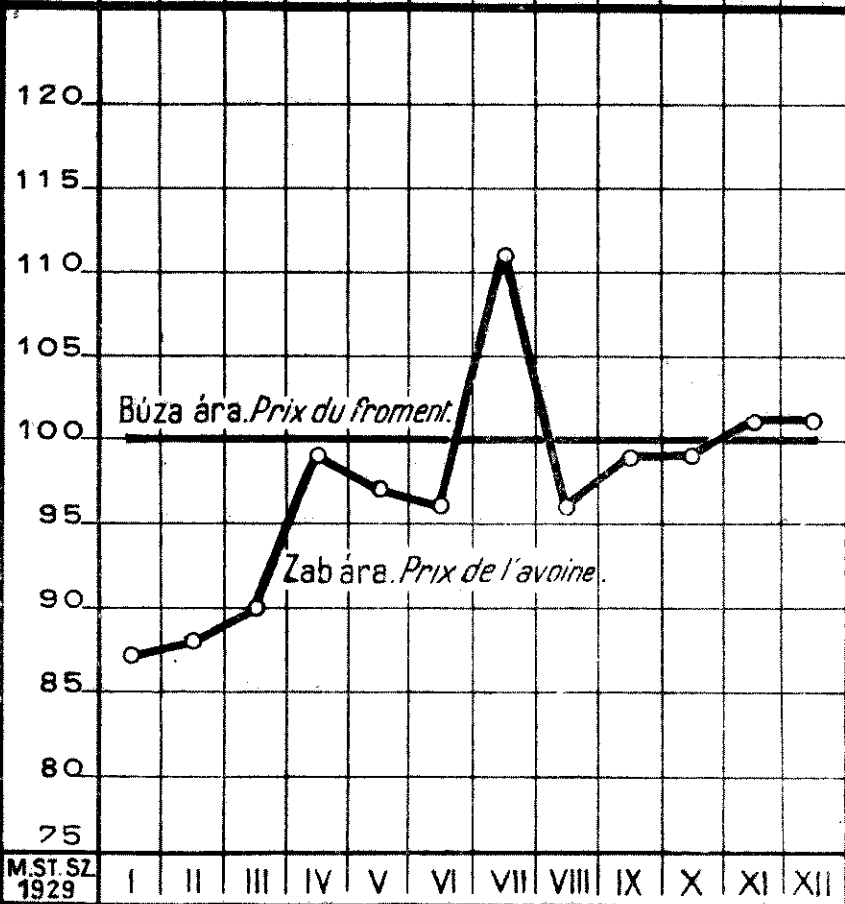
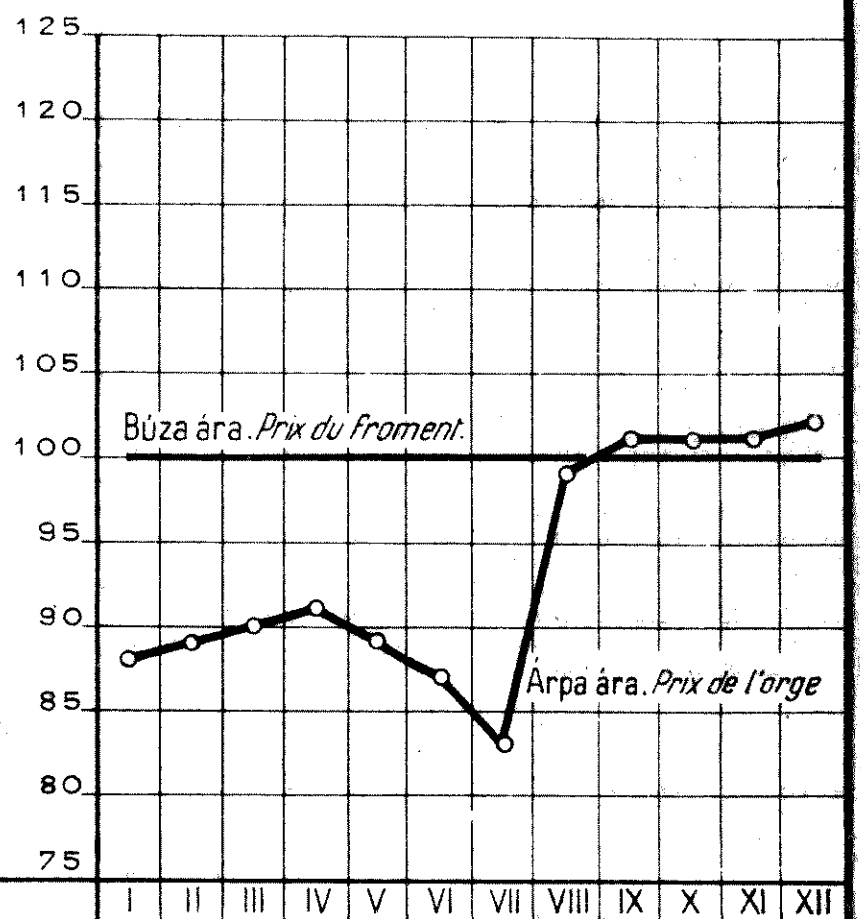
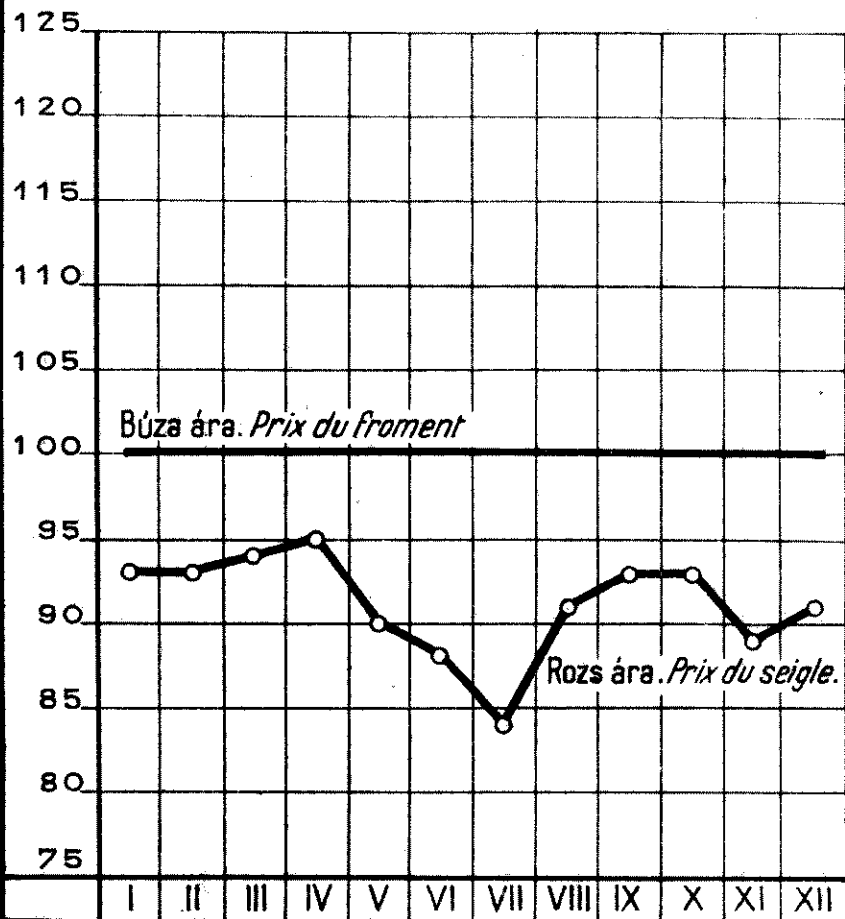
Megnevezés Designation	Mennyiségi egység — Unité de quantité	1913. évi atlagár Prix moy. de 1913		Á r a k p e n g ö k b e n Prix en pengős												Indexszámok 1928 XII 31. (1913 = 100) Indices au 31 XII 1928 (1913 = 100)
		kor-ban couronn.	pengőben pengős	1 9 2 8												
				I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	
I. A nagykereskedelem árai.																
1. Prix de gros.																
a) Ételmezési cikkek és mezőgazdasági termékek — a) Denrées alimentaires et produits agricoles.																
Búza, tiszavidéki 78 kg-os — Froment de la région de la Tisza, 78 kg	q	22-30	25-84	31-70	31-53	32-98	34-28	33-85	32-50	28-28	26-85	26-60	26-13	25-53	24-33	94
Rozs — Seigle	"	17-83	20-66	28-88	29-75	30-93	32-95	29-88	29-65	25-38	25-27	24-85	23-65	23-03	22-20	107
Takarmányárpa — Orge fourrager	"	16-11	18-66	27-75	29-—	31-25	30-88	29-75	28-50	25-75	27-55	26-88	26-63	25-38	25-38	136
Zab — Avoine	"	19-04	22-06	28-03	28-38	31-38	34-43	31-55	34-15	31-50	26-72	26-38	26-13	25-75	24-75	112
Tengeri — Maïs	"	15-11	17-51	24-15	25-88	27-63	28-45	28-85	29-85	30-10	32-13	31-10	31-75	31-25	26-63	152
Bab, fehér — Haricot blanc	kg	0-24	0-28	0-34	0-36	0-34	0-34	0-40	0-40	0-42	0-54	0-83	0-91	0-96	0-96	343
Burgonya, fehér — Pomme de terre blanche	q	5-61	6-50	9-50	9-50	11-—	11-—	13-—	13-—	14-—	12-—	12-—	13-50	12-—	10-—	154
Búzaliszt 0-ás — Farine de froment, No 0	kg	0-34	0-39	0-49	0-49	0-51	0-53	0-53	0-52	0-45	0-44	0-42	0-41	0-41	0-39	100
Búzaliszt 2-es — Farine de froment, No 2	"	0-33	0-38	0-47	0-47	0-50	0-51	0-51	0-50	0-42	0-42	0-40	0-38	0-39	0-37	97
Búzaliszt 6-os — Farine de froment, No 6	"	0-30	0-35	0-38	0-38	0-41	0-42	0-43	0-41	0-34	0-34	0-31	0-30	0-30	0-29	83
Maláta — Malt	q	31-—	35-91	50-50	54-50	56-50	56-50	56-—	56-—	52-50	52-—	48-—	47-—	46-50	45-50	127
Kristálycukor, zsákban — Sucre crist. en sacs	kg	0-81	0-94	1-15	1-13	1-17	1-17	1-17	1-16	1-16	1-16	1-15	1-10	1-09	1-09	116
Ökör, jobb minőségű — Boeuf de qual. supérieure	"	1-02	1-18	1-06	1-04	0-96	0-99	1-06	1-08	1-08	1-06	1-10	1-12	1-04	1-01	86
Borjú — Veau	"	1-14	1-32	1-57	1-86	1-40	1-39	1-60	1-36	1-33	1-46	1-32	1-45	1-54	1-48	112
Sertés, fiatal, nehéz — Porcs, jeunes et lourds	"	1-36	1-58	1-54	1-62	1-65	1-62	1-63	1-60	1-70	1-95	1-90	1-74	1-69	1-54	97
Juh — Mouton	"	0-64	0-74	0-44	0-48	0-46	0-42	0-48	0-48	0-50	0-54	0-53	0-54	0-54	0-53	72
Zsir — Saindoux	"	1-51	1-75	1-94	1-90	1-92	1-94	1-87	1-84	2-—	2-60	2-56	2-48	2-—	2-02	115
Marhahús, la helybeli hátulja — Viande de boeuf, 1 re qualité, partie postérieure, de Budapest	"	1-73	2-—	2-08	2-08	1-83	1-96	1-97	2-12	2-16	2-25	2-33	2-26	2-40	2-40	120
Vaj — Beurre	"	2-68	3-10	3-90	4-50	5-80	6-30	5-50	4-90	6-20	5-—	5-25	4-50	4-80	4-80	155
Tojás — Oeufs	1440 drb	97-53	112-99	238-40	160-20	138-60	140-04	133-92	140-—	145-—	190-—	202-82	271-22	249-62	260-42	230
Rizs (Burmah II.) — Riz (Burmah II.)	kg	0-34	0-39	0-58	0-59	0-59	0-59	0-59	0-59	0-59	0-59	0-59	0-59	0-59	0-59	151
Kávé (Santos) — Café (Santos)	"	2-65	3-07	4-22	4-22	4-22	4-62	4-62	4-62	4-62	4-62	4-62	4-62	4-62	4-62	150
Tea (Souchong) — Thé (Souchong)	"	6-—	6-95	7-—	7-—	7-—	7-—	7-—	7-—	7-—	7-—	7-—	7-—	7-—	7-—	101
Korpa — Son	q	11-15	12-92	21-48	21-90	23-13	23-88	23-13	24-13	20-38	20-91	20-25	19-38	18-88	18-63	144
b) Ipari anyagok és termékek.																
b) Matières industr. et produits d'ind.																
Rúdvas — Fer en barres	q	18-90	21-90	29-—	29-—	29-—	29-—	29-—	29-—	29-—	29-—	29-—	29-—	29-—	29-—	132
Vaslemez, 1 mm-es — Tôles de fer, de 1 mm.	"	29-00	33-60	39-20	39-20	39-20	39-20	39-20	39-20	39-20	39-20	39-20	39-20	39-20	39-20	117
Vörörsz (elektrolyt) — Cuivre (Electrolyte)	kg	1-72	1-99	1-92	1-92	1-92	1-85	1-95	1-95	1-95	1-95	2-—	2-10	2-10	2-19	108
Ólom (huta) — Plomb (de fonderie)	"	0-52	0-60	0-66	0-68	0-69	0-68	0-68	0-68	0-68	0-68	0-68	0-76	0-70	0-68	113
Ón (Banka vagy Billiton) — Etain (Banka on Billiton)	"	4-95	5-73	8-50	7-50	7-50	8-—	7-50	7-50	7-—	7-—	9-—	10-—	12-—	11-—	192
Horgany (huta) — Zinc (de fonderie)	"	0-64	0-74	0-93	0-87	0-86	0-84	0-84	0-84	0-80	0-80	0-80	0-80	0-80	0-85	115
Szén, nazai barnaszén — Charbon, lignite indigène	q	1-16	1-34	2-80	2-80	2-68	2-64	2-64	2-64	2-64	2-64	2-86	2-80	2-80	2-80	209
Szén, porosz, felsősziléziai — Charbon, prusse, de Haute-Silésie	"	3-50	4-05	6-—	5-80	5-80	5-30	5-30	5-30	5-30	5-10	5-80	5-90	5-90	5-90	146
Petróleum (világító) — Pétrole (à éclairage)	kg	0-34	0-39	0-34	0-34	0-34	0-33	0-33	0-32	0-32	0-34	0-34	0-34	0-33	0-32	82
Benzin, nehéz motorbenzin 0-765/775° Benzine lourde à moteur. 0-765/775°	"	0-30	0-35	0-46	0-46	0-43	0-43	0-43	0-44	0-44	0-48	0-50	0-49	0-49	0-48	137
Nyerspamut, amerikai — Coton brut, américain	"	1-45	1-68	2-70	2-79	2-88	3-18	3-—	3-36	3-04	2-87	2-91	2-92	3-02	3-—	179
Pamutnál, 2-es számú — Fils de coton. No 2	"	2-30	2-66	4-06	4-—	4-03	4-24	4-29	4-30	4-13	4-01	3-91	3-97	4-18	4-15	156
Pamutszövet középszálú fehéritett — Tissus de coton blanchis, de fils moyens	m	0-60	0-70	1-26	1-26	1-26	1-26	1-26	1-26	1-26	1-20	1-20	1-20	1-20	1-20	171
Nyersgyapjú, közepfinom sző. etgyapjú, szennyben nyí. ot — Laine brute, laine mi-fine pour tissus	kg	1-47	1-70	3-—	3-—	3-—	3-—	3-—	3-—	3-—	3-—	2-70	2-70	2-90	2-60	153
Gyapjuszövet, férfi, téli, tiszta gyapjúból — Tissus de laine pure et chaude, d'hiver, pour hommes	m	6-—	6-95	13-58	13-58	13-58	13-32	13-32	13-32	13-32	13-32	13-32	13-32	12-72	12-62	182
Kender, gyári, tilolt — Chanvre de fabrique teillé	kg	0-80	0-93	1-50	1-62	1-62	1-62	1-62	1-64	1-65	1-65	1-65	1-62	1-62	1-62	174

Megnevezés Designation	Mennyiségi egység — Unité de quantité	1913. évi átlagár Prix moy. de 1913		Á r a k p e n g ő k b e n Prix en pengós												Indexszámok 1928 XII 31. (1913 = 100) Indices au 31 XII 1928 (1913 = 100)
		kor.-ban couronn.	pengőben pengós	1 9 2 8												
				I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	
Len, nyers — Lin brut	kg	1.20	1.39	2.62	2.66	2.68	2.66	2.66	2.55	2.56	2.56	2.56	2.54	2.54	2.54	183
Marhabőr, nyers, zöldsúlyú, vágóhídi Cuir de boeuf, d'abattoir, brut	"	1.30	1.51	2.40	1.85	2.08	1.90	1.85	1.90	2.04	1.94	1.95	1.70	1.70	1.65	109
Borjúbőr, nyers, zöldsúlyú, hosszúlábú, fejés — Peaux brutes, de veau, a. longs pieds avec tête	"	2.05	2.38	3.90	3.52	3.30	3.10	3.—	3.25	3.25	3.15	3.15	2.75	2.90	3.—	126
Talpbőr — Cuir à semelle	"	5.85	6.78	7.70	7.40	7.05	6.80	6.50	6.20	6.50	6.35	6.30	6.—	6.—	6.—	88
Felsőbőr, box-calf, fekete — Cuir à empeigne, box-calf, noir	□ láb " pied	1.45	1.68	2.25	2.10	2.10	2.05	1.95	2.05	2.15	2.10	2.10	2.—	1.95	1.95	116
Újságpapíros, rotációs — Papier à journaux, rotat.	kg	0.25	0.29	0.41	0.40	0.39	0.39	0.39	0.38	0.37	0.36	0.36	0.36	0.35	0.35	121
Tégla, 25×12×6 cm méretű — Briques de 25×12×6 cm	1000 drb " pièces	31.—	35.91	46.—	46.—	46.—	46.—	46.—	46.—	46.—	46.—	46.—	46.—	46.—	46.—	128
Mész, darabos, égetett — Chaux, gros- sière et cuite	q	2.20	2.55	4.20	4.20	4.20	4.20	4.20	4.20	4.20	4.20	4.20	4.20	4.20	4.20	165
Portlandcement — Ciment portland	"	3.20	3.71	6.59	6.59	6.59	6.59	6.59	6.59	6.59	6.59	6.59	6.59	6.59	6.59	178
Románcement — Ciment romain	"	2.—	2.32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Épületfa, ácsolt, fenyőfából — Bois de sapin, d. construction, charpenté	m ³	45.—	52.13	56.—	55.—	54.—	56.—	56.—	56.—	54.—	54.—	54.—	54.—	56.—	56.—	107
Kénsav, 66° Bé — Acide sulfurique	q	10.—	11.59	14.—	14.—	14.—	14.—	14.—	14.—	14.—	14.—	14.—	14.—	14.—	14.—	121
Szuperfoszfát — Superphosphate	kg %	0.50	0.58	0.53	0.53	0.53	0.53	0.53	0.53	0.53	0.53	0.53	0.53	0.53	0.53	91
Tűzifa — Bois de chauffage	q	2.28	2.64	3.25	3.10	3.—	3.—	3.05	3.10	3.15	3.15	3.25	3.35	3.35	3.20	121
2. A kiskereskedelem árai.																
2. Prix du commerce en détail.																
Marhahús, levesnek való — Viande de boeuf, pour soupe	kg	1.93	2.24	2.40	2.40	2.40	2.30	2.40	2.30	2.40	2.40	2.40	2.40	2.40	2.40	107
Sertéshús, comb — Viande de porc, cuisse	"	1.98	2.29	2.55	2.70	2.70	2.84	2.90	2.90	3.—	3.10	2.90	2.40	2.40	2.35	103
Dísznózsír — Saindoux	"	1.77	2.05	2.10	2.12	2.17	2.17	2.15	2.14	2.17	2.80	2.81	2.78	2.36	2.32	113
Tej — Lait	liter litre	0.31	0.36	0.39	0.39	0.39	0.39	0.37	0.37	0.37	0.40	0.43	0.42	0.41	0.41	114
Tojás — Oeufs	drb pièce	0.074	0.086	0.18	0.11	0.10	0.10	0.09	0.09	0.10	0.13	0.13	0.16	0.16	0.16	186
Liptói túró — Fromageon de Liptó	kg	1.95	2.26	3.40	3.40	3.60	3.60	3.70	3.40	3.40	3.30	3.30	3.30	3.30	3.40	150
Kenyér, félbarna, gyári — Pain demi- bis, fait en fabrique	"	0.30	0.35	0.50	0.50	0.51	0.53	0.53	0.53	0.52	0.50	0.48	0.46	0.45	0.44	126
Búzaliszt 2-es — Farine de froment, No 2	"	0.34	0.39	0.49	0.49	0.50	0.51	0.51	0.51	0.49	0.47	0.45	0.43	0.41	0.41	105
Burgonya, fehér — Pomme de terre blanche	"	0.08	0.09	0.14	0.43	0.14	0.15	0.16	0.18	0.17	0.15	0.15	0.18	0.17	0.15	167
Savanyúkáposzta — Choucroute	"	0.27	0.31	0.32	0.33	0.45	0.47	0.70	0.98	0.75	0.68	0.63	0.52	0.53	0.58	187
Bab, fehér, apró — Haricots blancs, petits	"	0.41	0.48	0.48	0.50	0.48	0.48	0.54	0.54	0.56	0.68	0.97	1.05	1.10	1.10	229
Cukor, finomított, kristály — Sucre raffiné, crist.	"	0.88	1.02	1.25	1.23	1.27	1.27	1.27	1.26	1.26	1.26	1.25	1.20	1.19	1.19	117
Férfiruha, II. rendű, gyári — Vêtements pour hommes, IIe qual., faits en fabr.	rend compl.	40.—	46.34	51.20	51.20	51.20	51.20	51.20	51.20	51.20	51.20	51.20	51.20	51.20	51.20	110
Női ruha, II. rendű, gyári — Robes pour femmes, IIe qual., faites en fabr.	"	50.—	57.93	64.—	64.—	64.—	64.—	64.—	64.—	64.—	64.—	64.—	64.—	64.—	64.—	110
Gyermekruha II. rendű gyári — Vête- ments pour enfants, IIe qual., faits en fabrique	"	20.—	23.17	28.—	28.—	28.—	28.—	28.—	28.—	28.—	28.—	28.—	28.—	28.—	28.—	121
Férfiing (munkásing) — Chemises pour hommes (chemises d'ouvrier)	drb pièce	2.90	3.36	4.88	4.88	4.88	4.88	4.88	4.88	4.88	4.88	4.88	4.88	4.88	4.88	145
Férfialónadrág — Caleçons pour hom- mes	"	3.—	3.48	5.28	5.28	5.28	5.28	5.28	5.28	5.28	5.28	5.28	5.28	5.28	5.28	152
Női ing — Chemises pour femmes	"	3.10	3.59	4.32	4.32	4.32	4.32	4.32	4.32	4.32	4.32	4.32	4.32	4.32	4.32	120
Férfiharisnya, rövid — Chausselles pour hommes	pár paire	0.52	0.60	1.83	1.88	1.88	1.88	1.88	1.88	1.88	1.93	1.93	1.93	1.93	1.93	322
Női harisnya — Bas pour femmes	"	0.90	1.04	2.75	2.78	2.78	2.78	1.88	2.75	2.75	2.80	2.80	2.80	2.80	2.80	269
Gyermekharisnya — Bas pour enfants	"	0.50	0.58	1.79	1.82	1.82	1.82	1.82	1.79	1.79	1.84	1.84	1.84	1.84	1.84	317
Férficipő, gépszeges, fekete box — Chaussures pour hommes, clouées à la machine, box noir	"	15.—	17.38	27.—	27.—	27.—	27.—	26.50	26.50	26.50	26.50	26.50	26.50	26.50	26.50	152
Női cipő, fekete box, magasszárú, fűzős — Bottines pour femmes, box noir, à lacets	"	16.—	18.54	27.—	27.—	27.—	26.50	26.50	26.50	26.50	26.50	26.50	26.50	26.50	26.50	143
Gyermekcipő 33—35. sz. — Chaussures pour enfants, p. 33—35	"	10.—	11.59	18.50	18.50	18.50	18.50	18.—	18.—	18.—	18.—	18.—	18.—	18.—	18.—	155
Fűtőszén, p. rossz — Charbon de chauf- fage, de Prusse	q	3.80	4.40	7.41	7.21	7.21	6.71	6.71	6.71	6.71	6.51	7.21	7.31	7.31	7.31	166
Tűzifa, aprított — Bois de chauffage, menu	"	2.96	3.43	4.50	4.50	4.50	4.50	4.50	4.60	5.—	5.—	5.20	5.40	5.40	5.40	157

GABONAÁRAK ARÁNSZÁMOKBAN A BÚZAÁRHOZ VISZONYITVA 1928-BAN.

Prix de céréales en 1928, nombres proportionnels rapportés au prix du froment.

Mindenkori búzaár = 100. Prix du froment = 100.

geri egymásközi viszonyát. A búza árát 100-zal véve egyenlőnek, a viszonzszámok alakulása a következő volt:

	Búza	Rozs	Árpa	Zab	Tengeri
	(havi álagárak alapján)				
1928 január	100	93	88	87	76
február	100	93	89	88	79
március	100	94	90	90	81
április	100	95	91	99	82

	Búza	Rozs	Árpa	Zab	Tengeri
	(havi álagárak alapján)				
május	100	90	89	97	84
június	100	88	87	96	87
július	100	84	83	111	101
augusztus	100	91	99	96	116
szeptember	100	93	101	99	118
október	100	93	101	99	119
november	100	89	101	101	123
december	100	91	102	101	106

Látni tehát, hogy az 1928. év második felében beállott az a ritka eset, hogy a rozs mellett a búzát jegyezték az összes gabonafajok közül a legolcsóbban. Az 1928. év első felében az árviszony az egyes gabonafajták között még közel normális volt, de ez az 1928/29. termelési év kezdete óta megváltozott. A búzaárak depressziója egyre nagyobb arányokat öltött. 1928 januártól egészen júniusig a búza ára általában 30 pengőn felül volt s a tavaszi jegyzés szerint 34 pengő körül állott. Az új termésű áru azonban már jóval 30 pengőn alul került forgalomba (július végén 28·28) s az év további részén folytonosan olcsóbbodva, decemberben 24 pengő körül állott. A tavaszi jegyzéstől számítva a búza árának csökkenése kerek 30%-ot tesz ki és az év decemberében az ár már nem éri el az 1913. évi átlagárát sem, hanem mintegy 6%-kal alatta marad. Ha figyelembe vesszük, hogy az átlagos nagykereskedelmi index ugyanekkor 135-ön állott, a fennálló diszparitás jelentékenynek mondható. A rozs ára általában követte a búza áralakulását, mint-hogy azonban a kettő közti különbség az egész év folyamán aránylag csekély volt, a rozs viszonylagos árcsökkenése kisebb mérvű volt a búzáénál és decemberben is még 7%-kal a békeparitás felett állott. A rozs ára is az év tavaszán volt a legmagasabb, mikor 32 pengő felett is állott és decemberben a legalacsonyabb, 22 pengő körüli jegyzéssel. Az árpa és a zab ára az év folyamán általában szintén csökkenő irányzatú volt — eltekintve éveleji drágulásuktól — és az év végén az árpa 36%-kal, a zab 12%-kal állott az 1913. évi nívó felett. A terméseredményekkel összefüggően az előbbiekével sokban ellentétesen alakult a tengeri ára. Az év elején a tengeri 24 pengős ára erősen alatta marad, úgy a takarmány-, mint a kenyérgabona árszínvonalának, innen kezdve azonban az ár hol gyorsabb, hol lassúbb ütemben szintén megszakítás nélkül emelkedik egészen novemberig. Már július óta állandóan 30 pengő felett van és időnkint a 32 pengőt is meghaladja, amikor több mint 80%-kal áll az 1913. évi tengeriárak felett. Visszaesés csak decemberben következik be, de bár az olcsóbbodás igen jelentékeny (5 pengő), decembervégi ára még mindig 52%-kal, tehát az átlagos nagykereskedelmi indexnél jelentékenyen nagyobb arányban haladja meg a békeparitást.

A kenyérmagvak 1928. évi áralakulása természetesen visszahatott a lisztárakra is. Arányszámokban kifejezve, az 1927. év utolsó napján volt lisztárakat 100-zal egyenlőnek véve a lisztárak alakulása az 1928. évben a következő volt:

		0-ás liszt	2-es liszt	6-os liszt
1927	XII.	100	100	100
1928	I.	104	104	103
	II.	104	104	103
	III.	109	111	111
	IV.	113	113	114
	V.	113	113	116
	VI.	111	111	111
	VII.	96	93	92
	VIII.	94	93	92
	IX.	89	89	84
	X.	87	84	81
	XI.	87	87	81
	XII.	83	82	78

Az év első felében tehát a lisztárak alakulása meglehetősen egyöntetűen halad. A búzának akkori szilárduló irányzata a lisztárakban is kifejezésre jutott abban a 10%-ot meghaladó szilárdulásban, melyet az indexszámok januártól-júniusig mutatnak és júniusban úgy a legfinomabb, mint a sötétebb fajta liszt ára egyaránt 11%-kal áll magasabban. Az év II. felében az olcsóbbodás hirtelen beáll és az árak egészen az év végéig megszakítás nélkül lemorzsolódnak. Az évi olcsóbbodás a 0-ás lisztnél 17, a kettős lisztnél 18 és a hatos lisztnél 22%-ot tesz ki s e szerint az olcsóbbodás a sötétebb lisztfajtáknál valamivel nagyobb arányú volt, mint a finom lisztekénél. Ismeretes, hogy az 1928. év lisztexportunk háború utáni szomorú helyzetében bizonyos könnyebbséget hozott. A lisztexport fokozódott és ismét elfoglalta első helyét Magyarország kivitelében. A lisztexport helyzete rendszerint visszatükröződik az egyes lisztfajták belföldi áralakulásában, amennyiben kedvezőbb exporthelyzetben a finomabb lisztfajták belföldi ára is tartani tudja magát, míg a kedvezőtlenebb helyzet a belföldi fogyasztás zömét tevő sötétebb lisztek viszonylagos áremelkedését vonja maga után, ami a magasabb és alacsonyabb számú lisztek közti árkülönbség növekedésében vagy csökkenésében jelentkezik. Az 1927. év utolsó napján a nullás liszt 27%-kal volt drágább, mint a hatos liszt, egy év után pedig ez az arány 34%-ra növekedett, ami megfelel az exportviszonyok által adott helyzetnek.

Az állatáraknál a szezonszerű ingadozások meglehetősen élesen jelentkeztek. A vágómarhák közül az ökör ára tavasszal 96 fillérig csökkent. A nyári drágulás az árat 108 fillérig emelte, majd ősszel (októberben) érte el 1928. évi legmagasabb színvonalát 112 fillérrel, az év végére azonban gyorsan visszaesett 101 fillérre. A sertés ára — alapul véve a fiatal, nehéz sertés árviszonyait — tavasszal 1.60 pengőn felüli árával elég magasan állott és ebből az árából nyáron sem engedett, sőt augusztus-szeptemberben valószínűleg a rossz tengeri-termés hírére 2 pengő közelébe emelkedett. Az őszi áresés azonban csakhamar 1.54 pengőre süllyesztette az árat. Az év végén a szarvasmarha ára alacsonyabban, a sertés ára körülbelül egy színvonalon állott az 1927. évvégi árakkal. Az állati termékek közül a zsír említendő, melynek augusztus-szeptember-októberi árugrásai nagybani árat 2.60 pengőig emelték. Decemberre ez az ár is visszaesett 2.02 pengőre, mely utóbbi azonban még mindig 10%-kal magasabb volt az előző évinél. Az 1928. évi termésviszonyokkal függ össze a hüvelyesek, elsősorban a bab árának páratlan arányú növekedése. Tavasszal még 34 fillér volt a fehér bab nagybani ára, a nyár elején 40—42, de már augusztus végére 53 fillérre, ősszel pedig 96 fillérre emelkedett és ezt az utóbbi tekintélyes árat az év végén is tartotta. Ez az ár mintegy három és félszerese az 1913. évi árának. A burgonya ára 1928-ban végig igen magas volt. Olyan árkiugrások, mint az elmúlt év első felében tapasztalhatók voltak, nem jelentkeztek ugyan, viszont csaknem az egész évben 10 pengőn felül volt a fehér burgonya nagybani ára is.

A tojás áránál a szezonszerű áringadozások mellett feltűnő magas árnívó jelentkezett az év őszén, mely az év végén csak kevéssé enyhült. Ára így a múlt évinél számottevően magasabb volt. A gyarmatárak közül a kávéárak megszilárdultak, míg a tea teljesen változatlan maradt.

Az ipari anyagok közül úgy a hazai, mint a külföldi szénáraknál szezonszerű, változásokat látunk. A fémek közül feltűnően emelkedett a réznek és az ónnak az ára. Különösen az ónnak évvégi 11—12 pengős ára igen magas, 192-s indexszáma (decemberben) békebeli árának megkétszereződésére vall. A vörösréz ára az év végén 2.19 pengőig emelkedett. Az ólom ára, mely az előző évben 34%-os

csökkenést mutatott, 1928-ban nem igen változott. A horgany ára az előbbiekkal ellentétben számottevően csökkent, a textilipari nyersanyagok közül a nyers pamutnak az év első felében jelentkező áremelkedése a Budapestre kiszámított árat 3.36 pengőig emelte. Ez az ár ugyan két hónap alatt 2.87 pengőig csökkent, de az év végén ismét 3 P-s árakat látunk. A pamuttal ellentétben a gyapjú áránál emelkedés nem volt tapasztalható, sőt az év nagyobb részében stabil 3 pengős ára az év végén 2.60 pengőig esett.

A bőrarak az 1927. évi irányzattal ellentétben 1928-ban többnyire csökkentek. Az évi árváltozások a következők voltak:

	Ár pengőben		Változás
	1927 XII.	1928 XII.	%
Nyers marhabőr kg	2.08	1.65	—20.7
Nyers borjúbőr kg	3.60	3.00	—16.7
Talpbőr kg	7.20	6.00	—16.7
Felsőbőr négyzetláb	1.95	1.95	—

Tavaly a nyersbőröknél 30%-ot, a kész bőröknél 20%-ot meghaladó emelkedés jelentkezett az egész vonalon. Az 1928. évben a nyers bőröknél és a talpbőröknél számottevő visszaesés következett be, azonban ez még nem volt elegendő a múlt évi áresések kompenzálására. A felsőbőr ára pedig mint látni, változatlan maradt. Az építkezési anyagoknál számottevő árváltozások nem voltak. A téglá, mész, és cement kartell árai teljesen változatlanok maradtak, kisebb ingadozásokat csak a fánál láttunk.

III. Létfenntartási költségek.

A létfenntartási költségek indexszámai egy négytagú munkáscsalád legfontosabb heti szükségletei alapján számítva, az 1928. évben némileg emelkedtek. Az 1924. év december hónapja óta, mikor ezek az indexszámok egészen a legutóbbi időig a legmagasabban állottak, az indexszámok változása a következő volt:

Létfenntartási költségek indexszámai				
		lakkbérrel együtt	lakkbér nélkül	csak az élelmezés
1924	XII.	100	100	100
1925	XII.	88	80	79
1926	XII.	91	80	79
1927	I.	91	81	81
	II.	93	83	83
	III.	93	83	85
	IV.	95	85	88
	V.	97	86	90
	VI.	97	86	90
	VII.	95	84	87

		Létfenntartási költségek indexszámai		
		lakbérrel együtt	lakbér nélkül	csak az élelmezés
1927	VIII.	97	84	87
	IX.	97	85	87
	X.	98	85	87
	XI.	97	83	84
	XII.	97	84	85
1928	I.	97	83	84
	II.	97	83	84
	III.	98	84	86
	IV.	98	85	87
	V.	101	86	90
	VI.	102	87	91
	VII.	102	87	90
	VIII.	104	88	92
	IX.	104	89	92
	X.	103	87	89
	XI.	102	86	87
	XII.	101	86	87

A lakbérrel együtt számított index az egyedüli a drágasági indexszámok közül, mely az 1928. évben túlhaladta az addig legmagasabb 1924 decemberi nívót. Az indexszámnak ez a magas színvonala kizárólag a lakbér fokozatos emelkedésére vezető vissza. 1924 végén a háború előtti lakbérnek még csak 25%-át kellett fizetni, 1928 elején (májusig) pedig már 75%-át,

Egy négytagú munkáscsalád heti kiadásainak alakulása indexszámokban.

Formation des dépenses hebdomadaires d'une famille ouvrière de 4 membres, en nombres-indices.

(1913 = 100.)

Időpont <i>Epoque</i>	Élelmezés — <i>Alimentation</i>	Ruházat — <i>Vêtement</i>	Fűtés és világítás <i>Chauffage et éclairage</i>	Lakás — <i>Logement</i>	Összes heti költség — <i>Total des frais hebdomadaires</i>	Összes heti költség a lakásbér nélkül — <i>Total des frais hebdomad. sans le loyer</i>
1924 XII. 31	145.0	166.0	123.0	25.0	116.0	149.0
1925 XII. 31	115.0	131.0	125.0	46.0	102.0	119.0
1926 XII. 31	115.0	124.0	134.0	60.0	105.0	119.0
1927 XII. 31	123.2	129.2	128.0	75.0	113.0	124.9
1928 I. 31	121.5	135.0	123.6	75.0	112.3	124.0
" II. 28	121.4	135.0	122.2	75.0	112.1	123.7
" III. 31	124.1	135.0	122.2	75.0	113.5	125.6
" IV. 30	126.1	134.7	118.6	75.0	114.1	126.3
" V. 31	129.9	133.9	118.6	80.0	117.1	128.8
" VI. 30	131.7	133.9	119.3	80.0	118.2	130.1
" VII. 31	130.5	133.9	122.2	80.0	117.8	129.7
" VIII. 31	132.8	134.3	120.7	85.0	120.1	131.1
" IX. 30	133.2	134.3	127.1	85.0	121.1	132.4
" X. 31	129.3	134.3	129.4	85.0	119.3	130.1
" XI. 30	126.8	134.3	129.4	86.3	118.3	128.4
" XII. 31	125.5	134.3	129.4	86.3	117.6	127.5

augusztustól 85, majd novembertől 86.3 százalékat. Természetes, hogy a lakbérnek ily növekedése nem maradhatott befolyás nélkül a létfenntartási indexszámra. Májusban érte el az index első ízben az 1924. évi nívót, mikor 1%-kal került föléje s augusztus-szeptemberben a többlet már 4%-ra emelkedett. Később javult a helyzet, de decemberben is megmaradt a 101-es index. Hogy az indexszámot tényleg a lakbéremelés növelte ily magasra, kitűnik abból, hogy a lakbér figyelmen kívül hagyásával számított index 1928-ban is jelentékenyen az 1924 decemberi nívó alatt mozgott és az év végén 14% kal maradt el az utóbbtól.

Az 1928. évi létfenntartási indexszámok azt mutatják, hogy az életszükségleti kiadások általában emelkedtek. Az indexszámok emelkedése márciusban kezdődött és szeptemberben érte el a tetőpontját, mikor az index lakbérrel együtt 121.1-ig, lakbér nélkül 132.4-ig emelkedett. Innen azután beállott a csökkenés és az első 117.6-ig, az utóbbi 127.5-ig esett vissza. Végeredményben az 1928. évvégi indexek 4.1, illetőleg (lakbér nélkül) 2.1%-kal magasabbak az egy év előttinél.

A lakbéremelkedéssel együtt a kétféle index természetesen mind jobban közeledik egymáshoz. 1924 decemberében a lakbér nélküli index még 28.4%-kal volt magasabb a másikonál, míg 1928 decemberében csak 8.4%-kal.

A létfenntartási költségek egyes kategóriái közül az élelmezési kiadások a legérzékenyebbek az árváltozások iránt. Ezek indexe legalacsonyabban februárban állott (121.4), legmagasabban szeptemberben (133.2). Az év folyamán az élelmezési kiadások is emelkedést mutatnak. A ruházati kiadások is magasabbak voltak az év végén az előző évinél, de legmagasabb pontjukat már az év elején érték el. A világítás költségei változatlanok maradtak, míg a fűtés valamelyes drágulást mutat. A két utóbbi együttes indexe egy év alatt 128-ról 129.4-re növekedett.

*

Az indexszámoknak egyes külföldi államokban való alakulásáról két táblázat tájékoztat: Az egyikben a nagykereskedelmi árak indexszámai, a másikon pedig a létfenntartási költségek indexszámai vannak ismertetve. A nagykereskedelmi indexek az államok jórésében csökkentek. Az európai államok közül emelkedés mutatkozott az 1928. év folyamán Francia-, Német-,

Olasz- és Oroszország indexeinél, míg a többi államokban az indexek visszaestek. Az Amerikai Egyesült Államokban az index (Bureau of Labor Statistics) az év folyamán szintén emelkedett valamit, az év novem-

berére azonban ismét lecsökkent az előző évvégi színvonalra. A létfenntartási költségek viszont az államok többségében némileg emelkedtek.

Nagykereskedelmi árak indexszámai néhány országban.

Indices des prix de gros en quelques pays.

Ország Pays	Kiindulási időpont = 100 Epoque de base = 100	1927 XII.	1 9 2 8											
			I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
Ausztria — Autriche	1914 I.—VI.	127	129	128	129	131	131	133	133	133	131	129	128	127
Belgium — Belgique	1914 IV.	122	124	123	123	123	123	123	122	121	121	122	123	123
Kanada — Canada	1913	152	151	151	153	153	153	150	150	149	150	150	149	.
Cseh-Szlovákia — Tcheco-Slovaquie	1914 VII.	975	982	985	978	984	987	987	979	996	986	971	957	955
Egyesült Államok — États-Unis	1926	97	96	96	96	97	99	98	98	99	100	98	97	.
Finnország — Finlande	1913	148	144	143	144	145	143	145	145	147	146	146	145	.
Franciaország — France	1913	605	608	610	624	625	633	626	625	618	621	618	626	625
Japán — Japon	1913	168	169	169	169	169	171	169	169	170	174	174	173	.
Lengyelország — Pologne	1914 I.	.	119	118	121	124	122	121	121	119	118	118	118	.
Magyarország — Hongrie	1913	135	135	134	135	136	135	135	133	134	137	138	137	135
Nagy-Britannia — Gr.-Bretagne	1913	140	141	140	141	143	144	143	141	139	138	138	138	138
Németalföld — Pays-Bas	1913	151	153	150	152	153	152	153	148	144	145	146	148	148
Németország — Allemagne	1913	140	139	138	138	139	141	141	142	141	140	140	140	140
Olaszország — Italie	1913	483	490	489	491	493	496	493	488	486	488	492	495	497
Oroszország — Russie	1913	171	171	171	171	172	172	172	173	173	176	176	177	.
Svájc — Suisse	1914 VII.	150	145	144	145	146	145	145	144	144	144	145	145	144
Svédország — Suède	1913	148	148	147	149	151	152	151	150	149	146	145	145	145

Létfenntartási költségek indexszámai néhány országban.

Indices du coût de la vie en quelques pays.

Ország Pays	Kiindulási időpont = 100 Epoque de base = 100	1927 XII.	1 9 2 8											
			I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
Ausztria — Autriche	1914 VII.	107	107	107	107	107	107	109	108	108	109	109	109	109
Belgium — Belgique	1921	206	208	206	203	204	204	209	207	207	208	210	213	213
Cseh-Szlovákia — Tcheco-Slovaquie	1914 VII.	740	741	739	737	741	743	741	753	761	756	735	730	734
Finnország — Finlande	1914 I.—VI.	1.243	1.215	1.206	1.214	1.211	1.207	1.219	1.236	1.258	1.249	1.254	1.262	1.260
Franciaország — France	1914 I.—VI.	498	507			519			519			531		
Lengyelország — Pologne	1914 I.	121	120	118	119	121	121	122	123	122	122	123	125	125
Magyarország — Hongrie	1913	113	112	112	114	114	117	118	118	120	121	119	118	118
Nagy-Britannia — Gr.-Bretagne	1914 VII.	169	168	166	164	164	164	165	165	165	165	166	167	168
Németalföld — Pays-Bas	1911—1913	169	.	.	169	.	.	170	.	.	169	.	.	170
Németország — Allemagne	1913—1914	151	151	151	151	151	151	151	153	153	152	152	152	153
Olaszország — Italie	1914 I.—VI.	531	531	533	531	531	526	530	526	522	526	528	534	538
Svájc — Suisse	1914 VI.	162	161	161	160	160	160	161	161	161	161	162	162	162
Svédország — Suède	1914 VII.	.	171	.	.	171	.	.	173	.	.	172	.	.

2. A pénzügyi betétek. — Dépôts en banque.

Résumé. En 1928 les dépôts ont continué à s'accroître considérablement. Aux 13 principaux établissements de crédit budapestois et à la Caisse d'épargne postale, l'effectif des dépôts d'épargne s'éleva de 364·8 à 495·9 millions de pengős, soit de 131·1 millions (36%), remontant au niveau de 1913. L'accroissement a été à peu près égal dans les deux moitiés de l'année; il a dépassé en moyenne 10 millions de pengős par mois.

Aux mêmes établissements, les dépôts sur comptes courants ont augmenté de 210·2 millions de pengős. A la fin de l'année, ils s'élevaient à 892·4 millions (contre 682·2 millions à la fin de l'année précédente), dépassant de 4·2% l'effectif de 1913.

Au 31 décembre 1928, les dépôts d'épargne et sur comptes courants montaient ensemble à 1.388·3 millions de pengős.

*

I. Takarékbetétek.

A takarékbetétek álladékanak emelkedése az 1928. évben is folytatódott, bár kisebb arányban, mint az előző évben és a növekedés abszolút összege is valamivel mögötte maradt az 1927. évnek. 1928 december 31-én a budapesti 13 legnagyobb pénzügyintézetnél és a postatkarékpénztárnál elhelyezett takarékbetétek álladéka 495·9 millió pengő volt, 131·1 millió pengővel több, mint egy évvel azelőtt, amikor 364·8 millió pengőt tett ki. Az emelkedés mintegy 36%-nak felel meg. 1927-ben a betétek 132·9 millióval növekedtek és ez az 1926. évvégi álladékhhoz viszonyítva 57%-os növekedést jelentett. A takarékbetéteknek a szanalás kezdete óta jelentkező növekedése tehát 1928-ban is megszakítás nélkül tovább folyt. Félévenként összefoglalva a takarékbetétekre vonatkozó adatokat, a következő képet nyerjük:

	A takarékbetétek összege millió pengőben	A félévi szaporulat összege pengőben	Átlagos havi szaporulat
1924 június végén . . .	3·7	—	—
december „ . . .	30·6	26·9	4·5
1925 június „ . . .	82·9	52·3	8·7
december „ . . .	143·0	60·1	10·0
1926 június „ . . .	183·4	40·4	6·7
december „ . . .	231·9	48·5	8·1
1927 június „ . . .	308·5	76·6	12·8
december „ . . .	364·8	56·3	9·4
1928 június „ . . .	428·6	63·8	10·6
december „ . . .	495·9	67·3	11·2

Az 1928. évben tehát a takarékbetétek gyarapodása meglehetősen egyenletesen szolgált a két félévben és mind a két félévben 10 millió pengőn felül volt a havi átlagos szaporulat, ami kétségkívül számottevő összeg a megcsönkített ország szerény gazdasági viszonyai mellett. A takarékbetétek megoszlása az 1928. év egyes hónapjai szerint a következő volt:

1928	Havi szaporulat millió P	%
Január	17·8	4·9
Február	11·7	3·1
Március	9·1	2·3
Április	3·5	0·9
Május	12·2	3·0
Június	9·5	2·3
Július	23·6	5·5
Augusztus	5·1	1·1
Szeptember	6·9	1·5
Október	5·3	1·1
November	15·4	3·3
December	11·0	2·3

Az egyes hónapokban e szerint a takarékbetétek gyarapodása nagyon különböző volt. Az utóbbi két esztendőben a takarékbetéttállomány növekedése szempontjából az egyes időszakok szerint bizonyos szabályszerűség konstatálható. (Az 1926. évvel az összehasonlítás az akkori rendkívüli viszonyok miatt nem tehető meg.) Mind a két esztendőben az év első hónapjai igen számottevő gyarapodást hoznak, de a tavaszi hónapokban az iram — átlagosan — enged. Július mind a két évben igen számottevően gyarapítja a betéteket, ellenben augusztus-október a visszaesés hónapjai. E három utóbbi hónap átlagos betétszaporulata 1927-ben csak 5·5, 1928-ban csak 5·8 millió pengő volt, tehát csak mintegy fele az évi átlagnak. Végül mind a két esztendő megegyezik abban, hogy az év utolsó két hónapja nagyon erős betétszaporulatot hoz. Hogy ez tényleg periodikus szabályszerűség-e, vagy csak a véletlen műve, hosszabb időre terjedő megfigyelés döntheti csak el. 1928-ban hat olyan hónap volt, melyben a betétgyarapodás az évi átlagot (10·9 millió pengő) felülmúlta.

A postatkarékpénztárnál volt elhelyezve az 1928. évi 495·9 millió pengőt kitevő betéttállományból 40·8 millió, tehát aránylag csekély összeg, az egész állománynak 8·2%-a. Ez az arányszám azonban az előző évekhez viszonyítva folytonos eltolódást mutat a postatkarékpénztári betéttállomány javára, mert 1927 végén csak 7·4%, 1926

A betétek alakulása a postatakarékpénztárnál és a 13 legnagyobb budapesti pénzüzetnél.
Formation des dépôts à la Caisse d'épargne postale et aux 13 principaux établissements de crédit budapestois

Megnevezés <i>Désignation</i>	1913	1924	1927	1			9			2			8		
	XII.	VI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
hó végén millió pengőben — à la fin des mois ci-dessus, millions de pengős															
Takarékbetétek álladéka. — Dépôts d'épargne.															
Postatakarékpénztár <i>Caisse d'épargne postale</i>	130.4	0.3	26.9	26.9	28.1	29.6	31.3	33.1	33.6	35.6	37.6	40.1	39.5	41.3	40.8
13 budapesti pénzüzet — 13 établissem. de crédit budapestois	871.8	2.8	316.5	329.5	338.9	346.1	346.1	354.8	361.7	381.9	385.4	389.4	394.5	407.9	420.1
Pengőértékű betétek ös- zesen — <i>Total des dépôts</i> <i>libellés en pengős</i>	1002.2	3.1	343.4	356.4	367.0	375.7	377.4	387.9	395.3	417.5	423.0	429.5	434.0	449.2	460.9
Külföldi értékben elhelye- zett betétek — <i>Dépôts pla-</i> <i>cés en valeurs étrangères</i>	—	0.6	21.4	26.2	27.3	27.7	29.5	31.2	33.3	34.7	34.3	34.7	35.5	35.7	35.0
Betétek összesen — <i>Total</i> <i>des dépôts</i>	1002.2	3.7	364.8	382.6	394.3	403.4	406.9	419.1	428.6	452.2	457.3	464.2	469.5	484.9	495.9
<i>Index-számok</i> <i>Indices.</i> (1913. XII. 31 = 100)															
Belföldi értékben elhelye- zett betétek — <i>Dépôts pla-</i> <i>cés en valeurs intérieures</i>	100	0.3	34.3	35.6	36.6	37.5	37.7	38.7	39.4	41.7	42.2	42.9	43.3	44.8	46.0
Összes betétek — <i>Total</i> <i>des dépôts</i>	100	0.4	36.4	38.2	39.3	40.3	40.6	41.8	42.7	45.1	45.6	46.3	46.8	48.4	49.5
Folyószámlabetétek álladéka. — Dépôts sur comptes courants.															
Postatakarékp. — <i>Caisse</i> <i>d'épargne postale</i>	132.9	23.5	115.7	122.6	112.4	117.0	127.4	109.6	112.5	123.5	124.9	118.8	141.7	135.9	121.0
13 budapesti pénzüzet — 13 établissem. de crédit budapestois	723.2	40.6	325.3	331.5	334.2	350.0	351.3	374.9	407.4	413.5	453.8	443.1	491.0	490.3	506.4
Pengőértékű betétek ös- zesen — <i>Total des dépôts</i> <i>libellés en pengős</i>	856.1	64.1	441.0	454.1	446.6	467.0	478.7	484.5	519.9	537.0	578.7	561.9	632.7	626.2	627.4
Külföldi értékbe elhelye- zett betétek — <i>Dépôts pla-</i> <i>cés en valeurs étrangères</i>	—	21.1	241.2	238.8	221.1	225.9	231.0	235.8	230.4	215.7	221.2	228.5	232.6	250.8	265.0
Betétek összesen — <i>Total</i> <i>des dépôts</i>	856.1	85.2	682.2	692.9	667.7	692.9	709.7	720.3	750.3	752.7	799.9	790.4	865.3	877.0	892.4
<i>Index-számok</i> <i>Indices</i> (1913 XII 31 = 100)															
Belföldi értékben elhelye- zett betétek — <i>Dépôts pla-</i> <i>cés en valeurs intérieures</i>	100	7.5	51.5	53.0	52.2	54.6	55.9	56.6	60.7	62.7	67.6	65.6	73.9	73.1	73.3
Összes betétek — <i>Total</i> <i>des dépôts</i>	100	10.0	79.7	80.9	78.0	80.9	82.9	84.1	87.6	87.9	93.4	92.3	101.1	102.4	104.2
Betétek összesen. — Total des dépôts.															
Postatakarékp. — <i>Caisse</i> <i>d'épargne postale</i>	263.3	23.8	142.6	149.5	140.5	146.6	158.7	142.7	146.1	159.1	162.5	158.9	181.2	177.2	161.8
13 budapesti pénzüzet — 13 établissem. de crédit budapestois	1595.0	43.4	641.8	661.0	673.1	696.1	697.4	729.7	769.1	795.4	839.2	832.5	885.5	898.2	926.5
Pengőértékű betétek ös- zesen — <i>Total des dépôts</i> <i>libellés en pengős</i>	1858.3	67.2	784.4	810.5	813.6	842.7	856.1	872.4	915.2	954.5	1001.7	991.4	1066.7	1075.4	1088.3
Külföldi értékben elhelye- zett betétek — <i>Dépôts pla-</i> <i>cés en valeurs étrangères</i>	—	21.7	262.6	265.0	248.4	253.6	260.5	267.0	263.7	250.4	255.5	263.2	268.1	286.5	300.0
Betétek összesen — <i>Total</i> <i>des dépôts</i>	1858.3	88.9	1047.0	1075.5	1062.0	1096.3	1116.6	1139.4	1178.9	1204.9	1257.2	1254.6	1334.8	1361.9	1388.3
<i>Index-számok</i> <i>Indices</i> (1913 XII. 31 = 100)															
Belföldi értékben elhelye- zett betétek — <i>Dépôts pla-</i> <i>cés en valeurs intérieures</i>	100	3.6	42.2	43.6	43.8	45.4	46.1	46.9	49.2	51.4	53.9	53.4	57.4	57.8	58.6
Összes betétek — <i>Total</i> <i>des dépôts</i>	100	4.8	56.3	57.9	57.2	59.0	60.1	61.3	63.4	64.9	67.7	67.5	71.8	73.3	74.7

végén pedig csak 6·7% volt a postatakarék-pénztári betétek részesedése. Azt a pozíciót azonban, melyet a postatakarékpénztár a betétek gyűjtése terén a háború előtt elért, ezidőszerint még távolról sem érte el, viszonylagosan sem, mert az 1913. évben az adatszolgáltató pénzügyintézetek összes betét-állományának kerek 13%-a esett a postatakarékpénztárra.

A betétek összegéből az 1928. év végén 35 millió pengőt tett ki a külföldi értékek elhelyezett betétek összege. Ez a szám az idegen valutára szóló betétek összegének igen számottevő arányú emelkedését mutatja, mert egy évvel ezelőtt a külföldi értékekben elhelyezett betétek összege mindössze 21·4 millió pengő volt. Egy év alatt tehát az emelkedés 63·6%-nak felel meg s az 1928. év végén a valutabetétek összege elérte az összes takarékbetétek álladékaának 7·1%-át. Az 1927. évi csökkenés után, mikor a külföldi értékekben elhelyezett takarékbetétek arányszáma 5·9%-ra csökkent, az 1928. évi emelkedés arra vall, hogy a külföldről beszivárgó tőkék egy része ez évben takarékbetétek formájában keresett — legalább is ideiglenes — elhelyezkedést.

A takarékbetétek álladéka az 1928. évi emelkedés után sem éri el még az 1913. évi álladék felét és az év december 31-én pontosan 49·5%-át tette az 1913. évi betétek mennyiségének. 1924 júniusában, mint tudjuk, a takarékbetétek összege úgyszólván zéróra redukálódott, alig érve el az 1913. évi összegnek 0·4%-át. Innen kezdve a javulás a takarékbetétek abszolút összegének emelkedésével párhuzamosan persze ugrásszerű. (1926 végén 23·1%, 1927 végén 36·4%.) A folyószámlabetétek álladékaának jóval kedvezőbb arányszámai — l. alább — arra engednek következtetni, hogy az utóbbiak az előbbiek kárára is tért hódítanak.

II. Folyószámlabetétek.

A folyószámlabetétek alakulása főleg abban mutat a takarékbetétekénél kedvezőbb képet, hogy a háború előtti állapothoz viszonyítva az arányszámok azt mutatják, hogy az 1928. év folyamán a folyószámlabetétek álladéka az adatszolgáltató pénzügyintézeteknél nemcsak elérte, hanem az év végén túl is haladta a háború előtti nívót. Ez évi gyarapodásuk ismét igen erőteljes volt, álladéka 30·8%-kal növekedett. Az előző évben ugyan az emelkedés — persze az 1926. évvégi kisebb összeghez viszonyítva — 36%-os volt, de abszolút számban az 1928.

évi gyarapodás, mely 210·2 millió pengőre rúgott, több mint 30 millió pengővel haladta meg az előző évit. 1924 június óta a folyószámlabetétek növekedése félévi részletezéssel a következő volt:

	A folyószámlabetétek összege	A félévi szaporulat összege	Átlagos havi szaporulat
	millió pengőben		
1924 június végén	85·2	—	—
december „	237·5	152·3	25·3
1925 június „	303·2	65·7	11·0
december „	378·2	75·0	12·5
1926 június „	414·4	36·2	6·0
december „	502·2	87·8	14·6
1927 június „	589·0	86·8	14·5
december „	682·2	93·2	15·5
1928 június „	750·3	68·1	11·4
december „	892·4	142·1	23·7

Feltűnő a folyószámlán elhelyezett betéteknek rendkívül erős gyarapodása az elmúlt év második felében. Csak az 1924. év második felében találunk ennél nagyobb összegű gyarapodást, mikor az inflációs konjunktúra megszűntével a kosztkamatra többé ki nem helyezhető összegek átözönlöttek a folyószámlákra. Egyébként bebizonyítottak látszik a folyószámlabetétek térhódítása a takarékbetétek rovására. A háború előtt a takarékbetétek álladéka állandóan felülmulta a folyószámlabetétek álladékaát és mikor a betétek regenerálódása a szanálással együtt megindult, természetesnek látszott, hogy a bizalom lassú és fokozatos visszatérével az elhelyezést kereső tőkék előbb a mozgékonyabb és könnyebben realizálható folyószámlákra helyeztetek. Ez nagyon is indokolta a folyószámlás betétek gyorsabb iramú emelkedését. A folyószámlabetéteknek ez a favorizálása az azóta eltelt kilencedfél év tanúsága szerint azonban úgy látszik állandó jelenség maradt és ma is az a helyzet, hogy — legalább is a budapesti nagy bankoknál — a folyószámlabetétek álladéka kétszeresen mulja felül a takarékbetétek álladékaát.

Havi részletezés szerint a folyószámlabetétek álladéka az 1928. év folyamán a következő fejlődést mutatja:

1928	Havi szaporulat	millió pengő	%
január	10·7	1·6	
február	—25·2	—3·7	
március	25·2	3·8	
április	16·8	2·4	
május	10·6	1·5	
június	30·0	4·2	

1928	Havi szaporulat	
	millió pengő	%
július	2·4	0·3
augusztus	47·2	6·3
szeptember	—9·5	—1·2
október	74·9	9·5
november	11·7	1·4
december	15·4	1·8

A folyószámlabetéteknél a havi gyarapodás, (illetőleg fogyás) ugyanoly szeszélyes képet mutat, mint azt az előző esztendőben tapasztalhattuk. A rendelkezésre álló kilenc félév adataiból mindazonáltal határozott szabályszerűséggel megállapítható, hogy a folyószámlabetétek gyarapodása az év második felében eddig mindig nagyobb volt, mint ugyanazon év első felében és általában augusztus és október hónapok bírnak ebből a szempontból kimagasló jelentőséggel. E két hónap 1927-ben 112·1 millió pengővel, 1928-ban pedig 122·1 millió pengő gyarapodást hozott a folyószámlabetétek álladékában, ami mind a két esetben az évi szaporulatnak több mint felét jelenti.

A postatakarékpénztárnál az 1928. év végén 121 millió pengő összegű folyószámlabetét volt elhelyezve, az előző év végén 115·7 millió. A külföldi értékben elhelyezett folyószámlabetétek összege 265 millió pengő volt, az összes folyószámlabetéteknek 29·7%-a. Itt tehát lényegesen nagyobb a valutabetétek aránya, mint a takarékbetéteknél. Viszont maga az arányszám a takarékbetéteknél jelentkező irányzattal ellentétben az előző évhez képest számottevő csökkenést mutat, mert 1927 végén az összes folyószámlabetéteknek még 35·4%-a volt külföldi értékű pénznemekben elhelyezve.

A folyószámlabetétek álladéka a szóban forgó intézeteknél a tárgyalt év végén elérte az 1913. évi álladéknak 104·2%-át, tehát több mint 4%-kal meghaladja azt, míg egy évvel azelőtt csak 79·7%-át tette ki.

3. A részvények értéke.

Indice des actions.

Résumé. En 1928, les cours des actions cotées à la Bourse de Budapest variaient peu considérablement et tendaient en général à la baisse. Si l'on ne tient compte des changements de capitaux survenus depuis 1923 que jusqu'à la limite des droits de priorité d'achat touchant l'effectif de 1913, l'indice était 19·3 à la fin de 1928, présentant une di-

minution de 7·2% par rapport à l'année précédente; mais si l'on considère tous les changements de capitaux, il était à 29·8 et n'a baissé que de 5·4% par rapport à l'indice ainsi calculé pour 1927 (31·5).

A budapesti tőzsdén jegyzett értékpapírok árfolyamalakulása az 1928. évben nem éppen nagyarányú ingadozások mellett hanyatló irányzatot mutat. Az 1926. évben megindult felfelé irányuló mozgalom még az 1927. év tavaszán megtorpant és azóta sem tudott újból erőre kapni. A statisztikai hivatal által számított kétféle tőzsdeindex szerint, melyek közül az első (I.) az 1913. év óta beállott tőkeváltozásokat csak az 1913. évi részvényállományt érintő elővételi jogok gyakorlásának határáig veszi figyelembe, a másik (II.) pedig, mely az összes tőkeváltozásokra tekintettel van, az 1928. évben a budapesti értéktőzsde helyzete a következő volt:

1928	I. (1913 = 100)	II.
Január	20·9	31·5
Február	20·0	30·3
Március	19·8	29·9
Április	19·8	29·9
Május	20·4	30·9
Június	19·9	30·7
Július	19·8	30·5
Augusztus	19·9	30·7
Szeptember	19·5	30·0
Október	18·8	29·1
November	19·1	29·5
December	19·3	29·8

Az első sor azt mutatja, hogy ha a részvényes az 1913. évben 100 pengőnek megfelelő tőkét fektetett be, nagy átlag szerint az a tőke hány %-ban konzerválódott az 1928. évben, a második sor pedig a bankok háború előtti tőkeerejét viszonyítja a maihoz. Látjuk tehát, hogy a tőzsdén jegyzett részvények árfolyama az 1928. évben csökkent. Az első sor adatai szerint az árfolyamok 1927 decemberétől 1928 decemberéig, tehát egy esztendő alatt 7·2%-kal csökkentek. Szembeállítva ezt a csökkenést az előző esztendőben észlelt 33·3%-os emelkedéssel, kiviláglik a tőzsde 1928. évi kedvezőtlen helyzete. A múlt év decemberi 20·8-ról januárban az index még valamivel javult 20·9-ig, de innen ápriliséig lassan lemorzsolódott 19·8-ig. Májusban hirtelen 20·4-ig ugrik, de már a következő hónapban ismét 20 alatt van és októberig 18·8-ra süllyed. November

A budapesti tőzsdén jegyzett részvények árfolyamingadozása.

Fluctuation de cours des actions cotées à la Bourse de Budapest.

Részvénycsoport Groupes d'actions	(1913. XII. 31 = 100) ¹⁾														
	1924 VII. 1.	1927 XII.	1 9 2 8												
			I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	
			hó végén — à la fin des mois ci-dessus												
I. Bankok — <i>Banques</i>	7·7	10·5	10·4	10·2	9·9	9·9	9·9	9·9	9·9	9·9	9·9	9·9	9·8	10·0	10·0
II. Takarékpénztárak — <i>Caisses d'épargne</i>	5·3	7·3	7·4	7·1	6·9	7·0	7·1	7·6	7·6	7·6	7·6	7·6	7·6	7·6	7·6
III. Biztosítótársaságok — <i>Sociétés d'assurance</i>	7·2	9·1	10·2	9·6	9·6	9·7	10·0	9·5	9·4	9·2	8·4	8·0	8·1	8·0	8·0
IV. Gőzmalmok — <i>Minoteries</i>	18·5	11·2	10·5	10·5	10·5	10·7	10·5	10·2	9·8	10·1	10·0	9·6	9·3	9·6	9·6
V. Bányák és téglagyárak — <i>Mines et briqueteries</i>	23·6	73·2	76·6	73·0	72·2	71·1	73·9	71·7	71·1	72·3	72·0	68·6	70·0	70·7	70·7
VI. Könyvnyomdák — <i>Imprimeries</i>	12·5	30·1	32·5	32·8	31·4	28·4	33·1	34·1	30·3	30·5	30·4	30·7	30·6	30·6	30·6
VII. Vasművek és gépgyárak — <i>Forges et ateliers de construct. mécanique</i>	25·3	41·3	38·7	36·1	35·9	36·3	37·9	37·3	36·7	36·4	34·2	32·4	32·7	33·5	33·5
VIII. Közlekedési vállalatok — <i>Entreprises de communication</i>	3·3	8·1	7·8	7·5	7·5	7·5	8·3	7·6	7·5	7·5	7·3	7·3	7·1	7·0	7·0
IX. Cukorgyárak — <i>Raffineries de sucre</i>	71·6	80·6	77·4	73·1	75·5	74·8	74·1	69·0	69·0	72·1	68·2	62·8	62·2	59·0	59·0
X. Gáz- és villamossági vállalatok — <i>Gaz et électricité</i>	14·9	100·6	96·1	86·5	93·8	92·9	92·7	88·2	85·6	86·9	83·1	77·0	82·6	83·4	83·4
XI. Sörgyárak és szeszipari vállalatok — <i>Brasseries et distilleries</i>	17·4	91·3	94·6	90·9	88·8	93·1	100·8	100·9	101·3	104·0	96·9	94·3	95·2	102·2	102·2
XII. Szállodák és gyógyfürdők — <i>Hôtels et établissements balnéaires</i>	14·2	46·7	51·2	49·1	51·4	51·8	53·8	53·0	52·6	53·0	51·7	52·9	53·7	50·9	50·9
XIII. Textilipari vállalatok — <i>Entreprises textiles</i>	18·2	33·6	32·9	33·6	30·9	31·0	32·0	31·2	31·5	31·3	33·1	31·5	31·7	34·8	34·8
XIV. Vegyészeti vállalatok — <i>Entreprises chimiques</i>	32·2	33·9	31·7	31·5	28·6	28·1	28·5	28·3	34·8	36·2	34·5	33·6	36·1	36·7	36·7
XV. Különböző vállalatok — <i>Entreprises diverses</i>	20·3	51·9	50·9	48·0	50·9	51·3	51·9	50·9	49·4	51·0	48·4	45·7	46·1	48·8	48·8
Az összes részvények — <i>Total des actions</i>	11·4	20·8	20·9	20·0	19·8	19·8	20·4	19·9	19·8	19·9	19·5	18·8	19·1	19·3	19·3

¹⁾ Az 1913. évi részvényállományt érintő tökevátozások számbavételével. — *Compte tenu des changements de capitaux ayant affecté l'effectif d'actions de 1913.*

és december azután némi javulást hozott, a nélkül azonban, hogy a jelentkező és összesen 0·5 pontot kitevő csekély emelkedésből az irányzat megváltozására lehetne következtetni.

A részvények egyes csoportjainál az árfolyamváltozások igen eltérő képet adnak. Az árfolyamesés mértéke igen különböző volt, sőt hat olyan jelentősebb részvénycsoport akadt, melyeknél az általános irányzattal ellentétben az 1928. évben árfolyamemelkedés mutatkozott. Százalékos arányban legnagyobb volt a csökkenés a cukorgyárak (26·8%), azután a vasművek és gépgyárak (18·9%), valamint a gáz- és villamossági vállalatok részvényeinél (17·1%). Ezenkívül 10%-ot meghaladó lanyhulást látunk még a gőzmalmok, a közlekedési vállalatok és a biztosító társaságok részvényeinél. A bankrészvények árfolyamának indexe 4·8%-os esést mutat. Ezzel szemben

árfolyamemelkedés a következő vállalatok részvényeinél mutatkozott: sörgyárak és szeszipari vállalatok (11·9%), szállodák és gyógyfürdők (9·0%), vegyészeti vállalatok (8·3%), takarékpénztárak (4·1%), textilipari vállalatok (3·6%) és végül könyvnyomdák (1·7%). A múlt évi mozgalmakkal összehasonlítva azt látjuk, hogy tavaly a legnagyobb emelkedés a könyvnyomdák (82·4%), azután a bányák és téglagyárak (66·0%) és a sörgyárak és szeszipari vállalatok (56·6%) részvényeinél jelentkezett és figyelemre méltó, hogy ugyanezeknél a téglagyárak kivételével az 1928. év hanyatló irányzata sem okozott árfolyamesést, bár számottevő további javulás csak a sör- és szeszipari vállalatoknál jelentkezett. 1927-ben egyetlen olyan részvénycsoport volt, melynél az árfolyamok csökkentek, és pedig a malmoké, melyek 20%-ot meghaladó árfolyamesése erősen kirítt az év általánosan

felfelé tartó irányzatából. 1928-ban viszont a malomrészvények esése meglehetősen meglassudott.

1928-ban csupán a sörgyárak és szeszipari vállalatok részvényei érték el a békeparitást (102·2%). Legközelebb állottak ezekhez a gáz- és villamossági vállalatok (83·4%), azután a bányák és téglagyárak részvényei (70·7%). Legalacsonyabban állottak a közlekedési vállalatok (7%), a takarékpénztárak (7·6%) és a biztosító társaságok részvényei (8%).

A II. index, mely az 1913. év óta beállított tőkeváltozásokat nemcsak az 1913. évi tőkeállományt érintő elővételi jogok határáig, hanem teljes egészükben veszi számba, tulajdonképpen a vállalatok mai tőkeerejét hasonlítja az 1913. évihez. Ebből a szempontból legmagasabban állanak itt is a sörgyárak és szeszipari vállalatok (197·6%), gáz- és villamossági vállalatok (127·9%) és a bányák és téglagyárak (89·9%) részvényei. Az utóbbiakhoz 88·4%-os arányukkal igen közel állanak a szállodák és gyógyfürdők részvényei. A biztosítók mutatják a legalacsonyabb arányszámot, melyek mai tőkeereje az 1928 decemberi árfolyamérték szerint csak 8%-át képviseli az 1913. évinek.

A tőzsde helyzete tehát 1928-ban egyes, inkább szórványosan jelentkező és csak néhány részvényt, illetőleg részvénycsoportot érintő szilárdulásoktól eltekintve kedvezőnek éppen nem volt mondható. Az évi forgalmat fokozódó üzlettelenség és ezzel együtt lemorzsolódó árfolyamok jellemezték. Az 1928. év vége óta eltelt rövid idő jelenségei arra engednek következtetni, hogy a tőzsdei pangás időszakának még nem értünk a végére.

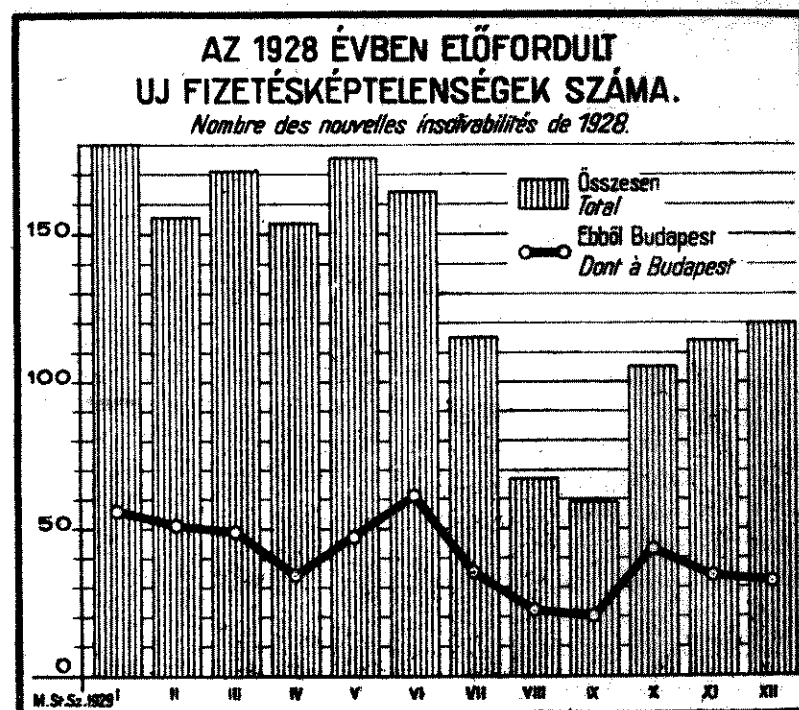
4. Fizetéseképtelenségek.

Insolvabilités.

Résumé. En 1928 le nombre des insolvabilités a été de 1580 (483 de plus qu'en 1927), avec 59·9 millions de pengős d'actif et 97·1 millions de passif. A Budapest on a enregistré 484 cas avec 48·4 millions de passif et 28·7 millions d'actif. De tous les cas, 88·7% se sont produits dans le commerce; 9·1% dans l'industrie. On a terminé 1.131 insolvabilités avec 67·3 millions de passif.

*

A fizetéseképtelenségek legnagyobb számmal a szanálási krízis idején jelentkeztek. 1925-ben 2.466, 1926-ban pedig 2.503 fizetés-

képtelenség volt az ország területén. Különösen az 1926. év első fele volt a legkritikusabb időszak, mikor hat hónap alatt nem kevesebb, mint 1.748 fizetéseképtelenségi eset fordult elő, melyből több mint 700 az év első két hónapjára esett. A javulás azonban — mint ismeretes — még az év második felében megindul és az 1926. év július—december hónapjaiban már csak 755 új fizetéseképtelenséget jelentenek. 1927-ben és 1928-ban a bejelentett fizetéseképtelenségi esetek száma havi részletezés szerint a következő volt:

	1927	1928
Január	124	180
Február	115	156
Március	116	171
Április	86	153
Május	103	176
Június	73	164
Július	66	115
Augusztus	49	67
Szeptember	60	59
Október	83	105
November	88	114
December	134	120

Összesen: 1.097 1.580

E szerint a fizetéseképtelenségek szempontjából kétségtelenül az 1927. év volt a legkedvezőbb. Az esetek száma közel másfélezerrel volt kevesebb, mint az előző évek bármelyikében. Még ez évben megindult azonban a fizetéseképtelenségi esetek növekedése és tartott egészen az 1928. év elejéig és ingadozásokkal magas maradt a fizetéseképtelenségek száma az év egész első felében. A nyár visszaesést hozott — augusztus és szeptember szerepel a legalacsonyabb

Az 1928. évben előfordult új fizetéseképtelenségek.
Nouvelles insolvabilités en 1928.

H ó M o i s	Az új fizetés- képtelensé- gek száma <i>Nombre des nouvelles insol- vabilités</i>	A bíróságnál nyitott			Az O. H. E.-nél, illetve P. K.-nál bejelentett		Az összes magán- és kény- szeregyességek <i>Concordats ensemble</i>	
		azon csődök száma, melyeket kényszer- egyességi eljárás nem előzött meg <i>Faillites ouvertes aux tribunaux et n'ayant pas été précédées de concord. judic.</i>	kényszer- egyességek <i>Conc. judic. ouverts aux tribunaux</i>	száma — nombre	magán- egyességek <i>Concordats privés</i>	kényszer- egyességek <i>Concordats judic. déclarés à l'O. H. E., respectiv. à la P. K.</i>	aktívái <i>actifs</i>	passzívái <i>passifs</i>
1928 I.	180	34	1	52	93	10,540.408	15,866.036	
" II.	156	22	2	27	105	7,656.758	11,368.123	
" III.	171	25	2	35	109	6,078.971	9,869.785	
" IV.	153	29	1	23	100	2,913.928	5,046.152	
" V.	176	30	—	31	115	5,295.772	9,263.534	
" VI.	164	16	2	16	130	6,250.859	11,248.040	
" VII.	115	18	3	12	82	3,376.188	5,419.582	
" VIII.	67	12	4	9	42	2,360.503	3,741.368	
" IX.	59	7	1	5	46	1,484.643	2,360.621	
" X.	105	15	1	13	76	4,253.029	6,909.390	
" XI.	114	12	2	14	86	5,657.069	8,897.314	
" XII.	120	15	—	6	99	4,061.180	7,066.628	
Összesen — Total	1.580	235	19	243	1.083	59,929.308	97,056.573	
ebből Budapest: <i>dont Budapest:</i>								
1928 I.	56	9	—	14	33	2,996.372	4,464.292	
" II.	51	4	—	12	35	3,336.458	5,078.369	
" III.	49	3	—	8	38	2,955.409	4,933.279	
" IV.	34	5	—	11	18	862.515	2,172.556	
" V.	47	8	—	9	30	2,969.838	5,146.682	
" VI.	61	4	—	7	50	4,462.682	8,106.408	
" VII.	35	7	—	5	23	1,645.602	2,658.463	
" VIII.	22	1	—	4	17	1,264.460	2,240.428	
" IX.	20	—	—	3	17	756.018	1,108.579	
" X.	43	3	—	3	37	2,194.671	3,708.957	
" XI.	34	1	—	4	29	3,400.229	5,592.733	
" XII.	32	1	—	1	30	1,850.611	3,160.017	
Összesen — Total	484	46	—	81	357	28,694.865	48,370.763	

Az 1928. évben előfordult új fizetéseképtelenségek.
Nouvelles insolvabilités en 1928.

Foglalkozási főcsoport <i>Groupes de professions</i>	Az új fizetéseképtelenségek száma — <i>Nombre des nou- velles insolvabilités</i>	A bíróságnál nyitott			Az O. H. E.-nél, illetve P. K.-nál bej. <i>Ont été déclarés à l'O. H. E. ou à la P. K.:</i>		Az összes magán- és kény- szeregyességek — <i>Total des concordats privés et judic.</i>	
		azon csődök száma, me- lyeket kényszer-egyes- ségi eljárás nem előzött meg — <i>Faillites ouvertes aux tribunaux et n'ayant pas été précé- dées de concord. judic.</i>	kényszer- egyességek <i>Conc. judic. ouverts aux tribunaux</i>	száma — nombre	magán- egyességek <i>concordats privés</i>	kényszer- egyességek <i>concordats judic.</i>	aktívái <i>actifs</i>	passzívái <i>passifs</i>
Bányászat, kohászat — <i>Mines et hauts fourneaux</i>	1	1	—	—	—	—	—	
Mezőgazdaság — <i>Agriculture</i>	20	9	10	—	1	1,477.829	1,998.462	
Ipar — <i>Industrie</i>	143	40	1	7	95	11,047.339	17,579.973	
Kereskedelem — <i>Commerce</i>	1.402	180	—	236	986	47,164.125	77,030.027	
Pénz, hitel, biztosítás — <i>Monnaie, crédit, assurances</i>	2	2	—	—	—	—	—	
Egyéb — <i>Autres</i>	12	3	8	—	1	240.015	448.111	
Összesen — Total:	1.580	235	19	243	1.083	59,929.308	97,056.573	
Ebből Budapest — <i>Dont Budapest</i>	484	46	—	81	357	28,694.865	48,370.763	

számokkal — de októbertől kezdve az esetek száma ismét emelkedést mutat. Hogy a fizetésképtelenségi esetek számának a múlt év óta jelentkező ingadozása a gazdasági élet prosperitása szempontjából mily megítélés alá esik, a megfigyelési időszak rövidsége miatt még nem dönthető el. A szanálási krízis alatt a fizetésképtelenségi esetek alakulására rendkívüli körülmények voltak behatással, majd ezek háttérbe szorulásával az esetek száma rohamosan visszaesett. Ily rendkívüli viszonyok jelenségei a gazdasági élet rendes tüneteinek megítélésére persze alig szolgáltatnak alapot s tulajdonképpen csak az 1927. és 1928. év adatai azok, melyeket további következtetések megfelelő alapanyagának tekinthetünk. Mindenesetre

már most is kitűnik a fizetésképtelenségek változó számának periódikus jellege, a hullámvonal mélypontja a nyár végén, magaspontja télen (december—január) van.

1928-ban a fizetésképtelenségi esetek összes aktívái 59.9 millió pengőt, passzívái 97.1 millió pengőt tett ki. Az összes fizetésképtelenségek közül a budapesti esetek száma 484 volt, kevesebb, mint az összes eseteknek egyharmada, viszont az aktívák és passzívák összegének mintegy felét szolgáltatották a budapesti fizetésképtelenségek.

A fizetésképtelenségek elsősorban természetesen 1928-ban is a kereskedelmet érintették. Az ide vonatkozó esetek száma 1402, az összes esetek 88.7%. Az iparban 143 eset fordult elő (9.1%). Az ipari esetek

Az iparban és kereskedelemben az 1928. évben előfordult új fizetésképtelenségek.

Nouvelles insolvabilités dans l'industrie et le commerce, 1928.

Foglalkozási főcsoport; év és hó <i>Groupes de professions, année et mois</i>	Az új fizetésképtelenségek száma <i>Nombre des nouvelles insolvabilités</i>	A bíróságnál nyitott		Az O. H. E.-nél illetve P. K.-nál bejelentett		Az összes magán- és kényszer-egyeségek <i>Concordats ensemble</i>	
		azon csődök száma, melyeket kényszer-egyeségi eljárás nem előzött meg <i>Faillites ouvertes aux tribunaux et n'ayant pas été précédées de concord. judic.</i>	kényszer-egyeségek <i>Conc. judic. ouverts aux tribunaux</i>	magán-egyeségek <i>Concordats privés</i>	kényszer-egyeségek <i>Concordats judic. déclarés à l'O. H. E., resp. à la P. K.</i>	aktívái <i>actifs</i>	passzívái <i>passifs</i>
Ipar: — Industrie:							
1928. I.	11	2	—	1	8	633.214	872.455
„ II.	16	6	—	1	9	2,066.513	2,672.887
„ III.	16	6	1	1	8	1,378.210	2,003.713
„ IV.	6	3	—	—	3	37.014	157.027
„ V.	16	4	—	1	11	1,102.675	1,867.900
„ VI.	14	2	—	—	12	1,627.026	2,777.153
„ VII.	14	2	—	—	12	828.849	1,478.124
„ VIII.	8	2	—	1	5	201.569	356.979
„ IX.	5	1	—	—	4	46.737	80.377
„ X.	15	2	—	2	11	1,203.050	1,831.912
„ XI.	11	5	—	—	6	994.089	1,843.161
„ XII.	11	5	—	—	6	928.393	1,638.285
Összesen: Total:	143	40	1	7	95	11,047.339	17,579.973
Kereskedelem: Commerce:							
1928. I.	165	29	—	51	85	9,782.994	14,916.705
„ II.	138	16	—	26	96	5,519.925	8,602.040
„ III.	152	18	—	34	100	4,390.313	7,365.596
„ IV.	144	24	—	23	97	2,818.504	4,778.715
„ V.	158	24	—	30	104	4,193.097	7,395.634
„ VI.	146	12	—	16	118	4,518.633	8,209.224
„ VII.	96	14	—	12	70	2,119.763	3,466.515
„ VIII.	54	9	—	8	37	1,802.352	2,911.460
„ IX.	53	6	—	5	42	1,414.782	2,240.996
„ X.	87	11	—	11	65	2,901.595	4,899.110
„ XI.	101	7	—	14	80	4,647.380	7,004.343
„ XII.	108	10	—	6	92	3,054.787	5,279.689
Összesen: Total:	1.402	180	—	236	986	47.164.125	77.030.027

Az 1928. évben lebonyolítást nyert fizetésektelenségek.
Insolvabilité terminées en 1928.

H ó M o í s	A befejezett fizetés- képtelenségek száma Nombre de toutes les insolvabilités termi- nées	E b b ő l — D o n t			A befejezett összes fizetésektelen- ségek — Total des insolvabilités terminées	
		a bíróság előtt befejezett		az OHE, ill. PK által lebonyolított	aktívái actifs	passzívái passifs
		csődök faillites	kényszer- egvességek concordats judic.	magan- és kényszer- egvességek — concor- dats privés et judic. règlés		
		terminés devant les tribunaux		par l'OHE ou la PK	pengőben — pengős	
s z á m a — n o m b r e						
1928. I.	55	22	2	31	1,181.429	2,769.304
II.	69	30	2	37	6,841.247	10,605.769
III.	87	40	—	47	2,509.263	4,312.354
IV.	110	43	3	64	2,589.839	4,736.843
V.	108	38	1	69	3,651.270	6,294.076
VI.	83	27	—	56	2,192.097	4,136.203
VII.	85	19	1	65	2,777.133	4,917.539
VIII.	139	19	—	120	5,691.183	10,227.488
IX.	79	17	1	61	3,316.721	4,871.786
X.	62	28	2	32	1,148.717	3,044.701
XI.	95	48	2	45	1,940.700	3,604.810
XII.	159	78	5	76	4,312.613	7,695.158
Összesen — Total	1.131	409	19	703	38,152.212	67,266.031
<i>Ebből Budapest Dont Budapest</i>						
1928. I.	20	8	—	12	615.622	1,591.978
II.	16	5	—	11	427.276	847.411
III.	28	14	—	14	1,539.012	2,632.259
IV.	33	7	—	26	902.249	1,706.567
V.	30	5	—	25	1,681.416	3,145.104
VI.	17	4	—	13	1,005.196	1,789.525
VII.	27	1	—	26	1,717.928	2,826.454
VIII.	46	2	—	44	3,860.451	7,012.408
IX.	26	4	—	22	649.283	1,393.920
X.	27	12	—	15	772.864	2,314.361
XI.	31	11	—	20	975.594	1,778.974
XII.	42	9	—	33	2,304.810	4,110.156
Összesen — Total	343	82	—	261	16,451.701	31,149.117

azonban viszonylag súlyosabbak voltak, mert a passzíváknak 18·1%-a esett az iparra, a kereskedelemre pedig 79·4%.

Az 1928. évi fizetésektelenségi esetek közül a csődök száma 235 volt.

Lebonyolítást nyert a tárgyalt évben összesen 1.131 fizetésektelenségi eset, 67·3 millió pengő passzívával.

5. Váltóóvások.

Lettres de change protestées.

Résumé. En 1928 on a protesté 120.518 lettres de change, dont 85·9% au-dessous de 1000 pengős. De la valeur totale des lettres de change protestées (83·1 millions de p.), il revenait 62·3% à celles supérieures à 1000 pengős. De toutes les lettres de change, 34·3% ont été protestées à Budapest.

*

Az 1928. év az első, melyben a váltóóvások statisztikája az egész évről rendelkezésre áll, mert az adatgyűjtés tudvalevőleg csak az 1927. év második felében indult meg. Az óvatolt váltók száma egy év alatt 120.518 volt, tehát havonta átlag kb. 10.000. A legkisebb számú váltót februárban óvatolták, mikor 9243 váltó került bemutatásra, legtöbbet pedig, 10.863-at májusban óvatoltak. Az óvatolt váltók összes értéke 83·1 millió pengő volt, havonta átlag tehát nem egészen 7 millió. Adataink a bemutatott váltókat egyes nagyságkategóriák szerint részletezve mutatják be s ezek szerint a váltók megoszlása a következő volt:

Az összes váltók közül volt:		
	drb.	érték
	% -ban	
100 P-n aluli	14·9	1·5
100—1000 P között	71·0	36·2
1000—2000 P között	8·0	16·9
2000 P-n felüli	6·1	45·4

Óvatolt váltók az 1928. évben.

Lettres de change protestées en 1928.

Hónap Mois	Lettres de change protestées d'une valeur de								Összesen Total	
	- 100 P		101—1000 P		1001—2000 P		2000— P			
	értékű óvatolt váltó									
	db pièces	P	db pièces	P	db pièces	P	db pièces	P	db pièces	P
Összesen — Total										
1928. I.	1.317	97.074	7.129	2.706.813	899	1.308.396	717	3.701.971	10.062	7.814.254
II.	1.223	91.263	6.661	2.407.388	755	1.144.408	604	3.306.530	9.243	6.949.589
III.	1.365	101.444	6.918	2.385.336	775	1.105.764	583	3.260.820	9.641	6.853.364
IV.	1.471	112.149	7.678	2.686.775	805	1.160.320	595	2.797.419	10.549	6.756.663
V.	1.475	113.230	7.973	2.758.949	813	1.156.741	602	2.992.498	10.863	7.021.418
VI.	1.381	103.274	6.769	2.283.502	672	955.280	513	2.495.822	9.335	5.837.878
VII.	1.535	113.386	6.973	2.382.967	739	1.071.082	542	2.787.174	9.789	6.354.609
VIII.	1.709	117.753	7.096	2.462.797	854	1.245.260	627	2.907.026	10.286	6.732.836
IX.	1.545	111.693	6.910	2.375.374	863	1.246.275	565	3.081.759	9.883	6.815.101
X.	1.674	122.725	7.396	2.647.218	876	1.307.534	768	4.377.306	10.714	8.454.783
XI.	1.558	115.552	6.891	2.427.837	788	1.142.089	633	3.141.783	9.870	6.827.261
XII.	1.649	117.917	7.246	2.518.564	820	1.196.004	568	2.824.832	10.283	6.657.317
Összesen Total	17.902	1.317.460	85.640	30.043.520	9.659	14.089.153	7.317	37.674.940	120.518	83.075.073
Ebből Budapest — Dont à Budapest										
1928. I.	429	32.281	2.429	974.888	330	470.858	371	1.969.245	3.559	3.447.272
II.	396	29.219	2.178	833.438	296	440.593	252	1.677.772	3.122	2.981.022
III.	411	30.070	2.230	834.847	310	444.763	251	1.731.595	3.202	3.041.275
IV.	453	34.873	2.428	975.855	370	524.508	251	1.360.628	3.502	2.895.864
V.	448	32.894	2.791	1.077.759	358	507.407	261	1.216.666	3.858	2.834.726
VI.	454	34.329	2.221	846.234	278	385.877	261	1.310.422	3.214	2.576.862
VII.	518	37.371	2.267	846.265	272	386.689	223	1.316.183	3.280	2.576.508
VIII.	616	38.001	2.269	827.277	339	479.079	279	1.447.225	3.503	2.791.582
IX.	465	34.956	2.151	804.607	329	457.500	263	1.628.748	3.208	2.925.811
X.	583	43.880	2.360	911.913	316	462.866	362	2.323.218	3.621	3.741.877
XI.	548	40.725	2.430	893.513	280	390.627	279	1.472.695	3.537	2.797.560
XII.	613	42.126	2.462	910.032	335	499.036	292	1.680.687	3.702	3.131.881
Összesen Total	5.934	430.725	28.216	10.726.628	3.813	5.449.803	3.315	19.135.084	41.308	35.742.240

Darabszám szerint tehát a legtöbb óvatolt váltó az 1000 P-n aluli kategóriákba tartozott, az összes váltók 85·9 %-a. Az értéknek azonban csak a kisebb fele jutott az idetartozó váltókra, összesen 37·7%. Az ezer pengőnél nagyobb értékű váltók részesedése darab szerint így csak 14·1% volt, viszont az értéknek 62·3%-a esett ez utóbbiakra. A 2000 pengőnél nagyobb értékű váltók magukban véve lefoglalták az összes értéknek nem sokkal kevesebb, mint felét, holott az összes váltóknak csak alig 6%-a szól ily nagy összegről.

Budapesten mutatták be az összes váltók 34·3%-át, összesen 41.308 darabot. A

budapesti váltók átlagos értéke azonban lényegesen magasabb, mert a fővárosban a váltók a következőképpen oszlottak meg:

	drb	érték
	% -ban	
100 P-n aluli . . .	14·4	1·2
100—1000 P között	68·3	30·0
1000—2000 P között	9·2	15·3
2000 P-n felüli . . .	8·1	53·5

Budapesten tehát a nagyobb váltók dominálnak, az 1000 pengőnél nagyobb értékű váltókra esett az összes értéknek közel 70 százaléka. A budapesti váltók átlagos értéke 865 pengő volt, míg a vidékieké csak 598.

Szőnyi Gyula dr.

Az állampénzügyek alakulása a háború előtt és után a különböző országokban.

Formation, avant et après la guerre, des finances des différents Etats.

Résumé. La statistique internationale des finances, qui auparavant se fondait principalement sur des documents recueillis par des particuliers, a été de plus en plus développée et uniformisée depuis la guerre par les organisations internationales (Institut International de Statistique, Société des Nations).

Les chiffres réunis par elles mettent en lumière les changements les plus caractéristiques survenus depuis la guerre dans les finances:

1° Les dépenses publiques ont considérablement augmenté, même par rapport au pouvoir d'achat d'avant-guerre de la monnaie. Comme la proportion de cette augmentation dépasse notablement celle de l'accroissement de la population et du revenu national, les besoins d'Etat chargent la vie économique bien plus qu'avant 1914. L'augmentation des dépenses publiques a pour cause en premier lieu la liquidation de la guerre et dans une moindre mesure, l'accroissement de la contribution de l'Etat à des besoins économiques et sociaux.

2° Aux recettes, les impôts deviennent de plus en plus prépondérants; les contributions directes et principalement l'impôt sur le revenu sont augmentés particulièrement. Le développement des systèmes d'impôts est partout analogue.

3° Les dépenses militaires et résultant de la guerre se sont accrues singulièrement; la haute proportion en sera longtemps un trait caractéristique des budgets des anciens belligérants.

4° Ainsi, les budgets des différents pays deviennent plus uniformes.

L'examen des données montre que la vie économique supporte, non seulement relativement mais en fait, une charge d'impôts dépassant celle d'avant 1914. Cela s'explique d'une part par les dépenses causées par la guerre et d'autre part par le fait que les Etats participent plus aux oeuvres économiques et sociales.

*

Közismert dolog, hogy az állami kiadásoknak és bevételeknek nemcsak a volu-

menjében, hanem azok összetételében is feltűnő változások állottak be a háború után a békebeli évekkel szemben. Ezeket a változásokat részben a természetes fejlődés, részben a nagy háború hozta magával. Az állampénzügyek kereteinek az idők folyamán való fokozatos tágulását ugyanis a pénzürték csökkenésének, a lakosság növekedésének következtében s az állami szükségleteknek a gazdasági és kulturális haladással kapcsolatos szaporodása folytán természetes jelenségnek kell tartanunk. A háború utáni budgetek terjedelmének a békeévekkel szemben mutatkozó igen erős növekedésében pedig a felsorolt tényezők mellett még a háborús örökségként fennmaradt adósságterhek játszanak jelentékeny szerepet.

Tudjuk, hogy a háború a legtöbb hadviselő állam, sőt a semleges államok jelentékeny részének pénzügyeit is válságos helyzetbe sodorta, aminek legközvetlenebb hatása a nagy valutáris értékingadozásokban jelentkezett. A háborús adósságterhek, valamint a rekonstrukciós munkálatok költségei ugyanis a kiadásoknak olyan többletét idézte elő a bevételekkel szemben, amelynek kiegyensúlyozására a legtöbb államnak időlegesen más eszköz, mint a bankóprés nem állott rendelkezésére. Ez az eljárás természetesen a pénzürtékcsökkenés egyre gyorsuló folyamatát indította meg, melynek visszahatásai az államháztartásban egyre aggasztóbb helyzetet teremtettek. A nemzetközi gazdasági és pénzügyi kapcsolatok mai sűrű kiépítettsége hozta viszont magával, hogy a legtöbb országban mutatkozó állampénzügyi krízis kihatással volt a többi ország pénzügyeire is, amelyeknél a pénzügyi egyensúly megbomlását különben a belső viszonyok nem tették volna indokolttá. Ilymódon érthető meg az a körülmény, hogy Európában 1920-ban csupán négy olyan ország volt (Nagy-Britannia, Dánia, Svéd- és Norvégország), mely államháztartásának egyensúlyát biztosítani tudta, míg a többi ország egyre növekvő deficitel küzdött.

Az állampénzügyek rendezetlensége, kapcsolatban az ingadozó valutával, az egészséges gazdasági életműködést rendkívül megnehezítette, amelyre pedig a háborús hagyatéék likvidálásánál fokozottabb

teljesítmény várt. A normális gazdasági viszonyok helyreállításának úgy a nemzeti, mint nemzetközi viszonylatban elengedhetetlen előfeltétele volt a valuta stabilizálása. Az elmélet megállapítása szerint, amit a gyakorlat azóta fényesen igazolt, a gyógyítási folyamatnak az államháztartás egyensúlyának helyreállításából kellett kiindulnia. Az 1920—25. évek folyamán végrehajtott különböző valutastabilizációs munkálatok tehát az egyes országok állampénzügyeinek a legrészletesebb vizsgálatát tették szükségessé, úgyhogy a háború óta elmúlt pár esztendő a budgettanulmányok eleddig legtermékenyebb időszakának tekinthetjük. Önként értetődőleg különösen fontos szerep jutott e munkálatoknál az összehasonlító pénzügyi statisztikának, melynek hiányosságai azonban egyre érezhetőbben jelentkeztek.

Amidőn tehát megkíséreljük az állami pénzügyeknek a háború után való alakulását a békebeli évekkel összehasonlítani, illetve a legújabb állapotokat a történelmi fejlődés perspektívájába beállítani s így az állampénzügyeknek egy darab történelmét a belőle vonható tanulságokkal megkonstruálni, úgy véljük, módszertani és kritikai szempontból egyaránt elengedhetetlen a nemzetközi összehasonlító pénzügyi statisztika jelentőségével, kifejlődésével és jelen állásával is foglalkoznunk, mint amelynek megbízhatóságától és fejlettségi fokától függ végeredményben a segítségével végzett vizsgálódások eredményének ismeretértéke.

★

A nemzetközi összehasonlító finánc-statisztika különös fontossága nem szorul bővebb magyarázatra. Az állami élet egyik területén sem annyira nyilvánvaló egy kiemelő és pontos statisztika szükségessége, mint a pénzügyeknél. Az állam pénzügyeiben belföldi és külföldi politikájának minden nagy eseménye visszatükröződik. Számos alkalommal, mint a konjunktúraváltozásoknál, államkölcsönöknél, belső gazdasági vagy kulturális feladatokat célzó nagyobb állami vállalkozásoknál, külső hatalmi célokat szolgáló állami akcióknál, háború esetén stb., stb., az állampénzügyek megbízható statisztikai alapon nyugvó kritikai megítélésének szüksége előtérbe nyomul. Egy ország pénzügyeinek statisztikai analízise nem szorítkozhat csupán a kiadásoknak, bevételeknek és adóságoknak könyvszerű nyilvántartására,

kéresnie kell az összefüggéseket egyfelől a bevételek és kiadások különböző alkotóelemei, másfelől azok között a jelenségek között, melyek az illető ország életfejlődését jellemzik. Idetartoznak a bevételeknek és kiadásoknak a népességhez, a nemzeti jövedelem nagyságához való viszonyának, a pénzügyi terhek területi és társadalmi rétegek szerinti megoszlásának, az államháztartás egyes tételeinek és bizonyos gazdasági ágak fejlődése közti összefüggéseknek kérdései stb. Ezeknek a kérdéseknek a jelentősége annál inkább emelkedik, minél inkább tágulnak az államgazdaság keretei. Napjainkban, amidőn az állam a központi és helyiigazgatási organumok alakjában rendkívül fontos gazdasági funkciókat végez, amidőn a pénzügyi nehézségek legyőzésére mindenütt új módszerek után kutatnak s amidőn egy országban szerzett tapasztalatok a többi országra nézve is közvetlen praktikus jelentőségűek lehetnek, a nemzetközi összehasonlító pénzügyi statisztika különleges hivatottsága elvitathatatlan. Fejlesztésének és tökéletesítésének szüksége pedig nemcsak gyakorlati, hanem tudományos szempontból is kézenfekvő. Megfigyelések összehasonlítási lehetősége nélkül ugyanis nem lehet haladás azokban a tudományágakban, melyek megfigyeléseken nyugosznak.

Az állampénzügyekre vonatkozólag pedig különösen áll az, hogy nem lehet tökéletes az ítélet, ha nem relatív s nem nyugszik az összehasonlítható dolgok kölcsönös lemérésén. Egy ország pénzügyeinél észlelhető igen sok jelenség egész más, sokszor teljesen új jelentőséget nyer, ha a külföld megfelelő viszonyai vele szembe állítatnak. Az elkülönítve rendellenesnek mutakozó némely jelenség az összehasonlítás folytán természetessé válhat, a túlkedvezőnek látszó valóságos értékükre redukálódnak, a túlkedvezőtlenek pedig enyhébb megvilágításba kerülnek.

Ha már most egy pillantást vetünk az összehasonlító pénzügyi statisztika jelen állapotára, megállapítható, hogy a továbbfejlesztésnek még igen tág lehetőségei vannak, a fejlesztés elé azonban — legalább is egyelőre — sok és nehezen áthidalható akadály tornyosul. Bizonyos például, hogyha a rendelkezésre álló nemzetközi adatok puszta egymás mellé állítása révén akarnók az egyes államok pénzügyi helyzetét, államháztartási viszonyait egy nemzetközi keretbe beállítani, egészen hamis követke-

tetésekhez juthatnánk, ha nem lennének kellőleg tájékozva az illető országok gyakran lényegesen eltérő budgetrendszeréről. Az állampénzügyek ugyanis valamely országnak nemcsak gazdasági, hanem alkotmányjogi struktúrájával is, melyeknek minden sajátosságát visszatükrözik, a legszorosabb kapcsolatban vannak. Az államháztartás felépítésében mutatkozó sajátosságoknak megértéséhez igen gyakran csak a hosszú évszázados tradíciók ismerete segít. Ebben a vonatkozásban nagyjelentőségű az, hogy valamely ország az egységes állam, államszövetség vagy szövetséges állam típusát képviseli-e. Egy szövetséges állami vagy államszövetségi budgetben igen sok olyan alkotórész hiányzik, ami az egységes állam háztartásában igen nagy szerepet játszik. De ettől eltekintve is a különböző államokban a központi államigazgatás és az egyes helyhatóságok pénzügyei közötti viszony rendkívül sokféle formát ölthet. Ennek következtében két különböző struktúrájú állam háztartásának azonos számai egészen eltérő jelentőségűek lehetnek. Másfelől az államköltségvetés egész karaktere megváltozik aszerint, amint a budget összeállításnál más és más technikai szabályokat követnek. Különös jelentősége van e szempontból annak, hogy az állami üzemek háztartása miként könyveltetik el. Némely országban külön budgetet állítanak fel ezek számára, más országban a rendes költségvetésben szerepel, még pedig vagy a bruttó rendszer szerint beállítva, vagy csupán aktív vagy passzív egyenlegezéssel. Mindezen kívül egy egész sereg olyan kérdés van (a rendes és rendkívüli költségvetés beosztása, alkotórészei, az előző évi fölösleg vagy hiány mikénti elszámolása, a központi és helyhatósági kincstári hivatalok közti elszámolás stb.), melyekre nézve úgy a tudományban, mint a praxisban eltérő felfogásokkal találkozunk, s melyeket illetőleg mindeddig semmilyen elmélet sem pedig praktikus séma nemzetközi elismerésre nem talált. Éppen olyan nehéz egy másik elméleti szempontból kétségtelenül helytálló követelmény megvalósítása, hogy t. i. a különböző országok pénzügyeinek összehasonlításánál a helyi igazgatási organumok (tartomány, város stb.) pénzügyei is tekintetbe véssenek. Végül mindezekhez a nehézségekhez, melyek egy nemzetközi finánc-statisztika kiépítésének útjában állnak, még újabb, a háború utáni időszak gazdasági ziláltsága által okozott akadá-

lyok csatlakoznak. Ilyenek a valutakurzusok ingadozásai és a provizorikus — 6 vagy 3 hónapi — költségvetési tervezetek gyakori alkalmazása.

Mindezek a nagy vonásokkal vázolt akadályok olyan természetűek, amelyek a kutatóban joggal kelthetik azt a kételyt, hogy ezeknek kiküszöbölése elérhető-e valaha is. Ennek folytán érthetővé válik előttünk egyúttal az a körülmény is, hogy a nemzetközi összehasonlító pénzügyi statisztika miért mutatott fel eddig olyan kevés eredményt s hogy e téren csupán mind eddig szórványos kutatásokkal találkozunk, melyek egy két országra vonatkozólag a különböző rendszer szerint összeállított statisztikai adatoknak többé kevésbé mechanikus egymás mellé állításában mérülnek ki.

A nemzetközi összehasonlító pénzügyi statisztika kérdései pedig már rég óta foglalkoztatják a szakembereket s a nemzetközi statisztikai kongresszusoknak és üléseknek is évtizedeken át csaknem állandó tárgyai voltak. Az 1855-ben tartott *párizsi* ülészen már kifejezésre jutott az a kívánság, hogy a legközelebbi ülés behatóan foglalkozzék a különböző országok pénzügyi berendezéseivel s az állami és helyhatósági pénzügyek alapos vizsgálat alá véttessenek és az állampénzügyek egyes ágazatairól kimerítő nomenklátúra készítésék. A nemzetközi pénzügyi statisztika továbbfejlesztése szempontjából különös fontosságú volt a következő, 1857-ben *Bécsben* tartott ülészen, amely behatóan foglalkozott, „egy pénzügyi statisztika részletes tervezetével, még pedig úgy az állami, mint az esetleges provinciális budgetekkel, valamint a községek vagyonkezelésével“¹⁾ Az előkészítőbizottság részletes és átfogó tervezetet dolgozott ki az összehasonlító internacionális pénzügyi statisztika megteremtésére. A bizottság munkája annyira alapos volt, a javasolt felvételi sémák annyira egységes alapra hozták a különböző rendszer szerint készített kimutatásokat, hogy a terv megvalósulása esetén a statisztika ezen ágának ideális kiépítése lett volna elérhető. Azonban éppen azért, mert túl messzemenő követelményeket támasztott és mert teoretikusan, túlfínoman és szisztematikus alapossággal volt átgon-

¹⁾ L. e. kérdésre vonatkozólag: Rechenschaftsbericht über die dritte Versammlung des Internationalen Kongresses für Statistik, Wien, 1858.

dolva, praktikus keresztülvitelére nem került sor.

A bécsi ülés után következő szeszziók (1860-i *londoni*, 1863-i *berlini*, 1867-i *firenzei*, 1869-i *hágtai*) a kérdés egész komplexumával nem foglalkoztak, hanem csupán egyes részletkérdések megvitatására szorítkoztak. Különösen értékes eredményekre vezettek azok a diszkussziók, melyek a különböző adónemek egységes csoportosításának megállapítására irányultak.

A kongresszusok által a nemzetközi pénzügyi statisztika kiépítése érdekében végzett munkákról dr. *Karl Viktor von Riecke* 1876-ban terjedelmes tanulmányban számolt be a kongresszus állandó bizottságának.¹⁾ Munkájában világos okfejtéssel jelöli meg az összehasonlító pénzügyi statisztika céljait, fejlődési lehetőségeit; rámutat egyben azokra a gyakorlati természetű akadályokra is, melyek a hozott javaslatok megvalósításának egyelőre útját állják. A statisztikai kongresszusok által ez irányban végzett munka ezzel le is zárult s a nemzetközi finánc-statisztikai problémák további felkarolása ismét a privát statisztikai tevékenységre hárult, amely különben a számszerű eredményeket illetőleg már eddig is egyedüli forrás volt. Az összehasonlító pénzügyi statisztika már ebben az időben is sokat köszönhetett egyes kutatók munkálkodásának, akik közül első helyen kell említenünk *Coernig*,²⁾ *Block*³⁾ és *Pfeiffer*⁴⁾ neveit. Nyilvánvaló volt azonban, hogy ilyen kérdéskomplexumok egyes magánkutatók tevékenységi körét és teljesítőképeségét túlhaladják s e kutatási irány tökéletesítését és fejlesztését csak kellő akcióképességgel és nemzetközi presztízszel rendelkező internacionális szerv tudja biztosítani.

Ennek felismerésében vette kezébe a Nemzetközi Statisztikai Intézet dr. *Friedrich Zahm*-nak, a bajor statisztikai hivatal igazgatójának kezdeményezésére a további munkálatok irányítását. Az 1909. évben tartott párizsi ülésen a nemzetközi pénzügyi statisztikai kérdések tanulmányozására az Intézet kebelében bizottság alakult, mely részletes felvételi mintatervezetet dolgozott ki az állampénzügyi adatok

begyűjtésére, megjelölve egyúttal azokat a nehézségeket is, melyekkel e felvételi mintának a különböző pénzügyi berendezésekkel bíró országokra való általános alkalmazása jár. Az 1913. évi ülés újból részletesen foglalkozott az internacionális pénzügyi statisztika kérdéseivel s a Commission spéciale által előterjesztett memorandum kérdőívtervezeteket is tartalmazott, amelyek jóval egyszerűbbek voltak a bécsi kongresszus által ajánlott felvételi mintáknál s így alaposabb volt a remény arra nézve, hogy ezek egységes alkalmazása nem fog nagyobb nehézségekbe ütközni.

A kérdőívek szétküldését a Nemzetközi Statisztikai Intézet Állandó hivatala mint végrehajtó szerv vállalta magára, a közbejött háború folytán azonban a kérdőíveknek egyes országok statisztikai hivatalaihoz való megküldése csak 1920 elején történhetett meg. A kérdőívek az egyes országok 1913. évi zárszámadási adatait tudakolták. A begyűjtött adatok, amelyek az *Annuaire International de Statistique VIII.* számában tétettek közzé, összehasonlítás szempontjából jóval tökéletesebb alapot nyújtanak mindazon összeállításnál, amelyeket eleddig a magán-tevékenység produkált.

A Nemzetközi Statisztikai Intézet fent vázolt tevékenysége mellett kiváló jelentősége van annak a munkásságnak, melyet a Nemzetek Szövetségének gazdasági és pénzügyi osztálya indított meg újabban a különböző országok állampénzügyi adatainak összegyűjtésére. Ezen hivatalos jellegű adatgyűjtés eredményei 1921 évig visszamenőleg terjedelmes kiadványokban (*Memo-randum sur les finances publiques*) tétettek közzé, melyek egyúttal részletesen ismertetik az egyes országok budget-rendszereit, állampénzügyi intézményeit, a történelmi fejlődés rövid vázolásával. Ily módon a közölt adatoknak nemcsak helyes értelmezése, hanem a különböző országok azonos adatainak bizonyos fokú egybevetése is lehetővé vált. Jóllehet a fentemlített szervek hivatalos jellegű munkássága mellett a magán-tevékenység is már hosszú idő óta eredményesen működik közre az adatok összegyűjtésében¹⁾, az egyöntetűsítési törekvések megvalósítása elé gördülő akadályok azonban még a mai napig sem voltak elháríthatók s így a nemzetközi pénzügyi statisztikát mindeddig nem sikerült azokra

¹⁾ Die internationale Finanzstatistik, ihre Ziele, und ihre Grenzen. Stuttgart, 1876.

²⁾ Das oesterreichische Budget für 1862. Wien, 1862.

³⁾ L'Europe politique et sociale. Paris, 1869.

⁴⁾ Die Staatseinnahmen. Stuttgart, 1866.

¹⁾ Gothaisches Hofkalender, Statesman's Year-book stb.

az alapokra fektetni, amelyeket az elmélet évtizedes vizsgálódások eredménye gyanánt lerakott. Az egységes nemzetközi pénzügyi statisztika megteremtése tehát továbbra is megoldásra váró feladat marad, melynek megfejtése bizonyára a két fentemlített szerv együttműködése útján lesz elérhető. Mindezen nehézségek ellenére a nemzetközi összehasonlításokról való lemondás éppoly kevésbé felelne meg az élet és a tudomány követelményeinek, mint a rendelkezésre álló adatok kritikátlan egymás mellé állítása. Különben is a Nemzetközi Statisztikai Intézet és a Népszövetség által összegyűjtött adatok összeállításánál már az egyöntetűsítési törekvések olyan eredményei láthatók, amelyek lehetővé teszik az adatoknak oly módon való csoportosítását, hogy azok alapján az összehasonlítás kellő óvatosság mellett megejthető.

*

A nemzetközi pénzügyi statisztikai vizsgálódásoknál két irány képződött ki a kutatások során: az egyik irány a különböző országok budgetjeinek *struktúráját* (vagyis az egyes bevételi és kiadási tételeknek relatív jelentőségét) vizsgálta, a másik az *államháztartás terhet* igyekezett összehasonlítani. Az előbbi iránynál a nehézség abban rejlik, hogy az egyes országokban a bevételek és kiadások beállításánál alkalmazott szabályok sajátossága által gyakorolt befolyást az összehasonlítás helyessége érdekében eliminálni kell. A budgetadatok tehát előbb megtisztítandók a kettős elkönnyveléstől, az átmeneti tételektől stb. Az állami üzemek eredményei egységes szisztéma szerint (csak a nettó nyereség vagy veszteség) állítandók be. A kiadási és bevételi tételek egységes alapelvek szerint tagozandók rendes és rendkívüli részre. De még ha ezek a követelmények kielégítettek is, még mindig nem nyerünk feltétlenül összehasonlítható adatokat, mert megmarad az egyenlőtlen politikai struktúrájú (centralizált, ill. decentralizált közigazgatású) államok központi budgetjeinek jelentőségében fennálló különbség.

Az újabb időkben a nemzetközi összehasonlításoknál az államháztartás struktúrájának kérdése jelentőségben mögötte marad az államháztartási terhek kérdésének. Ennek a különböző országok közt való összehasonlításánál mindenekelőtt meghatározandók azok a szempontok, melyek szerint az összehasonlítás eszközöltetik. Mivel

az adóapparátus tevékenysége oda irányul, hogy az egyes személyek adóztatása által bizonyos értékek a magángazdaságtól elvonassanak s az államkincstár rendelkezésére állíttassanak, a kérdésnek hármasszempontról, még pedig 1. az államkincstár, 2. a közgazdaság, 3. az adófizető szempontjából való megvilágítása válik lehetővé.

Az *államkincstár* szempontjából az állami bevételek az adók, vámok és egyéb bevételek összege gyanánt jelentkeznek, melyeket az állam szükségleteinek fedezésére szed vagy egyéb módon kap. A szükséglet faja, valamint az adóterheknek az adófizetők szerinti megoszlása e szempontból közömbös. A bevételeknek az egyes államok között e szempontból való összehasonlításánál tehát a szóbanforgó adatok egyneműségére kell csak tekintettel lennünk. Az államháztartás nagyságát gyakran a költségvetések végösszegének a lakosság számával való osztásával nyert adatok alapján szokták feltüntetni. A számok azonban a budget relatív nagyságát kincstári szempontból, de nem a gazdasági élet vagy az adófizető szempontjából mutatják.

Közgazdasági szempontból az államterhek nagyságát azoknak a materiális értékeknek összege határozza meg, mely a gazdasági élettől az állami szükségletek fedezésére tényleg elvonatik. Ez az összeg nem feltétlenül fedi a budget végösszegeket, egyfelől, mert az állam a szükséges eszközöket máshonnan is előteremtheti (külföldi kölcsönök), mint az ország népességétől, másfelől, mert nem minden, a népesség által nyújtott eszköz vonatik el tényleg a magángazdaságtól, amennyiben azok egy része — ellenszolgáltatás nélkül — ismét visszafolyhat a gazdasági életbe (belföldi adósságtörlesztés, vagy kamatszolgálat).

Az államterhek nagyságának az *adófizető* szempontjából való megállapítása egy külön módszert igényel, mert a bevételeknek a lakosság számával való osztása folytán nyert fejenkinti átlag nem tájékoztató. Itt az adóterheknek a népesség különböző rétegei közt való mikénti elosztása nyújthat csak helyes támpontot a kérdés megítéléséhez. A népesség adóterhet két országban csak akkor lehet összehasonlítani, ha olyan adókat állítunk egymással szembe, amelyek az illető országokban körülbelül ugyanolyan gazdasági és szociális helyzetű személyek által fizettetnek. Ennek

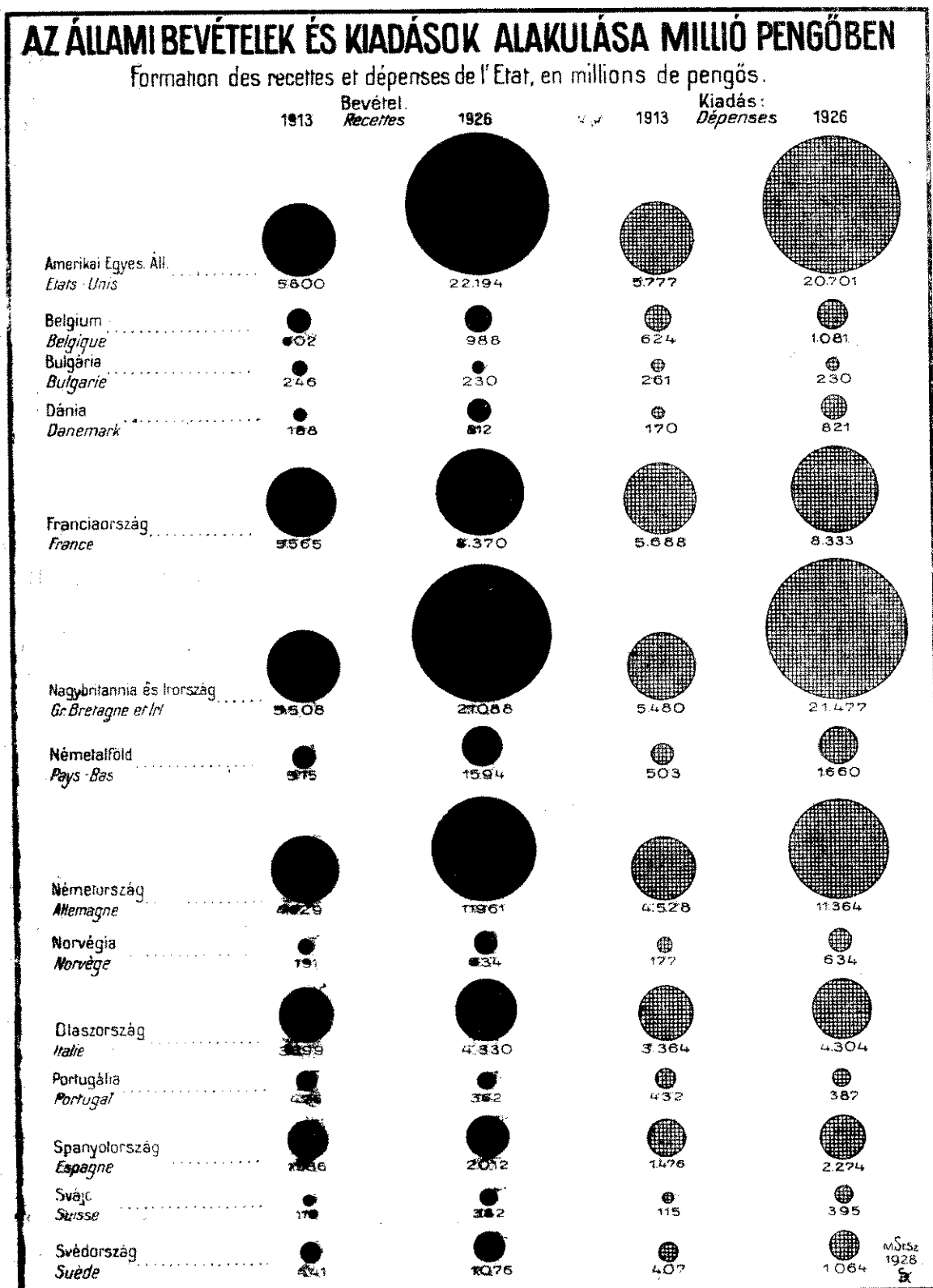
a megállapítása pedig igen nehéz feladat. A kérdés megoldásához jobb híján még az adóterhek és a nemzeti jövedelem szembeállítását útján juthatunk közelebb.

Látható, hogy az a kutatási irány, mely az államterheknek a különböző szempontokból való megállapítására és összehasonlítására törekszik, ma még igen nagy nehézségekkel kénytelen megküzdeni s megfelelő adatok híján inkább csak kísérletező munkát végezhet. Éppen ezért jelen vizsgálódásunk is elsősorban a különböző budgetek struktúrájának összehasonlításánál mutatkozó sajátosságok megállapítására fog irányulni s az utóbb említett kérdésekkel csak annyiban fogunk foglalkozni, amennyiben azok megvilágítására a rendelkezésre álló adatokat eléggé megbízhatóknak tartjuk.

Vizsgálódásunk körét célszerűnek látszik nemcsak a legújabb időkre, hanem az 1913-as évre is kiterjeszteni egyrészt azért, hogy így a jelen állapotoknak a háború előttel való egybevetése s a változások konstatálása lehetővé váljék, másrészt, mert amint már fentebb is említettük — az ez évre vonatkozó adatokat a Nemzetközi Statisztikai Intézet, amennyire lehetséges volt, egyöntetű csoportosításban állította egybe s így azok a nemzetközi összehasonlításra az eddig publikált ilyenemű adatok közül a legmegbízhatóbbak.

Ha egy pillantást vetünk az állampénzügyek fejlődésére, megállapítható, hogy a hatalmas milliárdokra rúgó állambudgetek aránylag rövid időszak produktumai. Az állami költségvetések első nagyobb megduzzadása a Napoleoni háborúk idején következett be. A háború befejeztével azonban az államháztartás keretei ismét összefogóztak. A múlt század ötvenes éveiben kezd csak újra az állami kiadások és bevételek összege emelkedni a gazdasági erők kifejlődésével s az állami feladatokra vonatkozó nézetek tisztulásával. A növekedés ütemét gyorsították egyrészt az 1870/71-es háborút megelőző lázas fegyverkezések, másrészt új államgazdasági ágak kifejlődése (vasút, posta stb.).

Az állampénzügyek legújabb történelmének kiindulópontja gyanánt az 1870—1871-es éveket tekinthetjük. Ez időponttól kezdve az állami kiadások minden országban szakadatlanul növekednek. E jelenségnek okait a népesség szaporodásában, a szükségletek színvonalának emelkedésében, az állami funkciók tágulásában s az államadóság növekedésében kell keresnünk. Különösen hatalmas mértékben növekedtek a hadügyi kiadások a XX. század elején, úgyhogy az állami költ-

ségvetések ekkor valóságos hadiköltségvetések képét mutatták.

A világháború nemcsak a kiadásokat emelte hihetetlen magasságra, hanem pénzügyi téren nehéz örökséget is hagyott hátra: támogatásra szoruló rokkantak nagy tömegeit, hatalmas adósságterheket s rekonstruálásra váró elpusztított területeket. Ezekhez járult még az általános áremelkedés. Mindezeket a körülményeket szem előtt kell tartanunk, ha a háború utáni költségvetések horribilis összegeit vizsgáljuk, avagy egybevetjük azokat a háború előtti évekkkel. Előző grafikonunk szemléltetően mutatja, mily mértékű növekedés állott be az államháztartás terjedelmében a háború után 1913-mal szemben

Az állampénzügyek terjedelmének növekedésére nézve ha nem is teljesen korrekt, de hozzávetőleges képet nyerünk akkor, ha az állami kiadások fejenkinti nagyságának alakulását vizsgáljuk. Az alábbi összeállítás adatai jellemzően mutatják az ezirányban beállott eltolódásokat. (1. tábla.) Ha a táblázat eredményeit a szükséges fenntartásokkal mérlegeljük is, akkor is feltűnő erőnek kell mondanunk a közkiadások növekedését az utolsó békeév óta.

Vizsgálódásunk első részét a háború előtti és utáni állampénzügyek mikénti alakulása s rövid egybevetése képezvén, nézzük mindenekelőtt, milyen sajátosságot mutatnak az egyes országok 1913. évi költségvetései. Az adatokat az egyes

1. Az állami kiadások egy lélekre eső arányának alakulása.

Formation des dépenses d'Etat par habitant.

Ország — Pays	Állami kiadások fejenkinti nagysága pengőben <i>Dépenses d'Etat par habitant en pengő</i>		A kiadások változása <i>Changement des dépenses</i> 1913=100
	1913	1926	
Németország — <i>Allemagne</i>	69·7	179·9	258
Belgium — <i>Belgique</i> ..	84·1	138·8	165
Bulgária — <i>Bulgarie</i> ..	60·2	41·9	70
Dánia — <i>Danemark</i> ..	61·7	242·4	393
Spanyolország — <i>Espagne</i>	73·8	106·3	144
Am. Egyesült Államok <i>Etats-Unis</i>	62·8	195·8	312
Franciaország — <i>France</i>	145·1	204·5	141
Nagy-Britannia — <i>Gr.- Bretagne</i>	130·2	486·1	373
Olaszország — <i>Italie</i> ..	97·0	111·1	115
Norvégia — <i>Norvège</i> ..	75·1	239·2	319
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	85·8	241·8	282
Portugália — <i>Portugal</i> ..	72·5	64·2	89
Svédország — <i>Suède</i> ..	73·7	180·3	245
Svájc — <i>Suisse</i>	30·6	101·8	333
Magyarország — <i>Hon- grie</i>	76·0	91·5	120

főbb országokra vonatkozólag a 2. és a 3. táblázatban adjuk. Az adatokra vonatkozólag általánosságban a következőket kell megjegyezni. Az állami birtokok és állami üzemek a kimutatásban a legtöbb országnál nettó összegekkel vannak beállítva s így ezeknél az országoknál az állami üzemek kiadásai a kiadási tételek közt nem szerepelnek. Ily módon e kimutatások végösszegei általában alacsonyabbak, mint az illető országok hivatalos kiadványaiban.

A különböző államháztartások bevételi részének analizését megnehezíti az a körülmény, hogy a bevételek osztályozása kevésbé részletes s igen sok gyűjtőtétel szerepel („egyéb üzemek“, „egyéb adók“, „egyéb bevételek“). De még az azonos név alatt szereplő tételeknek sincs szükségképen ugyanaz a jelentőségük a különböző országokban s ily módon az államháztartásra vonatkozó adatok összehasonlításának eredményeit mindig az illető országok budgetrendszerének és közviszonyainak ismeretére támaszkodva lehet csak helyesen megítélni. A kimutatások általában az 1913. évi zárszámadások adatait foglalják magukban. Úgy az e tekintetben fennálló kivételekre, mint az egyéb részleteltérésekre vonatkozólag utalunk a táblázatokhoz csatolt jegyzetekre.

Áttérve most már az adatok vizsgálatára, mindenekelőtt azokat a figyelemre méltó jelenségeket fogjuk megállapítani, melyeket a bevételi oldal egyes tételeinek jelentősége közötti összehasonlítás elénk tár. A bevételi és kiadási tételeket nem egyenkint, hanem egyes fontosabb csoportokba összefoglaltan fogjuk vizsgálni. A bevételeknél e csoportosításhoz a bevételi forrás, a kiadásoknál a cél egyneműsége, illetve hasonlósága adja a logikai alapot. A 4. sz. tábla ilyen főbb csoportok szerint közli a bevételek alakulását.

Régebben, amikor az adókötelezettség elve általános elismerésre még nem talált, az államok bevételeinek túlnyomórészt az állami birtokok és regálék voltak a főforrásai. Azonban míg a középkorban a mező- és erdőgazdaságból, továbbá a bányászatból eredő jövedelmek voltak a legfontosabbak, az újabb időkben az ipari, kereskedelmi és közlekedési állami üzemek jelentősége nyomult előtérbe. Az adatok nagyon érdekesen mutatják, hogy az ezekből eredő bevételek jelentősége az összes állami bevételekhez képest az egyes országokban mennyire különböző. Ez a bevételi csoport

2. Állami bevételek a különböző

Recettes d'Etat en dif-

Bevételi tételek	Orosz- ország <i>Russie</i>	Németország <i>Allemagne</i>		Nagy- Britannia és Ir- ország <i>Gr.-Bre- tagne et Irlande</i>	Fran- cia- ország <i>France</i>	Olasz- ország <i>Italie</i>	Auszt- ria <i>Au- triche</i>	Ma- gyar- ország <i>Hon- grie</i>	Spa- nyol- ország <i>Es- pagne</i>	Ro- mánia <i>Rou- manie</i>
		biroda- lom <i>Empire</i>	tagállá- mok <i>Etats</i>							
	m i l l i ó b a n — e n m i l l i o n s d e									
	rubel <i>roubles</i>	márka — marks	fontst. <i>livr. st.</i>	frank <i>fr.</i>	lira <i>lires</i>	korona <i>cour.</i>	korona <i>cour.</i>	peseta <i>pesetas</i>	leu <i>leus</i>	
A) Rendes bevételek.										
1. Mezőgazdasági birt.	40·6	—	33·7	} 0·5	27·9	} 15·0	4·6	—	5·1	7·6
2. Erdők	92·4	—	170·6		34·5		24·9			
3. Bányák	0·7	—	43·6	—	—	30·0	4·3	—	10·4	
4. Vasutak	253·7	30·5	647·5	—	17·0	28·3	216·3	74·0	—	107·3
5. Hajózás	—	—	—	2) 1·6	—	—	—	—	—	19·8
6. Posta-távirda	119·8	105·1	26·3	30·8	64·4	170·4	10·7	15·6	—	19·1
7. Pénzügy	5·1	19·8	} 56·5	0·8	1·6	1·5	7·6	—	1·7	—
8. Keresk. vállalatok . .	44·5	31·0		0·2	—	3) 107·1	13·5	4·7	—	1·6
9. Egyéb önálló ipari vállalatok	26·1	5·5	—	—	0·3	—	2·0	1·8	—	1·3
10. Egyéb üzemek	—	—	—	—	—	—	11·2	0·7	—	69·7
11. 1—10 összesen . . .	582·9	191·9	978·2	33·9	145·7	322·3	295·9	97·1	—	261·7
12. Földadó	87·3	—	62·2	3·4	211·5	194·5	179·7	110·8	192·1	18·5
13. Iparadó	150·1	—	17·1	—	172·9	17·7	—	21·3	45·7	—
14. Jövedelmi adó	—	—	697·3	} 47·2	—	346·2	233·9	104·1	148·0	—
15. Földjáradékadó . . .	35·1	—	14·5		—	—	13·5	25·8	—	—
16. Tőkeadó	—	—	87·2	—	—	—	—	—	—	—
17. Örökösödési adó . . .	—	46·4	23·7	27·4	348·7	56·5	—	5) —	—	4·6
18. Élelmiszeradó	1.102·2	642·0	111·5	38·9	745·8	286·6	392·8	300·0	110·1	64·2
19. Egyéb adók	231·5	95·4	18·2	0·6	1.136·1	500·8	254·8	296·9	237·4	85·4
20. Vámok	352·9	89·5	—	35·5	753·7	342·7	199·9	6) —	224·6	50·0
21. Illetékek	111·8	283·5	108·4	10·0	748·2	176·4	105·1	156·2	102·8	29·4
22. Közigazgat. illetékek	40·2	22·4	307·4	—	18·9	30·3	215·6	3·5	212·1	—
23. Egyéb bevételek . . .	136·9	788·5	954·8	1·3	276·6	249·8	103·5	78·6	229·5	22·5
24. Rendes bevételek össz.	2.830·9	2.960·6	3.380·5	198·2	4.558·1	2.523·8	1.994·7	1.194·3	1.502·3	536·3
B) Rendkívüli bevételek.										
25. Kölcsönök	—	109·3	1.639·1	—	—	} 566·1	258·2	678·3	—	—
26. Egyéb bevételek . . .	13·8	82·4	21·4	—	185·2		74·8	29·1	—	—
27. Rendkívüli bevételek összesen	13·8	191·7	1.660·4	—	185·2	566·1	333·0	707·4	—	—
28. Összes bevétel	2.844·7	3.152·3	5.041·0	—	4.743·3	3.089·9	2.327·7 ⁴⁾	1.901·7	—	536·3

1) Szövetségi háztartás. — 2) Szueztársaságok és egyéb befektetések hozadéka. — 3) A lottó tiszta jövedéke. — 4) Azonkívül 93 millió korona Bosznia-Hercegovinától. — 5) Az örökösödési adó bevételei a 22. tétel alatt szerepelnek. — 6) A 42 millió koronát kitevő nettóeredmény a közös kiadások fizetésére fordított s a kiadásoknál levonotott. — 7) A Nemzeti Bank nyeresége.

ugyanis 1913-ban az összes állami bevételekben a különböző országokban a következő arányt foglalta el:

Románia, Belgium	50
Németország (országok)	20
Nagy-Britannia, Svédország, Bulgária	16
Oroszország	14
Ausztria, Japán	13
Olaszország, Dánia, Portugália	11

Németalföld	6
Magyarország, Norvégia	5
Franciaország, Svájc	3

A bevételi összegek nagyságát tekintve az állami üzemek legfontosabbika a vasút, jelentőségben utána következik a posta, táviró és távbeszélő üzem, majd pedig a mezőgazdasági üzemek. Mint már említett-

országokban 1913-ban.

férents pays, 1913.

Belgium	Németalföld	Portugália	Svédország	Bulgária	Svájc	Dánia	Norvégia	Japán	Amerikai Egy. Államok ¹⁾	Postes de recettes
Belgique	Pays-Bas	Portugal	Suède	Bulgarie	Suisse	Danemark	Norvège	Japon	Etats-Unis ¹⁾	
m i l l i ó b a n — e n m i l l i o n s d e										
frank fr.	forint florins	escudó escudos	korona couron.	frank fr.	frank fr.	korona couronn.	korona couronn.	yen yens	dollar dollars	
4.3	1.0	0.6	9.4	1.0	2.1	0.6	1.0	—	2.9	A) Recettes ordinaires.
0.6	—	—	—	0.4	—	0.6	—	10.8	—	1. Propriétés rurales.
—	0.3	—	—	3.4	—	—	0.2	—	—	2. Forêts.
323.3	4.2	9.2	18.5	18.7	0.1	8.6	1.8	—	—	3. Mines.
5.8	—	—	1.1	0.8	—	—	0.5	—	—	4. Chemins de fer.
47.6	2.5	—	7.1	7.8	1.0	2.0	0.9	59.0	1.3	5. Navigation
—	0.3	—	—	—	—	0.4	0.6	—	4.5	6. Postes, télégr. et téléph.
12.8	4.6	—	7) 6.2	5.8	—	1.7	1.2	—	—	7. Finances.
—	0.1	—	—	1.1	—	0.4	—	—	—	8. Entreprises commerc.
—	—	—	—	—	—	—	—	6.4	—	9. Autres entreprises industrielles indépend.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10. Autres exploitations
394.4	13.0	9.8	42.3	39.0	3.2	14.3	6.2	76.2	8.7	11. Total.
29.7	15.4	—	0.8	9.4	—	6.1	—	75.3	—	12. Impôt foncier.
19.6	—	—	—	—	—	—	—	27.2	—	13. Impôt industriel.
—	13.7	—	34.7	4.9	—	18.1	17.1	35.5	—	14. Impôt sur le revenu.
—	11.0	—	—	—	—	—	—	—	—	15. Impôt sur la rente de la terre.
27.3	16.8	—	6.0	0.2	—	4.3	1.6	3.0	—	16. Impôt sur le capital.
87.7	66.7	—	48.0	26.9	—	19.2	11.3	119.0	231.6	17. Impôt sur la succession.
32.3	13.4	47.5	5.4	9.4	2.3	1.9	0.4	84.2	116.6	18. Imp. sur les objets d'aliment.
71.1	17.0	—	62.0	50.7	85.2	35.3	55.7	56.5	318.9	19. Autres impôts.
58.9	15.5	9.0	11.0	4.7	—	10.7	3.7	29.1	—	20. Douanes.
6.0	4.9	—	—	2.9	1.2	6.4	0.1	—	—	21. Droits.
28.5	14.5	7.8	6.8	20.6	8.1	8.3	15.4	27.2	48.6	22. Taxes administratives.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23. Autres recettes.
755.5	201.9	74.1	217.0	168.7	100.0	124.6	111.5	533.2	724.4	24. Recettes ordinaires.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	B) Recettes extraor^d.
19.5	—	2.9	44.8	79.4	—	—	9.0	15.4	23.4	25. Emprunts.
2.3	23.9	14.6	1.2	—	—	4.2	8.8	45.8	—	26. Autres recettes.
21.8	23.9	17.5	46.0	79.4	—	4.2	17.8	61.2	23.4	27. Total des recettes extraordinaires.
777.3	205.8	91.6	263.0	248.1	100.0	128.8	129.3	594.4	747.8	28. Total des recettes.

¹⁾ Budget fédéral. — ²⁾ Produits des actions Suez et d'autres placements. — ³⁾ Produit net de la loterie. — ⁴⁾ En outre, 93 millions de couronnes de la Bosnie-Herzégovine. — ⁵⁾ Les recettes de l'impôt sur la succession sont comprises au poste 22. — ⁶⁾ Le produit net de 42 millions de couronnes, affecté aux dépenses „communes“, a été déduit des dépenses. — ⁷⁾ Bénéfices de la Banque Nationale.

tük, a kimutatásban az üzemek nettó eredménye van beállítva. Néhány országra vonatkozólag azonban a Nemzetközi Statisztikai Intézet részletes kimutatást állított össze az állami üzemekről, amelyek érdekesen mutatják a tiszta bevételnek az egész bevételhez való arányát. Ezen adatok szerint Németországban, Ausztriában és Magyarországon a vasutak tiszta bevétele a bruttó bevétel 20—25%-át te-

szik. A posta- és távirda nettó bevétele Németországban 20, Franciaországban és Magyarországon 15, Ausztriában 5 és Németalföldön 10%-át teszi a bruttó bevételnek. A többi országban ez az arány 10% körül ingadozik. Meg kell itt jegyezni, hogy az egyes országokban az üzemek rentabilitása közt mutatkozó különbségek nem annyira az organizáció hiányaitól, vagy tökéletességétől, mint inkább attól a

3. Állami kiadások a különböző
Dépenses d'Etat

Kiadási tételek	Orosz- ország <i>Russie</i>	Németország <i>Allemagne</i>		Nagy- Britan- nia és Írország <i>Gr-Bre- tagne et Irlande</i>	Francia- ország <i>France</i>	Olasz- ország <i>Italie</i>	Ausz- tria <i>Autri- che</i>	Magyar- ország <i>Hongrie</i>	Spanyol- ország <i>Espagne</i>	Romá- nia <i>Rouma- nie</i>
		biroda- lom <i>Empire</i>	tagállá- mok <i>Etats</i>							
	millióban — en millions de									
	Rubel <i>roubles</i>	Márka — <i>marks</i>	Font st. <i>livr. st.</i>	Frank <i>fr.</i>	Lira <i>lires</i>	Korona <i>couronn.</i>	Korona <i>couronn.</i>	Peseta <i>pesetas</i>	Lei <i>leus</i>	
A) Rendes kiadások.										
1. A legfőbb állami szer- vek	39.0	3.9	469.6	0.9	23.2	—	17.8	20.0	11.6	3.4
2. Beligazgatás	185.4	11.5	53.3	13.7	64.1	152.8	155.6	150.1	92.7	22.0
3. Külügyigazgatás	11.5	17.7	—	0.8	21.4	31.8	4	—	—	3.2
4. Gyarmatügyigazgatás	—	25.9	—	0.7	103.2	—	—	—	1.9	—
5. Honvédelem:										
a) hadsereg	581.1	1.448.6	—	28.3	1397.3	609.1	526.1	70.2	211.8	80.0
b) tengerészet	244.8	448.7	355.2	48.8	506.2	309.1	—	—	69.7	1.9
6. Igazságügyigazgatás	90.6	3.0	—	5.0	60.5	58.7	103.2	58.1	19.4	11.4
7. Egészségügyigazgatás	—	1.2	—	—	3.8	—	2.7	—	—	13.5
8. Népjólét	—	—	—	0.8	79.8	—	—	—	—	—
9. Szociális szolgálat:										
a) lakásügy	—	—	—	—	0.4	—	1.4	—	—	—
b) munkásjólét	—	—	—	—	8.0	—	3.6	—	—	—
c) munkaközvetítés	—	61.1	—	19.7	—	—	—	—	—	—
d) társadalmi bizto- sítás	—	—	—	—	77.0	3)	0.1	—	—	—
10. Népoktatás:										
a) elemi oktatás	—	1.2	—	—	231.8	—	9.3	—	—	18.6
b) közép- és felső- fokú oktatás	143.1	0.5	457.8	19.6	62.6	149.9	64.4	118.0	66.2	14.0
c) egyéb kiadások	—	—	—	—	10.5	—	18.9	—	—	8.7
11. Egyházak	45.7	—	74.0	—	7.7	—	32.4	—	41.9	9.8
12. Mezőgazdaság:										
a) szakoktatás	—	—	—	—	4.4	—	2.7	—	—	—
b) állategészségügy	3.3	0.4	50.8	—	3.0	—	5.8	29.1	—	10.2
c) egyéb kiadások	135.8	1.8	—	—	62.7	39.6	42.1	—	—	—
13. Ipar és kereskedelem										
a) szakoktatás	64.6	—	5.9	—	9.6	—	18.4	48.0	—	3.8
b) egyéb kiadások	—	12.8	—	—	7.0	—	64.6	—	—	1.1
14. Közlekedésügy:										
a) posta, távirat, táv- beszélő	—	7.4	—	24.6	—	148.1	—	—	—	13.6
b) hajózás	—	49.3	—	—	—	—	33.0	—	—	20.2
c) vasút	9.1	0.5	152.7	—	174.4	172.9	10.0	—	—	70.7
d) egyéb kiadások	54.2	0.1	—	4.7	—	—	10.3	—	—	10.6
15. Pénzügyigazgatás:										
a) adóigazgatás	235.0	262.4	—	4.5	149.3	—	35.4	112.8	146.3	34.0
b) adósság kamat- szolgálat	424.4	178.8	594.2	16.9	1.046.5	703.7	469.8	338.6	450.7	14.2
c) adósságtörlesztés	—	65.1	151.8	7.6	49.6	—	54.2	—	—	91.4
d) egyéb kiadások	238.1	186.6	406.9	—	226.0	312.0	109.0	52.5	18.6	76.1
16. Egyéb kiadások	2.1	203.5	336.0	0.9	33.8	—	178.9	137.6	188.9	—
17. Rendes kiadások ösz- szesen	2.507.8	2.992.0	3.108.2	197.5	4.423.7	2.687.7	1.969.7	1.135.0	1.516.3	532.4
B) Rendkívüli kiadások.										
18. Honvédelem	—	62.9	—	—	—	28.7	240.8	26.2	—	—
19. Egyéb szükséglet	288.7	370.2	1.114.4	—	294.8	342.5	260.2	512.1	—	3.9
20. Rendkívüli kiadások összesen	288.7	433.1	1.114.4	—	294.8	371.2	501.0	538.3	—	3.9
21. Összes kiadások	2.796.5	3.425.1	4.222.6	—	4.718.5	3.058.9	2.470.7	1.673.3	—	536.3

1) Ebből 202.7 millió birodalmi átutalás az országoknak. — 2) Katonai nyugdíjakkal együtt. — 3) A társadalmi biztosítás kiadásai a mezőgazdaságnál vétettek fel. — 4) A vonatkozó kiadások az 5. tétel alá foglal-
tattak. — 5) Ebből 43.1 millió nyugdíjkiadás. — 6) Nyugdíjakkal együtt. — 7) A balkán háború alatt elfoglalt
területek kiadásaival. — 8) A Panama-csatorna építési költségeivel együtt.

országokban 1913-ban.
en différents pays, 1913.

Belgium <i>Belgique</i>	Német- alföld <i>Pays-Bas</i>	Portu- gália <i>Portugal</i>	Svéd- ország <i>Suède</i>	Bulgá- ria <i>Bulgarie</i>	Svájc <i>Suisse</i>	Dánia <i>Danemark</i>	Norvé- gia <i>Norvège</i>	Japán <i>Japon</i>	Amerikai Egyesült Államok <i>États-Unis</i>	Postes de dépenses
millióban — en millions de										
Frank <i>fr.</i>	Forint <i>florins</i>	Escudó <i>escudos</i>	Korona <i>couronn.</i>	Frank <i>fr.</i>	Frank <i>fr.</i>	Korona <i>couronn.</i>	Korona <i>couronn.</i>	Yen <i>yens</i>	Dollár <i>dollars</i>	
5.5	1.8	—	3.1	4.0	1.6	1.9	3.8	7.0	14.2	A) Dépenses ordinaires.
5.6	12.7	3.6	19.1	6.5	3.6	2.6	0.9	13.4	22.1	1. Organes suprêmes de l'Etat.
5.1	1.4	0.5	2.0	3.2	1.2	0.8	1.2	4.4	4.6	2. Administr. intérieure.
1.3	2.9	0.3	—	—	—	0.9	—	—	—	3. Affaires étrangères.
90.6	33.1	10.3	55.0 ⁶⁾	6.5	45.8	17.0	17.0	78.7	160.4	4. Administr. coloniale
18.1	16.5	3.4	26.0	—	—	7.5	7.7	42.2	133.4	5. Défense nationale:
2.1	9.9	1.1	6.0	4.5	2.3	4.4	4.8	12.4	10.4	a) armée
7.1	2.1	—	—	4.3	0.7	7.1	5.0	—	2.2	b) marine.
—	—	—	—	2.7	—	0.4	0.2	—	—	6. Justice.
—	0.1	—	—	—	—	0.4	—	—	—	7. Hygiène publ.
—	—	—	—	—	0.5	—	—	—	—	8. Prévoyance sociale.
19.3	1.8	—	—	—	—	10.4	2.2	—	—	9. Services sociaux:
26.4	26.8	2.8	17.8	10.4	2.4	8.6	8.3	9.8	—	a) affaires de logement
8.0	6.2	—	—	7.4	1.2	3.8	6.2	—	—	b) améliorat. de la situation des ouvriers
7.9	2.0	—	—	0.5	—	—	1.3	—	—	c) Offices de placement
11.8	0.9	—	9.8	0.9	—	0.7	0.4	—	—	d) assurance sociale
7.9	1.5	—	—	0.3	5.5	0.3	0.3	7.6	—	10. Instruction publ.
35.0	13.0	9.9	11.7	3.6	—	3.0	3.2	—	—	a) enseignem. primaire
13.1	1.7	—	—	0.6	10.1	0.8	1.4	—	—	b) enseignem. secondaire et supérieur
214.2	1.8	—	—	4.7	—	0.5	—	—	—	c) autres dépenses.
31.5	1.8	—	—	7.5	—	—	—	—	—	11. Eglises.
23.1	9.9	—	—	0.3	—	3.1	5.6	30.8	0.8	12. Agriculture:
202.7	32.2	26.8	24.0	29.8	9.2	12.4	12.0	143.0	22.9	a) enseignem. techn.
2.5	1.9	4.7	30.8	0.5	8.7	0.4	0.3	35.8	28.4	b) santé animale
10.5	3.1	3.0	8.6	1.9	1.7	6.5	2.9	31.8	213.3	c) autres dépenses.
749.3	194.0	66.4	220.3	140.8	105.3	101.2	98.6	426.3	702.7	13. Industrie et commerce:
25.3	—	20.3	—	188.7 ⁷⁾	—	4.6	3.8	74.9	—	a) enseignem. techn.
121.2	19.4	—	42.7	20.2	—	23.0	17.7	93.2	41.7 ⁸⁾	b) autres dépenses.
146.5	19.4	20.3	42.7	208.9	—	27.6	21.5	168.1	41.7	14. Communication:
895.8	213.4	86.7	263.0	349.7	—	128.8	120.1	594.4	744.4	a) postes, télégr. et téléphones
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b) navigation
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	c) chemins de fer
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	d) autres dépenses.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15. Administr. des Finances:
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a) administr. des impôts
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	b) service d'intérêts de dettes
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	c) amortissem. de dettes
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	d) autres dépenses.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16. Autres dépenses.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17. Total des dépenses ordinaires.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	B) Dépenses extraord.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18. Défense nationale.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19. Autres besoins.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20. Total des dépenses extraordinaires.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21. Total des dépenses.

1) Dont 202.7 millions ont été versés aux Etats d'Empire. — 2) Y compris les pensions militaires. — 3) Les dépenses de l'assurance sociale sont comprises dans „agriculture“. — 4) Ces dépenses sont comprises au poste 5. — 5) Dont 43.1 millions pour pensions. — 6) Y compris les pensions. — 7) Y compris les dépenses des territoires occupés pendant la guerre des Balkans. — 8) Y compris les dépenses de construction du canal de Panama.

körülménytől függenek, hogy a pénzügyi kormányzat az államgazdaság ezen ágaival szemben milyen álláspontot foglal el. Az állam, mint monopoliumbirtokos a vasúti és hírforgalom tarifáit tetszése szerint emelheti, egy ilyen üzempolitika azonban egy bizonyos határ túllépése esetén indirekt adóztatássá változik, még pedig annak legrosszabb formájában, mert túladóztatás esetén az ország gazdasági fejlődésének akadályává válik. Az Egyesült Államokban, ahol a hírforgalom könnyítésére és gyorsítására különös súlyt helyeznek, éppen emiatt nem tekintik állami bevételi forrásnak a postát, melynek 1913. évi költségvetése alig mutat felesleget, az utóbbi években pedig állandóan deficittel zárul.

A további bevételi tételek közül különösen fontos jelentősége van minden országban az *élelmiszer-adónak*. Táblázat:

4. Az állami bevételek százalékos megoszlása bevételi főcsoportok szerint 1913-ban.

Répartition, en %o, des recettes d'Etat, suivant les principales catégories de recettes, en 1913.

(összes bevétel — recettes totales = 100)

Allam Etats	Allami birtokok és áll. üzemek — Domaines et exploit. de l'Etat	Egyenes adók Impôts directs	Vámok Droits de douane	Egyéb közvetlen adók és illetékek — Autres im- pôts directs et droits.	Kölcsönök Emprunts	Egyéb bevételek Autres recettes
Ausztria — Autriche	12.7	18.3	8.6	41.6	11.1	7.7
Am. Egy. Államok Etats-Unis	1.2	—	42.6	53.1	3.1	—
Belgium — Belgique	50.7	9.9	9.1	23.8	2.5	4.0
Bulgária — Bulgarie	15.7	5.9	20.4	17.7	32.0	8.3
Dánia — Danemark	11.0	22.2	27.4	29.7	—	9.7
Franciaország — France	3.0	15.5	15.9	55.9	—	9.7
Magyarország Hongrie	5.0	13.5	2.2	38.9	34.9	5.5
Nagy-Britannia Gr.-Bretagne	17.1	39.4	17.8	25.0	—	0.7
Németalföld — Pays-Bas	6.3	27.6	8.3	48.9	—	8.9
Németország — Allemagne	6.1	1.5	28.2	33.1	3.5	27.6
Norvégia — Norvège	4.7	14.5	43.1	12.0	7.0	18.7
Olaszország — Italie	10.4	19.9	11.1	32.2	18.3	8.1
Portugália — Portugal	10.7	—	—	61.7	3.2	24.4
Románia — Roumanie	48.8	4.3	9.3	33.4	—	4.2
Spanyolország — Espagne	—	25.7	15.0	44.1	—	15.2
Svájc — Suisse	3.2	—	85.2	3.6	—	8.0
Svédország — Suède	16.1	15.8	23.6	24.5	17.0	3.0

¹⁾ Az egyéb rendkívüli bevételekkel együtt —
Y compris les autres recettes extraordinaires.

taink ezt az adónemet az egyéb adókkal együtt foglalva mutatják, fontosságára való tekintettel célszerűnek látjuk azonban ezzel a tétellel a fogyasztási adó másik formájával — a vámbevételekkel — együttesen külön is foglalkozni. Mint tudjuk, a fogyasztási adók általában az adóknak legtöbbet kritizált és legnépszerűtlenebb fajtájához tartoznak, melyeket főleg szociális szempontból szoktak támadni azon az alapon, hogy a szegényebb néposztályt sújtják erősebben. Kétségtelen, hogy ezt a hátrányt nem ellensúlyozza az az esetleges gazdasági előny, hogy a fogyasztás megszorítására és így takarékosagra serkentenek; annál kevésbé, mert hiszen az anyagi szükségletek kielégítése egy bizonyos ponton túl nem szorítható vissza.

Tekintettel arra, hogy e bevételi nemek a legtöbb országban igen tekintélyes részét képviselik az összes állami bevételnek, az országok e bevételi forrásokról az államháztartás egyensúlyának veszélyeztetése nélkül egyelőre le nem mondhatnak. Az összes bevételben elfoglalt arányukat néhány országban az alábbi összeállítás mutatja:

	élelmi- szeradók	vámok	össze- sen
Oroszország	39	12	51
Németország (birodalmi ház- tartás)	20	28	48
Nagy-Britannia	20	18	38
Franciaország	16	16	32
Olaszország	9	11	20
Ausztria	17	8	25
Magyarország	15	2	17
Spanyolország	7	15	22
Románia	12	9	21
Belgium	11	9	20
Németalföld	32	8	40
Svédország	18	24	42
Bulgária	11	20	31
Svájc (szövetséges államház- tartás)	—	85	85
Dánia	15	27	42
Norvégia	9	43	52
Japán	18	9	27
Egy. Államok (szöv. állam- háztartás)	30	42	72

Látható, hogy az adóztatás e két indirekt formája mily nagy szerepet játszott az egyes országokban s különösen az Egyesült Államok és Svájc szövetségi államháztartásának legbővebb forrásai voltak.

Táblázatunkban Magyarországnál nem szerepel a vámbevételek alatt a 42.1 millió

koronát kitevő nettó fölösleg, mely a közös kiadások fedezésére fordított, s melyet az arányszám kiszámításánál alapul vetünk.

Az egyenes adókból eredő bevétel aránya az egyes országokban igen szélsőséges határok között mozgott. Az adók ezen csoportja legnagyobb szerepet azokban az országokban játszott, ahol az általános adóztatás eszméje már korán kifejlődött s az adórendszer kiépítettsége előrehaladt stádiumban volt. Hogy az indirekt adókon nyugvó államháztartás mennyire nem egyezik az adózás lényegére és az állami feladatokra vonatkozó mai tisztultabb felfogással szépen mutatja az Amerikai Egyesült Államok példája, mely a háború előtt az egyenes adókat alig vette igénybe, míg a háború után bevételeinek több mint a felét ebből a forrásból meríti.

Az egyenes adóknak a bevételben való részesedési aránya köztudomásúlag Nagy-Britanniában volt a legmagasabb (39·4), sorrendben utána következett Hollandia (27·6), Spanyolország (25·7%) és Dánia (22·2%); Magyarországon, ahol 1913-ban a jövedelem- és vagyonadó még nem volt rendszeresítve, az egyenes adók még elég kis százalékát (13·5%) képviselték az összes bevételeknek.

A háború előtt igen jelentékenyek voltak azok a bevételek, melyeket az államok kölcsönoperációkkal szereztek. A XIX. század közepe óta az államadósságok szakadatlan emelkedése mutatja, mily gyakran és mily nagy mértékben vették az államok e bevételi formákat igénybe részben átmeneti, vagy állandó költségvetési hiányok fedezésére, részben beruházásokra, részben pedig hadviselési célokra. Az 1913. évben kimutatásunkban csak Német-, Olasz-, Svédország, valamint Magyarország és Bulgáriánál jelentkezik nagyobb összegekkel e bevételi tétel, de a kiadási oldalon az adósságszolgálat cím alatt feltüntetett hatalmas összegek mutatják, milyen terhet jelentettek az évek folyamán felgyülemlett adósságok az egyes országok háztartására nézve.

A kiadási oldalnál a közigazgatási kiadásokat legfőbb állami szervek, a belügyi és külügyi igazgatás költségeit az egyéb kiadások tétele alá foglaltuk, míg a többi kormányzati ág igazgatási költségei a többi kiadási csoportokban vannak szétszétva. Természeteszerűleg helyesebb lenne e cím alatt az egész kormányzati apparátus működési költségeit összefoglalva kimutatni, a

5. Az állami kiadások százalékos megoszlása kiadási főcsoportok szerint 1913-ban.

Répartition, en %, des dépenses d'Etat, suivant les principales catégories de dépenses en 1913.

(Összes kiadás — *Dépenses totales* = 100)

Állam <i>Etats</i>	Hadügy <i>Défense nationale</i>	Gazdasági szükséglet <i>Besoins économiques</i>	Szociális és kulturális szükséglet — <i>Besoins</i> <i>sociaux et culturels</i>	Adósságszolgálat <i>Service de la Dette</i>	Egyéb kiadások <i>Autres dépenses</i>
Ausztria — <i>Autriche</i>	31·0	13·4	9·6	21·2	24·8
Amerikai Egy.-Áll. <i>Etats-Unis</i>	39·5	12·7	1·7	6·3	39·8
Belgium — <i>Belgique</i>	12·9	37·9	9·9	22·6	16·7
Bulgária — <i>Bulgarie</i>	55·8	13·9	9·2	10·9	10·2
Dánia — <i>Danemark</i>	22·5	11·2	27·6	10·9	27·8
Franciaország <i>France</i>	40·4	13·5	11·5	23·2	11·4
Magyarország —					
<i>Hongrie</i>	24·7	15·9	14·8	22·7	21·9
Nagy-Britannia <i>Gr.-Bretagne</i>	39·1	22·8	17·1	12·4	8·6
Németalföld — <i>Pays-</i> <i>Bas</i>	23·3	16·0	23·5	17·8	19·4
Németország <i>Allemagne</i>	57·2	9·8	1·9	7·1	24·0
Norvégia — <i>Norvège</i>	23·7	15·4	24·5	14·4	22·0
Olaszország — <i>Italie</i>	31·0	22·0	6·8	23·0	17·2
Portugália — <i>Portugal</i>	15·8	16·8	4·5	31·0	31·9
Románia — <i>Roumanie</i>	15·3	44·8	14·2	19·7	6·0
Spanyolország <i>Espagne</i>	18·6	23·9	8·4	29·7	19·4
Svájc — <i>Suisse</i>	43·5	4·9	35·2	8·7	7·7
Svédország — <i>Suède</i>	30·9	19·8	9·1	11·5	28·7

rendelkezésre álló anyag alapján azonban erre nem volt mód. A fenti módon értelmezett közigazgatási költségek arányát illetőleg az egyes országok között feltűnőbb eltérések nem mutatkoznak s általában az összes kiadások 4—10 százalékát foglalják le.

Amint már fentebb említettük, az 1913. évi költségvetéseket általában a nagy *hadügyi kiadások* jellemezték, melyek folytán azok már a bekövetkezendő nagy összecsapásra való készülődés bélyegét viselték magukon.

A hadügyi kiadások a múlt évszázad közepe óta csaknem minden országban progresszív mértékű növekedést mutattak s kulminációs pontjukat a világháborút közvetlen megelőző években érték el.

A hadseregére és a haditengerészetre fordított kiadások Németországban 57, Bulgáriában 56, Svájcban 43, Franciaországban 40, az Amerikai Egyesült Államokban, Nagy-Britanniában és Oroszországban 39.

Ausztriában és Olaszországban 31%-át tették az összes állami kiadásoknak. Magyarország a hadügyi kiadások tekintetében a legalacsonyabb arányszámmal bíró országok között foglalt helyet.

A kiadásoknak igen jelentékeny tételét alkotta az *adósságszolgálat*, mely a kamatfizetés és tőketörlesztések összegeit foglalja magában. E címen aránylag legnagyobb összegeket Portugália (31%-át az összkiadásnak), Spanyolország (29.7%), Franciaország (23.2%), Olaszország (23.0%), Belgium (22.6%), Ausztria (21.2%), Magyarország (19.7%) és Románia (19.7%) fizetett 1913-ban. Az összkiadások 10%-ánál kevesebbet a táblázatban szereplő országok közül e címen csupán Svájc (8.7%) és az Amerikai Egyesült Államok (6.3%) adtak ki.

A *szociális és kulturális* — valamint a *gazdasági szükséglet* cím alatt összefoglalt kiadási tételek jelentőségének összevetése az egyes országok között szintén csak bizonyos óvatosság mellett lehetséges, mert nem mindenütt foglalnak magukban azonos tételeket (Olaszországban pl. a szociális biztosítási kiadások a mezőgazdaságnál szerepelnek, melynek egyéb kiadásai viszont a gazdasági szükséglet alatt vannak feltüntetve). A csoportosítás általában az egyes kormányzati ágak tevékenységének minősége alapján történt, tehát pl. a gazdasági ágak szociális, vagy kulturális (szakoktatás) kiadásai a gazdasági szükséglet alá vétettek. Teljesen korrekt eljárást itt megállapítani különben azért is nehéz, mert annak biztos elhatárolása, hogy valamely szükséglet szociális-e, vagy gazdasági, még tisztán elméleti alapon is nehezen vihető keresztül.

Ezeknek szemelőtt tartásával kell tehát a közölt 5. sz. táblázat vonatkozó csoportarányait is megbírálni. A szociális és kulturális szükséglet kiadásai — amint az a tényleges helyzetnek meg is felelt — aránylag legnagyobbak voltak a Skandináv államokban, továbbá Nagy-Britanniában, Svájcban és Németalföldön. Magyarország e tekintetben kb. a középső helyet foglalta el a tárgyalt országok sorrendjében.

Az *egyéb kiadások* a legkülönbözőbb tételeket foglalják magukban (rendkívüli bevételek, szubvenciók stb.), melyeknek egyéb főcím alá való besorozása a budget összeállításánál követett eltérő rendszerek folytán nem volt keresztülvihető, jóllehet a részletesebb összehasonlítás érdekében cél-

szerű lett volna ezt a gyűjtőcsoportot is tételre bontva vizsgálni.

Az 1913. évi állapotra vonatkozólag végzett vizsgálódások kiegészíthetők volnának még abban a tekintetben, hogy az egyes országok háztartási szükségleteinek nagysága milyen arányban állott a népességhez, illetve helyesebben a gazdasági teljesítőképességhez. Mivel azonban ennek a jelenségnek a megvilágítása sokkal elevebb képet nyújt és érdekesebb eredményhez vezet, ha a háború utáni állapottal szembeállítva történik, e kérdésnek a vizsgálatát a háború utáni budgetviszonyok ismertetése után fogjuk megkísérelni.

★

A háború utáni állapotra vonatkozó ismertetésnél célszerűnek látszott az 1926. évi budgetkimutatásokat alapul venni, még pedig több okból. Először, mert ezt az évet az államháztartások szempontjából már normálisnak lehet tekinteni abban az értelemben, hogy a nagy valutaingadozások elsimulásával a legtöbb ország állampénzügye már többé-kevésbé kiegyensúlyozódott. De indokoltnak látszott ezt az évet összehasonlítási időpontul venni azért is, mert erre az évre már nagyrészt zárszámadási adatok állnak rendelkezésre, melyek a tényleges helyzetet jobban tükröztetik.

A háború finanszírozása tudvalevőleg az állami pénzügyeket roppant feladatok elé állította, melyeket a gazdasági élet végsőig való igénybevétele útján voltak csak megoldhatók. Az állami bevételek és kiadások összegei hallatlan magasságokat értek el, melyek annál fantasztikusabbak lettek, minél nagyobb mértékben csökkent a pénz vásárló értéke. A háború befejeztével Európában csaknem minden országnak megbomlott a pénzügyi egyensúlya, melynek helyreállítását az 1919—24. évek során csak szakadatlan erőfeszítéssel lehetett újból biztosítani. Ennek a megvalósítása azonban mindenütt nemcsak nagy áldozatokat igényelt (közalkalmazottak számának csökkentése, új adók behozatala), hanem sok helyütt az egész pénzügyi rendszer reorganizálását is szükségessé tette. A háború alatt az államok minden elképzelhető bevételi forrást igénybevettek; az új források egy része a normálisabb viszonyok visszatértével megszűnt, más része pedig állandósított. A bevételeknek és kiadásoknak bizonyos normalizálódása a háborús finánc-rendszer alapos revízióját

és a változott viszonyoknak megfelelő reformálását vonta maga után. És ha a háború előtti pénzügyek szerkezeti tekintetben országonkint igen nagy eltéréseket mutatnak, a háború utáni államháztartások struktúrája már lényegesen több közös vonást tüntet fel, aminek részbeni magyarázata az, hogy a háború többé-kevésbé azonos természetű feladatok elé állította a pénzügyeket, melyeknek megoldása, valamint a fennmaradó terhek likvidálása is hasonló eszközök igénybevételét, illetőleg hasonló módszerek alkalmazását kívánta.

Az 1926. évi adatok vizsgálata, illetve azoknak a háború előttiekkel való összehasonlítása előtt eleget kell tennünk még annak a módszerbeli követelménynek, mely az adatforrás és az adatösszeállítás módjának kritikai ismertetésére vonatkozik. Az 1926. évi adatok, amint már említettük, a Nemzetek Szövetségének Memorandum sur les finances publiques 1922—1926 című kiadványából vették. Ezeket az adatokat a Nemzetek Szövetsége pénzügyi osztálya részben az illető országok kiadványaiból, részben kérdőívek alapján begyűjtött anyagból állította össze, még pedig oly módon, hogy úgy a bevételi, mint a kiadási oldalon a tételeket bizonyos egyöntetű csoportosításba foglalta, miáltal az azonos jelentőségű kategóriák összehasonlítására lehetőséget nyújtott. Az országok egy részénél, ahol az már lehetséges volt, a zárszámadási eredmények, a többi országnál a megszávozott előirányzat adatai vettek alapul. Jelen tanulmányban felhasznált adatok csak a rendes költségvetésre (budget général) vonatkoznak. A budget général, a szó rendes értelmezése szerint, nem mindig és főleg nem mindenütt foglalja magában az összes bevételeket és kiadásokat. Majdnem minden budgetrendszerben vannak ugyanis egyéb, fontos számadások (különböző alapok, adósságok stb. számadásai). Az összehasonlítás megbízhatósága érdekében célszerűnek mutatkozott csupán a rendes költségvetéseket figyelembe venni azzal a korrektívummal mégis, hogy a rendes költségvetésbe a csak formai szempontból kiválasztott számadások eredményei is felvették.

A háború utáni kimutatásoknál is, miént az 1913. éviéknél, az állami üzemek és birtokok nettó eredménye van csupán a legtöbb országnál feltüntetve. Némely országnál bizonyos üzemek nettó bevétele azonban nem szerepel a budget généralban,

miután ezek bizonyos speciális célra (kölcsonörlesztési pénztár stb.) vannak rendelkezve. Táblázatunk adatainak csoportosítása némileg eltér az eredeti kimutatásoktól, még pedig annyiban, hogy az egyes csoportok (pl. egyenes adók) tételeit csak annyira részletezzük, amennyire ez a legtöbb országra vonatkozólag egyformán keresztülvihető volt, hogy így az összehasonlítást minél több országra kiterjeszthessük. A kiadási oldalt illetőleg megjegyezzük, hogy a szorosabb értelemben vett közigazgatási (legfőbb állami szervek, törvényhozás, belügy stb.) kiadásokat, — mivel egyes országokban azok nem voltak külön kiválaszthatók — itt is az egyéb kiadások gyűjtő tétele alá vettük. Az egyes kormányzati ágak igazgatási kiadásai (pl. földművelés, iparügy) pedig az illető csoportok (pl. az előbbi esetben a gazdasági szolgálat) alá foglaltattak. A részletes adatokat a 6. és 7. sz. táblák tüntetik fel, a kiadásoknak és bevételeknek főbb csoportok szerinti megoszlását pedig, miként 1913-ra is %-os táblázatban (8. és 9. sz.) külön is szemléltetjük. Az egyes országok háztartásainak összetételét illetőleg 1926-ban is karakterisztikus eltérések mutatkoznak. A kölcsönből eredő bevételek csupán egy-két országnál szerepelnek s ezeknél is elég alacsony arányban. Ehhez a bevételi forráshoz az államok nagyobb mértékben a háborút közvetlenül követő években folyamodtak, amikdön a valutastabilizálási és a költségvetési egyensúly helyreállítási munkálatainak eredményessége más módon nem volt biztosítható. A háború után a fenti célokön kívül, főleg beruházási és újjáépítési célokból nyultak az államok ehhez a pénzügyi művelethez, s mivel a hadviselő államok túlnyomórészének tőkepiaca az erős háborús igénybevétel folytán meglehetősen kimerült, a háború után felvett államkölcsonök nagyrészt külföldi eredetűek.

Az állami birtokok és üzemekből eredő bevételek a háború előtti állapothoz képest feltűnően összezsugorodtak s egy országban sem érték el a bevételeknek 10%-át, míg 1913-ban, mint láttuk, némely országban részesedési arányuk 50% körül mozgott. Oka ennek a körülménynek egyrészt az, hogy a háború az üzemeket (posta, vasút) túlságosan igénybe vette, az álló- és forgótőke kiegészítetlen maradt, amelyeknek fokozatos pótlása a jövedelem túlnyomó részét felemésztette. Az aránycsökkenés másfelől arra a körülményre vezethető vissza.

6. Állami bevételek a külön-
Recettes d'Etat en dif.

Bevételi tételek	Auszt- ria <i>Au- triche</i>	Ameri- kai Egy. Államok <i>États- Unis</i>	Bel- gium <i>Bel- gique</i>	Bul- gária <i>Bul- garie</i>	Dánia <i>Dane- mark</i>	Francia- ország <i>France</i>	Német- alföld <i>Pays- Bas</i>	Magyar- ország <i>Hon- grie</i>
	m i l l i ó — e n m i l l i o n s d e							
	silling <i>schillings</i>	dollár <i>dollars</i>	frank <i>fr.</i>	leva <i>levas</i>	korona <i>couronn.</i>	frank <i>fr.</i>	font <i>florins</i>	pengő <i>pengős</i>
I. Egyenes adók.								
1. Földadó	—	—	275	350	—	907	24	41
2. Jövedelmi adó	115	1 880	325	300	111	2.879	120	⁵⁾ 54
3. Örökösödési adó	—	110	145	30	10	1.719	45	—
4. Vállalati adó	35	93	—	40	—	—	—	⁵⁾ 9
5. Vagyonadó	8	—	—	—	—	—	—	—
6. Egyéb egyenes adó (kereseti adó is)	40	6	1.231	185	57	5.958	108	53
1—6. Egyenes adó összesen . .	198	2.089	1.976	905	178	11.463	297	157
II. Közvetett adók és illetékek.								
7. Vámok	180	557	561	1.615	79	2.737	58	124
8. Fogyasztási adók:								
a) cukorra	7	—	65	—	6	445	48	40
b) sörre	29	—	65	—	30	94	11	4
c) szeszes italokra	25	25	195	170	33	982	52	22
9. Egyéb fogyasztási adó . .	18	³⁾ 630	163	1.005	23	1.596	36	17
10. Forgalmi adó ⁷⁾	204	—	923	—	—	6.706	—	137
11. Egyéb közvetett adók ⁸⁾ . .	244	—	416	670	89	9.305	48	249
7—11. Összes közvetett adók	707	1.212	2.388	3.460	260	21.865	253	593
I—II. adózásból eredő összes bevétel	905	3.301	4.364	4.365	438	33.328	550	750
12. Állami üzemek és birtokok netto bevétele	2	50	71	343	6	437	11	2
13. Kölcsönök	—	—	—	—	—	—	—	—
14. Egyéb bevételek	204	528	1.739	1.047	94	2.626	139	54
1—14. Bevételek összesen . .	1.111	3.879	6.174	5.755	538	36.391	700	806

¹⁾ Ahol a költségvetési év nem naptári, 1925—26. évi adatok. — ²⁾ 1924—25. évi költségvetés. —
³⁾ Automobil- és dohányadó. — ⁴⁾ Vagyonadóval együtt. — ⁵⁾ Lásd a 4. sz. jegyzetet. — ⁶⁾ 1 millió fon-
ton alul. — ⁷⁾ Általános forgalmi adó és a forgalmi adó különféle alakjai. — ⁸⁾ Az állami monopóliumok
netto eredményével együtt.

hogyan az egyéb bevételi források, különösen az adókból eredők — jóval nagyobb bevételeket eredményeztek, mint amilyen mértékű az államháztartás kereteinek tágulása volt s így erősen megduzzadt arányuk az üzemek arányszámát leszorította.

A háború utáni pénzügyek kétségkívül egyik legkarakterisztikusabb jelensége az egyenes adókból származó bevételek arányának feltűnő emelkedése. Ezek közül is különösen a jövedelemadó az, mely minden ország háztartásában nagyon fontos szerephez jutott. Azok közül a változások közül, amelyek az utóbbi években valamennyi ország állampénzügyeiben beállot-

tak, kétségkívül a legjelentősebb a progresszív jövedelmi adó rendkívüli kifejlődése. A háború előtt ez az adónem jelentősebb szerepet csak a Németbirodalom országaiban és Nagy-Britanniában vitt. A háború alatt a jövedelem megadóztatását csaknem valamennyi országban bevezették s a progresszív adóztatás alapelve nagyobb nehézségek nélkül általánosan meggyökeresedett. A háború utáni években, részben a rendkívüli viszonyok megszűnése folytán, melyek az állampénzügyek radikális átalakítását kívánták, részben a szociális reakció általános tendenciájával összefüggésben, a jövedelem megadóztatása

bőző országokban 1926-ban.¹⁾férents pays, 1926.¹⁾

Nagy-Britannia <i>Gr.-Bretagne</i>	Németország <i>Allemagne</i>	Norvégia <i>Norvège</i>	Olaszország <i>Italie</i>	Portugália ²⁾ <i>Portugal</i>	Románia <i>Roumanie</i>	Spanyolország <i>Espagne</i>	Svájc <i>Suisse</i>	Svédország <i>Suède</i>	<i>Postes de recettes</i>
m i l l i ó — e n m i l l i o n s d e									
font st. <i>livres st.</i>	márka <i>marks</i>	korona <i>couronn.</i>	lira <i>lires</i>	escudo <i>escudos</i>	leu <i>leus</i>	peseta <i>pesetas</i>	frank <i>fr.</i>	korona <i>couronn.</i>	
6) —	—	—	150	57	460	179	—	—	I. Contributions directes.
330	2 266	106	450	6	1.984	377	—	137	1. <i>Impôt foncier.</i>
61	27	6	100	—	340	—	—	—	2. <i>Impôt sur le revenu.</i>
12	187	—	—	—	—	—	—	1	3. <i>Impôt sur la succession.</i>
6) —	272	—	2.830	—	—	—	—	—	4. <i>Impôt sur les entreprises.</i>
—	60	30	1.256	175	1.565	261	24	8	5. <i>Impôt sur le capital.</i>
—	—	—	—	—	—	—	—	—	6. <i>Autr. contribut. directes (y compr. l'impôt sur le revenu du trav.)</i>
403	2.812	142	4.786	238	4.349	817	24	146	1—6. <i>Tot. des contribut. direct.</i>
—	—	—	—	—	—	—	—	—	II. Contributions indirectes et droits.
104	590	121	1.200	179	7.135	506	217	133	7. <i>Douanes.</i>
—	236	9	1.100	—	100	91	—	25	8. <i>Impôts de consommation:</i>
76	256	22	—	—	50	4	—	15	a) <i>sur le sucre</i>
42	153	1	475	—	1.095	46	—	66	b) <i>sur la bière</i>
17	727	20	—	25	894	41	—	51	c) <i>sur les boissons alcool.</i>
—	1.705	—	750	200	1.200	—	—	—	9. <i>Autres impôts de consomm.</i>
43	377	18	5.487	365	6.858	945	36	61	10. <i>Taxe sur le chiffre d'affaires.</i>
—	—	—	—	—	—	—	—	—	11. <i>Autres contribut. indirectes.</i>
282	4.044	191	9.012	769	17.332	1.633	253	351	7—11. <i>Tot. des contribut. indirect.</i>
—	—	—	—	—	—	—	—	—	<i>Total des recettes provenant des impôts I—II.</i>
685	6.856	333	13.798	1.007	21.681	2 450	277	497	12. <i>Recettes nettes des exploitat. et domaines de l'Etat.</i>
4	6	21	139	26	684	4	5	76	13. <i>Emprunts.</i>
—	330	20	1.398	—	—	—	—	51	14. <i>Autres recettes.</i>
69	1.603	67	1.710	204	2.100	125	65	84	—
758	8.795	441	17.045	1.237	24.465	2.579	347	708	1—14. <i>Total des recettes.</i>

¹⁾ Pour les pays où l'exercice financ. ne correspond pas à l'année civile, chiffres de 1925—26. —

²⁾ Budget de 1924—25. — ³⁾ Impôts sur les automobiles et sur le tabac. — ⁴⁾ Y compris l'impôt sur le capital.

⁵⁾ Voir nota 4 — ⁶⁾ Au-dessous de 1 million de livres st. — ⁷⁾ Taxe générale sur le chiffre d'affaires et diverses formes de la taxe sur le chiffre d'affaires. — ⁸⁾ Y compris le résultat net des monopoles de l'État.

igen sok országban összeszűkült s különösen a nagyobb jövedelmi csoportok adótelei csökkentettek jelentékeny mértékben. Ezeknek a mérsékléseknek ellenére is azonban a jövedelmi adó a legtöbb országban az állampénzügyek egyik legfontosabb pillére maradt. Az Amerikai Egyesült Államokban pl. közel 90%, Svédországban 85, Nagy-Britanniában és Németországban 80, Norvégiában 75, Ausztriában 57%-át tették a jövedelmi adóbevételek az összes egyenesadóbevételeknek. Magyarországon a zárszámadási kimutatás a jövedelem- és vagyonadót egybefoglalja. Ezeknek ará-

nya az 1925/26. évi számadás szerint mintegy 33% volt. A jövedelemadó (csak a tiszta jövedelmi adó, a kereseti és a különféle nyereségadók nélkül) az összes állami kiadásoknak 1926-ban a következő %-át fedezte:

Amerikai Egy. Államok	52
Ausztria	10
Belgium	12
Bulgária	11
Cseh-Szlovákia	10
Dánia	19
Franciaország	13
Magyarország	7

7. Állami kiadások a különböző országokban 1926-ban.

Dépenses d'État en différents pays, 1926.

Kiadási tételek <i>Postes de dépenses</i>	Ausztria <i>Autriche</i>	Amerikai Egy. Államok <i>États-Unis</i>	Belgium <i>Belgique</i>	Bulgária <i>Bulgarie</i>	Dánia <i>Danemark</i>	Franciaország <i>France</i>	Németalföld <i>Pays-Bas</i>	Magyarorsz. <i>Hongrie</i>	Nagy-Britannia <i>Gr.-Bretagne</i>	Németország <i>Allemagne</i>	Norvégia <i>Norvège</i>	Olaszország <i>Italie</i>	Portugália <i>Portugal</i>	Románia <i>Roumanie</i>	Spanyolország <i>Espagne</i>	Svájc <i>Suisse</i>	Svédország <i>Suede</i>	
	m i l l i ó — e n m i l l i o n s d e																	
	shilling <i>schillings</i>	dollar <i>dollars</i>	frank <i>fr.</i>	leva <i>levas</i>	korona <i>couronn.</i>	frank <i>fr.</i>	forint <i>florins</i>	pengő <i>pengős</i>	font st. <i>forest.</i>	márka <i>marks</i>	korona <i>couronn.</i>	lira <i>liras</i>	escudo <i>escudos</i>	leu <i>leus</i>	peseta <i>pesetas</i>	frank <i>fr.</i>	korona <i>couronn.</i>	
Hadügy: <i>Défense nationale:</i>																		
a) hadserég — <i>armée</i>				1.235	41	4.274	59	79	56	438	34	2.191	248	4.789	685			
b) tengerészet <i>marine</i>			—	20	1.433	44	—	53	149	12	924	90	541	131				
Össz. — <i>Total</i> . . .	67	590	676	1.235	61	5.707	103	79	109	587	46	3.115	338	5.330	816	85	148	
Külügy¹⁾ — <i>Affaires étrangères¹⁾</i>	3	28	40	87	6	269	8	8	4	51	5	196	55	231	52	6	6	
Igazságügy — <i>Justice</i>	36	35	115	142	18	153	27	35	—	12	—	377	21	649	40	3	13	
Nyugdíjak — <i>Pensions</i>	225		189	237	22	5.730	—	97	86	1.429	6	1.743	12	172	103	—	38	
ebből: háborús nyugdíjak — <i>dont pensions de guerre</i>	181	615	68	232	7	4.180	—	—	17	1.330	—	1.217	4	—	73	—	—	
Közegészségügy <i>Hygiène publ.</i>	16	18	28	165	14		5	37	21	7	22	39	18	810	10	3	26	
Szociális szolgálat <i>Services sociaux</i>	125	5	275	63	98	880	67	17	45	524	17	329	31	318		26	40	
Gazdasági szolgálat <i>Services économiq.</i>	234	510	733	1.033	138	2.595	50	160	26	1.018	82	2.989	228	1.735	584	83	100	
Közütatás — <i>In- struction publ.</i>	40	23	439	694	72	1.658	141	95	49	17	57	1.187	96	2.808	178	8	124	
Vallásügy — <i>Cultes</i>	13	—	16	42	5	23	2	4	—	—	5	58	—	542	62	—	6	
Adósságszolgálat <i>Service de dettes</i>	155	1.320	2.545	958	60	15.144	196	104	355	112	131	5.945	311	4.474	777	117	97	
Háborúból eredő terhek (jövátétel, rekonstrukció stb.) <i>Charges résultant de la guerre (répa- rations, recon- struction, etc)</i>	20	—	659	170	—	613	—	8	—	1.677	—	44	—	—	—	—	—	
Állami üzemek és birtokok deficitje <i>Déficit des exploi- tations et domai- nes de l'Etat</i>	4	—	17	37	34	125	—	6	—	—	—	—	—	24	90	2	—	
Egyéb kiadás ²⁾ <i>Autres dépenses²⁾</i>	257	474	1.027	892	16	3.333	129	84	77	2.799	70	923	212	7.372	204	26	102	
Összes kiadás <i>Total des dépenses</i>	1.195	3.618	6.759	5.755	544	36.230	728	734	772	8.233	441	16.945	1.322	24.465	2.916	359	700	

¹⁾ A gyarmatügyi igazgatással együtt. — *Y compris l'administration des colonies.* ²⁾ A szorosabb értelemben vett közigazgatási kiadásokkal együtt; a többi kormányzati ágak igazgatási költségei az illető címek alá foglaltattak. — *Y compris les dépenses d'administration proprement dites; pour les dépenses d'administration des autres branches de gouvernement, voir les rubriques respectives.* ³⁾ Az országoknak nyújtott hozzájárulással együtt. — *Y compris les sommes accordées aux États du Reich.*

Nagy-Britannia	43
Németalföld	16
Németország	28
Norvégia	24
Románia	8
Svédország	20

A jövedelmi adó, eltekintve attól, hogy hozadéka az egyes országok szükségleteit nagyon eltérő arány szerint fedezi, országonként még három pontban mutat fel sajátos különbségeket: 1. az adóminimum összegében, 2. a jövedelmi kategóriák tagozódásá-

8. Az állami bevételek százalékos megoszlása főbb bevételi csoportok szerint 1926-ba.

Répartition, en %, des recettes d'Etat, suivant les principales catégories de recettes, en 1926.

(Összes bevétel — recettes totales = 100)

Állam Etats	Állami birtokok és áll. üzemek — Domaines et exploit. de l'Etat	Egyenes adók Impôts directs	Vámok Droits de douane	Egyéb közvetett adók és illetékek — Autres im- pôts indirects et droits	Kölcönök Emprunts	Egyéb bevételek Autres recettes
Ausztria — Autriche	0.2	17.8	16.2	47.5	—	18.3
Am. Egy. Államok — Etats-Unis	1.3	53.8	14.3	16.9	—	13.7
Belgium — Belgique	7.6	32.0	9.1	29.6	—	21.7
Bulgária — Bulgarie	6.7	15.7	25.4	34.6	—	17.6
Dánia — Danemark..	1.0	33.2	14.6	33.7	—	17.5
Franciaország — France	1.2	31.5	7.5	52.6	—	7.2
Magyarország						
Hongrie	—	19.5	14.4	56.7	—	9.4
Nagy-Britannia — Gr.- Bretagne	0.5	53.3	13.6	23.4	—	9.2
Németalföld — Pays- Bas	2.7	42.5	8.3	27.8	—	18.7
Németország Allemagne	1.6	31.9	6.7	39.2	3.8	16.8
Norvégia — Norvège	4.7	32.2	27.5	15.7	4.6	15.3
Olaszország — Italie ..	0.8	28.1	7.0	45.8	8.2	10.1
Portugália — Portugal	2.1	19.2	14.5	47.7	—	16.5
Románia — Roumanie	3.1	17.8	29.2	41.7	—	8.2
Spanyolország Espagne	0.2	31.7	19.6	43.7	—	4.8
Svájc — Suisse	1.4	6.7	62.6	10.3	—	19.0
Svédország — Suède	12.0	20.5	18.8	30.9	7.1	10.7

ban, 3. az adótételek tagozódásában. Az utóbbira vonatkozólag az alábbi érdekes összeállítás nyújt felvilágosítást: ¹⁾

Jöve- delem márká- ban	Német- ország	Nagy- britannia	Francia- ország	Olasz- ország	Cseh- szlovákia	Belgium	Ausztria	Norvégia	Am. Egy. Államok	Magyar- ország
2.000	4.9	—	5.2	19.3	3.3	1.6	1.9	0.6	—	1.8
5.000	6.2	—	8.1	20.1	7.0	4.7	7.4	1.9	—	3.1
8.000	6.5	1.1	9.5	20.3	7.6	6.9	10.4	3.5	—	3.7
20.000	12.8	8.7	15.5	21.9	14.4	13.6	14.8	8.1	0.4	6.6
50.000	19.9	15.7	26.7	23.6	19.3	25.1	24.2	13.9	2.3	10.9
100.000	25.1	22.1	40.3	25.6	23.1	31.1	30.7	18.8	5.9	19.0
500.000	33.0	39.0	63.6	28.0	37.1	35.8	47.4	35.1	25.9	32.0
1.000.000	33.3	44.3	66.6	28.0	39.7	36.4	50.0	42.5	34.6	40.0
5.000.000	33.3	48.9	68.9	28.0	46.6	36.7	52.0	48.3	43.5	40.6

Érdekes, hogy a legnagyobb jövedelem-kategóriánál az adókulcs az Amerikai Egyesült Államokban a többi országokéhoz képest elég alacsony; s ha tekintetbe

¹⁾ L. Woytinsky: Die Welt in Zahlen. Sechstes Buch, 239. l. A kimutatás kétgyermekes adófizető jövedelmét veszi alapul.

vesszük, hogy a háború alatt a jövedelmi adókulcs felső határa csaknem elérte a 72%-ot, igen jelentékenynek kell mondanunk az adókulcs időközi mérséklését.

Ami most már az összes egyenes adókból eredő bevételt illeti, megállapíthatjuk, hogy azok az összes bevételeknek az Egyesült Államokban és Nagy-Britanniában 53%-át, Hollandiában 42%-át, Dániában és Oroszországban 33%-át, Németországban, Belgiumban, Franciaországban, Norvégiában 32%-át, Magyarországon pedig kerek 20%-át tették. Az egyenes adóknak a bevételekben elfoglalt részesedési aránya minden országban jóval magasabb volt, mint volt a háború előtt, ami az adórendszereknek a háborús tapasztalatok alapján való tökéletesebb kiépítésére mutat.

A vámbevételek arányát illetőleg némely országnál csökkenést, más országoknál emelkedést konstatálhatunk. Ennek a körülménynek magyarázatát nem lehet okvetlenül vámpolitikai tényezőkkel összefüggésbe hoznunk, mert a vámbevétel arányának mikénti módosulását a többi bevételi csoport arányváltozása is befolyásolja. Feltűnő csökkenést mutat a vámbevétel aránya az Amerikai Egyesült Államokban, aminek magyarázata éppen az előbb említett körülmény, miután köztudomásúlag az Unió a háború előtt is erősebb vámvédelmi politikát folytat.

Az egyéb közvetett adókból és illetékekből eredő bevétel általában 20—55%-át adja az összes állami bevételeknek. E csoportba vannak foglalva többek közt, mint legfontosabb közvetett adók: a forgalmi adó, a monopóliumok és az élelmiszeradó eredményei. Különös figyelmet ezek közül a forgalmi adó érdemel, mely különösen a német, francia, belga és magyar államháztartásnak igen jelentős bevételi forrása. Meg kell itt jegyeznünk, hogy ez az adónem az egyes országokban többféle elnevezés alatt szerepel. Táblázatunkban egységesen csak az általános forgalmi adót mutatjuk ki külön, de kétségtelen, hogy az egyéb közvetett adók között vannak olyan adónemek is (értékpapírforgalmi adó, különböző tranzakciókra vetett illetékek, stb.), melyek fogalmilag a forgalmi adóhoz volnának sorolandók. Jelentékeny hozamára való tekintettel a forgalmi adó a háború után különösen gyors elterjedtségre tett szert, bár kétségtelen, hogy költséges adminisztrációt igényel s gyakran az adóalanyok nagyobb zaklatásával jár. Az élel-

miszeradók, miként a háború előtt is, az Amerikai Egyesült Államokban, Hollandiában, Svéd- és Németországban teszik a legnagyobb százalékát az összes bevételeknek.

A háborúnak az egyes adórendszerre gyakorolt hatása főleg két irányban mutatkozott: 1. új adók behozatala, 2. a meglévő adók kulcsának emelése. Különösen az indirekt (s ezek közül is főleg a fogyasztási) adóhálózat kiépítése volt általános, míg az egyenesadóknál — eltekintve néhány, a háború tartama alatt behozott rendkívüli adótól — inkább az adókulcs emelése volt mindenütt konstataható. Az egyenesadók intenzívebb kimunkálásának törekvése, mely abból a felismerésből fakadt, hogy az adórendszereknek korszerű és a méltányosság elvein nyugvó átreformálása szükséges, eredményezte azt, hogy az egyenesadók hozadékának aránya az összáadóbevételekben a közvetett adókéval szemben általában lényegesen emelkedett a háború előttihez képest, amint azt a 9. sz. összeállítás igazolja.

Megjegyzendő, hogy Magyarországnál is emelkedett az egyenesadók abszolút jelentősége a háború előttihez képest, az arányszám azonban azért nem emelkedett,

9. Az egyenes- és közvetett adók aránya az összáadóbevételben 1913. és 1926. években.

Proportion des contributions directes et indirectes dans les recettes provenant des impôts, 1913 et 1926.

Ország — Pays	Az egyenes Contrib. direct.		A közvetett Contrib. indir.	
	adók aránya — leur proportion			
	1913	1926	1913	1926
Ausztria — Autriche ..	26.8	21.9	73.2	78.1
Amerikai Egy. Állam. ¹⁾ États-Unis d'Amériq.	—	63.3	100.0	36.7
Belgium — Belgique ..	23.0	45.3	77.0	54.7
Bulgária — Bulgarie ..	13.3	20.7	86.7	79.3
Dánia — Danemark ..	28.0	40.6	72.0	59.4
Franciaorsz. — France	17.7	34.4	82.3	65.6
Németalföld — Pays-Bas	32.7	54.0	67.3	46.0
Magyarország Hongrie	24.7	20.9	75.3	79.1
Nagy-Britannia Gr.-Bretagne	47.9	58.8	52.1	41.2
Németorsz. ¹⁾ - Allemagne	2.3	41.0	97.7	59.0
Norvégia — Norvège ..	20.8	42.7	79.2	57.3
Olaszország — Italie ..	31.5	34.7	68.5	65.3
Portugália — Portugal	—	23.6	100.0	76.4
Románia — Roumanie	9.2	20.1	90.8	79.9
Spanyolorsz. — Espagne	30.3	33.4	69.7	66.6
Svájc ¹⁾ — Suisse	—	8.7	100.0	91.3
Svédország — Suède ..	24.7	29.4	75.3	70.6

¹⁾ Szöv. költségvetés. — Budget de la Confédération.

mert a közvetett adók súlya relative még jobban nőtt.

A közvetett adók közül a fogyasztási adók mellett a háború után a forgalmi adó (általános forgalmi adó és annak különféle alakjai) emelkedett különös jelentőségre. Ez az új bevételi forrás csaknem mindenütt igen bőségesnek bizonyult s a tárgyalt évben Németországban 16%-át, Ausztriában 18%-át, Magyarországon 16%-át, Franciaországban 18%-át tette az összes állami bevételeknek.

Áttérve most már a kiadások főbb csoportok szerinti ismertetésére, mindenekelőtt megjegyezzük, hogy a közigazgatási kiadások, miután a rendelkezésre álló anyag alapján azok nem voltak mindenütt kétséget kizáró módon külön megállapíthatók, az egyéb kiadások közé vétettek, melyek ily módon, különösen némely országnál meglehetősen magas arányszámokkal szerepelnek.

10. Az állami kiadások százalékos megoszlása kiadási főcsoportok szerint 1926-ban.

Répartition, en %, des dépenses d'Etat, suivant les principales catégories de dépenses, en 1926.

(Összes kiadás — Dépenses totales = 100).

Állam Etats	Hadiügy Défense nationale	Gazdasági szükséglet Besoins économiques	Szociális és kulturális szükséglet — Besoins sociaux et culturels	Adósságszolgálat Service de la Dette	Háborús nyugdíjak és egyéb háborús terhek Pensions de guerre et aut. charges de guerre	Egyéb kiadások Autres dépenses
Ausztria — Autriche	5.7	20.1	19.2	12.9	15.2	26.9
Amerikai Egy. Áll. Etats-Unis	16.3	11.6	1.6	36.5	17.5	16.5
Belgium — Belgique	10.0	20.8	12.9	37.7	10.8	7.8
Bulgária — Bulgarie	21.5	17.9	19.2	16.6	7.0	17.8
Dánia — Danemark	11.3	22.9	35.6	11.1	1.2	17.9
Franciaország France	16.4	9.6	8.3	41.8	13.2	10.7
Magyarország Hongrie	10.8	21.8	25.6	14.2	1.1	26.5
Nagy-Britannia Gr.-Bretagne	14.1	3.4	14.9	46.0	10.8	10.8
Németalföld — Pays- Bas	14.3	7.3	33.3	26.9	—	18.2
Németország Allemagne	7.1	12.4	6.8	1.4	36.5	35.8
Norvégia — Norvège	10.5	20.1	17.9	29.7	—	21.8
Olaszország — Italie	18.4	17.7	11.8	35.1	8.5	8.5
Portugália — Portugal	25.6	17.3	12.5	23.5	0.7	20.4
Románia — Roumanie	21.8	7.2	21.0	18.3	0.7	31.0
Spanyolország Espagne	28.0	23.1	10.0	26.6	2.5	9.8
Svájc — Suisse	23.8	23.8	12.0	32.5	—	7.9
Svédország — Suède	21.1	14.2	29.7	13.9	—	21.1

Az 1926. évi állami kiadások közös jellemzője a hadügyi kiadás arányának az 1913. évvel szembeni csökkenése s az adósságszolgálatra fordított összegek súlyának, valamint a nyugdíjterheknek növekedése. A hadügyi kiadásoknál legnagyobb arányszámokkal Oroszország (32%), Spanyolország (28%) és Portugália (25·6%) szerepelnek, míg a nagyhatalmaknál, melyek a háború előtti bevételeiknek átlag 40—50%-át fordították a fegyverkezésre, a hadügyi költségek sehol sem érik el az összes kiadásoknak 20%-át. Az adósságszolgálat, továbbá a háborús terhek és nyugdíjaknak a kiadásban elfoglalt aránya (különösen a hadviselő államoknál s ezek közül is főleg az ántánt államainál) igen megnövekedett s miután ezek a kiadások a hadviseléssel kapcsolatban állottak elő, il-

letve maradtak fenn, a három első tétel háborús kiadások címén foglalhatjuk össze s ez esetben azt a meglepő tényt konstatálhatjuk, hogy Nagy-Britanniában 70·9%-át, az Amerikai Egyesült Államokban 70·3%, Franciaországban 71·4, Olaszországban 62, Belgiumban 58·5%-a esik az összes kiadásoknak az ú. n. hadi kiadásokra. Az államadósság után fizetendő összegek még nagyon hosszú ideig és igen súlyosan fogják terhelni az egyes államok háztartását, mert az adósságok összegei a háború után annyira megnövekedtek, hogy már a kamatszolgálat rendszeres biztosítása is nagy erőfeszítéseket igényel s így azoknak törlesztés útján való lényegesebb apasztása egyelőre nem remélhető. Az 1926. évben fennállott adósságteher az egyes országokban a következő volt:

11. Az államadósságok a különböző országokban 1926-ban.

Les dettes publiques en différents pays, 1926.

O r s z á g — P a y s	Pénzegység Unité monétaire	B e l f ö l d i a d ó s s á g Dette intérieure			Külföldi adósság Dette extérieure	Összes adósság Dette totale
		állandósított consolidée	függő flottante	összesen totale		
milliókban — en millions						
Amerikai Egyesült Államok — <i>Etats-Unis d'Amérique</i>	dollár		20.516 3		—	20.516 3
Németország — <i>Allemagne</i>	márka - mark	20 3	1.374 9	1.395 2	922 8	2.318 0
Ausztria — <i>Autriche</i>	schill. - schill.	219 6	0 7	220 3	1.960 2	2.180 5
Belgium — <i>Belgique</i>	frank — fr.	17.080 0	14.775 0	31.855 0	13.925 0	45.780 0
Dánia — <i>Danemark</i>	kor. — cour.	670 6	37 2	707 8	541 3	1.249 1
Franciaország — <i>France</i>	frank — fr.	194 265 8	93.434 0	287.699 8	180.000 0	467.699 8
Nagy-Britannia — <i>Grande-Bretagne</i>	sterl. — £	5.743 5	704 3	6.447 8	1.110 8	7.558 6
Olaszország — <i>Italie</i>	lira — lire	63.443 0	27.866 0 ¹⁾	91.309 0	2.729 0	94.038 0
Norvégia — <i>Norvège</i>	kor. — cour.	708 1	297 3	1.005 4	821 5	1.826 9
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	forint — fl.	2.871 3	306 3	3.177 6	—	3.177 6
Svédország — <i>Suède</i>	kor. — cour.	1.378 8	15 7	1.394 5	339 1	1.733 6
Magyarország — <i>Hongrie</i>	pengő pengő	*	*	*	*	1.473 5

¹⁾ A hadiadósságok nélkül. — *Non compris les dettes de guerre.*

Az adósságszolgálat terhének növekedését jellemzően mutatja a Nemzetek Szövetsége által összeállított kimutatás, mely azt tünteti fel, hogy 1926-ban 1913-hoz képest békebeli vásárlóértékben kifejezve mily mértékű volt a kölcsönszolgálat terhének növekedése. E szerint Nagy-Britannia 10-szer, az Egyesült Államok 23-szor, Norvégia 4-szer, Franciaország 3-szor annyi békebeli értékű összeget fizet adóssága után jelenleg, mint 1913-ban. Általában megállapíthatjuk, hogy az adósságszolgálatra és a háborúból eredő egyéb terhekre fordított kiadások fogják még hosz-

szú időn keresztül az államok kiadásainak állandó és csaknem pontosan meghatározott részét képezni, míg a többi kiadási csoportok a változó viszonyokhoz képest fognak kisebb-nagyobb módosulást szenvedni.

A többi kiadási csoport közül abszolút növekedett a szociális kiadások súlya, mely a társadalmi biztosítás eszméjének egyre szélesebb körű megvalósításával függ össze.

A gazdasági szükséglet kiadásai között szerepelnek az újjáépítésekre és egyéb

hasznos beruházásokra fordított összegek is. E kiadási csoport az, mely évről évre a legnagyobb változásokat mutatja, s így egy év adatai különösebb következtetések megállapítására nem nyújtanak eléggé szilárd alapot.

*

A bevételi és kiadási csoportok alakulásánál országonkint mutatkozó sajátosságok vázolója után megkíséreljük most már azokat a jellemző változásokat megállapítani, amelyek 1926-ban 1913-mal szemben az állampénzügyeknél általában bekövetkeztek. Ezek röviden összefoglalva a következők:

1. A bevételek és kiadások a békebeli vásárlóerő alapulvétele mellett is igen erős növekedést mutatnak, mely jóval nagyobb mértékű, mint akár a népesség, akár pedig a nemzeti jövedelem gyarapodása, úgyhogy végeredményben az állami szükségletek kielégítése jóval erősebb mértékben veszi igénybe a gazdasági életet ma, mint a háború előtt. Ennek a növekedésnek oka elsősorban a háború terhes hagyatékának szükségyszerű likvidálása, kisebb mértékben a gazdasági és szociális szükségletek fokozottabb kielégítése.

2. A bevételeknél az adókból eredő jövedelmek szerepe egyre kizárólagosabb lesz s ezek közül is az egyenes adók (főleg a jövedelmi adó) jelentősége nyomul mindinkább előtérbe. Az adórendszerek fejlődésé-

nek vonala a közös tapasztalatok alapján azonos irányt mutat.

3. A kiadásoknál a hadi- s általában a háborúval összefüggő kiadások feltűnően emelkedtek s ezeknek magas aránya hosszú időn keresztül állandó és jellegzetes vonása marad, főleg a háborúban résztvevő államok háztartásának.

4. Éppen a fenti körülményből folyólag a különböző államok háztartásának struktúrája közötti különbségek fokozatosan elmosódnak s mindinkább egyöntetűbbé válnak.

Hangsúlyozni kívánjuk itt még egyszer, hogy az összehasonlító állampénzügyi statisztika jelen fejlettségi foka mellett óvakodnunk kell az előforduló számszerű megállapításokból az adatok megbízhatóságának mértékén túl menő következtetéseket vonni.

Tanulmányunkban közölt összeállítások és számítások eredményének mérlegelésénél szem előtt kell tartanunk azt a körülményt, hogy az adatok nem mindenütt teljeseek, gyakran nem pontosan ugyanazon időszakra vonatkoznak s így nem mindig föltétlenül összehasonlíthatók. Erre való tekintettel ismertetésünknek sem lehetett célja, hogy abszolút érvényű megállapításokat eszközöljön, hanem csupán az, hogy az állampénzügyekben a háború után beállott feltűnőbb változásokat vázlatos képen bemutassa.

Hajdrik Sándor dr.

A M. kir. Postatakarékpénztár működése.¹⁾

La Caisse d'épargne postale hongroise.¹⁾

Résumé. Instituée par la IXe loi de 1885, la Caisse d'épargne postale hongroise a un caractère de firme commerciale régie par la loi sur le commerce, mais les employés en sont fonctionnaires d'Etat.

Les dépôts d'épargne y sont aujourd'hui considérablement inférieurs à ceux d'avant-guerre, tandis que les dépôts en comptes courants — y compris ceux de l'Etat — représentaient, dès mars 1928, le double de l'effectif de 1913.

La Caisse d'épargne postale s'occupe aussi d'affaires de valeurs, de virements internationaux et de prêts sur gage. Ses services se perfectionnent de plus en plus. Actuellement, elle a plus de 1800 Bureaux de poste pour comptoirs.

¹⁾ L. Tormay Béla: — V. Béla Tormay: Die kgl. Ungarische Postsparkasse (Menschen und Menschenwerke, Keitner Árpád kiadása, — éditeur, Wien—Paris—Leipzig).

A m. kir. Postatakarékpénztárt az 1885. évi IX. törvénycikk létesítette. Az intézet a pénzügyminiszter hatáskörében működik állami kezelés és jótállás alatt. A Postatakarékpénztár alkalmazottai állami alkalmazottak, de mint kereskedelmi cégnek, működésére, a kereskedelmi törvény rendelkezései irányadók.

1926 óta az intézet csekkforgalmában kezelt tőke legnagyobb része kamatmentes folyószámlán a Nemzeti Bankban helyezendő el. Ez a rendelkezés nagymértékben hozzájárult, hogy a stabilizáció idején a Nemzeti Bank hitel- és valutapolitikája megszilárdulhatott, viszont ugyanezen intézkedés okozataképpen az intézet az első évben átmenetileg deficittel zárta mérlegét.

Az intézet takarékbetétállománya ma jelentősen kevesebb, mint a háború előtt, a folyószámlabetétállomány azonban — az állami számlákat is

beleértve — már a múlt év márciusában kétszeresét tette az 1913. évi állománynak. A folyószámlák száma is nagyobb, mint annak idején a régi Magyarországon.

A takarékbetét- és folyószámlaforgalom fellendüléséről a következő adatok tájékoztatnak:

É v	Befizetések a takarékbetét- és folyószámlaforgalomban	
	darab	millió pengő
1912	16,430.033	5.705
1913	16,896.452	5.850
1922/23	6,613.625	703
1923/24	7,517.214	1.043
1924/25	9,008.117	1.328
1925/26	11,274.627	5.650
1926/27	13,609.071	6.746

É v	Kifizetések a takarékbetét- és folyószámlaforgalomban	
	darab	millió pengő
1912	3,842.180	5.735
1913	4,117.883	5.838
1922/23	3,834.476	679
1923/24	3,723.739	997
1924/25	3,860.080	4.208
1925/26	5,430.592	5.634
1926/27	4,919.105	6.695

A takarékbetét- és folyószámlaüzlet mellett főüzletága még az intézetnek az értékpapír- és a zálogkölcönüzlet.

Az intézet nemzetközi átutalási forgalmának adatai:

É v	Darab	Millió pengő
1925	30.837	6.3
1926	64.177	30.2
1927	102.470	85.2

Az értékpapírüzletben a nosztro-értékpapírok állománya így alakult:

É v	Millió pengő
1926	11.1
1927	22.5
1928 III. 31.	35.4

A zálogüzletben nyújtott kölcsönök összege 1928 március végén 14.6 millió pengőt tett, ugyanakkor az elzálogosított tárgyak száma 610.275 darab volt.

Az intézet adminisztrációja állandóan tökéletesből, belföldi postai közvetítő hivatalainak száma meghaladja az 1.800-at.

© IRODALMI SZEMLE ©

Könyvismertetések.

Chronique de livres.

Statistisches Jahrbuch deutscher Städte. XXIII. Jahrgang (N. F. 2. Jahrgang).

Amtliche Veröffentlichung des deutschen Städtetages. Bearbeitet vom Verbands deutscher Städtestatistiker. Begründet von M. Neefe. Leipzig 1928. XII + 689 lap — pages.

A városigazgatás, a községi politika útjai a városiasodás mértékének XIX. századvégi és XX. századeleji fokozódása, a nagy- és világvárosok kifejlődése folytán sok tekintetben eltértek az országostól. A városi élet bármely mozzanatára vetünk pillantást — legyen az akár a népésedés, vagy a kulturális élet köre, akár pl. a városgazdálkodásé, a városi pénzügyeké — a vidékitől és az országostól nagyon különböző, speciális vonásokkal és jelenségekkel találkozunk. A városok nagyarányú fejlődése, az elmúlt félszázad egyik legnagyobb horderejű tüneténe, a statisztikát is különleges feladatok elé állította. Olyan feladatok elé, amelyeket az országos statisztika teljesen nem oldhatott meg, mert öncélként nem művelhette a városi statisztikát és feldolgoásaiban, valamint kiadványaiban csak másodrendű szerepet juttathatott a kimondottan

városi jelenségek kidomborításának, bár természetesen az országos statisztikai közleményekben is bőven találunk a városi viszonyokra vonatkozó értékes, nélkülözhetetlen anyagot. Az országos statisztikával párhuzamosan, azzal szoros kapcsolatban kifejlődött ezért még a múlt század második felében a városi statisztika Európaszerte mindazokban az államokban, amelyekben a városiasodás erőteljes ütemeket vett, s ahol a városi adminisztráció körében a statisztika hasznos és fontos szerepét kellő időben felismerték.

Európában Németország az az állam, mely a városi statisztika szükségességét a legjobban felismerte. A Német Birodalomnak nemcsak nagy-, de középvárosai is a statisztika immár több évtized óta fontos segítő társa a közigazgatásnak; ennek megfelelően a német városi statisztikai hivatalok hálózata nagyon kiterjedt,¹⁾ sokkal kiterjedtebb,

¹⁾ V. ö.: A német városi statisztikai hivatalok. Magyar Statisztikai Szemle IV. évf. (1926.) 770. l. és Thirring Lajos dr.: A német statisztika és a német statisztikusok ülésezése Hamburgban. Magyar Statisztikai Szemle VI. évf. (1928.) 1228. és köv. l.

mint pl. a városfejlődés hasonló fokán álló Franciaországé, vagy éppen Nagy-Britanniáé. A városi statisztika városonként elkülönült művelése, valamint a német városok statisztikai hivatalainak tartalmas és elég nagyszámú, de csupán egy-egy városra vonatkozó kiadványai azonban a városigazgatást, a községi politikát egymagukban nem elégíthették ki teljesen; a városi élet problémakörének tökéletesebb áttekintése céljából szükség volt az *összehasonlító városi statisztika* megteremtésére is, mely mint az országos és a városi statisztika kiegészítője és egyben összekötőpillére nagy feladatokra hivatott. Németországban a városi statisztikusok összejövetelén fejlődött ki az összehasonlító városi statisztika, majd 1903 után a Német Városi Statisztikusok Szövetségének munkálatai során erősödött meg. Legértékesebb terméke a „*Statistisches Jahrbuch deutscher Städte*“, melyet több német városi statisztikus közreműködésével *Neefe*, a néhány év előtt elhunyt boroszlói statisztikus indított meg 1890-ben s melynek előttünk fekvő *XXIII. évfolyama* (az Új folyam 2. kötete) *Seutemann* magdeburgi és *Weigel* lipcei statisztikai igazgatók szerkesztésében került a könyvpiacra.¹⁾

Ha összehasonlítjuk az Évkönyv legújabb kötetét az 1890-ben megjelent elsővel, akkor megállapíthatjuk, hogy nemcsak terjedelme bővült, oldal-száma lett nagyobb, de tágult a táblázatokban szereplő városok köre is — számuk az I. évfolyamban 35,²⁾ a *XXIII.*-ban 95 volt — és az anyag is egyre színeset. A városi politika és közigazgatás, a városgazdaság évfolyamról évfolyamra több és több statisztikai megalapozást meríthetett a pillanatnyilag aktuális és az állandóan fontos városi problémák számára egyaránt.

Formailag is nagy változáson ment át az Évkönyv; ez a változás híven tárja elénk a városi statisztika térhódításának útját: az első évfolyamokat egy szűkebbkörű kollégialis társaság állította össze és e köteteket *Neefe* adta közre a német városok és statisztikai hivatalok támogatásával; később a Német Városi Statisztikusok Szövetsége vette át a kiadó szerepét, majd a német „*Städtetag*“ is hozzájárult nagyobb példányszám átvételével a mű anyagi és erkölesi sikeréhez; végül a legújabb évfolyam megjelenése alkalmával még nagyobb súlyt kölcsönzött, fokozott publicitást biztosított ennek a becses kiadványsorozatnak az a körülmény, hogy a kötet ugyan lényegében a Német Városi Statisztikusok Szövetségének munkája maradt, de a német „*Städtetag*“ hivatalos kiadványaként hagyta el a sajtót és mint ilyen nemcsak a városi közigazgatásban, hanem a városi élet minden terén tartalmához és értékéhez illő szerephez juthat.

Az *Évkönyv* anyagát a szerkesztők a régi gyakorlatnak megfelelően nagyrészt az egyes városokhoz szétküldött *kérdőíveken* gyűjtötték be. Természetesen az igen részletes kérdőívek kitöltése, ellenőrzése és helyesbítése hosszabb időt vett igénybe és ennek tudható be, hogy bár az anyag túlnyomórészt az 1926. évről szól, a kötet csak 1928 augusztus végén jelenhetett meg.

A kiadvány két szerkesztőjének ezúttal is több német városi statisztikai hivatal igazgatója volt a munkatársa. A begyűjtött adatokat fejezetenként más és más jelesebb statisztikus öntötte táblázatokba; a *táblaanyagot* általában rövid, tömör *szöveges bevezetéssel* egészítették ki. Miután így az Évkönyv munkálataiban többen vettek részt, az egyes fejezetek tartalma természetesen nem tökéletesen egyöntetű, sőt a városok sora sem minden fejezetben teljes, ami bizonyos mértékig az összehasonlíthatóság rovására megy. Néhány fejezet szövege és számanyaga inkább csak a felületen mozog, általában azonban a munka értékes és magas nívón áll.

A szerkesztők gondos irányítása ellenére is a kötet néhol hiányokat mutat fel, nem öleli fel a városkérdés minden témacsoportját, de tartalma eléggé átfogó. Különösen nagy gond fordított arra, hogy egynemű, tehát összehasonlítható adatok szerepeljenek az áttekintően csoportosított táblázatokban.

Beosztását tekintve az Évkönyv új kötete alig mutat változást az előzőkkel szemben: 22 fejezete nagy általánosságban azonos tartalmú a régiekkel s bizonyos tervszerűen megállapított sorrendben következnek egymás után. Miután ez a sorrend eltér a rendszerint szokásostól, bevezetőben a fejezetek címe szisztematikusan is csoportosított. Az 1926. (néhol 1926/27.) évi anyagot az elmúlt néhány évre visszatekintő fontosabb adatok egészítik ki. A 22 fejezet címének felsorolása utal az Évkönyv gazdag tartalmára: 1. *Morgenroth*: Fläche, Grundeigentum und Grundstückswesen in deutschen Städten. 2. *v. Auer*: Die Förderung des Wohnungsbaus in den Städten im Rechnungsjahre 1926/27. 3. *Schott*: Öffentliche Kunstpflege. 4. *Helbing*: Die öffentliche Fürsorge im Jahre 1926. 5. *Erler*: Berufsberatung und Lehrstellenvermittlung (auch psychologische Institute) im Jahre 1926. 6. *Zurhorst*: Milchversorgung im Jahre 1926/27. 7. *Seidel*: Strassenfläche, Strassenbefestigung und Strassenbauten im Jahre 1926/27. 8. *Steib*: Kanalisation, Fäkalienabfuhr, Bedürfnisanstalten, Tierleichenvernichtungsanstalten, Strassenreinigung, Müllabfuhr und Strassenbesprengung im Jahre 1926/27. 9. *Busch*: Städtische Kollegien und die letzten städtischen Wahlen. 10.

¹⁾ Itt említendő meg, hogy Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala is szerkesztett — két évvel a világháború előtt — egy nagyobb összehasonlító városi statisztikai közleményt a magyar városokról (A Magyar Városok Statisztikai Évkönyve. I. Évfolyam. Szerkesztette *Thirring Gusztáv* dr. XII + 158* + 686 l.) és ma is foglalkozik egy ilyen munka előkészítésével.

²⁾ Néhány táblázaton 44.

Seutemann: Finanzübersicht nach den Voranschlägen für 1927. 11. Elfert: Stand und Bewegung der Bevölkerung. 12. Büchner: Personenverkehr im Jahre 1926. 13. Fiack: Fremdenverkehr im Jahre 1926. 14. Schöbel: Unterrichtswesen im Jahre 1926/27. 15. Krziza: Die öffentlichen Leihhäuser im Jahre 1926. 16. Böhmert: Gesundheitswesen. 17. Mögel: Die Krankenheilstätten im Rechnungsjahre 1926. 18. Ehrler: Die öffentlichen Bäder im Jahre 1926 oder 1926/27. 19. Schumann: Vieh- und Schlachthöfe im Jahre 1926. 20. Wolff: Strassenverkehr-Unfallstatistik. 21. Meyer: Wasser-, Gas- und Elektrizitätsversorgung im Jahre 1926. 22. Schoppen: Kirchen und Kirchensteuern.

Az Évkönyv szerkesztésénél inkább gyakorlati szempontok vezették a szerkesztőket, a munka így elsősorban a városi igazgatás gyakorlati kézikönyve.

A könnyen kezelhető, gondos kivitelű, tetszetős kiállítású kötetben sok értékes és általános érdekű adatot találunk. Ebből a gazdag adattárból mintegy mutatóban csupán a népesedésről szóló fejezet néhány érdekesebb adatát ragadjuk ki: Németország 92 ötvenezerél népesebb városában az 1925. évi népszámlálás szerint összesen 19,702.794 lakos élt. 1910 óta e városok népessége 8,32%-kal szaporodott, a fejlődés tehát jóval kisebb, mint az előző időszakokban. Leginkább a rajna-vesztfáliai ipari kerületben, tehát nyugaton fekvő városok fejlődtek örvendetesen, viszont 11 városban megcsappant a lélekszám az elmúlt másfél évtized alatt. A városok növekedésének általános meglassúdása kétségkívül elsősorban a háborúnak és a háború utáni évek gazdasági válságainak tulajdonítható, de része van ebben a születések csökkenésének is, mely éppen a városokban öltött különösen aggasztó méreteket. Erre mutat a városok népmozgalmának alakulása is:

Városcsoport	Ezer lakosra jutott					
	élveszületés		halálozás		természetes szaporodás	
	1913	1926	1913	1926	1913	1926
200.000-nél több lakossal	23,3	14,6	13,6	11,0	9,7	3,6
100.000—200.000 lakossal	25,6	18,5	13,7	11,5	11,9	7,0
50.000—100.000 lakossal	25,6	19,6	15,6	12,7	10,0	6,9
Együtt	24,1	16,0	13,9	11,4	10,2	4,6

A M. kir. Közp. Statisztikai Hivatal könyvtárába érkezett munkák.

Ouvrages arrivés à la bibliothèque de l'Office central royal hongrois de statistique.

Nemzetközi vonatkozású művek és elméleti munkák. (*Publications d'intérêt international et de théorie générale*) — *Gothaisches Jahrbuch für Diplomatie, Verwaltung und Wirtschaft.* 166. Jg. 1929. Justus Perthes. Gotha.

Bulletin de l'Institut international de statistique. XXIII/1. Le Caire.

Conférence internationale concernant les statistiques économiques. (26 novembre au 14 décembre 1928.) I. Convention internationale concer-

Ez a kis összeállítás világosan szemlélteti, hogy az élveszületési arány hanyatlását a német városokban csak kisebb részben egyenlítette ki a halálozási arányszám enyhülése s a természetes szaporodás különösen a legnagyobb városok csoportjában rendkívül gyenge. Ha figyelembe vesszük a népesség korösszetételének megváltozását is, a születési arány csökkenése még komorabb színben tűnik elő.

Érdekes jelenség, hogy a nem helybeli (idegen) szülöttek és idegen halottak számának levonása után a természetes szaporodás mindhárom városi kategóriában még a fent kimutatott adatoknál is mélyebbre száll (3,3, 6,5, ill. 6,6‰-re) és végeredményben az 50.000-nél népesebb összes városokban az 1926. évi 4,6‰ helyett csupán 4,3‰ volt. A német városokban tehát a nem helybeli szülöttek száma meghaladta a nem helybeli halottakét, míg pl. Budapesten az 1921—1925. évi adatok szerint az idegen halottak száma állandóan nagyobb volt valamivel az idegen szülöttekénél.¹⁾

A természetes népmozgalom adatai szerint a német városok közül még 1926-ban is öt város természetes népnövekvése haladta meg a 15 ezreléket, viszont ugyanabban az évben megfogyatkozott a népesség — igaz, hogy csak egészen minimálisan — két városban: Berlinben és Potsdamban.

Tekintettel arra, hogy a Németbirodalom lakosságának közel egyharmada (31,5%-a) az 50.000-nél népesebb városokban él, a városi lakosság természetes szaporodásának kedvezőtlen alakulása a német nemzetnek talán legnagyobb, legsúlyosabb népesedési problémája.

A demografiai adatokhoz hasonlóan érdekes számokat találunk a tartalmas kötet mindegyik fejezetében. A német városok statisztikai évkönyve becses forrásmű, mely hazai statisztikai és városi köreink részéről is figyelmet érdemel. *Th. L. dr.*

¹⁾ V. ö.: Pfeiffer Miklós dr.: Adatok a székesfőváros és környéke népmozgalmához. Magyar Statisztikai Szemle IV. évf. (1927) 831—844. l.

nant les statistiques économiques. 2. Protocole de la convention internationale. 3. Acte final de la conférence. Sociétés des Nations. Genève.

Ihrig, Dr. Karl: *Internationale Statistik der Genossenschaften.* XXIV + 275 l. Berlin. 1928. (A Magyar Stat. Társ. kiadványai. 5.)

A világ mezőgazdasági termelése az 1928. évben. Kiadja a m. kir. földművelésügyi miniszter. Budapest.

Chile. (Chili.) — *Comercio exterior*, 1927. Dirección general de estadística. Santiago de Chile.
Minería y metalurgia, 1926. Dirección general de estadística. Santiago de Chile.

Uruguay. (Uruguay.) — *Anuario estadístico de la República oriental del Uruguay*. XXXV. Tomo 3., 4. Parte. 1928. Dirección general de estadística. Montevideo.

Folyóiratszemle.

Revue.

Bollettino dell'Istituto Statistico Economico (4. évf. 11-12. sz., Trieszt 1928, ol.) — *Vergottini M.*: A népesség szaporodása és a belső vándorlások Olaszországban. — *Lunder D.*: Az olasz-kínai kereskedelmi kapcsolatok a háború után. — *Doria D.*: Bulgária gazdasági helyzetéről. — *Bradaschia G.*: Egyiptom kereskedelmi forgalma a külfölddel és Olaszországgal. — Lengyelország fizetési mérlege.

Bulletin Périodique (68. sz., Liège 1928, fr.). — *Kuffler A.*: A közép-európai pamutipar problémája. — *Herrenschmidt F.*: Belga gazdasági kapcsolatok Franciaországgal, különös tekintettel Elzászra. — *Motte G.*: Rubaix, a textilipar francia fővárosa. — *Makai E.*: Magyarország gazdasági helyzete. — *Doosselaere P.*: Néhány gazdasági adat Lettonia függetlenségének tizedik évfordulója alkalmából 1928 november 18. — *Demetrescu J.*: A román petrolium és a nemzetközi piac. — *Zollinger W.*: A svájci kiviteli biztosítás. — *Buisseret F.*: Útépítés Szechuen tartományban (Kína).

Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik (74. köt. 6. f., Jéna 1928, ném.). — *Muhs K.*: Az „értéknélküli“ nemzetgazdaságtan. — *Fieck F.*: Megjegyzések Brentano „Az értéktan fejlődése“ c. művéhez. — *Müller J.*: A Németbirodalom gazdasági törvényhozása 1928-ban. — *Sauer-mann H.*: Gazdaság és divat. — *Nickel K. E.*: Állami kísérlet a földjáradék adómentesítésére.

Közgazdasági Értesítő (23. évf. 51. sz., Budapest 1928, m.). — A soroksári Dunaág vízi-ereje. — Ausztria külkereskedelmi forgalma. — A szíriai és libanoni piac helyzete. — (52. sz.). — A spanyol piac helyzete. (24. évf. 1. sz., 1929.). — *Buday B.*: Közutaink jelene és jövője. — Az angol textilipar helyzete. — (2. sz.). — *Buday B.*: Közutaink jelene és jövője. — (3. sz.) — Az alumínium utáni világkereslet.

Közgazdasági Szemle (52. évf. 11. sz., Budapest 1928, m.). — *Harmaja L.*: A finn gazdasági élet fejlődése és jelenlegi állása. — *Tabakovits D.*: A valutapolitika aktuális kérdései. — *Hajdrik S.*: A korreláció szerepe a konjunktúrakutatásban. — *Künsztler Z.*: Kötvények tényleges kamatozása.

Kwartalnik Statystyczny (5. köt. 4. f., Varsó 1928, lengy.-fr.). — *Piekalkiewicz J.*: A vidéki községek bevételei és kiadásai. — *Gatkiewicz*

I.: Munkások termelő szövetkezetei Lengyelországban 1926-ban. — *Bornstein H.*: Az időszakos sajtó Lengyelországban (1925-1927). — *Ormicki V.*: A fausztatás a Dunajecen és Poprádon. — *Szturm de Sztrem E.*: Az általános mezőgazdasági népszámlálás. — A Lengyel Köztársaság 1927. évi postai, távirtdai és telefonszolgálatának statisztikája.

Magyar Gazdák Szemléje (33. évf. 12. sz., Budapest 1928, m.). — *Kerék M.*: A földmunkások szövetkezeti mozgalma. — *Tunyogi Szücs K.*: A nemzeti életvédelem és a társadalombiztosítás. — *Levatic L.*: Ausztria mezőgazdasága köréből. — (34. évf. 1. sz., 1929.). — *Gesztelyi Nagy L.*: A magyar mezőgazdasági statisztika és a mezőgazdasági kamarák. — Előadások a búzapoolról.

Magyar Kisebbség (7. évf. 19. sz., Lugos 1928, m.). — *Koczor Gy.*: Az államok jogairól és kötelezségeiről. — Az erdélyi és magyarországi román egyházak és iskolák élete és szervezete a világháború előtt. (Román források alapján.). — *Nagy I.*: A nemzetiségi statisztika jelentősége a kisebbségi jogvédelem számára. — (20. sz.). — *Fritz L.*: Miért maradt el a Romániában 1927 április hóban fogantatosított „népszámlálás“ eredményeinek nyilvánosságra hozatala? — A Népszövetségi Ligák Uniójának prágai tanácskozásai és a kisebbségi kérdés. — A nyolcadik demokratikus békekongresszus és a kisebbségi kérdés. — *Nagy I.*: A nemzetiségi statisztika jelentősége a kisebbségi jogvédelem számára. — (21. sz.). — *Jakabffy E.*: Az erdélyi magyarság helyzete nemzetközi vonatkozásaiban. — (22. sz.). — Ruszinszko autonómiájának kérdése a Nemzetek Szövetsége előtt. — (23. sz.). — Ruszinszko autonómiájának kérdése a Nemzetek Szövetsége előtt. — A jugoszláviai iskolatörvény és a magyar kisebbség. — (24. sz.) — Országos és városi választások a cseh-szlovák köztársaságban. — *Fritz L.*: Az „Erdélyi Református Egyházkerület“ főhatósága alatt működő iskolák az 1927/28. tanévben. — (8. évf. 2. sz. 1929.). — A romániai magyar nyelvű oktatásügy első tíz éve 1918-1928-ig. — *Fritz L.*: Erdély, Bán-ság és a kapcsolt részek felekezeti statisztikája.

Nation und Staat (2. évf. 4. f., Bécs 1929, ném.). — *Flachbart E.*: Kárpáti Oroszország nép- és államjogi helyzete. — *Kurtschinsky M.*: A szláv nemzeti kisebbségek. — Az új cseh-

szlovák képviselőtestület. — Választások és kisebbségi politika Romániában.

N e p e g é s z s é g ü g y. (9. évf. 24. sz., Budapest 1928, m.). — *Karg N.*: A kórházi gazdálkodás racionalizálása. — (10. évf. 1-2. sz., 1929). — *Naményi L.*: A törvénytelen származásúak pszichiátriai vonatkozásban. — *Szentkirályi Zs.*: Adatok a szifilisz elterjedtségéhez. — *Mozsonyi S.*: A magyar gyógyszerészet és a magyar nemzetgazdasági érdek.

Schmollers Jahrbuch (52. évf. 6. f., München és Lipcse 1928, ném.). — *Zuckerlandl R.*: További adatok a termelés tanához. — *Weszely K. H.*: Leuber Benjamin, az elfelejtett kincstári kamarás. — *Eliasberg W.*: Gazdálkodás és bizalom. — *Sieveling H.*: A kereskedő a középkorban. — *Stieda W.*: Achard Ferenc Károly és a német cukoripar első ideje.

Soziale Praxis (37. évf. 50. f., Berlin-Jéna 1928, ném.). — A ruhrvidéki munkaviszály. — *Wunderlich F.*: Az ipari felügyeleti hatóságok 1927. évi jelentéseiből. (Gyermekek és tanulók.). — (51. f.). — *Wunderlich F.*: Balesetek és balesetbiztosítás az ipari felügyeleti hatóságok 1927. évi jelentéseiben.

Statistische Nachrichten (6. évf. 12. sz., Bécs 1928, ném.). — A munkapiac 1928 első felében. — Bécs idegenforgalma 1927/28-ban. — A szövetségi 1929. évi előzetes költségvetés. — Bécs 1929-es előzetes költségvetése és az 1927-es zárszámadata.

Vierteljahrshefte zur Statistik des Deutschen Reichs (Melléklet, Berlin 1928, ném.). — A világhajózás áruforgalma 1913-ban, 1924- és 1925-ben.

Wirtschaftsdienst (13. évf. 49. f., Hamburg 1928, ném.). — *Jasny N.*: A terményárak stabilizációja. — *Rabinovitsch H.*: A Népszövetség gazdasági bizottságának munkálatai. — *Kulschewski E.*: A kontinentális fapiacok helyzete. — (50. f.). — A hamburgi porosz kikötő-közösségek. — *Wesemann H. O.*: A világ légiforgalmának megszervezése. — *Furtwängler F. I.*: Az ipari proletariátus Brit-Indiában. — *Holzmann M.*: A német mezőgazdaság standardizálási törekvései. — *Plum G.*: A német gumi-ipar. — A hajózás helyzete a német tengeri áruindex alapján. — Nagy-Britannia hajózása 1927-ben. — (51. f.). — *Todd J. A.*: A világ pamutellátása. — *Jasny N.*: A tengerentúli gabonatermelés fejlődési tendenciája. — *Brech I.*: A német cukorvám emelkedése. — *Storm E. J.*: Széngazdasági kritika a német-lengyel vámkonfliktusról. — *Goldschmidt M.*: A hitelbiztosítás fejlődése és kiterjesztése. — A német tengerhajózási forgalom 1927-ben. — (52. f.). — *Leonidoff*: Az amerikai rádió-korporáció térhódítása. — *Jasny N.*: A tengerentúli gabonatermelés fejlődési tendenciája. — *Mischke L.*: Az

angol községi adózás ügye és szervezete. — *Plum G.*: A német börgyárak.

Wirtschaft und Statistik (8. évf. 22. sz., Berlin 1928, ném.). — A községsszövetségek (Gemeindeverbände) és a községek bevételei és kiadásai 1913/14-ben és 1925/26-ban községnagyság-csoportok szerint. — A börgyárak 1927-ben. — Cukortermelés és -fogyasztás 1928 augusztusában és az 1927/28. üzemi évben. — A német kikötők tengeri forgalmának irányai 1927-ben. — Települési mozgalom 1926-ban. — (23. sz.). — Lakásviszonyok a német városokban. — A szénszármazékok, kőolaj- és rokontermékek ipara 1927-ben. — Németország külkereskedelme származási és rendeltetési országok szerint 1928 első kilenc hónapjában. — A birodalom, az országok és a községek negyedévi adóbevételei 1926 áprilisától 1928 júniusáig. — A nyilvános életbiztosító intézetek alaptökéje. — Házasságkötések, születések és halálozások a Németbirodalomban 1928 második negyedében. — Népesedési mozgalom Európa országaiban 1928 első felében. — A törvényes birodalmi betegpénztárak 1927-ben. — (24. sz.). — A szén-, vas- és kohóipar 1927-ben. — Külföldi termésjelentések. — Az erdészet a Németbirodalomban. (Az 1925. évi mezőgazdasági üzemi számlálás alapján.). — A víziutak teherforgalma a belföldi és a külfölddel való kölcsönös forgalomban 1927-ben. — Az 1925. évi forgalmiadó-statisztika főeredményei.

Zeitschrift des Bayerischen Statistischen Landesamts (60. évf. 1. és 2. sz., München 1928, ném.). — *Zahn F.*: Családi politika. — Vetés és termés 1926-ban. — Bajorország 1927. évi musttermése. — Mezőgazdasági telekforgalom Bajorországban 1926-ban. — Az 1927. december 1-i állatszámolás eredményei. — *Schubert I.*: A vadászat Bajorországban 1925-ben. — A német üzemi termelés statisztikai felvételének eredményei Bajorországban 1925-ben. — A fontosabb bajor iparcikkek kelendőségi viszonyai 1925-ben. — *Lang I.*: Az 1927. évi bajor idegenforgalom statisztikája. — *Lang I.*: Bajorország nyilvános takarékpénztárai 1926-ban. — *Schwartz F.*: Bajorország gyógyintézetei 1926-ban. — *Schwartz F.*: Bajorország egészségügye 1926-ban. — *Reiner H.*: A bajor jövedelmi adók 1925-ben. — *Zahn F.*: Ipar és kereskedelem Bajorországban. — Bajorország a repülőforgalomban 1927-ben. — Bajorország kivitele az Amerikai Egyesült Államokba 1926-ban és 1927-ben. — Alkoholbüntetés-statisztika. — (3. sz.). — *Müller A.*: A sokgyermekes családok és lakásviszonyaik 68 bajor községben. — *Reiner H.*: Bajorország közigazgatásának személyállománya 1913-ban és 1925-ben. — Mezőgazdasági telekforgalom Bajorországban 1927-ben. — *Lang I.*: A bajor víziutak forgalma 1927-ben. — *Schubert I.*: A nemibetegek száma 1927-ben. — A betegbiztosítás Bajorországban 1927-ben. —

Nothaas I.: Pályaválasztási tanácsadás és állásközvetítés Bajorországban 1926/27-ben. — A géperejű járműállomány 1928 július 1-én. — *Zahn F.*: Aktuális statisztikai kérdések. (A hamburgi ülés elnöki megnyitója.). — (4. sz.). — *Lang J.*: Az 1928 május 20-i birodalmi választás Bajorországban.

Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft (86. köt. 1. f., Tübingen 1929, német.). — *Norden W.*: A magasabb rangú közigazgatási tisztviselők kiképzésének kérdése. — *Vogel H. E.*: A pénzügytan jelen problémái. — *Stucken R.*: Új német konjunktúra-irodalom. — *Stephinger L.*: Pénzügyi reform Indiában.

*

Közgazdasági Értesítő. A „Közgazdasági Értesítő“, a M. Kir. Kereskedelmügyi Minisztérium kereskedelmi és ipari közlönyének január havi 1—5. számai a következő nagyobb közleményeket tartalmazzák: *Herrmann Miksa*: Kivitelünk megszervezése. *Buday Béla*: Közutaink jelene és jövője. A salgótarjáni villamostelep és a salgótarján—szolnoki távvezeték. Az erősáramú vezetékhálózatok fejlődése Magyarországon az 1927. évben. Az alumínium utáni világkereslet. A hazai textilipari oktatás. Magyarország gazdasági helyzete november—december havában. Racionálási törekvések a gépkocsigyártás terén. Magyarország széngazdasága 1928 november havában. Gazdasági közlemények a különböző európai és tengerentúli államokból. A hetenként 16—20 oldal terjedelemben megjelenő lap ezenkívül rendszeresen közli a kereskedelmügyi minisztérium ügykörét érintő hivatalos rendeletek és egyéb közleményeket.

Munkaügyi Szemle. A *Munkaügyi Szemle* folyó évi január havi számában *Kresz Károly*, a Ta-

karékpénztárak és Bankok Országos Nyugdíjpénztáráról *Kádár Béla* az öregség, rokkantság, özvegyesség és árvaság esetére szóló kötelező biztosításról ír beható ismertetést. A Társadalombiztosítási Orvos részben *Csépai Károly* a gyógyszerrendeletéről, *Szandányi Sándor* „Tűzbiztonsági rendszabályok a Röntgen-filmanyag kezelésénél“ címen közöl cikket. A lapszemle az öregségi, rokkantsági, özvegyesség és árvaság esetére szóló törvény életbe léptetése alkalmával kiadott végrehajtási rendeletekről közöl részletes ismertetést.

Népegészségügy. A *Népegészségügy* február 1-i száma a hivatalos közleményeken kívül (ezek között van *Győry Tibor* helyettes államtitkárnak, az Országos Közegészségügyi Tanács 1928. évi működéséről szóló jelentése) közli *Fokányi Lászlónak* az állategészségügyről szóló új törvényről készült tanulmányát, melyben szerző különös tekintettel van az új törvény közegészségügyi vonatkozásaira, továbbá *Antal Lajosnak* „Kórház a XVI. században“ című igen érdekes dolgozatát. A folyó évi február hó 15-iki (4.) száma a hivatalos részen, valamint a gazdag irodalomszemlén kívül közli *Nyirő Gyulának* „Adatok az elme- és idegbetegekről való gondoskodáshoz“ című tanulmányát, *Müller Vilmosnak* a Rádió Szabad Egyetem keretén belül rendezett „Pasteur“ című felolvasását, *Bíró Bélának* a budapesti főkapitányság főorvosi hivatala 1928. évi működéséről szóló jelentését, *Szeibert János* „Propaganda a szociálpolitika szolgálatában“ című tanulmányát, deési *Daday András*: „Bujasenyv elleni intézkedés 1848-ból“ című cikkét, végül *Tóth Ernőnek* Abaúj-Torna vármegye gondozó kórháza programjáról szóló ismertetését.

◎ E G Y É B ◎

Magyar Statisztikai Társaság.

Société Hongroise de Statistique.

Előadóülések. — *Séances d'étude.*

Statisztikai problémák a római és a genfi nemzetközi konferenciákon.

Problèmes statistiques aux Conférences internationales de Rome et de Genève.

Dans la séance d'étude, tenue le 14 février 1929 sous la présidence de M. Gustave Thirring, de la Société Hongroise de Statistique, deux communications¹⁾ ont été lues, par MM. Jules Konkoly Thege et Alexandre Dobrovits, sur les Conférences de statistique ayant eu lieu du 10 au 13 oc-

A Magyar Statisztikai Társaság *Thirring Gusztáv* elnöklete alatt f. év február hó 14-én előadói ülést tartott,¹⁾ mely az 1928. évi október hó 10—13-ig Rómában és az 1928. évi november hó 26-tól december hó 14-ig Genfben tartott nemzetközi statisztikai

¹⁾ V. „*Journal de la Société Hongroise de Statistique*“, qui rend compte en français des travaux de la Société.

¹⁾ A Társaság működéséről francia nyelven a „*Journal de la Société Hongroise de Statistique*“ számol be.

tobre 1928 à Rome et du 26 novembre au 14 décembre 1928 à Genève, et sur les résultats de ces Conférences.

Konkoly Thege Gyula dr. előadása:

A statisztikai adatok nemzetközi összehasonlíthatóságának előmozdítása érdekében tudományos és társadalmi téren évtizedek óta folytatott munkálatok a háború után újabb lendületet vettek és a gyakorlati megvalósítás stádiumába léptek. Ezt a fejlődést nagy mértékben előmozdította az a körülmény, hogy a Nemzetek Szövetsége a nemzetközi problémák megoldásánál a statisztikának elsőrangú, többnyire döntő fontosságú szerepet juttatott.

Annak felismerésével, hogy vitás kérdéseknek pártatlan statisztikai adatok alapján való tisztázása a legalkalmasabb mód arra, hogy kölcsönösen megnyugtató megegyezés létesüljön, a statisztikának nemzetközileg összehasonlítható kiépítése a nemzetközi élet egyik legégetőbb kérdésévé lett.

Minél több és fontosabb oly problémája van valamely államnak, amely nemzetközi tárgyalást és megegyezést kíván, s minél inkább nélküli valamely állam a nemzetközi kérdések elbírálására kiható egyéb, többnyire politikai természetű tényezők támogatását, annál inkább válik érdekévé, hogy állításait nemzetközileg helyesnek elismert és nemzetközi összehasonlításokra alkalmas statisztikai adatokra alapíthassa. Ebből a szempontból nézve világosan bontható ki a nemzetközileg összehasonlítható statisztika ügyének rendkívüli jelentősége Magyarországra nézve is. Katonai lefegyverzettségünk és egyéb segítő erőink csekélysége mellett felbecsülhetetlen értékű erőforrást jelent számunkra, ha a nemzetközi ügyek tárgyalásánál nemzetközileg helyesnek elismert és az ellenünk felhozott adatok értékének lerombolására alkalmas, vagyis nemzetközileg összehasonlítható adatokkal rendelkezünk.

Épp ezért a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal a legnagyobb örömmel vett minden olyan kezdeményezést, amely a nemzetközileg összehasonlítható statisztika kiépítését célozta.

E tekintetben a római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet már 1924-ben kezdett foglalkozni azzal a gondolattal, hogy az államokat ugyanazon esztendőben, azonos módszerek alapján egy nemzetközi összehasonlításokra is alkalmas, általános mezőgazdasági statisztikai összeírás végrehajtására kéri fel, a népszövetség gazdasági bizottsága

konferenciákon felmerült kérdéseket és a konferenciák eredményét az alábbi két előadás keretében tárgyalta.

pedig már a 21-ik ülészakán tárgyaltak alapján terjesztette a Nemzetek Szövetségének tanácsa elé azt a javaslatot, hogy a közel jövőben a különböző kormányokkal célszerű lenne beláttatni annak fontosságát, mily előnyös lenne a gazdasági statisztikák terén egyöntetű módszereket meghatározni, s egyúttal az iránt is érdeklődni, hogy az államok kormányai mily mértékben volnának hajlandók ezeket a módszereket alkalmazni. E célból a bizottság azt az óhajtását is kifejezte, hogy az 1928. év folyamán a Nemzetek Szövetsége értekezletet hívjon össze, amelyre az összes kormányok kiküldenék statisztikusaikat.

A római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet az 1924. évben felvetett kérdéssel állandóan foglalkozott és annak végleges tervezetét a múlt év őszén közgyűlésének be is mutatta, míg a Népszövetség gazdasági bizottságának javaslatához az 1927. évi április havában tartott 44-ik ülészak folyamán a Nemzetek Szövetségének tanácsa járult hozzá.

A gazdasági bizottság a tanács határozata alapján 1927. évi december havi 23-ik ülészakán már a tervezett konferencia programját is megállapította. Ezt a programot a Nemzetek Szövetségének tanácsa 1928 március havában tartott 49-ik ülészakán magáévá is tette, s felhatalmazta a főtitkárt, hogy a gazdasági bizottság elnökével egyetértve a további szükséges intézkedéseket tegye és egyúttal elhatározta, hogy a konferencia részben a statisztikák kereteivel, részben pedig az alkalmazandó módszerek kérdéseivel foglalkozzék.

Az ismertetett előzmények után az 1928. év őszén végre úgy az elméleti, mint a gyakorlati statisztika terén oly rendkívül fontos nemzetközi megállapodások történtek, amelyek folyamatosan a statisztikának, különösen pedig a gazdasági statisztikának nagy mértékű fejlődését fogják előmozdítani.

Az 1928. évnek október havában a római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet, november havában pedig a Nemzetek Szövetsége értekezletre hívta össze a világ statisztikusait. Rómában és Genfben is több mint 40 állam képviselője vett részt az értekezleten. A római konferencián megjelent hivatalos statisztikusok száma nehezen volt

megállapítható, mert azon sok esetben hivatásos statisztikus helyett mezőgazdasági kérdésekkel foglalkozó szakember vett részt, a hivatásos statisztikusok száma azonban még így is mintegy 40-re volt tehető. A genfi értekezleten ellenben a rendelkezésre álló névsor szerint a világ minden tájáról már közel 140 hivatásos statisztikus vett részt.

Magyarország részéről a m. kir. kormány a római értekezletre engem, a genfi konferenciára pedig rajtam kívül még *Dobrovits* Sándor miniszteri osztálytanácsos kartársamat küldötte ki.

A római értekezletnek egyetlen tárgya az 1929. évben tartandó általános mezőgazdasági statisztikai összeírás kereteinek és kérdőívének végleges megállapítása volt. Az értekezlet négy napig tartott és határozatait a Nemzetközi Mezőgazdasági Intézetnek a konferenciát követő közgyűlése teljes egészében elfogadta. A közgyűlés egyúttal úgy döntött, hogy az összeírásnak egész tervezetét a Nemzetek Szövetségéhez is felterjeszti, abból a célból, hogy azt az általa november hónapra összehívott statisztikai konferencia is letárgyalja és e tárgyalások alapján a Genfben megkötendő egyezménybe is felvegye. Éppen ezért a római értekezlet határozmányait külön nem is ismertetem, hanem a genfi egyezmény ismertetésének keretében fogok róla megemlékezni. Mindössze azt említem fel, hogy a római statisztikai értekezlet során magyar részről mindössze egy javaslat terjesztett elő. A Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet eredeti javaslata ugyanis a 100 hektárnál nagyobb gazdaságokra vonatkozó adatokat a feldolgozás során csupán egy összegben javasolta kimutatni, ezzel szemben magyar részről az a javaslat tétetett, hogy a 100 hektárnál nagyobb gazdaságok adatai legalább 5 csoportba foglalva részleteztessenek. A javaslatot, miután azt az olasz statisztikai hivatal elnöke is magáévá tette, az értekezlet egyhangúlag elfogadta.

A genfi értekezlet november hó 26-tól december hó 14-ig tartott. Az értekezletnek célja, mint már említettem, a gazdasági statisztikák egységesítése volt. A Nemzetek Szövetsége ugyanis, amint arra már rámutattam, már évek óta foglalkozott azzal, hogy az egyes államokat gazdasági statisztikáik kiépítésére és az újonnan megszervezett, vagy újjászervezett gazdasági statisztikák egységesítésére bírja. E téren eddig folytatott munkásságának mintegy betetőzéseként a szóbanforgó értekezlet összehí-

vását határozta el, abból a célból, hogy az ott hozott határozatok és megállapodások egyezménybe foglaltassanak, amelyet bizonyos határidőn belül minden állam ratifikálni tartozik.

A genfi értekezlet elnöke *Rappard* Vilmos, a genfi egyetemnek tanára, megelőzőleg a Nemzetek Szövetsége főtitkárságának vezetője volt, aki a legnagyobb körültekintéssel és előzékenységgel vezette a tárgyalásokat és nagy érdeme volt abban is, hogy a szélsőséges álláspontot képviselő statisztikusok között felmerült viták el nem mérgeződtek. Az értekezlet kezdetben nagy általánosságban foglalkozott a programba felvett kérdésekkel. Ez az általános vita teljes ülésekben folyt le. A felszólalások során magyar részről is történt utalás arra, hogy a statisztikai szolgálat mindenütt nagy pénzügyi nehézségekkel küzd, s így célszerű lenne, ha a Nemzetek Szövetsége ezen a téren is hathatósan közbelépne.

Az általános vita után a programot két albizottság tárgyalta. Az első albizottság elnöke *Wagemann*, a németbirodalmi statisztikai hivatal elnöke, a második albizottságé pedig *Durand*, az Amerikai Egyesült Államok gazdaságkutató intézetének főnöke volt.

Az első albizottság a külkereskedelmi, a mezőgazdasági, állattenyésztési, erdészeti és halászati statisztikákat és azok módszereit tárgyalta, míg a második albizottság munkaköre a foglalkozási, a bányászati és kohászati, valamint ipari statisztikákra terjedt ki és ezenkívül az árindexszámokkal is foglalkozott.

Az albizottsági üléseket ismét teljes ülések követték, amelyeken a tervezett egyezmény végleges szövege is megállapított.

Ez általános ismertetés során külön ki kell emelnem és elismerésünk mellett hálás köszönetünket kell kifejeznem a genfi követség és a népszövetségi magyar tisztviselőknek is, mert a legnagyobb megértéssel, a legmesszebbmenőbb módon támogatták a magyar delegáció munkásságát.

A legfontosabb és bennünket is érdeklő általános megállapodások, amelyeket az egyezmény tartalmaz, a következők:

Az egyezmény 8-ik cikke szerint a Nemzetek Szövetsége tanácsának egyik ülésén egy technikai szakértőbizottság szerveztik meg, amely a megkötött egyezmény és az ahhoz mellékelt okmányok rendelkezései értelmében, a reá ruházott különleges működési körön kívül, az egyezményben kimondott rendelkezések és elvek tökéletesí-

tésével és fejlesztésével is foglalkozni tartozik. E célból javaslatokat tehet és véleményét fejezheti ki abban az irányban is, hogy a különböző statisztikák egyöntetűségét nemzetközi szempontból miként tartja legcélszerűbbnek s éppígy vizsgálat tárgyává teheti mindazokat a javaslatokat is, amelyeket a szerződő felek bármelyikének kormánya előterjeszt. Ez a szakértőbizottság az állami vagy magán pénzügyekre vonatkozó statisztikákat illetően azonban véleményt már nem nyilváníthat a mezőgazdaságra, a munkaügyre és a szállítmányozásra vonatkozó statisztikai kérdésekben pedig csak abban az esetben nyilváníthatja véleményét, ha az illetékes nemzetközi intézményekkel és szervezetekkel előzetesen megállapodott.

Ugyanez a cikk mondja ki azt is, hogy amennyiben a konvenciót aláírt államoknak legalább is fele a Nemzetek Szövetségének tanácsát az egyezmény revíziójára, vagy kibővítésére kérné fel, a tanács egy újabb értekezletet hívjon össze.

A 9-ik cikk szerint a szerződő felek meg egyeznek abban, hogy a statisztikai szolgálatot végző szervek az egyezmény rendelkezéseinek megfelelően összeállított és közzétett statisztikai kimutatásokat közvetlenül fogják kicserélni.

A 10-ik cikk szerint, ha a szerződő felek közül két vagy több fél között az egyezmény rendelkezéseinek értelmezése vagy alkalmazása tekintetében nézeteltérés merülne fel, és ez a véleménykülönbség, akár közvetlenül a felek között, akár pedig más egyéb békés elintézési mód igénybevételével kiegyenlíthető nem volna, a felek közös meg egyezéssel a szóbanforgó vitás kérdést annak békés eldöntése végett az említett szakértőbizottság elé terjeszthetik. Ily esetben a szakértőbizottság tanács jellegével bíró véleményt nyilváníthat.

A 12-ik cikk arról intézkedik, hogy a hiteles francia és angol szövegezésben szerkesztett egyezmény az értekezleten résztvett államok részéről 1929. évi szeptember hó 30-áig írható alá. Továbbá, hogy az egyezmény ratifikálendő és a ratifikálási okmányok a Nemzetek Szövetségének főtitkárához terjesztendőek be, aki azoknak kézhezvételét az értekezleten résztvett államokkal tudatja.

A 13-ik cikk szerint az 1929. évi október hó 1-től minden államnak, amely az egyezményt nem írta alá, jogában áll az egyezményhez csatlakozni. Ebben az esetben a csatlakozási nyilatkozatra vonatkozó

okmányok előterjesztése és e csatlakozásnak a többi állammal való közlése az előbbi cikkben említett módon foganatosítandó.

A 14-ik cikk kimondja, hogy az egyezmény azon naptól számított 90-ik napon lép érvénybe, amely napon a Nemzetek Szövetségének főtitkára az értekezleten résztvett államok közül legalább tíznek nevében a ratifikálást, illetve a kinyilatkozott hozzájárulást kézhezvette.

A 15-ik cikk arról intézkedik, hogy minden olyan ratifikálás, vagy csatlakozás, amely az egyezménynek az előbbi cikk értelmében való érvénybelépését követően jött létre, e ratifikálásnak, illetve csatlakozásnak a Nemzetek Szövetségének főtitkárához történt kézbesítése napjától számított 90 nap elteltével lesz joghatályos.

A 16-ik cikk szerint az egyezménynek a 14-ik cikk értelmében való érvényre emelkedésének napjától számított 5 évi határidő elteltével az egyezmény a Nemzetek Szövetsége főtitkárához írásban benyújtott okmány útján felmondható. E felmondás csak 6 hónap elteltével lép életbe és csakis arra az államra vonatkozik, amely a felmondást előterjesztette. Ez a felmondás a főtitkár által az értekezleten résztvett összes államokkal közlendő.

Ez a cikk mondja ki egyúttal azt is, hogy ha egyidejűleg, vagy egymást követően a bejelentett felmondások folytán az egyezményes államok száma 10-nél kevesebbre szállna alá, az egyezmény megszüntnek tekintendő.

A 17-ik cikk arról szól, hogy az egyezmény alkalmazása, valamint a kikötött fenntartások, ahogy azokat az egyezmény mellékletét alkotó jegyzőkönyv megállapítja — természetesen csakis a fenntartásokkal élő és névszerint felsorolt államokra vonatkozólag — elfogadtatnak.

Ez a cikk intézkedik továbbá arról is, hogy azoknak az államoknak a kormányai, amelyek a 13-ik cikk értelmében 1929. évi október hó 1-ét követően hajlandók az egyezményhez csatlakozni, amelyek azonban fenntartani kívánják maguknak azt a jogot, hogy az egyezmény alkalmazását illetően bizonyos rezervációt köthessenek ki, erről a szándékukról a Nemzetek Szövetségének főtitkárát értesíthetik. A főtitkárnak haladéktanul közölnie kell ezeket a fenntartásokat mindazon államok kormányaival, amelyek nevében a ratifikálási okmány, vagy a csatlakozási nyilatkozat be-terjesztetett, annak megkérdezésével, hogy van-e az előterjesztés ellen ellenvetésük.

Amennyiben ez értesítéstől számított 6 hónapi határidőn belül egy állam sem tenne ellenvetést, a szóban forgó fenntartást elfogadottnak kell tekinteni.

A 18-ik cikk utasítja a Nemzetek Szövetségének főtitkárát, hogy az egyezményt életbelépésének napján beiktassa.

Intézkedik továbbá arról, hogy az egyezményben foglaltak hitelül az egyes államok meghatalmazott delegátusai az egyezményt aláírják.

Végül utal arra is, hogy az egyezménynek egyetlen aláírt példánya a Nemzetek Szövetsége titkárságának irattárában megőrzés végett visszamarad és annak szabályszerűen hitelesített másolatai az értekezleten résztvett államoknak kiadandók.

Amint már említettem, a különböző gazdasági statisztikák módszertani kérdéseit két albizottság tárgyalta. Abban az albizottságban, amely az ipari statisztikával és az árindexszámokkal foglalkozott, Dobrovits Sándor kartársam vett részt, miért is az ezekre vonatkozó megállapodásokról ő fog beszámolni.

A következőkben azokról a megállapodásokról óhajtok vázlatosan megemlékezni, amelyek a külkereskedelmi, továbbá a mezőgazdasági statisztika terén kötöttek. A többi gazdasági statisztika terén kötött megállapodás ismertetését pedig, amely engem illetne meg, mellőzöm, mert azok részben bennünket nem érdekelnek, részben pedig, mert azok nálunk úgyszólván máris abban a terjedelemben vannak kiépítve, amely terjedelemben azokat az egyezmény kiépíteni óhatja.

A külkereskedelmi statisztikára vonatkozólag az egyezmény a következő megállapodásokat tartalmazza:

A külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtés két módszer szerint történhetik. Vagy úgy, hogy a speciális forgalom adatai egyedül, illetőleg a generális, vagyis az összes kereskedelmi forgalommal párhuzamosan állapíttassanak meg, vagy pedig, hogy a behozatal adatai kizárólag az összes behozatalt öleljék fel és a visszkivitel a kivittől elkülönítve mutattassék ki.

Intézkedik arról, hogy az értékbevallás rendszere továbbra is fenntartandó, illetve élethelétetendő. Továbbá, hogy az értékadatok megbízhatóságának biztosítása céljából a bevallott értékek még egy igazolási eljárásnak, illetőleg rendszeres ellenőrzésnek is alávetendők.

Megállapítja azt, hogy az értékeket miként kell bevallani. E bevallásnak részletes ismertetését mellőzöm, mert az megfelel a nálunk is folytatott gyakorlatnak.

Meghatározza az egyezmény, hogy az áruk mennyiségének kifejezésére milyen mértékegységek használandók.

A külkereskedelmi statisztikára vonatkozó megállapodásnak következő pontjai az egyes országok statisztikai területét definiálják, illetőleg külön jegyzékbe foglalják mindazokat az államokat, amelyek szerint a külkereskedelmi forgalmat részletezni kell. Tekintettel azonban arra, hogy a felsorolt államok száma a kétszázat is meghaladja, az egyezmény már itt utal arra, hogy a 8-ik cikk szerint megalakítandó szakértőbizottság, megalakulása után a lehető leg-rövidebb idő alatt állítsa össze az országoknak minimális jegyzékét. Az országok száma, amelyek szerint a külkereskedelmi forgalmat végeredményképen majd részleteznünk kell, előreláthatólag csupán annyi lesz, mint amennyi külkereskedelmi forgalmunk jelenlegi tagozásában.

Az egyezmény ezek után az ércpénznek külön kimutatására vonatkozólag tartalmaz intézkedéseket, továbbá arról, hogy a külkereskedelmi forgalom feldolgozása naptári évenként történjék.

Az egyezménynek következő része azt javasolja, hogy minden állam bizonyos számú árunak forgalmát próbaképpen akként is feldolgozza, hogy a bevételre vonatkozó táblázatok a származási vagy termelési országokat, a küldő vagy feladási országokat és ezenkívül a vásárlási országokat is tartalmazzák. A kivitel pedig fogyasztási országok, érkezési vagy rendeltetési országok, valamint eladási országok szerint is részleteztessék.

E próbafeldolgozásnak 12 hónapra terjedő eredményeiről a szakértőbizottságnak kell majd jelentést tenni és ez alkalommal a tapasztalt előnyöket és hátrányokat is megjelölni. E jelentések áttanulmányozása alapján a szakértőbizottság annak idején majd véleményt ad és e véleményt esetleg egy kiegészítő megállapodás fogja követni.

Az egyezménynek 6-ik számú melléklete a Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet múlt évi közgyűlésének statisztikai albizottsága által készített jelentése alapján az általános mezőgazdasági felvétellel foglalkozik.

Megállapítja a felvétel időpontját, amely Magyarországra nézve az 1929-ik naptári év lenne. Foglalkozik az erdészeti statisztika-

kával és az erdei termékek összeírásával. Megállapítja, hogy az összeírás eredményei mily gazdaságnagyságkategóriák szerint részleteztessenek. Megjelöli az összeírandó terület minimális határát. Megállapítja az együttes és közös termények összeírását, valamint a mezőgazdasági termelés mennyiségének becslési módszerét. Részletezi az állatállomány összeírás módját, foglalkozik a hústermelés becslésének módszerével, valamint azzal is, hogy a felvétel eredményeinek összefüggése földrajzi tekintetben és más jellegzetességekkel is megállapítható legyen.

Végül a felsoroltak figyelembevételével közli a részletes kérdőívet, amelynek alapján az egyes országok mezőgazdasági viszonyairól a legteljesebb képet lehet majd alkotni.

Kötelességemnek tartom itt rámutatni, hogy az egyezményben foglalt kérdőív mintája úgyszólván teljesen megfelel annak a kérdőívnek, amelyet 1923-ban Központi Statisztikai Hivatalunk állított össze, az abban az esztendőben tervezett, de végre nem hajtott, általános mezőgazdasági statisztikai összeírás céljaira.

Ezzel nagy vonásokkal vázoltam mindazt, ami előadásomnak feladata volt. Az elmondottakhoz azonban még hozzá kell fűznöm azt is, hogy a genfi értekezlet egyik teljes utolsó ülésén, amikor a rezervációkat kellett előterjeszteni, magyar részről is 9 rezerváció terjesztett elő, azzal a hozzáadással azonban, amennyiben a kérdéses pontokra vonatkozólag megnyugtató választ kapunk, fenntartásainkat visszavonjuk. Mi-

után ezek a kijelentések megtörténtek és az egyezmény is a legmesszebbmenő módon biztosítja, hogy az értekezleten képviselt államok csupán azokat a statisztikai adatgyűjtéseket fogadják, amelyekre feltétlenül szükségük van, illetőleg, amelyek életbeléptetése nagyobb nehézségekbe nem ütközik, rezervációinkat visszavontuk és az egyezmény magyar részről minden fenntartás nélkül aláíratott.

De hozzá kell fűznöm az elmondottakhoz még azt is, hogy a Rómában és Genfben szerzett tapasztalatok és hozzászólások alapján újból meggyőződhattünk arról, hogy a magyar statisztikai szolgálat egyike a legkülönbeknek, s hogy a magyar statisztikai adatgyűjtések nagyon magas színvonalon állanak. S még akkor is, ha mindazt, amit az egyezmény tartalmaz, végrehajtjuk, adatgyűjtéseinken módosítanunk alig kell, újabb adatgyűjtés életbeléptetésére pedig úgyszólván nem lesz szükség.

Ezért szükségesnek tartom ez alkalommal is hangsúlyozni, hogy a magyar statisztikának már eddig elért kiváló színvonala úgyszólván megköveteli, hogy a magyar államnak, úgy mint a múltban, a továbbiakban is jó példával kell előljárnia és ebből a célból teljesítenie is kell mindazt, amit az egyezmény megkíván. Ezáltal gazdasági statisztikáink még magasabb színvonalra emelkednének, s ezzel is azt bizonyítanánk, hogy mi magyarok, még ha guzsbakötöttek vagyunk is, hazánk boldogulása érdekében minden téren, mindent a legteljesebb mértékben megteszünk.

Dobrovits Sándor dr. előadása:

Az előadó a genfi konvenció szövegének, valamint az árendixszámokra vonatkozó magyar javaslatnak részletes ismertetése után, — melyeket legközelebbi számunkban teljes terjedelemben közölni fogunk, — a következőket adta elő:

A konvenció jelentősége nem annyira az adatgyűjtésekre vonatkozó konkrét meg egyezésekben rejlik, mint inkább abban a tényben, hogy a világnak majdnem összes államai gazdaságstatisztikai adatgyűjtéseiknek a nemzetközi összehasonlítás céljából való továbbfejlesztésére nagyfokú készséget mutattak és a konvenció későbbi kibővítése tekintetében a modus procedendiben megállapodva külön szakértőbizottságot szerveztek, mely a Nemzetek Szövetsége titkárságának támogatása mel-

lett a további megegyezések útját hivatva van egyengetni.

A konferenciának e nagy elvi jelentőségű sikere mellett azok a konkrét megállapodások, melyek egyes gazdasági adatoknak egyöntetű gyűjtésére vonatkoznak, gyakorlati szempontból is kevésbé fontosak.

A konferencia vezetőségének az volt a törekvése, hogy egy oly minimális program állapíttassék meg, amelyet azután lehetőleg valamennyi állam fenntartás nélkül elfogadhat. A tárgyalások során azonban mindjobban kidomborodott az a tény, hogy alig van statisztikai adat, melynek az egész világon egységes elvek szerint való gyűjtése célszerű és lehetséges. A nagy különbség, melyet a természet és a kultúra a világ különböző államai között teremt,

útját állja minden olyan törekvésnek, mely a nemzetközi statisztika részletekre menő és általános egységesítését kívánja elérni.

A genfi konvenciónak rendkívül érdekes mellékletét képezi az az összeállítás, mely földünk egész területét statisztikai területek szerint részletezve mutatja be. A kimutatás szerint földünkön 208 különálló statisztikai terület van. Ha ezt a nagy gonddal szerkesztett kimutatást áttekintjük, tisztán bontakoznak ki előttünk azok a határok, melyeket a természet a nemzetközi statisztika egységesítése terén szab s amelyek a kultúra fejlődésével talán bizonyos fokig tágíthatók lesznek, amelyeket azonban ledönteni sohasem tudunk. Vajjon szükséges-e és célszerű-e például, hogy az ekvatoriális Szomáliföld és a sarkvidéki Izland sziget megélhetési költségeiről szóló indexszám azonos konstrukciójú legyen? Mily egész más jelentősége van az egyik és a másik vidéken a ruházódásnak és a fűtőanyag költségeinek! Nyilvánvaló azért, ha egy oly nemzetközi konvenciót akarunk kötni, amelyet valamennyi statisztikai terület magáévá tehet, úgy csak a legáltalánosabb elvekre vonatkozó megegyezésről lehet szó, aminthogy például a megélhetési költségekre vonatkozó konvenció is minden módszertani megállapítás nélkül tisztán csak annak kimondására szorítkozik, hogy a szerződő felek havonta megélhetési indexeket publikálnak.

A konferencia rendezőinek igyekezete, hogy a konvenciót az összes államok lehetőleg fenntartás nélkül fogadják el, az említett nehézségek miatt, azt eredményezte volna, hogy a konvenció csupán néhány jelentéktelen pontra szorítkozzék. Ennek ellensúlyozására szolgált az a technikai fogás, hogy minden oly esetben, amikor akár csak *egy* jelentősebb állam is aggályosnak, a maga részéről nehezen teljesíthetőnek jelezte a konvenciónak tárgyalás alatt levő pontját, az illető szakasz kötelező erejét megfelelő helyen beszűrt „si possible“ szavakkal csökkentették. Ezzel az eljárással sikerült is elérni, egyrészt hogy a konferencia elé bocsátott tervezet összes pontjai megmaradtak, másrészt pedig hogy a konvenció aláírása alkalmával felvett jegyzőkönyvben alig néhány s kizárólag Európán kívüli állam élt némi fenntartással. Formailag tehát sikerült a 42 állam között egységet létrehozni. Az államok azonban csupán arra kötelezték magukat, hogy „ha lehetséges“ be-

gyűjtik a szóban lévő adatokat. Az egyes szakaszoknak ily feltételes formában való megszövegezése rendkívül csökkent a megállapodás gyakorlati értékét. A konferencián elhagyott felszólalásokból kitűnik, hogy a szerződő felek nemcsak természeti vagy kulturális lehetetlenség esetére kívánták magukat biztosítani, hanem pénzügyi, adminisztratív és politikai szempontokból is meg akarták őrizni szabad kezüket a konvenció minden feszélyező megállapodásával szemben.

Ily körülmények között nagyon kérdéses, vajjon nagyobb hatása lesz-e a szerződésnek, mint a Nemzetközi Statisztikai Intézet ajánlásainak, amelyeket e konvenció révén is hatályosabb módon vélnek megvalósítani.

Szerény nézetem szerint célszerűbb lett volna, ha a konferencia nem törekszik a mindenáron, minden pontban való teljes megegyezésre. Jobb lett volna talán, ha a konvenció egyes pontjai megmaradtak volna eredeti kötelező formájú szövegezésükben és ha az egyes államok az aláírás alkalmával felvett jegyzőkönyvben fejezték volna ki fenntartás formájában azt, hogy mely pontokat nem fogadhatnak el. Természetesen ez az eljárás a konvenció alaki szépségét erősen lerontotta volna. A 42 állam mindegyike kénytelen lett volna több-kevesebb szakasznál fenntartással élni és a néhány oldalas konvenciót a fenntartásoknak talán több ívre terjedő felsorolása követte volna. Mégis ez utóbbi eljárásnak két nagy előnye lett volna.

Az *egyik* az, hogy azok az államok, melyeknél a konvenció egyes pontjainak elfogadása nyilvánvalóan nem ütközik nehézségekbe, a statisztikusok nagy összjövetelének nyilvánossága előtt bizonyára tartózkodtak volna indokolatlan rezervációktól és ezáltal lehetségessé vált volna, hogy mindenütt, ahol a konvenciónak megvalósítása kifejezett akadályokba nem ütközik, annak határozatai tényleg életbe is lépjenek.

A *másik* előnye a konvenció szigorú szövegezésének az lett volna, hogy az egyes államok által nyilvánított fenntartások alapján értékes tájékoztatást nyertünk volna a nemzetközi statisztika egységesítésének lehetőségéről és annak határaitól. Az így összefoglalt rezervációk kiválóan alkalmas alapot szolgáltattak volna a nemzetközi statisztikának továbbfejlesztésére. Nevezetesen oly irányban, hogy az általános ér-

vényü unifikációval szemben, mely szükségképen rövidesen holtpontra viszi a nemzetközi statisztika ügyét, erőt nyerjenek azok a törekvések, melyek bizonyos zárt gazdasági területeken elsősorban azoknak a statisztikai adatoknak egységét kívánják elérni, mely adatoknak nemzetközi összehasonlítása gyakorlati jelentőséggel bír. Ebből a szempontból különös figyelmet érdemel a konvenció acte final-jában foglalt következő ajánlás: „Mint hogy a jelen konvenció csak egy minimumot képvisel, *kívánatos*, hogy azok az államok, amelyeknek fejlettebb gazdasági szervezetük van, részletesebb adatokat gyűjtsenek és közöljenek, mint amelyek jelen konvencióban említettek. *Kívánatos másodszor*, hogy az államok fokozatosan kiterjesztvén statisztikai munkálataiknak körét, e tevékenységükben a Szakértő Bizottság véleményére figyelemmel legyenek. *Kívánatos végül*, hogy azok az államok, melyeknek igen fejlett statisztikai szervezetük van, igyekezzenek hivatalos, vagy félhivatalos megegyezéseket létesíteni oly adatokra nézve is, amelyek nem foglaltatnak a konvencióban. Ily megállapodások létrehozása érdekében, kívánságunkra a Szakértő Bizottság az egyes államoknak rendelkezésére áll.” Ehhez az ajánláshoz fűzött további megállapodások azt az eljárást is meghatározzák, melyet az egyes államok követelhetnek, ha a statisztika egyik vagy másik ágára nézve részletesebb megállapodást kívánnak kötni. Az ily államok folyó évi szept. hó 30-áig közlik a Nemzetek Szövetségének főtitkárságával, hogy melyek azok a statisztikai ágazatok, melyekre nézve részletesebb megegyezés kívánatos. A főtitkárság e javaslatokat megküldi az összes államoknak, amelyek az illető statisztikai ágazatokra nézve hasonló kívánsággal fordultak hozzá. Az így kölcsönösen kicserélt javaslatokra vonatkozó észrevételeket 1930 június 1-ig kell a Népszövetség főtitkárságának megküldeni s ez észrevételek és javaslatok alapján a konvencióban említett Szakértő Bizottság feladata lesz majd megfelelő megegyezési tervezet szerkesztése.

Ez utóbb említett megállapodásokkal a nemzetközi statisztika fejlődésének talán egy újabb etapjához érkeztünk. Úgy látszik, hogy a nemzetközi statisztikai tevékenység a közel jövőben a *statisztikai uniók* létesítése jegyében fog tovább fejlődni. Bizonyítja ezt egyrészt a konferenciának az *általános unifikáció* terén elért csekély eredménye és

másrészt azok a szép sikerek, melyeket ily részleges uniók létrehozásánál már eddig is tapasztalhattunk. Utalok itten a konjunktúrastatisztika középeurópai művelői között létrejött megállapodásokra s főleg arra a megértő szellemre, amely a konjunktúra-kutató intézeteknek múlt év márciusában Bécsben folytatott tárgyalásait áthatotta és utalok a balti államok között létrejött statisztikai unióra, melynek szövegét a genfi konferencia tagjai között szétosztották s melyet éppen azért ez alkalommal bátor vagyok röviden ismertetni.

A balti államok — Esztország, Lettország és Litvánia — statisztikusai már régebbi idő óta érezték annak célszerűségét, hogy ez országoknak földrajzilag összefüggő területén a gazdaságstatisztikai adatok lehetőleg egységes alapon gyűjtsenek. A kezdeményezést az egység létrehozása érdekében 1927-ben Esztország statisztikai hivatala ragadta meg azzal, hogy az eszt és a lett statisztikusokat Tallinban konferenciára hívta össze. A konferencia nagy sikerrel járt. Megállapodás történt arra nézve, hogy a két állam úgy a statisztika szervezétére vonatkozó intézkedéseiről, mint az adatgyűjtések végrehajtására vonatkozó terveiről egymást állandóan tájékoztatja s hasonlóképpen a statisztikai adatok közlése tekintetében is informálják egymást. Ezzel egyidejűleg az adatgyűjtéseknek egy egész sorozatára nézve, az adatgyűjtések módszerét illetően is, részletes megállapodás jött létre. Végül kimondták, hogy a statisztikai összejöveteleket évenként megismétlik. A második konferenciát még az 1927. év szeptember havában *Rigában*, a harmadikat pedig múlt év közepén *Tallinban* tartották. E harmadik összejöveteleken már Litvánia képviselői is jelen voltak, akik az előző két konferenciának határozatait teljes egészükben magukévá tették. A balti államok statisztikai konferenciáinak különös súlyt ad az a körülmény, hogy az ott hozott határozatokat a statisztikai hivatalok jelen levő vezetői meg is valósították. A konferencián elfogadott határozatok egyébként mindenkor figyelemmel voltak a Nemzetközi Statisztikai Intézet ajánlásaira. Így pld. a Brüsszelben megállapított külkereskedelmi statisztikai nomenklatura f. é. január hó 1-én egvidőben lépett életbe mind a három országban. Hasonlóképpen a római Mezőgazdasági Intézet által javasolt mezőgazdasági felvétel is teljesen azonos kérdőlapokkal történik mind a három államban. A

megállapodások azonos fogalmi meghatározások alkalmazására, azonos kategóriák szerint való feldolgozásra, sőt a közlés módjának egyöntetűségére is vonatkoznak. Kötelezte magát továbbá a három állam, hogy legrövidebb időn belül azonos kulcs szerint kezdi meg külkereskedelmi statisztikai illeték szedését; ugyanazon módszer szerint állítja össze a nagykereskedelmi és megélhetési indexét stb. A balti államok statisztikai uniója 170 ezer négyzetkilométer területen 5 és $\frac{1}{2}$ millió lakost foglal össze egy magasabb fokú statisztikai organizációba. Az ily gazdaságilag egymásra utalt, hasonló életviszonyokkal bíró területek statisztikai adatainak egységesítése, összehasonlíthatósága, kétségkívül sokkal nagyobb gyakorlati értékkel bír, mint az alapjukban differáló államok adatainak egybevetése. A nemzetközi összehasonlítás az ily rokon viszonyok vizsgálatánál sokkal mélyebben is hatolhat be a részletekbe és módot nyújt a nemzetközi gazdasági kölcsönhatásoknak intenzív megfigyelésére.

A genfi konvenció megmutatja és szabályozza azt az utat, amelynek alapján az egyes államok egymással szűkebb körű, de részletesebb tartalmu megegyezéseket köthetnek. Magyarország szempontjából kétségkívül igen fontos volna, ha legalább a környező államokkal megegyezésre juthatna gazdasági adataiknak nagyobb fokú összehasonlíthatósága érdekében. Ausztriával, Cseh-Szlovákiával és Lengyelországgal ily megegyezés létrehozása nem látszik lehetetlennek. Nem látom leküzdhetetlen akadályát a Romániával való megegyezésnek sem, ezzel szemben a szerb-horvát-szlovén statisztika annyira szervezetlen, hogy ebben a viszonylatban a gazdasági statisztikának azonos alapokon való művelése belátható időn belül nem remélhető.

Jelentésem végszavaként bátor vagyok a t. Társaság bölcs megfontolásába ajánlani azt a kérdést, hogy vajjon ily középeurópai statisztikai unió létrehozása kívánatos-e s hogy vajjon ez irányban magyar részről induljon-e ki a kezdeményezés?

Magyarország főbb statisztikai adatainak alakulása a világháború után.

Principales données statistiques de la Hongrie après la guerre mondiale.

Az 1928. év statisztikai anyaga immár annyira teljes, hogy időszerűnek találjuk Magyarországot mindennemű fontosabb statisztikai adatának összefoglaló ismertetését. De célunk nemcsak az, hogy az érdeklődő könnyen áttekinthető rendszerben szemlélhesse közállapotaink legújabb keresztmetszetét, hanem hogy együtt találja népességi viszonyaink s gazdasági helyzetünk háború utáni alakulásának adatait is. A fontosabb adatokkal szembeállítjuk a háború előtti Magyarország lehetőleg utolsó békeévbéli adatait, és pedig, minthogy az ilyeszerű egybevetések többnyire a csonka országterületnek s nem Nagymagyarországnak háború előtti adataira szoktak visszatekinteni, ezúttal Nagymagyarország néhány főadatát is idézzük. Ezenkívül ez a statisztikai rajz azt a célt is kívánja szolgálni, hogy a magyarországi adatokat, ahol ez érdekes, nemzetközi perspektívában mutassa be. Előre bocsátjuk azonban, hogy csak áttekinthető vázlatot kívánunk nyújtani a jelentősebb adatokról, a nélkül, hogy azok részletesebb méltatásába bocsátkoznánk.

Terület.

Magyarország jelenlegi területe 93.010 négyzetkilométer.

A Magyarbirodalom 325.411 négyzetkilométert tevő területének széttagolása a trianoni békekötés értelmében:

	%
Románia	31.40
Magyarország	28.48
Sz. H. Sz. Állam	19.52
Cseh-Szlovákia	19.17
Ausztria	1.24
Lengyelország	0.18
Olaszország	0.01

A Föld szárazföldi területe 141 millió négyzetkilométer.

Legnagyobb területe Oroszországnak van: 21 millió négyzetkilométer.

Lélekszám.

Magyarország lélekszáma az 1928. év végére kiszámított adat szerint 8,598.574.

A Magyarbirodalom kiszámított népessége az 1913. év végén 21,409.716 volt. Az egyes államok részesedése a világháború után (az 1910. évi népszámlálás 20,886.487 lélekszámadata alapján):

	%
Magyarország	36·44
Románia	25·07
Sz. H. Sz. Állam	19·82
Cseh-Szlovákia	16·91
Ausztria	1·40
Lengyelország	0·12
Olaszország	0·24

A világ népessége 1.928 millió lélek. Lélekszám szempontjából Kína áll első helyen, mintegy 450 milliós népességgel.

Népsűrűség.

Az ország népsűrűsége — 1 négyzetkilométerre eső lélekszám — 92·4, míg a háború előtti országterületen 1913-ban 65·8 volt.

A Föld szárazföldi felszínének népsűrűsége 13·6. Eltekintve egyes városszerű államoktól, az 1 négyzetkilométerre jutó lélekszám a legnagyobb Belgiumban: 262·2.

Néptömörülés.

Az utolsó népszámlálás adata szerint 1000-nél kevesebb lélekszámú helységeiben a lakosság 12·6%-a él, 36%-a 1—5.000, 11·2%-a 5—10.000 és 40·2%-a több mint 10.000 lakosú helységeiben lakik.

Budapest lélekszáma az 1925. évi számlálás szerint 960.995 volt.

Székesfővárosunknál 28 népesebb város van a világon. Legnagyobb ezek között New-York 5·8 millió — elővárosokkal 9·4 millió — lakossal. Következnek: London 4·6, Berlin 4·0, Csikágó 3·0, Párizs 2·9 millió lakossal.

Közigazgatási felosztás.

Az ország közigazgatási egységeinek száma, szembeállítva az 1918. évi anyaország (Fiumével) adataival, a következő:

	Anyország 1918	Mai Magyar ország 1928
Vármegye	63	25
Járás	443	154
Törvényhatósági jogú város	27	11
Rendezett tanácsú város	112	45
Körjegyzőség	2.701	715
Nagyközség	2.176	1.069
Kisközség	10.196	2.316
Lakott hely	17.083	9.151

Horvát-Szlavónországnak 8 vármegyéje, 70 járása és 17 városa volt.

Nem.

Magyarországon jelentős a nőtöbblet, különösen a világháború óta. 1000 férfira jelenleg 1.062 nő jut, míg a Magyarbirodalom 1913. évi arányszáma 1.019 volt.

Végletek: Portugál-Keletafrika 1.290, Szövet-séges Maláj Államok 582.

Életkor.

A fő korcsoportok adatai:

	Magyarbiro- dalom 1910	Mai Magyar- ország 1920
15 éven aluli	35·6	30·6
15—59 éves	56·2	60·4
60 éven felüli	8·2	9·0

A gyermekkorban lévők arányának esését főképpen a születések háború alatti s utáni csökkenése okozta.

Családi állapot.

Az utolsó két népszámlálás adatai szerint a népesség családi állapot szerinti megoszlása a következő:

	Magyarbiro- dalom 1910	Mai Magyar- ország 1920
Nőtlen, hajadon	53·4	52·1
Házas	40·2	40·5
Özvegy, elvált	6·4	7·4

Míg hazánkban 100 házasságképes korú (18 éven felüli) férfira 27·8 nőtlen esik, Finnországban, mint maximum 44·2, Bulgáriában, mint minimum 20·3. A 15 éven felüli nőknek nálunk 27·4, Finnországban 43·5, Bulgáriában 22·3%-a hajadon. A hajadonok aránya Ausztriában, Svájcban, Svédországban és Norvégiában is megközelíti a magas finn arányszámot.

Anyanyelv.

A Magyarbirodalom és a mai országterület anyanyelvi adatai a következők:

	Magyarbiro- dalom 1910	Mai Magyar- ország 1920
Magyar	48·1	89·6
Német	9·8	6·9
Tót	9·4	1·8
Oláh	14·1	0·3
Ruthén	2·3	0·0
Horvát	8·8	0·5
Szerb	5·3	0·2
Egyéb	2·2	0·7

Csupán az anyaországban a háború előtt 54·5% volt a magyar anyanyelvűek aránya.

Az 1910. évi népszámlálás adatai szerint a szét-darabolt területrészekben a magyar anyanyelvűek arányszáma a következő:

	%
Magyarország	88·4
Románia	31·9
Cseh-Szlovákia	30·2
Sz. H. Sz. állam	13·6
Olaszország	13·0
Ausztria	8·9
Lengyelország	1·0

Az elcsatolt területek együttes népességében volt anyanyelv szerint:

	%
Magyar	25.1
Oláh	22.0
Tót	13.6
Horvát	13.5
Német	11.2
Szerb	8.1
Ruthén	3.5
Egyéb	3.0

Népszámlálási adat szerint a Magyarbirodalomban 1910-ben 10,050.575 magyar anyanyelvű lakos élt, akiknek csak 66.9%-a, vagyis 6,722.215 lélek, lakott a trianoni területen, míg az elszakított részek magyar anyanyelvű lakossága 3,328.360 volt.

Magyarország most igen egységes nemzetiségű állam. Míg hazánkban csak 10.4%-ot tesz a nem magyar anyanyelvűek száma, Cseh-Szlovákiában a cseh statisztika szerint s a tótok nélkül is 36% idegen anyanyelvű él, a tótokkal együtt pedig 51% idegen nemzetiségű. Az oláh hivatalos adat Romániában 25% nem román népességet mutat ki.

A magyarság számát az egész földkerekségen legalább 11 millióra kell tennünk.

Vallás.

A régi és a mai Magyarország vallási viszonyairól a következő %-ok tájékoztatnak:

	Magyarbirodalom 1910	Mai Magyarország 1920
Római katolikus	52.1	63.9
Görög katolikus	9.7	2.2
Református	12.6	21.0
Ágostai evangélikus	6.4	6.2
Görög keleti	14.3	0.6
Unitárius	0.3	0.1
Izraelita	4.5	5.9
Egyéb	0.1	0.1

A görög keleti és a görög katolikus, valamint az unitárius vallások számaránya a csonka területen jóval kisebb, mint Nagymagyarországon, míg a többi felekezetek hívőinek aránya — a jelentős változást nem mutató ág. evangélikus felekezet kivételével — megnövekedett.

A világszámok szerint a katolikusok száma 340, a protestánsoké 230, a görög keletieké 130, az egyéb keresztényeké 10 millió. A keresztények összes száma meghaladja a 710 milliót, a világ népességének csaknem egyharmad részét.

A nagy valláskategóriák hívőinek száma:

	millió
Keresztény	710
Keletázsiai vallású	580
Hinduista	240

	millió
Mohamedán	230
Primitív vallású	76
Izraelita	14
Felekezetenküli	15

Foglalkozás.

A foglalkozási adatok eltolódásáról a következő számok adnak képet (keresők és eltartottak együtt):

	Magyarbirodalom 1910	Mai Magyarország 1920
Östermelő	64.5	55.8
Bányászat, ipar, forgalom	23.5	30.1
Közszolgálat, szabadfoglalkozás	3.3	4.7
Véderő	0.8	1.6
Napszámos k. m. n.	2.4	1.2
Tőkés, nyugdíjas	1.7	2.4
Házi cseléd	2.1	2.2
Egyéb	1.7	2.0

Megfigyelhető az adatokból, hogy a régi területtel szemben Csonka-Magyarországon az östermelő népesség rovására különösen az iparforgalmi népesség mutat nagyobb arányszámot. Ebben mindenestre szerepet játszik az is, hogy Csonka-magyarországon Budapest nagyszámú iparos és kereskedő népessége nagyobb súllyal jut kifejezésre.

A népesség industrializálásának folyamata egyes külföldi államokban igen erős. Így pl. Svájcban a népességnek 45.4%-a, Belgiumban 41.7%-a iparúzó. Magyarország azok közé az európai államok közé tartozik, amelyekben az östermelő népesség arányszáma nagy. E szempontból Európában Bulgária áll elől 82%-os östermelő népességgel.

A népmozgalmi arányszámok alakulása.

Megnevezés	Magyarbirodalom 1913	Mai Magyarország									
		1913	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928 ¹⁾
Házasságkötés 1000 lélekre	9.1	8.8	13.1	11.6	10.8	9.6	9.1	8.9	9.1	9.1	9.1
Élvesztés 1000 lélekre	34.5	33.8	31.4	31.8	30.8	29.2	26.8	28.3	27.3	25.7	25.6
Halálozás 1000 lélekre	23.5	22.3	21.4	21.2	21.4	19.5	20.3	17.1	16.6	17.7	17.1
Egy éven belül elhalt 100 évesülöttre	20.1		19.3	19.3	19.8	18.4	19.3	16.8	16.7	18.5	18.0
Gümőkórban elhalt 1000 lélekre	3.26		3.05	2.76	3.08	3.08	3.24	2.55	2.42	2.32	2.2
Természetes szaporodás 1000 lélekre	11.0	11.5	10.0	10.6	9.4	9.7	6.5	11.2	10.7	8.0	8.5

¹⁾ Előzetes adatok.

Házasságkötés.

A házasságkötések arányszáma — az összes népességből 1000 lélekre jutó házasságkötések száma — Magyarországon újabban 9 körül mozgott, éppúgy, mint a Magyarbirodalomban a háború előtti utolsó években. Közvetlenül a háborúra következő évek adatai kiugrást mutatnak.

Nemzetközi viszonylatban kevés állam éri el Magyarország magas arányszámát. Végletek: Egyesült Államok 10-en felül, Irország 5-ön alul.

Válás.

Az elválások nagy szaporodása korunk egyik súlyos társadalmi problémája. Magyarországon évente bírói úton mintegy 6 ezer házasságot bontanak fel vagy érvénytelenítnek. A háború előtt az anyaország területén 8 ezer körül volt a válások száma.

Élveszületés.

Élveszületési arányszámunk, mint majdnem minden államban, erősen visszaesett a háború után. A háború előtt 34—35 körüli arányszám 1928-ban csak 25·6 volt. A háború utáni évek némi ingadozással fokozatos visszaesést mutatnak.

A kultúrállamokkal való viszonylatban azonban születési arányunk egyike a legjobbaknak. Maximális az arányszám Oroszországban: 44·2, minimális Svédországban: 16·1.

Halálozás.

A halálozás arányszáma örvendetesen javuló tendenciát mutat a háború után. A háború előtt 23 körül mozgó arányszám 17 körül ingadozik.

A külföldi adatok között legjobb Új-Zéland adata: 8·8, de Dániáé, Németalföldé és Norvégiáé is 11-en alul van. Legrosszabb az ismert adatok között Csile és Egyiptom arányszáma: 27.

Csecsemőhalálozás.

Az 1 éven alul elhaltak arányszáma az újabb években javuló irányt vett. A háború előtti 100 élveszületésre eső arányszám 20—21, 1928-ban az arányszám 18·0, sőt 1925-ben és 26-ban a 17-et sem érte el.

1.000 lakosra nálunk 5 csecsemőhalott esik, Új-Zélandban ez az arány 1-en alul van s több európai kultúrállam adata is 1—2 között van. Legrosszabb arány az ismertek között Csilée: 10-en felül.

Gümőkórhalálozás.

Itt is javulás állapítható meg. A gümőkóros halálesetek 1.000 lélekre eső száma az utolsó háború előtti évben a Magyarbirodalomban 3·3 volt, az 1928. évi adat 2·2. Átlag minden nyolcadik halott gümőkórban pusztul el hazánkban.

Az európai kultúrállamok között — javuló arányszámunk dacára — Magyarországon hal el aránylag a legtöbb ember tüdővészben.

Öngyilkosság.

Az utolsó években Magyarországon évenként 2 és fél ezerre emelkedett az öngyilkosok száma. A háború előtti területen maximális volt az 1913. év adata, amidőn 4.238 öngyilkosság fordult elő. Megjegyzendő, hogy a statisztika csak a halállal végződő öngyilkosságokat mutatja ki.

A hazai öngyilkossági arányszámnál, mely 1 millió lakosra mintegy 300 öngyilkost könyvel el évenként s amely arányszám háború előtti átlaga 200 volt, az adattal rendelkező országok közül csupán Ausztria arányszáma kedvezőtlenebb.

Természetes szaporodás.

A halálozási arány javulása nem tudta ellensúlyozni a születések rohamosabb csökkenését s így a két arányszám különbözetének, a természetes szaporodásnak háború előtti 10—11-es aránya visszaesést mutat, 1928-ban 8·5 volt.

A természetes szaporodás arányszáma a legnagyobb Oroszországban, ahol 21·3 és a legkisebb Franciaországban, ahol 1·3.

Vándormozgalom.

A kivándorlás hazánkban a háború után kismérvű. 1928-ban a kivándorlók száma 5.620 volt, míg 1913-ban a Magyarbirodalomból 96.721 ezer ember vándorolt ki.

Az elcsatolt területekről a háború utáni évek során a központi területre menekültek számát 400 ezerre teszik.

Világadat szerint a vándormozgalom évenként mintegy 3 millió embert ölel fel, míg a háború előtt évről évre mintegy 5 millió ember vett vándorbotot a kezébe.

Írni-olvasni tudás.

Magyarországon a 6 éven felüli népességből írni-olvasni tudók aránya 84·8% volt az utolsó népszámlálás adata szerint. Az előző népszámlálás alkalmával a csonka területen 80·3 volt az arányszám, tehát a javulás lényeges. A Magyarbirodalom területén a nemzetiségek nagyobb fokú analfabetizmusa folytán 1910-ben 100 lakosból csak 66·7 tudott írni-olvasni.

Az Európán kívüli országokat, amelyek némelyikében a népesség egy tizede sem tud írni-olvasni, figyelmen kívül hagyva, legelmaradottabb Portugália, ahol csak minden harmadik ember írástudó. Az arányszám viszont Finnországban a legjobb: 98% körül van.

Közoktatásügy.**A tanintézetek adatai.**

Iskolafaj	Anyarország 1913/14.			Mai Magyarország 1926/27.		
	Intézet	Tanerő	Tanuló	Intézet	Tanerő	Tanuló
Elemi mindennapi ...	16.929	35.253	1.971.141	6.541	17.012	688.768
Továbbképző	14.340	¹⁾ 158	540.993	5.687	¹⁾ 135	306.825
Tanonc ...	732	5.367	109.660	450	3.378	75.957
Polgári ...	526	4.604	108.669	416	4.199	83.792
Képzőintézet ...	²⁾ 92	1.103	²⁾ 10.626	48	593	6.106
Közép- Felsőkereskedelmi ...	264	4.684	84.316	156	2.994	61.017
Szak- Egyetem ...	54	759	11.242	49	701	10.558
Jogakadémia ...	143	1.129	12.304	111	1.187	8.980
Hittudományi ...	3	532	12.082	6	756	11.372
Egyéb ...	10	111	1.511	3	32	1.048
Főisk.	44	240	1.821	17	109	674
Egyéb ...	8	235	1.565	14	254	2.477

¹⁾ Csak az önálló gazdasági iskolák szaktanítói. A tanítást a továbbképző iskolákban az elemi iskolák tanítói látják el.

²⁾ 8 polgári iskola tanító- (tanítónő-) képző 817 tanulóval, minthogy nem volt főiskolai jellegük, itt van kimutatva.

Táblázatunkhoz, mely az anyaország 1913/14. évi adatait állítja szembe a mai Magyarország 1926/27. évi adataival, kiegészítésül közöljük még a következő adatokat.

Az anyaország 16.929, illetve a Magyarbirodalom 18.603 elemi iskolájából a trianoni békekötés után 6.435 maradt meg. A többi iskolák száma az 1913/14. évi csonka területen: iparos és kereskedő tanonciskola 354, polgári iskola 240, képzőintézet 46, középiskola 129, felső kereskedelmi iskola 28.

Az elemi iskolával legellátottabb Svédországban 45 elemi iskola jut 1000 lélekre, míg a legrosszabb ismert arányszám a Sz. H. Sz. államé: 0·6. Hazánk arányszáma 0·8. Egy tanerőre Izlandban jut a legkevesebb elemi iskolai tanuló: 20·4, Romániában a legtöbb: 63·2, a hazai viszonyszám: 42·2.

Időszaki sajtó.

Az 1926. év elején megtartott hivatalos számlálás szerint Magyarországon 934 időszaki sajtótermék (hírlap, folyóirat) jelent meg, ebből 618 Budapesten. Magánadatok szerint az időszaki sajtótermékek száma jelenleg ezren felül van.

Külföldi viszonylatban magas sajtókultúrája van Dániának, ahol egy időszaki sajtótermékre 1.581 lakos jut, a hazai arányszám az említett hivatalos felvétel idején 8.960 volt. Legrosszabb Törökország viszonyzáma: 173.684. Az adattal rendelkező országok sorában Magyarország középhelyen áll. Számszerint a legtöbb időszaki sajtótermék az Amerikai Egyesült Államokban jelenik meg: mintegy 20 ezer.

Könyvtermelés.

Az évenként kiadott könyvek száma meghaladja a 3 ezer darabot. A Magyar Könyvkereskedők Egyesületének hivatalos közlönye, a Corvina, amely eléggé teljes nyilvántartója a könyvtermelésnek, 1928-ban 3.138 könyvről tud, míg a háború előtti területen és években 2—2½ ezer könyvet mutatott ki.

A könyvtermelésben Németország jár legelől, évenként mintegy 24 ezer könyvvel. Említést érdemel az a számítás, amely szerint, ha az egyes országok könyvtermelését költségvetésükkel párhuzamba állítjuk, Magyarország első helyre kerül.

Színház.

Az Országos Színészegyesület adata szerint Magyarországon 64 színház van, csupán Budapesten 20. Ezenkívül 5 helységben nem állandó épületben működött színház. Nagymagyarországon 115 színházunk volt s 149 olyan helységünk, amelyben nem rendes színházépületben folytak előadások.

Mozgóképzés.

Hivatalos statisztikai felvétel 1927 október 1-én volt. Ennek adata szerint az országban 501, Budapesten 89 volt a mozgóképszínházak száma.

A vezetőhelyen álló Egyesült Államokban a mozgóképzés száma mintegy 16 ezer. A nézőhelyek száma ugyanitt 8 millió, míg hazánkban 172 ezer. Az Egyesült Államokban egy mozgóra 6.500 lakos jut, nálunk 16 ezer.

Hatósági munkaközvetítés.

A hatósági munkaközvetítők adatait, amelyek a munkapiac háború utáni válságos helyzetében ez intézmény eredményes működéséről tanuskodnak, táblázatunk mutatja be.

Hatósági munkaközvetítők évi forgalma.

Megnevezés	1922	1923	1924	1925	1926	1927	¹⁾ 1928
Munkahely ...	103.012	80.331	100.094	54.467	58.726	71.565	73.153
Munkakereső ...	115.860	104.579	149.294	98.340	100.325	110.109	113.728
100 munkahelyre esett munkakereső ...	89	130	149	181	171	153	155
Munkaközvetítés 100 munkahelyre esett ...	60.402	51.886	49.493	39.451	42.150	50.409	56.812
Munkaközvetítés	52·1	64·2	49·4	72·0	72·0	70·4	77·6

¹⁾ Előzetes adatok.

Munkanélküliség.

A munkanélküliség a háború után hazánkban is, mint világszerte, nagyfokú volt. Az utolsó évek enyhülést hoztak. Csúszán a szakszervezetekbe tömörült munkásokról vannak adataink. Ezek köré

ben a munkanélküliek száma — a hóvégi adatok alapján kiszámított évi átlag — a következő volt:

	1924	1925	1926	1927	1928
Keresztényszocialista szakszervezeteknél ..	1.734	1.267	1.558	1.326	945
Szociáldemokrata szakszervezeteknél ..	27.437	31.241	24.440	13.983	13.633

A szakszervezeti munkások közül 1925 elején, amidőn a munkanélküliség a legnagyobb arányú volt, csaknem 40 ezer volt munka nélkül. Az újabb években mutatkozó javulás főleg az építkezések fellendülésének köszönhető.

Az Egyesült Államokban nem hiteles s talán túlzó adat szerint a munkanélküliek száma 4 millió lehet. Európában 5 millió ember van munka nélkül. Legnagyobb a számuk Nagy-Britanniában: 1·2 millió. Indexen keresztül vizsgálva a helyzetet, a legsúlyosabb a munkanélküliség Ausztriában, ahol 100.000 lélekre több, mint 3.000 munkanélküli jut. Nagy-Britanniában ez az arányszám 2.600, míg Magyarországon 170 körül van. Európában legjobb a helyzet Franciaországban, ahol az arányszám 32.

Társadalmi biztosítás.

A kötelezőleg biztosított tagok átlagos létszáma évenként így alakult:

1923	838.306
1924	830.663
1925	904.693
1926	929.621
1927	1.030.148
1928 VI. 30.	1.063.867

Művelési ágak.

A földterület művelési ágak szerinti megoszlásának adatai szembevetően mutatják, hogy a szántóföldi termelés a mostani országterületen fokozottabb jelentőségű, mint a háború előtti területen. Az egyes művelési ágakra eső terület %-os aránya ugyanis a következő:

	Magyarbirodalom 1915	Mai Magyarország 1925
Szántó	44·0	60·1
Kert	1·3	1·1
Rét	9·3	7·2
Szőlő	1·1	2·3
Legelő	12·0	10·9
Erdő	27·0	11·7
Nádas	0·2	0·3
Nem termő	5·1	6·4

A szántóföldterületnek 60%-ot meghaladó részesedése Csonkamagyarországnak olyan előnye, aminővel legfejlejt Szalvadorban (80%), Dániában, Olaszországban és Németalföldön találkozunk.

Birtoknagyságok.

Terület	Magy. birod. 1895 ¹⁾		Mai Magy.-orsz. 1925	
	A gazdaságok		A földbirtokok	
	száma	területük ‰-ban	száma	területük ‰-ban
0—5 kat. holdas.. ..	1,459.893	6·1	840.000	50·3
5—100 kat. holdas.. ..	1,311.218	48·5		
100—1000 kat. holdas.. ..	20.797	14·2	9.630	16·4
1000 holdon felül	3.977	31·2	1.130	33·3
Összesen.. ..	2,795.885	100·0	850.760	100·0

¹⁾ A tisztán legelő és erdőbirtok nélkül.

A földbirtokok birtokkategóriák szerinti megoszlása azt mutatja, hogy a 100 holdon aluli birtokok az összterület felét, az 1.000 holdon felüliek az egész terület $\frac{1}{3}$ -át teszik.

A földreform során mintegy 630 ezer hektár terület osztott ki s félmillió új törpe- és kisbirtok létesült.

A földbirtok eladósodása.

Az 1928 június 30-i állapotáról készült összeírás szerint a földbirtok jelzálogos terhe 972 millió pengőre rúg. Ez az összeg a bekebelezések teljes összege, a bekebelezés időpontjától számított időközi törlesztések levonása nélkül, úgyhogy a teher a valóságban valamivel kevesebb. 1913-ban a mai országterület teheradata mintegy 1.500 millió pengőt tett. Ugyancsak a csonka területre számítva 1913-ban átlag 1 kat. holdra 117 pengő jelzálogos teher esett, 1928-ban csak 76 pengő.

A földbirtokra nehezedő teher a földbirtok vélelmezett értékének 8·2%-át teszi. Németországban a teherkvóta háromszor ilyen nagy.

Főtermények.

Búza. Legfontosabb terményünk vetésterülete a háború után jóformán minden évben növekedett s a trianoni terület háború előtti adatát az utolsó két évben már meghaladtuk. Az utolsó négy év jó terméseredményei valószínűleg nem csupán a jó időjárás, hanem a belterjesebb termelés következményei. Rekordszerű volt az 1928. év 25 millió q termése, melyből számítás szerint több, mint 9 millió q jut exportra.

Főtermények.

Vetésterület	Magyar-birodalom 1911/15	M a i M a g y a r o r s z á g										
		1911/15	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1) 1928	
Búza	1000 ha	3.643	1.538	1.077	1.169	1.426	1.343	1.465	1.451	1.520	1.639	1.673
Rozs	"	1.174	692	57	543	673	656	686	693	707	670	664
Árpa	"	1.173	534	512	479	463	460	424	421	431	408	410
Zab	"	1.176	350	325	358	328	327	297	296	279	261	263
Tengeri	"	2.880	874	816	877	989	995	1.003	1.082	1.080	1.068	1.067
Burgonya	"	700	246	254	269	257	261	251	264	254	261	265
Cukorrépa	"	159	60	31	42	42	52	69	67	65	65	66
Szőlő	"	364	219	190	210	216	221	222	221	221	222	222
T e r m é s												
Búza	1000 q	44.497	19.924	10.322	14.347	14.895	18.427	14.035	19.507	20.387	20.938	25.049
Rozs	"	13.226	8.033	5.143	5.880	6.388	7.944	5.614	8.262	7.980	5.681	8.263
Árpa	"	15.629	7.128	4.719	4.661	4.827	5.938	3.203	5.537	5.554	5.157	6.068
Zab	"	13.366	4.398	3.238	3.188	3.274	3.986	2.281	3.706	3.600	3.268	3.444
Tengeri	"	48.112	15.054	12.742	8.053	12.377	12.509	18.828	22.345	19.443	17.361	11.005
Burgonya	"	57.054	19.420	20.722	12.492	13.197	13.342	15.351	23.095	18.746	20.049	12.868
Cukorrépa	"	38.923	15.006	6.398	5.429	7.111	8.636	12.742	15.274	14.446	14.554	11.002
Must	1000 hl	4.030	1.898	2.450	3.478	4.614	4.640	1.363	3.441	1.293	1.826	3.146

1) Előzetes adatok.

Rozs. A vetésterület általában valamivel kisebb, mint a csonka terület 1911/15. évi átlaga. A termés ezt az átlagot csak 1925-ben és 1928-ban haladta meg.

Árpa. A vetésterület adata a háború után csökkenő irányt vett. A háború előtti átlagtermést egyik évben sem sikerült elérni.

Zab. A területi adat szintén csökkenő tendenciájú, úgyszintén a termésadatok is mindegyik évben kisebbek, mint az 1911/15. évi átlag.

Tengeri. A két utóbbi terménnyel ellentétben a tengerivel beültetett terület 1921 óta mindig nagyobb volt a békeátlagnál. 1924 óta pedig, az 1928-as rossz esztendő leszámítva, a termés is jelentősen nagyobb volt, mint az idézett évek átlagában.

Burgonya. A terület adata valamivel mindig nagyobb volt a háború után, mint a régi átlag. A termésadatok ingadozást mutatnak. Legrosszabb volt az utolsó év termése.

Cukorrépa. A háború után felére lecsökkent területi adat újabban meghaladja a békebeli adatot. A termés — eltekintve a tavalyi rossz terméstől — az utóbbi években megközelítette, 1925-ben pedig meghaladta a csonka terület 1911/15. évi átlagát.

Szőlő. A területi adat eléggé állandó. A termés rendszerint jobb, egyes években több, mint kétszerese az 1911/15-ös átlagnak.

A világtérkép 1928. évi adatai a következők:

	millió q
Búza	1.320
Rozs	451
Árpa	457
Zab	743
Tengeri	1.155
Burgonya	1.844
Cukorrépa	600

A legtöbbet termelő országok adatai kerek-számban:

búza:

Oroszország és Egyesült Államok egyenkint 200 millió q.

rozsa:

Oroszország 200 millió q.

árpa:

Oroszország 60 millió q.

zab:

Egyesült Államok 220 millió q.

tengeri:

Egyesült Államok 700 millió q.

burgonya:

Oroszország 500 millió q.

cukorrépa:

Németország 100 millió q.

szőlő:

Franciaország 63 millió hl. borterméssel.

Termésátlag.

Az 1911/15. évi magyarbirodalmi átlaggal szemben az 1928. évben, amely búzatermés szempontjából kitűnő, rozsa- és árpatermés szempontjából jó, a kapásnövények szempontjából pedig igen rozsa volt, termett métermázsa:

	Magyarbiro- dalom 1911/15	Mai Magyar- ország 1928
Búza	7·0	8·62
Rozs	6·6	7·16
Árpa	7·7	8·51
Zab	6·3	7·53
Tengeri	9·6	5·93
Burgonya	27·92	27·92
Cukorrépa	140·50	95·45

A nagybirtok termésátlaga mindegyik terménynél nagyobb, mint a kisbirtoké.

A hazai termésátlag külföldi viszonylatban való mérlegelhetése céljából közöljük a hektáron-

kinti termésátlagot a minimumot és a maximumot képviselő országokban:

	Termett 1 hektáron q		
	maximum	Magyarország	minimum
Búza	28·00	14·98	2·69
Rozs	23·93	12·44	3·50
Árpa	28·40	14·79	2·32
Zab	26·00	13·09	3·54
Tengeri	30·76	10·31	1·89
Burgonya	196·56	48·52	10·15
Cukorrépa	303·39	165·86	50·00

Belgium négy terménynél, még pedig a búzánál, rozsnál, árpánál és burgonyánál tartja a maximumot.

A szántóföldi termelés értéke.

Magyarország szántóföldi termelésének értéke 1927-ben 2.080 millió pengő volt. Ez az értékadat az újabb években nagyobb változáson nem ment keresztül s a csonka terület háború előtti adata sem mutat lényeges eltérést.

	millió pengő
1913	2.136
1923	2.074
1924	2.156
1925	2.215
1926	1.789
1927	2.080

Figyelembe veendő azonban, hogy a pénz vásárlóereje a háború után csökkent.

Erdészet.

Magyarország erdőterülete 1,170.575 hektár (kb. 2 millió kat. hold), a régi Magyarország erdőterületének 11·9%-a. Erdőink területének 52·6%-a tölgyerdő, 42·8%-a bükk- és egyéb lomberdő, 4·6%-a tűlevelű erdő. Az évi növés értéke mintegy 28 millió pengő.

Állatállomány 1.000 darabban.

	Magyar birodalom	Mai Magyarország							
		1911	1911	1922	1923	1924	1925	1926	1927
Szarvasmarha ..	7.319	2.150	1.828	1.819	1.896	1.920	1.847	1.805	1.812
Ló ..	2.351	896	717	815	850	876	885	903	918
Sertés ..	7.580	3.322	2.473	2.133	2.458	2.633	2.520	2.387	2.662
Juh ..	8.548	2.406	1.352	1.587	1.814	1.891	1.804	1.611	1.566

A négy fő haszonállat közül csak a ló országos állománya nagyobb, mint a csonka országterületen a háború előtt.

A világállomány adatai:

	millió
Szarvasmarha	676·5
Ló	112·4
Szamar és öszvér	37·6

	millió
Sertés	287·5
Juh	721·5
Kecske	206·3
Teve	7·4

Maximális adatok: a szarvasmarhaállomány Brit-Indiában 150, a lóállomány Oroszországban 31, a sertésállomány Kínában 77, a juhállomány Oroszországban 125 millió.

Húsfogyasztás.

A háború előtti adatokhoz képest a sertés- és borjúhúsfogyasztás aránya emelkedett. A közfogyasztásra levágott sertések 1.000 lélekre eső aránya az anyaországban 8·3 volt, utolsó arányszám a mai területen 13·2. Legnagyobb az emelkedés a levágott lovaknál: 0·074-ről 0·239-re. Esés van az arányszám-ban a teheneknél: 1·8-ről 1·5-re, a juhoknál 4·4-ről 3·5-re, a bányókánál 2·8-ről 0·9-re. Budapesten azonban a köztérhídon és vágóhelyeken levágott szarvasmarhák száma 1928-ban csak 132 ezer volt az 1913. évi 240 ezerrel szemben. Ugyancsak a fővárosban a lóvágások száma 536-ról 13 ezerre emelkedett. A vágóhídra került állatok országos számából a sertések aránya 52·6, a juhoké és bányóké 17·7, a borjúké 17·0, a növendék és felnőtt szarvasmarháké 11·5, a lovaké 1·0, a kecskéké 0·2% volt.

Fertőző állatbetegségek.

1927-ben 204 ló, 1.083 szarvasmarha, 2.520 juh és 67.626 sertés, összesen 72 ezer haszonállat pusztult el fertőző betegségben. Legpusztítóbb állatbetegség hazánkban a sertésvész.

A mechanikai munka és hőenergia tényezői.

Vízierők. Számítások szerint a régi Magyarország vízierői kiépítés után 3 millió lóerőteljesítményre lettek volna képesek. A mai területen 268 ezer lóerőre építhetők ki, jelenleg 24 ezer lóerőt képviselnek.

Világadat szerint a vízierő kihasználható mennyisége 439—745 millió lóerő volna, ebből azonban csak 22 millió lóerő áll rendelkezésre.

Szén. Kőszéntermelésünk nem éri el a csonka terület 1913. évi adatát, míg a barnaszén adata újabban valamivel nagyobb, mint 1913-ban.

A világtermelés köszéből 11.772 millió q, ebből az Egyesült Államok részesedése 51%.

Magyarország régi területének szénvagyonát 17 milliárd q-ra becsülték, a csonka országterület szénkészletét 3000 millió q-n alul, amelynek csak 3·5%-a kőszén.

A földben rejlő szénkincs újabb becslés szerint 73.970 milliárd q kő- és barnaszén, melynek 68·6%-a Északamerikában, 10·6%-a Európában van.

Petróleum, földgáz. Csonkamagyarországnak petróleumkútai nincsenek s évi 25 millió köbméter

Bruttó széntermelés 1000 q-ban.

Szénfajta	Magyarbirodalom	M a i M a g y a r o r s z á g									
	1913	1913	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928
Kőszén	13.200	8.647 ¹⁾	1.669	7.256	8.566	7.931	7.444	8.050	8.277	7.842	7.831
Barnaszén	89.540	62.118	48.281	55.164	61.834	68.950	63.421	55.186	58.222	62.434	65.100

¹⁾ A szerb megszállás alatt állott pécsvidéki bányák adatai nélkül.

teljesítményű földgázforrásainkat is elcsatolta a trianoni békeszerződés.

A petróleum világtermelése 1480 millió q, amelyből az Egyesült Államok 70%-kal részesednek.

Bányászat és kohászat.

Csonkamagyarországnak a szénen kívül, melyről már szóltunk, kevés bányatermék van.

Vas, acél. Vasérctermelésünk 1928-ban 2,032.260 q volt, szemben Nagymagyarországnak 20 millió q-t tevő termelésével. Kohóink 1928-ban 2,844.840 q nyersvasat termeltek. Acéltermelésünk 5 millió q körül van.

A világtermelés nyersvasból 787 millió q, acélból 934 millió q. Az Egyesült Államok részese-dése a nyersvasnál 51%, az acélnál 53%.

Bauxit. 1927-ben a bauxit világtermelése 10 millió q volt. A világtermelés egyharmada — ha nem is fémtartalom, de mennyiség szerint — Magyarországból került ki.

Kő. Kőfejtésünk 2 millió köbméteren felül van. A háború előtti Magyarországon mintegy 3 millió köbméter követ fejtettek, melynek fele a trianoni területre esett.

Ipar.

Magyarország ipara a háború utáni területen nagy nyersanyaghiánnyal küzd s régi fogyasztóterületének nagy részét nélkülözi. Ennek dacára iparunk fejlődése megállapítható. Míg a háború előtti Magyarországon az ipar a nemzeti jövedelemnek 23·3%-át szolgáltatta, ez az arányszám csonka területünkön jelenleg 27·4. Ezzel szemben a mezőgazdaság a nemzeti jövedelemben 62·4% helyett csak 58·0%-ot képvisel.

Gyáripár.

Telepek száma. Az ország mintegy negyedmillió iparvállalatának a gyári telepek 1 százalékát sem teszik. 1913-ban a Magyarbirodalomban a gyárak száma 4688 volt, amelyből a csonka területre 2080 esett. Az 1927. évi adatgyűjtés 3631 telepről gyűjtött adatokat. A javulást azonban részben az adatgyűjtés teljesebbé tétele is okozta. Ezt a körülményt a gyáripari adatok időbeli szembeállításánál más vonatkozásban is figyelembe kell venni.

Munkáslétszám. Az 1913. évi Magyarbirodalomra vonatkozó adat szerint az évi legnagyobb

munkáslétszám 475.000 volt, melyből a mai területre 219.000 esett. 1927-ben — már nem a legnagyobb, hanem az átlagos — munkáslétszám 230.000 volt.

A Magyarbirodalom és Csonka-Magyarország gyári termelésének összehasonlítása.

Az ipari főcsoport megnevezése	Magyarbirodalom termelése 1,000,000 pengőben	Ebből Csonka-Magyarország részesedése %-ban	Termelés 1,000,000 pengőben 1927-ben ¹⁾	Az 1927. évi termelés Csonkamagyarországhoz 1913. évi termeléséhez viszonyítva (1913 = 100)
	1913			
I. Vas és fémipar	583	50·5	294	100·0
II. Gépgyártás és közhasznú elektromos áramfejl. telepek	354	82·1	324	113·4
III. Kő-, agyag és üvegipar	158	52·7	143	172·3
IV. Fa és csontipar	260	18·6	75	156·3
V. Bőr-, sörte-, toll stb. ipar	106	49·5	92	176·9
VI. Fonó- és szövőipar	242	38·7	344	369·9
VII. Ruházati ipar ..	39	72·3	59	210·7
VIII. Papirosipar .. .	61	22·0	24	184·6
IX. Élelmezési és élvezeti cikkek gyártása	1.492	54·0	1.148	142·6
X. Vegyészeti ipar	280	52·3	185	125·8
XII. Sokszorosító és műipar	59	85·1	60	120·0
Összes termelés:	3.634	52·5	2.748	144·3

¹⁾ Előzetes adatok.

A termelés értéke. A gyáripari termelés értéke:

		millió pengő
Magyarbirodalom	1913	3.634
Mai Magyarország	1913	1.902
	1921	978
	1922	1.376
	1923	1.411
	1924	1.973
	1925	2.068
	1926	2.192
	1927	2.748

Ez adatok mérlegelésénél is figyelembe kell venni a pénz vásárló erejének csökkenését. Bizonyára az adatszolgáltatás javulása is közrejátszik az adatok fokozatos emelkedésében.

Ipari főcsoportok. Táblázatunk adataiból kitűnik, hogy különösen a textilipar mutat nagy len-

dületet a háború után, de számos más főcsoportban is elég nagyarányú fejlődés következett be.

Külkereskedelem.

A külkereskedelem alakulásának értékei a következők:

Magyarország külkereskedelme 1,000 000 pengőben.

Megnevezés	Magy.-birodalom	M a i M a g y a r o r s z á g									
	1913	1913	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928
Behozatal	2.407	924.8	484.1	604.0	625.7	490.7	815.3	858.0	952.0	1.146.8	1.189.0
Kivitel	2.210	898.1	190.6	294.6	382.9	392.2	667.0	812.1	869.7	800.5	818.7

A háború utáni első években külkereskedelmi forgalmunk lanyhább, különösen a kivitel adatai mutatnak visszaesést. Az utóbbi évek értékei eléggé fokozatosan növekednek. A kivitel értéke azonban még nem érte el a csonka terület 1913. évi adatát, holott az árak színvonala most magasabb.

Országok szerinti forgalmunk főleg az u. n. utódállamokkal élénk, ezenkívül Németországgal, Ausztria, Cseh-Szlovákia, a Sz. H. Sz. állam és Románia behozatalunknak több mint felét képviselik s kivitelünk közel kétharmada irányul ezekbe az országokba. Importunkból 1928-ban a legnagyobb arányban részesedő államok :

	%
Cseh-Szlovákia	22.7
Németország	19.5
Ausztria	16.3
Románia	7.8

Exportunk pedig legnagyobb a következő államokba:

	%
Ausztria	34.0
Cseh-Szlovákia	17.7
Németország	11.7
Sz. H. Sz. Állam	6.6
Románia	5.4

Behozatalunk 80%-a ipari nyersanyag és termék, kivitelünk $\frac{2}{3}$ -a pedig élőállat, élelmezési és élvezeti cikk.

1928-ban a következő árukat hoztuk be a legnagyobb értékben:

	millió pengő
Fa	145.0
Pamutszövet	82.5
Szén	62.3
Gépek	54.0

A kivitel legfőbb áruai:

	millió pengő
Liszt	89.6
Búza	88.2
Vágó- és igásállat	81.0

A készáruk behozatala és kivitele a háború utáni években csökkenő irányt mutat, így pl. 1921-ben a készáruk értéke az egész behozatalban 65.7, 1928-ban csak 45.0%-ot tett.

A világ külforgalma (behozatal és kivitel együtt) évenként közel 370 milliárd pengőt tesz, értékben 2—3-szor annyit, mint a háború előtti években. A háború előtt a külforgalom $\frac{2}{3}$ -a Európára esett, újabban azonban az európai külforgalom világviszonylatban hanyatlott. Az 1927. évi adatok szerint legnagyobb a behozatala Nagy-Britanniának: 30.5 milliárd pengő. Az Amerikai Egyesült Államok behozatala 23.6, Németorszáé 19.1 és Franciaorszáé 11.6 milliárd pengő. A kivitelben viszont első helyen az Amerikai Egyesült Államok áll 27.1 milliárd pengős kivitellel. Következnek: Nagy-Britannia 19.7, Németország 13.8, Franciaország 12.1 milliárd kivitellel. A külkereskedelmi mérleg passzivitása legnagyobb Nagy-Britanniában 10.8, Németországban 5.3, Németalföldön 1.5 és Olaszországban 1.4 milliárd pengővel. Legnagyobb aktívumok: Egyesült Államok 3.5, Holland-India 2.2, Brit-India 1.5 milliárd pengő.

Nagykereskedelmi árak.

Mint hogy a pénznek (arany) vásárlóereje nem állandó s éppen a világháború óta számottevően csökkent, a statisztikának a háború utáni évekre vonatkozó értékszámokai csak akkor mérlegelhetők helyesen, ha a vásárlóerő csökkenésével tisztában vagyunk. Erről a reálindexek tájékoztatnak.

A nagykereskedelmi árak alakulását 1913 = 100 alapon a következő évvégi adatok mutatják:

1923	122
1924	160
1925	130
1926	126
1927	135
1928	135

A nagykereskedelmi árak — mindig aranyalapon számítva — 1924-ig emelkedtek, azután estek, 1927-től ismét magasabb színvonalon mozogtak.

Külföldi viszonylatban a magyar nagykereskedelmi index körülbelül középhelyen áll. Európában legmagasabb az index Norvégiában: 164, legkisebb Franciaországban: 120 körül.

Magyarországon a mezőgazdasági cikkek kisebb mértékben drágultak meg, mint az ipariak. Erre mutat, hogy a nagykereskedelmi index, amely a főbb áruk árának kombinációján alapul, 1928 december 31-én 135 volt; csupán az élelmiszeri áruk indexe 131, míg az ipar indexe 137.

Áruk szerint az 1928. év végén a legnagyobb nagykereskedelmi indexeket a következőknél találjuk:

Bab	343
Tojás	230
Barnaszén	209

Legkevésbé drágultak a nagykereskedelemben a következő áruk:

Birka	72
Petróleum	82
Búzaliszt, 6-os	83
Szarvasmarha	86

Kiskereskedelmi árak.

A kiskereskedelemben, melynek árindexei meglehetősen eltérnek a nagykereskedelem indexeitől s ahol az 1913. évi áraknál alacsonyabb árakkal nem találkozunk, a maximális indexek 1928 végén:

Férfiharisnya	322
Gyermekharisnya	317
Női harisnya	269
Bab	229

Legkevésbé drágultak a kiskereskedelemben:

Sertéshús	103
Főzőliszt	105
Marhahús	107
Férfi-, női ruha	110
Zsír	113
Tej	114
Cukor	117

Megélhetési index.

Egy 4 tagú család létfenntartási költségeinek indexszámai 1913 = 100 alapon 1928 december 31-én:

Élelmezés	125.5
Ruházat	134.3
Fűtés és világítás	129.4
Lakás	86.3

Összes kiadás 117.6

Összes kiadás lakbér nélkül 127.5

Az index az egyes évek végén:

1924	149.0
1925	119.0
1926	119.0
1927	124.9
1928	127.5

Közutak.

A közutak adatai kilométerekben:

	Állami utak	Törvényhatósági utak	Együtt
Magyar birodalom } háború előtt	12.195	37.225	49.420
Mai terület	3.195	14.338	17.533
Mai terület jelenleg	3.832	15.085	18.917

Az utak e két főtípusának együtt közel 19 ezer kilométert tevő hosszához csatlakozik még 8.736 km km hosszú alsóbbrendű közlekedési út és 322 km vasúti hozzájáró út. Közúthálózatunk tehát összesen 27.975 km. Ebből 18.298 km a kiépített közút. Van még 14.584 km hosszú alsóbbrendű közdülőútunk.

Gépjárműállomány.

A gépjárműállomány (automobilok és motorkerékpárok) számának alakulása évvégi adatok szerint a következő:

Magyarbirodalom 1913	2.876
1917	3.174
Mai Magyarország 1920	1.672
1921	2.725
1922	3.303
1923	4.449
1924	5.965
1925	7.877
1926	12.232
1927	17.906
1928	24.250

1928 dec. 31-én a gépjárműállomány megoszlása ez volt:

Személykocsi	10.246
Bérajtó	1.234
Autóbusz	505
Teherkocsi	3.609
Egyéb automobil	608
Motorkerékpár	8.048

Összesen 24.250

A gépjárműállomány szempontjából vezető államok (1928 elején): Amerikai Egyesült Államok: 23,386.542, Nagy-Britannia 1,764.213, Franciaország 1,114.000. Világállomány: 31,631.802, ebből 1,944.303 motorkerékpár. Az egy automobilra eső lélekszám (a motorkerékpárok figyelmen kívül hagyásával) az Egyesült Államokban 5, a másik végletet képviselő

Kínában 21.062, hazánkban 650. Az ismert adatú országok átlagos arányszáma 64. Csupán a motor-kerékpárok száma Nagy-Britanniában legnagyobb: 693.213.

Vasút.

Távolsági forgalmú vasútaink építési vonalhossza az 1927. év végén 8.677 kilométer, míg a Magyarbirodalomban a háború kitörésekor 22.524 km volt, amelyből 8.364 km jutott az ország központi területére.

Az 1927. év végén a vonalhosszból 3.724 km-t tett a fővasutak vonalhossza, 4.953 km pedig a helyiérdekű vasúttakra esett. Az egész vonalhosszból kettősvágányú volt 1.005 km. A MÁV tulajdonában vagy kezelésében a vasúti hálózat 81·9%-a volt.

Nemzetközi perspektívát nyújtó viszonyszámok (1926): a vasúttal legellátottabb Belgiumban 100 négyzetkilométerre 36·5 km hosszú vasútvonal esik, míg Magyarországon 9·2 km. Ázsiai Oroszországban, Kínában és Afrika egyes területein a viszonyszám 0·1, a Föld egész területén pedig 1·0. Abszolút számban kimagaslóan leghosszabb az Egyesült Államok vonalhossza: 402.385 km. A világ vonalhossza 1,233.530 km.

A vasúton szállított teherjavak hazai adata (1927) 39·1 millió tonna.

Maximális adat: Egyesült Államok: 2.384 millió tonna.

A szállított személyek száma egy év alatt hazánkban 111 millió.

Maximális adatok: Németország: 1.819 millió, Nagy-Britannia 1.542 millió.

Pósta.

Pósthivatalaink és egyéb pósthelyeink száma 2.637.

Maximum: Egyesült Államok 54 ezer.

Hazánkban 30 pósthivatal esik 100 ezer lakosra.

Póstával e viszonylatban legellátottabb a gyéren lakott Ausztráliai Államszövetség, ahol a viszonyszám 161.

A levélpóstai szállítmányok száma Magyarországon évente 400 millió darab.

Maximum: Németország 9 milliárd levélküldemény. Az Egyesült Államok adata bizonyára ennél is magasabb, belforgalmát azonban nem ismerjük.

Magyarországon évente 1 főre 40 levélpóstai küldemény jut.

Rendelkezésre álló adatok szerint maximális ez a viszonyszám Svájcban: 225 és minimális Kínában: 2.

Távíró.

A hivatalok száma hazánkban 2.262.

A vonalhossz 9.108 km, a huzalhossz 82.356 kilométer.

Legnagyobb az Egyesült Államok vonalhossza: 370 ezer km.

A feladott táviratok száma hazánkban 4 millió darab körül van.

Távbeszélő.

A hivatalok száma 1.271.

A távbeszélő állomások száma 86 ezer.

Maximum az állomások száma az Egyesült Államokban: 18 millió.

Vonalhossz Magyarországon: 19.153, huzalhossz 440.242 km.

A beszélgetések száma 1928-ban a távolsági forgalomban 4·7 millió. A budapesti helyi beszélgetések száma 81·6 millió volt.

Rádió.

A rádióengedélyesek száma évenként így alakult:

1925	16.927
1926	59.529
1927	83.314
1928	168.553

Az 1928. év végére megkétszereződött a rádióelőfizetők száma, amiben jelentős része van a Lakihegyen felállított nagyenergiájú leadóállomásnak.

A rádióknak legtöbb hallgatója feltehetően az Egyesült Államokban van. A népességhez való viszonyításban azonban Dánia arányszáma a legjobb, ahol ezer lélekre 61·4 rádióelőfizető esik, Svédországban 58·7, Nagy-Britanniában 55·1. A hazai arányszám 15·8.

Viziutak.

A hajózható hosszúság — a Balaton hosszát beszámítva 1.699 km, ebből 1.629 km gőzössel is hajózható. A Duna hajózható hossza 428, a Tiszáé 585 km.

Légi közlekedés.

Aviatikánk fejlődéséről következő adatok számolnak be.

Az 1922. évben a rendszeres forgalomban a megtett utak száma 527 volt, 1927-ben 2.613. Ugyanezen idő alatt a megtett útvonal 79 ezer kilométerről 724 ezer kilométerre, a szállított személyek száma 357-ről 4.133-ra, a posta- és csomagszállítás 2·6 tonnáról 322·6 tonnára emelkedett.

Nemzeti vagyon.

Magyarország nemzeti vagyona 30 milliárd pengő. Ebből a földingatlan értéke 10, a házingatlané 7—8, az ingóké 12—13 milliárd pengő.

Legnagyobb az Egyesült Államok nemzeti vagyona: 2 billió pengő.

Nemzeti jövedelem.

Ezt újabban 6—7 milliárd pengőre becsülik, bár a Népszövetség maximális becslése szerint is csak 4 milliárd volna.

Államadósság.

Magyarország államadóssága közel 1·5 milliárd pengőt tesz, mely legnagyobb részben külföldi adósság.

A világ összes államadósságait a jóvátételi tartozások nélkül mintegy 260 milliárd pengőre becsülik. A nettóadósság 166 milliárd, melyből több mint 100 milliárd Európát terheli.

Állami költségvetés.

Az utóbbi évek költségvetéseinek adatai az állami üzemek adatait is beleértve:

Pénzügyi év	Előirányzat millió pengőben		
	Bevétel	Kiadás	Felesleg
1926/27	1.144·2	1.143·6	0·6
1927/28	1.192·5	1.192·3	0·2
1928/29	1360·3	1.357·8	2·5

A tényleges állami bevételek 1926/27-ben 955 millió pengőt tettek, az állami üzemek bevételeivel együtt 1.401 millió pengőt. A kiadások 806·5, az állami üzemek kiadásaival együtt 1.250 millió pengőt tettek.

A pengő értéke.

A pengőszámítás 1927 január 1. óta kötelező. Egy pengő 12.500 papírkoronával véteget egyenlőnek. Egy kg finom aranyból 3.800 pengőt vernek.

A pengő értéke papírkoronában kifejezve évi átlagban így alakult: 1914: 0·92, 1915: 1·12, 1916: 1·45, 1917: 2·00, 1918: 2·09, 1919: 9·98, 1920: 49·98, 1921: 83·23, 1922: 233·40, 1923: 2.929, 1924: 12.973, 1925: 12.498, 1926: 12.465.

A külföldi valuták értéke 1928 végén pengőértéken:

	pengő
100 német márka	= 136·27½
1 angol font	= 27·80
100 osztrák schilling	= 80·57½
100 belgiumi belga	= 79·62½
100 dán korona	= 152·75
100 spanyol pezeta	= 93·30
100 francia frank	= 22·45
100 olasz líra	= 29·90
100 norvég korona	= 152·60
100 hollandi forint	= 229·85
100 lengyel zloty	= 64·10
100 jugoszláv dinár	= 10·01
100 svéd korona	= 153·25
100 svájci frank	= 110·30
100 cseh korona	= 16·93
100 amerikai dollár	= 570·65

Érckészlet.

A pénzfedezetül szolgáló aranytartalék az 1928. év végén 263·6 millió pengő volt.

Világadat: 72 milliárd pengő, maximális adat: Egyesült Államok 25 milliárd pengő.

Bankjegyforgalom.

A Nemzeti Bank jegyforgalma 1928 végén 513·5 millió pengő.

Maximum: Egyesült Államok: 15 milliárd pengő.

Bankkamatláb.

A Nemzeti Bank kamatlába 1922 október 25-ig 6% volt. Ingadozásait a következő adatok mutatják:

	%
1922 október	8
1923 április	12
július	18
1924 február	10
szeptember	12·5
1925 március	11
május	9
október	7
1926 augusztus	6
1928 október	7

Maximális a bankráta Görögországban és Bulgáriában: 10%, minimális Svájcban és Franciaországban: 3·5%.

Hitelintézetek.

Intézetek száma. A Magyarbirodalomban 1915-ben 5.630 hitelintézet volt, amelyből 1.860 jutott a megcsonkított területre. Az 1927. év végén 2.183 a hitelintézetek száma, ebből is csak 1.838 intézet volt működésben.

Vagyon. Nagymagyarország hitelintézeteinek összes vagyona 1915-ben, amidőn a koronaérték a mai pengőértéktől alig muttolt eltérést, 16·3 milliárd korona volt, ebből a mai országterületre 11·9 milliárd esik, 1927 végén a vagyon 3·7 milliárd pengő (a Nemzeti Bank és Póstatakarék adata nélkül).

Betétállomány. A postatakarékpénztárban és a 13 legnagyobb pénzügyintézetben elhelyezett takaré- és folyószámlabetétek állománya, az 1913 dec. 31.-i betétállományt 100-zal véve egyenlőnek, évvégi adatok szerint így alakult:

1923	7·6
1924	14·4
1925	28·1
1926	39·5
1927	56·3
1928	74·7

Csupán a takarékbetétek állománya a nevezett intézeteknél 1913 dec. 31-én a csonka országterületre vonatkozóan 1.002 millió pengő volt, 1928 dec. 31-én pedig 496 millió pengő.

Az ország összes pénzügyintézeteiben a takaré- és folyószámlabetétek összege 2 milliárd pengő körül van.

Részvények.

A részvényindex alakulása az 1913. évi részvényállományt érintő tőkeváltozások figyelembevételével 1913 = 100 alapon évvégi adatok szerint:

1923	32·6
1924	13·3
1925	10·2
1926	15·6
1927	20·8
1928	19·3

A részvényindex 1926 márciusában állott a legalacsonyabban, amikor 9·4 volt.

Fizetéképtelenségek.

Az új fizetéképtelenségek száma:

1920	6
1921	34
1922	31
1923	15
1924	58
1925	422
1926	2.508
1927	1.097
1928	1.580

A legkritikusabb év 1926 volt, az ezután bekövetkezett javulást azonban újabb visszaesés követte.

E. D. dr.

Budapest mozgóképzemeli.

Les cinémas de Budapest.

Résumé. C'est depuis 1906 qu'on a des cinémas à Budapest; ces dernières années, il y en avait en général 80 ou 90. La contenance en ayant de plus en plus augmenté (depuis la guerre, de 40%), la proportion de la population pour 1 place assise diminuait successivement. En 1928, les cinémas budapestois ont vendu 12·5 millions de billets, soit, en comptant 330 jours de représentation, en moyenne 37.900 billets par jour.

A Vienne, pour la même année, on a les chiffres suivants: Billets vendus dans l'année: 34 millions; billets vendus par jour: 150% (1·5 salle comble); nombre des places assises: un peu plus de 70.000. La situation y était donc bien plus favorable qu'à Budapest; la proportion des habitants pour 1 place a été de 30 à 100 p. 100 supérieure au chiffre correspondant de Budapest. Les cinémas „à premières“ — ceux qui ne donnent que des films inédits — sont nombreux à Budapest; ils représentent un quart de tous les cinémas; et la contenance en a extraordinairement augmenté, s'élevant, par rapport à 1921, de 26—119% de 1922 jusqu'en 1928.

Általános helyzet.

Budapesten az első mozgóképelőadást 1896-ban tartották meg. E vállalkozás csak néhány hónapig állott fenn. A következő években — 1906-ig — több hasonló vállalat létesült, de valamennyi rövid élettartamú volt. Az első tulajdonképeni mozgóképzem 1906 tavaszán nyílt meg s azóta

— akár az egész világon — Budapesten is gombamódra szaporodtak a mozgók.

A világháborút megelőző években 108 mozgófényképszínház működött a fővárosban. A háború alatt 77-re csappant meg a számuk. A háborút követő évek folyamán számuk kb. egy nívón mozgott. Az elmúlt évben 88 színházunk volt.

A mozgóképzemek számszerinti alakulása ezek szerint — az utóbbi 10 év alatt — nem mutat különsebb változást. Egész más képet nyerünk, ha a mozgóképzemek befogadóképességét vesszük vizsgálat alá:

Év	Száma	A mozgóképzemek ¹⁾ befogadó képessége
1914	108	29.962
1918	77	25.852
1920	77	28.871
1921	78	27.596
1922 ²⁾	82	30.856
1924	79	31.986
1926	80	33.135
1928	87	36.167

¹⁾ E cikk adataiban a nyári üzemek statisztikája egyáltalán nem szerepel.

²⁾ A mozgóképzemengedélyesek revíziója után.

Vagyis a háború alatt a mozgóképzemek számszerinti csökkenése 30% -ot tett ki, míg a befogadóképesség szerinti esés csak 14% -os. Ezzel szemben a közvetlen háború utáni és a mai állapot közötti különbség a mozgóképzemek számszerinti változásában csak 13, ellenben a befogadóképesség szerint 40% -os növekedést tüntet fel.

E jelenségek oka abban a körülményben rejlik, hogy a színházak befogadóké-

pessége egyáltalán nem tartott lépést a lakosság számszerinti változásával. A főváros lakosságának száma a háború óta alig mutat változást. 1920-ban 929.000 ember lakott Budapesten, az 1928. évi kiszámított lakosság száma 928.000. Vagyis a fővárosban lakók száma — érthető okoknál fogva — az utóbbi években csökkent. Ez a körülmény az első faktor annak a jelenségnek a megállapítására, hogy a mozgóképszínházak üzletmenete évről évre rosszabbodik. A főváros lakosságából 1921-ben 1 ülőhelyre még 34 jutott, 1928-ban már csak 26. A csökkenés közel 24%-nak felel meg.

Év	1 ülőhelyre jutott Budapest lakosságából:
1914	33
1918	35
1920	32
1921	34
1922	30
1924	29
1926	28
1928	26

Az európai kontinens valamennyi nagyobb metropolisában kedvezőbb a helyzet mint Budapesten.

1 nézőhelyre jut a lakosság számából:

Londonban	51
Párizsban	51
Rómában	35
Berlinben	30
Bécsben	27
Budapesten	26

Vagyis számszerint Bécs közelíti meg a legjobban a pesti arányszámot, de viszont köztudomású, hogy az egykori császárvárosban sokkal jobb az életviszonyok, mint nálunk.

Érdekes képet nyújt a mozgóképszínházak kerületenkénti megoszlásáról az 1. sz. tábla.

Az I. kerületben a mozgóképzemek befogadóképessége jelenleg éppen akkora, mint a legutolsó békeévben, minthogy pedig a főváros lakosságának kerületi megoszlásában ennél a kerületnél nagy volt az időközi eltolódás (1912. évi 77.000-ról 96.600 lélekszámra növekedett a kerület lakosainak száma), az egy ülőhelyre jutó lakosság száma jelenleg a legkedvezőbb az összes kerületekkel szemben: 1914-ben 39, 1928-ban 51 lakós jutott 1 ülőhelyre. Hangsú-

1. A mozgóképzemek száma Budapesten.

Nombre des cinémas à Budapest.

É v Année	A mozgóképzemek száma az — <i>Nombre des cinémas dans les arrondissements ci-dessous</i>										Összesen Total
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	
k e r ü l e t b e n											
1914	9	6	6	2	7	23	23	19	12	1	108
1918	7	3	2	2	3	13	22	12	9	4	77
1920	8	3	2	2	3	14	22	11	8	4	77
1921	8	3	2	2	3	15	22	11	8	4	78
1922	8	4	2	3	3	13	25	12	8	4	82
1924	7	4	3	4	3	11	23	11	8	5	79
1926	7	4	2	4	3	12	22	13	8	5	80
1928	9	4	2	5	3	14	23	13	8	6	87

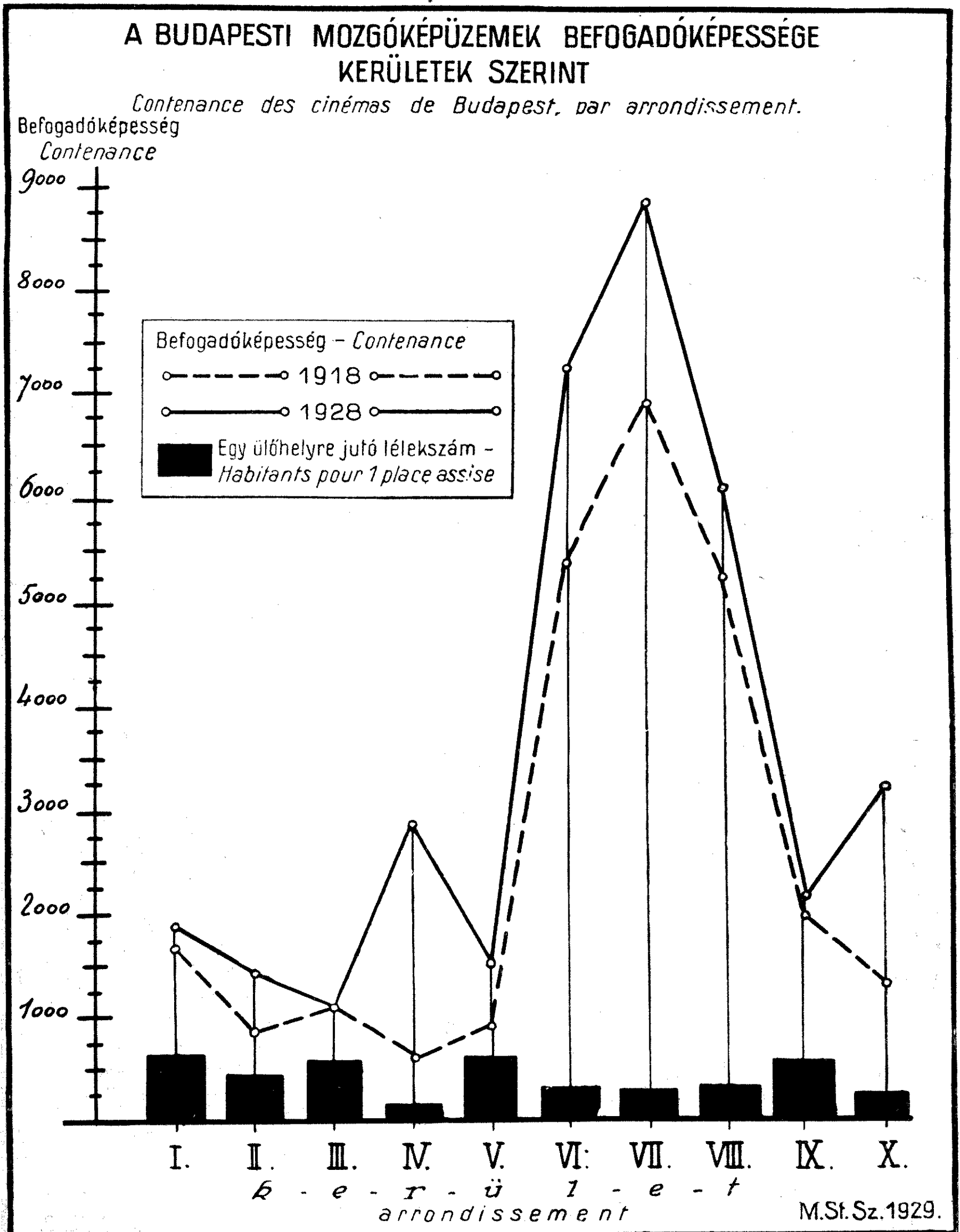
2. A mozgóképzemek befogadóképessége Budapesten.

Contenance des cinémas à Budapest.

É v Année	A mozgóképzemek befogadóképessége az — <i>Contenance des cinémas dans les arrondissements ci-dessous</i>										Összesen Total
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	
k e r ü l e t b e n											
1914	1.995	1.408	1.716	677	1.483	7.643	5.194	6.164	3.328	354	29.962
1918	1.670	830	1.090	580	830	5.381	6.923	5.247	1.985	1.316	25.852
1920	3.073	918	1.331	651	963	6.314	7.155	4.571	2.147	1.748	28.871
1921	2.785	994	1.184	651	1.130	5.221	7.206	4.720	2.069	1.636	27.596
1922	2.238	1.810	1.162	1.038	1.432	5.777	8.597	5.140	2.021	1.641	30.856
1924	1.821	1.800	1.570	1.805	1.393	4.192	9.676	5.825	1.817	2.087	31.986
1926	1.906	1.753	1.140	1.776	1.393	5.092	9.374	6.269	2.104	2.328	33.135
1928	1.921	1.440	1.090	2.828	1.497	7.245	8.769	6.042	2.130	3.201	36.167

lyoznunk kell, hogy a fővárosi mozgókép-üzemviszonyok kerületi megoszlási rajza ebben a kerületben adja a legobjektívabb képet, mert az ottani mozgóképüzemek terü-

leti elhelyezkedése a legegészségesebb. Alig lehet szó arról, hogy a más kerületbeli közel fekvő mozgóképüzemek kihatással lennének az ottani színházak forgalmi alakulására.

A II. kerületben 1918-ban 61 lakos jutott 1 nézőhelyre. A Budai-Apolló megnyitásával ez az arányszám 35-re csökkent.

A III. kerületben a viszonyok — némi hullámzástól eltekintve — 1918 óta nem változtak. Akkor is 46 lakos jutott 1 nézőhelyre, ma is annyi jut.

A IV. kerület mozgóképüzemviszonyai a legelszomorítóbbak. Úgy 1914-ben, mint a háború után (1918-ban), csak 2 mozgóképüzeme volt ennek a kerületnek, mindössze 600 ülőhellyel. A mozgóképüzem-engedélyrevíziót követő évben még egy mozgóképüzem nyílt meg, a következő években igen tekintélyes befogadóképességgel még 2. Ezek szerint ma már 5 mozgóképüzeme van a Belvárosnak, 2.828 ülőhellyel, úgyhogy a lakosságból mindössze 10 jut 1—1 ülőhelyre. Ebből a szempontból a IV. kerület van a legrosszabb viszonyok között, úgyannyira, hogy az utána következő legkedvezőtlenebb adatokat feltüntető kerületben is (a X-ben) 19 lakos jut 1 ülőhelyre.

Az V. kerületben 1918 óta a mozgóképüzemek befogadóképessége jelentékenyen megnövekedett: 830-ról 1.500-ra. Ám a lakossági arányszám még mindig elég kedvező: 48 jut 1 ülőhelyre.

A VI. kerületben az arányszám 10 év alatt 30-ról 22-re csökkent.

A VII. kerületben a viszonyok kb. a VI. kerületével azonosak: 1918-ban 27, 1928-ban 20 lakos jutott 1—1 ülőhelyre.

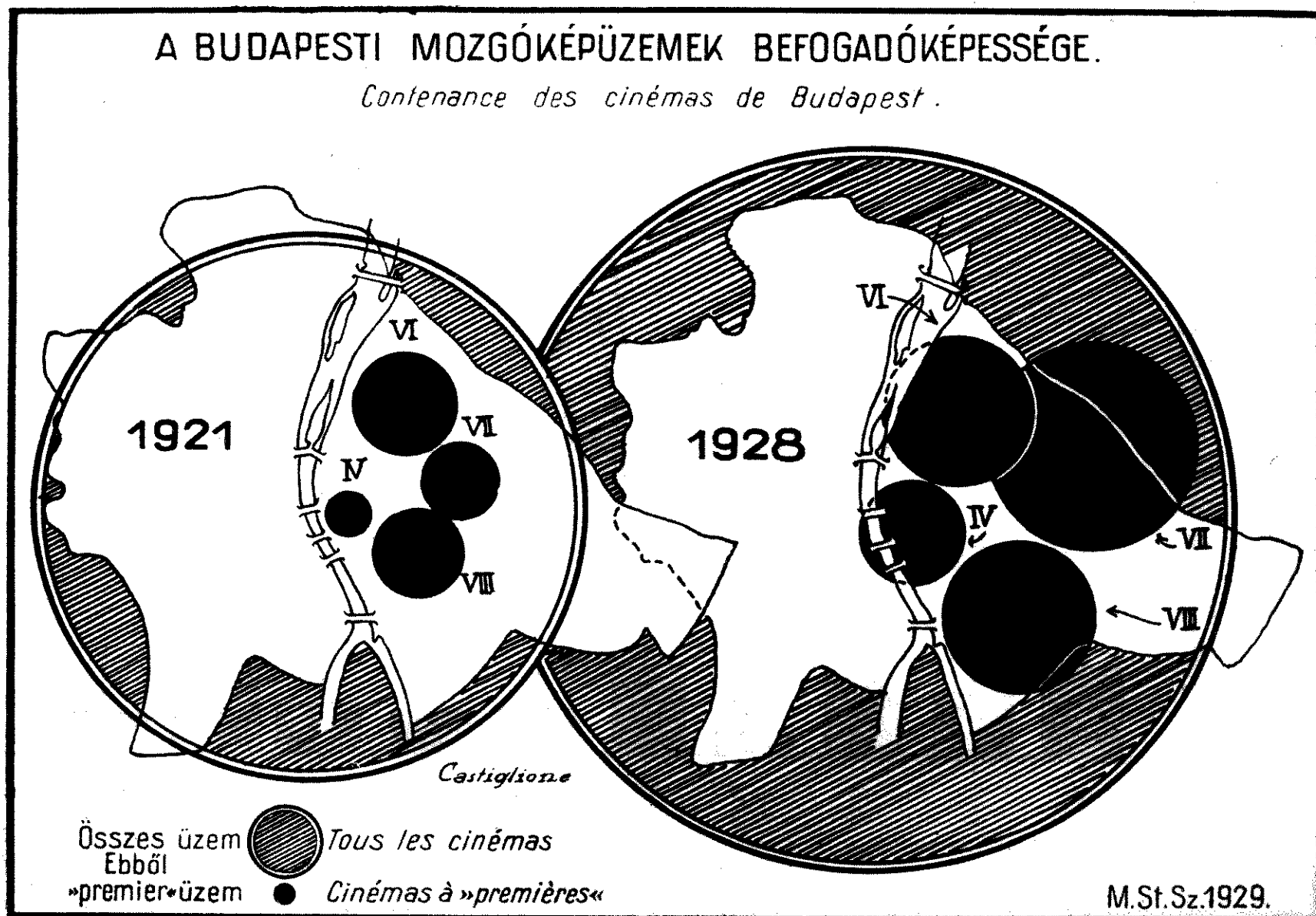
A VIII. kerület sem mutat lényeges változást. Az arányszám 28-ról 24-re csökkent.

A IX. kerületben az arányszám állandó jellegű: 1918-ban 45, 1928-ban is 45 lakos jutott 1—1 ülőhelyre.

A X. kerületben a háború előtt igen kedvezőek voltak a viszonyok: 1 ülőhelyre 158 lakos jutott. A háború után az arányszám 45-re esett és azóta is — a mozgóképüzemek szaporodása folytán — állandóan csökkenésben van: 1928-ban már csak 19 lakos jutott 1—1 ülőhelyre.

Az 1 nézőhelyre jutó arányszámokról részletesebb tájékoztatást nyújt a 3. számú táblázatunk.

A budapesti mozgóképszínházak az elmúlt évben 12·5 millió jegyet adtak el. Ezen szám alapján megállapítható, hogy — évi 330 napos üzemet véve alapul — a napi átlagos jegyeladás 37.900 darab volt, vagyis az átlagos napi forgalom valamivel több mint egy telt ház (105%).

3. A lélekszám és a nézőhelyek aránya.

Rapport des places de cinémas à la population.

Kerület <i>Arrondissement</i>	Egy nézőhelyre jut a lakosság számából — <i>Combien d'habitants pour 1 place de cinéma</i>			
	1914	1918	1922 ¹⁾	1928
I	39	58	44	51
II	30	61	27	35
III	30	46	43	46
IV	37	49	28	10
V	44	85	51	48
VI	21	30	29	22
VII	36	27	20	20
VIII	25	28	28	24
IX	28	45	42	45
X	158	45	36	19
Egész Budapesten <i>Budapest</i>	33	35	30	26

¹⁾ A mozgóképüzemengedélyek revíziója után. —
Après la révision des autorisations de cinéma.

Sajnos, az összehasonlítás szempontjából kevés külföldi statisztikai adat áll rendelkezésünkre. Megbízható adatok alapján ismerjük a bécsi jegyforgalmat, mely az elmúlt évben 34 milliót tett ki. Miután a bécsi színházak befogadóképessége a 70.000-t csak valamivel haladja meg, az ottani átlagon napiforgalom pontosan 1 és 1/2 telt ház (150%).

Ha visszagondolunk a közölt s a mozgóképüzemek befogadóképességét a lakosság számával egybevető nemzetközi adatokra, ahol a bécsi arányszám nem sokkal haladja meg a budapestit s ennek dacára forgalma 50%-kal magasabb, elképzelhető, mennyivel kedvezőbbek a viszonyok a többi külföldi mozgófényképszínházaknál, melyeknél az 1 nézőhelyre jutó lakosság arányszáma 30—100%-kal magasabb, mint a budapesti arányszám.

A premier-színházak helyzete.

Az elsőhetes színházak üzletmenet szempontjából rosszabb helyzetben vannak, mint a többiek, ami nyilvánvaló abból, hogy 1920 óta a budapesti mozgóképszínházak befogadóképesség szerinti növekedésének 70%-a a premier-színházakra esik.

Az elsőhetes színházak befogadóképességének %-os aránya az összes színházak befogadóképességéhez viszonyítva a következőképpen alakult:

1921	15
1922	17
1924	20
1926	20
1928	25

Vagyis az összes fővárosi mozik befogadóképességének pontosan egynegyedét a premierszínházak teszik ki.

Az évi emelkedés ugyancsak a fenti időszak alatt a következőképpen alakult:

Év	Az elsőhetes színházak száma	befogadóképessége	A befogadóképesség növekedése 1921-hez viszonyítva %-ban
1921	6	4.100	—
1922	8	5.166	26
1923	9	6.145	50
1924	9	6.394	56
1925	9	6.065	48
1926	10	6.536	59
1927	13	9.152	124
1928	13	8.956	119

Az elmondottakból látjuk, hogy fővárosunkban a premier színházak befogadóképessége aránylag igen nagy.

Castiglione Henrik.

Kisebb közlemények.

Petites communications.

Nemzetközi lakásstatisztikai értekezéslet.

Conférence internationale de statistique de logements.

L'Union internationale des villes et pouvoirs locaux a tenu sa session à Munich, les 21 et 22 mai 1928, en même temps que la Kommunale Vereinigung für Wohnungswesen. A l'ordre du jour de la session, figuraient principalement des questions du logement. L'une des Commissions, présidée par M. Morgenroth, l'éminent statisticien municipal de Munich et ayant pour rapporteur M. Pribram, alors chef de la Section de statistique du Bureau International du Travail, actuellement professeur

Az „Union internationale des villes et pouvoirs locaux“ 1928 május 21-én és 22-én Münchenben a német „Kommunale Vereinigung für Wohnungswesen“ ülésével egyidőben ülésezett. A tárgyrenden főleg lakásügyi kérdések szerepeltek, s az ülészak egyik bizottságának feladatát az egyre jobban előtérbenyomuló lakásstatisztikai problémák megvitatása alkotta. A bizottság elnöke Morgenroth jeles müncheni városi statisztikus, előadója Pribram, a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal statisztikai osztá-

à l'Université de Francfort, était chargée d'examiner les problèmes de la statistique des logements se mettant de plus en plus au premier plan. Aux travaux de la Commission, prirent part les délégués de plusieurs organisations internationales, notamment ceux de l'Union ayant convoqué la session et du Bureau International du Travail, ainsi que les représentants de la statistique municipale et des fédérations municipales de plusieurs pays: Allemagne, Belgique, Espagne, France, Grande-Bretagne, Italie, Pays-Bas, Pologne, Suisse, Tchéco-Slovaquie. Les membres de la Commission ont en premier lieu discuté les problèmes soulevés par le Bureau International du Travail dans sa publication relative aux méthodes de la statistique des logements¹⁾ et examiné, en outre, les avis exposés dans les propositions de plusieurs statisticiens étrangers.

En dehors des notions et questions fondamentales de la statistique des logements, un échange de vues approfondi eut lieu sur la méthode des recensements généraux le logements, ainsi que sur les problèmes concernant les enquêtes régulières de statistique de logements. La Commission, résumant les résolutions prises, soulignait, dans son rapport, que ses décisions ne pouvant s'étendre que sur le terrain de la statistique urbaine des logements, la révision, au point de vue statistique universelle, des résolutions et propositions incombe à l'Institut International de Statistique. Aussi, les résolutions seront-elles soumises, en août 1929, à Varsovie, à la prochaine session de l'Institut, et cela d'autant plus que la statistique des logements figurera à l'ordre du jour de la session.

Külföldi statisztikai társaságok.

Sociétés de statistique de l'étranger.

Royal Statistical Society (London).

A statisztika megalapozása és kifejlesztése téren nemcsak tudományos mivoltukban, de gyakran mint a hivatalos statisztika segítőtársai, sőt művelői a XIX. század eleje óta Európaszerte és Amerikában is fontos és hasznos munkakört töltek be, hervadhatatlan érdemeket szereztek a statisztikai egyesületek. Különösen a múlt század második harmadában nyugodott a tudományos és a közigazgatási statisztika túlnyomórésztben a statisztikai társaságok és bizottságok munkásságán több államban, így Nagy-Britanniában is.

A brit statisztikai társulatok között az 1831-ben megalakított „British Association for the advance of science“, illetve ez egyesület 1833-ban létesített statisztikai szakosztálya volt az első.²⁾ Ez a társa-

lyának akkori vezetője, jelenleg a frankfurti egyetem tanára, volt; a munkálatokban több állam és nemzetközi intézmény, ú. m. az ülést összehívó „Union“, a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal, továbbá Belgium, Cseh-Szlovákia, Franciaország, Lengyelország, Nagy-Britannia, Németalföld, Németország, Olaszország, Spanyolország és Svájc képviselői — részben városi statisztikusok, részben az illető államok városi szövetségének kiküldöttei — vettek részt. A bizottság tagjai elsősorban azokat a problémákat beszélték meg, amelyeket a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal a lakásstatisztika módszereiről szóló kiadványában¹⁾ felvetett, ezenkívül azonban több külföldi statisztikus véleményes javaslatát is megvitatták. A lakásstatisztika alapfogalmai és alapvető kérdései mellett beható eszmecsere folyt az általános lakásszámlálás módszerekérdéseiről, valamint a rendszeresen visszatérő folyamatos lakásstatisztikai adatgyűjtések problémáiról. A bizottság megállapodásokba foglalta össze a tárgyalások eredményét, azonban jelentésében hangsúlyozta, hogy határozatai természetesen csak a városi lakásstatisztika terrénumára terjedhetnek ki és így a megállapodásoknak és javaslatoknak az egyetemes statisztika szempontjából való felülvizsgálata a Nemzetközi Statisztikai Intézet feladata. A határozatokat ezért az Intézet folyó év augusztusára tervezett varsói ülésén tárgyalásra benyújtják, annál is inkább, mert a lakásstatisztika a varsói ülészak programján amúgy is szerepel.

ság évről évre Anglia különböző városaiba ellátogatott és tartalmas vándorgyűléseinek eredményeként felébresztette a helyi körök érdeklődését a statisztika ügye iránt s Nagy-Britannia több gazdasági és kulturális központján statisztikai társaság alakítására adott impulzust. Az így megalakult helyi alakulatok egyike a Royal Statistical Society 1834-ben Londonban jött létre; ez az egyesület kilenc évtizedet meghaladó értékes munkásságával Nagy-Britannia első, országos jellegű és jelentőségű társulatává fejlődött ki, mely — különösen fennállásának első periódusában — a közigazgatási statisztika elhanyagoltabb ágait is művelte és általában szoros kapcsolatot tartott a hivatalos statisztika intézményeivel s azok munkásságát, adatgyűjtéseit tudományos tekintélyével nagyban támogatta. Az angol Királyi Statisztikai Társaság működésének tekintélyes

¹⁾ V. Revue Hongroise de Statistique, 1929, page 57, où nous avons rendu compte de cette publication.

²⁾ L. Mischler: Handbuch der Verwaltungs-Statistik. Stuttgart, 1892.

¹⁾ E munka ismertetését l. Magyar Statisztikai Szemle 1929. 57. old.

részét e hivatalos jellegű ténykedés mellett természetesen a tudományos statisztika egyetemes problémáinak szentelte, beható figyelmet fordítva a nemzetközi statisztika kérdései iránt is. A tudományos statisztikai intézmények között elfoglalt nagy szerepének jellemzésére megemlíthetjük, hogy a statisztika mai nemzetközi tudományos intézményét, a Nemzetközi Statisztikai Intézetet a Királyi Statisztikai Társaság félszázados jubileuma alkalmából Londonban egybegyült angol és külföldi tudósok alapították meg 1885 június 24-én. Az angol Királyi Statisztikai Társaság világszerte a statisztikai egyesületeknek ma is egyik legelőkelőbbje. Tagjai havonta megtartott előadóüléseken tartalmas hozzászólásokkal kísért előadásokban a statisztika elméleti és gyakorlati kérdéseit nagy sikerrel művelik. Az előadásokat és a társaság tagjainak egyéb munkálatait 1838 óta az évente négy testes számban közreadott igen értékes és ismert folyóirat, a „Journal of the Royal Statistical Society“ hozza nyilvánosságra, míg az első évek munkásságát „Proceedings“ és „Transactions“ c. közlemények ismertették. Az egyesület rendszertelenebb, nagyobb időközökben egyéb kiadványokat is publikált, amelyek közül a Journal gazdag tartalmú 1885. évi „Jubilee Volume“-je külön is említést érdemel. Az angol Királyi Statisztikai Társaság taglétszáma nincs korlátozva; tagjainak száma 1927 közepén 1.056 volt. A társaság élén ezidőszerint az 1928-ban kezdődő ciklus tartamára elnökké választott Flux Alfréd Vilmos, a Board of Trade statisztikai osztályának vezetője áll.

A londoni „Royal Statistical Society“ megalakításával egyidőben a brit szigetország több nagyobb városában létesült statisztikai egyesület, ú. m.: *Manchesterben* (1833), *Bristolban* (1836), *Birminghamban* (1838), *Leedsben* (1838), és *Liverpoolban* (1838); Skótságban *Glasgow* (1836) és *Aberdeen* (1841) városokban alakult statisztikai társaság; Írországban (Ulsterben) pedig *Belfastban* (1838); az ir statisztikusok mai egyesületi szervezete a negyvenes évek végén létesült *Dublinban*. A felsorolt városok statisztikai társulatai közül a legtöbb csupán rövid életű volt; munkásságuk nagyrészt szerényebb keretek között mozgott elsősorban helyi jelentőségű maradt. Nagy-Britannia e statisztikai egyesületei közül ma is fennáll kettő (a többi tudomásunk szerint feloszlott): a manchesteri és a Dublinban székelő ir statisztikai társaság.

Manchester Statistical Society.

A „Manchester Statistical Society“ 1833-ban alakult, tehát egy évvel megelőzte a londoni Királyi Statisztikai Társaságot. Munkássága kezdetben vetélkedett a londoni egyesületével, később azonban annak átfogóbb, országos jellege mellett természetesen elmaradt s ma elsősorban a lokális

statisztikai érdekek szolgálatában áll. Taglétszáma az 1926/27. szesszióban 204-re rúgott; munkálatait ugyanebben a munkaidényben *Gouly W. H.* elnök vezette. A társaság előadásokban bővelkedő élénk tevékenysége egyetemes tudományos szempontból is becses: így pl. az 1926/27. társasági évben november-március folyamán havonként tartott előadóülések egyik előadása Franciaországnak Európában elfoglalt gazdasági helyzetével foglalkozott, míg egy másik elaborátum a nemzetközi gazdasági együttműködés kérdéseit világította meg. A manchesteri statisztikai társaság ülésein felolvasott előadásokat és az elhangzott tartalmas vitafelzólásokat az egyesület rendszeres kiadványa, a „Transactions of the Manchester Statistical Society“ foglalja össze, minden munkaévről egy-egy kötetben. Ez a kiadvány a Társaság megalapítása, 1833 óta jelenik meg; az egyesület monografiákat is közreadott.

Statistical and Social Inquiry Society of Ireland.

Az ir szabad állam fővárosában, *Dublinban* van az ir statisztikai egyesületnek, a „Statistical and Social Inquiry Society of Ireland“-nak a székhelye. Ez a társulat nemcsak statisztikai kérdésekkel foglalkozik, hanem feladatának tekinti általában a szociális élet jelenségeinek kutatását. Megalapítási évét nem ismerjük, úgy tudjuk azonban, hogy az 1927/28. munkaév az egyesület 81. ülészakát alkotta, ebből pedig arra következtethetünk, hogy 1847-ben alakulhatott. A társaság munkásságának zömét a nyári és őszi hónapok kivételével csaknem minden hónapban rendezett felolvasóülések alkotják s a hozzászólásokkal kísért előadások a „Journal of the Statistical and Social Inquiry Society of Ireland“ egyes kötetiben kerülnek nyilvánosságra; a folyóirat legutolsó kötete az 1927/28. társasági évről 1928 októberében jelent meg. Az ir statisztikai és társadalomkutató társulat elnöke az 1926/27. és az 1927/28. idényben *Meredith J.* volt, a taglétszám pedig a legutolsó összeállítás szerint 97-et tett.

Société Royale d'Économie Politique, de Statistique et de Législation (Kairó).

Statisztikai társulat munkálkodik Afrika földjén, *Egyiptomban* is: a „Société Royale d'Économie Politique, de Statistique et de Législation“, melynek ügyköre — mint neve is mutatja — a statisztikán kívül a közgazdaságtan és a törvényhozás problémáit is felöleli. Ez az egyesület 1909-ben alakult; taglétszáma 640 körüli s munkásságának súlypontja a november-májusi idény alatt hét számban közreadott folyóiratán: a „L'Égypte contemporaine“-n fekszik. A társaság céljainak és alapszabályszerű rendeltetésének megfelelően folyóiratának — részben francia, részben angol nyelven megjelenő — értekezései sokoldalúak, több tudomány

köréből valók: szociális kérdések ismertetése, politikai és jogi tanulmányok mellett közgazdaságtani és statisztikai értekezések is gyakorta szerepelnek az egyes számokban, a „dokumentumok és statisztikák” c. rovat pedig túlnyomórészt a külkeres-

kedelem statisztikájáról hoz értékes táblázatokat. Egyiptom e tudományos társaságának elnöke Peter F., a vegyes bíróság alelnöke, titkára pedig Lévi G. I., az ország hivatalos statisztikájának volt igazgatója.

Összefoglaló helyzetjelentés. Résumé de la situation en Hongrie.

Népmozgalom. — Munkanélküliség. — Gépjárműállomány. — Áralakulás. — Pénzügyi betétek. — A részvények értéke. — Fizetési képtelenségek. — Váltóóvások. — Gazdasági jelzőtábla. — Rajzok a gazdasági jelzőtáblához.
Mouvement de la population. — Chômage. — Effectif des véhicules à moteur. — Formation des prix. — Dépôts en banque. Indice des actions. — Insolvabilité. — Lettres de change protestées. — Tableau économique. — Graphiques au tableau économique.

Mouvement de la population. En janvier 1929, on a contracté 7.898 mariages, soit 1.047 de plus qu'au mois correspondant de l'année précédente. Le nombre des naissances vivantes (17.756) a diminué de 1.061 par rapport à janvier 1928. On a enregistré 13.536 décès (1.572 de plus qu'au premier mois de l'année précédente). Parmi les décédés, il y avait 9.123 personnes au-dessus de sept ans et 4.413 de moins de sept ans. Le nombre des décès au-dessous d'un an (3.426) a été supérieur de 835 à celui de janvier 1928. A cause du fléchissement des naissances et de l'augmentation des décès, l'accroissement naturel (4.220) a été inférieur de 2.633 au mois correspondant de l'année dernière. Le nombre des morts par grippe n'a été que de 78; les effets de l'épidémie ne ressortiront que de la statistique des décès de février. Le nombre des décès par tuberculose (1.441) a été également au-dessous de celui de janvier 1928.

Chômage. En janvier 1929, les Syndicats socialiste-chrétien et social-démocrate ont inscrit 17.112 chômeurs (—1·9% par rapport à janvier 1928, + 12·7% par rapport à décembre 1928). Comparativement à ce dernier, le nombre des hommes (15.396, soit 90·0%) s'est élevé de 15·3%; celui des femmes (1716, soit 10·0%) a baissé de 6·3%. Par rapport à décembre 1928, le nombre des chômeurs budapestois (9728, soit 56·8% de tous les chômeurs) s'est élevé de 16·2%; celui des chômeurs de province, de 8·3%. Au point de vue de la profession, le chômage a fort augmenté dans le bâtiment (+ 35·9%); dans les industries du bois (+ 25·7%) et de la reproduction (+ 15%); il a diminué parmi les employés d'hôtels et de restaurants (— 52%) et les travailleurs de l'esprit (— 21·8%).

Les Offices de placement ont enregistré en janvier 1929 5285 chômeurs, 13.819 offres et 3744 placements. On a placé 27·1% des chômeurs. Sur 100 offres, il y a eu 315 chômeurs à Budapest et 199 en province.

Effectif des véhicules à moteur. Au cours du mois de janvier 1929, l'effectif, en augmentant

de 207 unités, soit de 0·9% par rapport au mois précédent, s'est élevé à 24.457. C'est le nombre des autobus qui s'accrut le plus (+ 4·8%). Aux autos de louage, l'augmentation est de 1·8%; aux automobiles à personnes, 0·8%; aux camions, 0·7%; aux motocyclettes, 0·6%. A Budapest, le nombre des véhicules à moteur (13.369) représentait 54·7% de l'effectif total.

Formation des prix. En janvier 1929, l'indice des prix de gros de Hongrie a baissé de 135 à 134 (— 1 point). Comparativement au mois précédent, les céréales ont considérablement augmenté et les pommes de terre encore davantage, tandis qu'une baisse s'est produite sur les produits animaux et particulièrement sur l'oeuf et le beurre. En définitive, l'indice des objets d'alimentation a monté d'un point. En revanche, l'indice industriel est tombé d'un point, la formation inégale des prix des matières nécessaires à l'industrie et des produits industriels ayant tendé plutôt à la baisse.

Comme la baisse, d'ailleurs à peine perceptible, des indices des denrées et des articles de vêtement a été compensée par l'augmentation du prix du chauffage et de l'éclairage, l'indice du coût de la vie — y compris le loyer — est resté stationnaire (117·6); en ne tenant pas compte du loyer, il n'a pas varié non plus (127·5).

Dépôts en banque. En janvier 1929, aux 13 principaux établissements de crédit budapestois et à la Caisse d'épargne postale les dépôts d'épargne se sont élevés à 519·5 millions de pengős (+ 23·7 millions), atteignant 51·8% de l'effectif de 1913.

Les dépôts sur comptes courants y sont montés de 892·4 à 915·5 millions de pengős (+ 23·1 millions), dépassant de 7% ceux de 1913.

A la Caisse d'épargne postale, le montant des prêts sur gage (objets en or, en argent, autres biens meubles) s'élevait, en nombre rond, à 18 millions de pengős à la fin de 1928. En janvier dernier, il y a été versé 3·9 millions de p. de prêts sur gage; les dégagements, avec les

sommes provenant des enchères, ont représenté 3·2 millions; et l'effectif des prêts s'élevait au 31 janvier, en nombre rond, à 18·7 millions.

L'indice des actions, qui montre la formation de la valeur des actions cotées à la Bourse de Budapest, est monté en janvier de 19·3 à 19·4. La tendance à la stagnation, qui avait commencé depuis assez longtemps, a continué à persister, et bien que les cours des différentes catégories aient varié, les différences se sont égalisées dans l'indice principal. Hausse appréciable sur les actions d'entreprises de gaz et d'électricité, de mines, de briqueteries, d'établissements d'industrie textile; baisse légère pour les actions de brasseries, de distilleries, de raffineries de sucre et d'ateliers de construction mécanique.

Insolvabilités. En janvier 1929, on a enregistré 164 nouvelles insolvabilités, soit 44 de plus qu'au mois précédent. Le total des actifs a été de 4,499.000 pengős et celui des passifs 7,432.000 (contre 4,061.000 et 7,067.000 au mois précédent). Le nombre des insolvabilités terminées (116) a été inférieur de 43 à celui de décembre 1928; les actifs de celles-ci montaient à 5,720.000 p. et les passifs à 9,494.000.

Des nouvelles insolvabilités, 48 ont eu lieu à Budapest (29·3% de celles de Hongrie), avec 1,892.000 p. d'actif et 3,089.000 p. de passif. A Budapest on a clos 43 insolvabilités (37·1% de celles terminées en Hongrie), avec 3,180.000 p. d'actif et 5,379.000 p. de passif.

Lettres de change protestées. Les lettres de change protestées en janvier 1929 (au total 10.312) présentent, au point de vue du nombre, une augmentation (+ 29); la valeur (7,863.123 pengős) en a également dépassé le mois précédent (6,683.317 p.)

A Budapest, on a protesté 3.653 lettres de change (35·4%); la valeur (3,516.004 p.) en représentait 44·8% de celles protestées dans le pays.

*

Népmozgalom. Magyarországon az 1929. év januárjában 7.898 házasságot kötöttek, 1.047-tel többet, mint az előző év ugyanezen hónapjában. Az elveszületések száma 17.756, 1.061-el csökkent a múlt év januárjával szemben. Meghaltak 13.536-an, 1.572-vel többen, mint a lefolyt év első hónapjában. A meghaltak között 9.123 hét éven felüli és 4.413 hét éven aluli korú volt. Az utóbbi adatban benne foglaltaknak a csecsemőhalottak is, akiknek száma 3.426, 833-mal több az előző év január havi csecsemőhalottak számánál. A fogyatkozó születések és emelkedő halálozás mellett a természetes szaporodás is 2.633 fővel kevesebb (4.220), mint

az 1928. év kezdő hónapjában volt. A fertőző betegségekben elhaltak adatainál megemlítjük, hogy az influenzában meghaltak száma január hóban még csak 78 volt. A járvány hatásait csak a következő hónap halálozási statisztikája fogja megmutatni. Gümőkórban 1.441-en haltak meg, ez a szám is alacsonyabb, mint az előző év ugyanazon hónapjában volt.

Munkanélküliség. Magyarországon 1929 január havában a keresztényszociálista és szociáldemokrata szakszervezetek által kimutatott munkanélküliek száma 17.112 volt, 1·8%-kal kevesebb, mint az előző év január havában és 12·7%-kal több, mint az előző hónapban. A munkanélküliek közül 15.396 férfi (90·0%) és 1.716 nő (10·0%) volt. A férfi munkanélküliek száma 15·3%-kal emelkedett, a nőké 6·3%-kal esett az előző hónappal szemben. Budapesti volt a munkanélküliek közül 9.728, 56·8%-a az összes munkanélkülieknek. A budapesti munkanélküliek száma 16·2%kal, a vidékieké 8·3%-kal több, mint 1928 decemberben. Foglalkozás szerint legjobban emelkedett a munkanélküliség az építőiparban 35·9%, a faiparban 25·7, a sokszorosítóiparban 15·3%. Csökkent a munkanélküliség a szállodai és éttermi alkalmazottaknál 52·0%-kal és a szellemi munkásoknál 21·8%-kal.

A Hatósági munkaközvetítők 1929 januárban 5.285 munkakeresőt, 13.819 munkahelyet és 3.744 munkaközvetítést tartottak nyilván. Munkához jutott a munkakeresők 27·1%-a. Budapesten száz munkahelyre 315, vidéken 199 munkakereső esett.

Gépjárműállomány. Magyarország gépjárműállománya 1929 január havában 207 darabbal szaporodott, s ezzel a géperejű járművek száma 24.457

Gépjárműállomány a hónap végén.

Effectif des véhicules à moteur en Hongrie, à la fin du mois.

M e g n e v e z é s Désignation	1928	1929	Ebből Dont à Buda- pest
	XII.	I.	
Személykocsik — Aut. à personnes	10.246	10.329	5.439
Béautók — Aut. de louage	1.234	1.256	874
Autóbuszok — Autobus ..	505	529	185
Teherkocsik — Autocamions	3.609	3.633	1.955
Egyéb gépkocsik — Autres automob.	608	610	427
Gépkocsik összesen — Auto- mobiles au total	16.202	16.357	8.880
Motorkerékpárok — Moto- cyclettes	8.048	8.100	4.489
Géperejű járművek össz. Automob. et motocycl. au total	24.250	24.457	13.369

lett, 0·9%-kal több mint az előző év december havában. Legnagyobb arányban növekedett az autobuszok száma 4·8%-kal, a bérautóké 1·8%-kal, a személykocsiké 0·8%-kal, a teherkocsiké 0·7%-kal és a motorkerékpárok száma 0·6%-kal növekedett. Budapesten a gépjárművek száma 13.369, 54·7%-a az összes magyarországi gépjárműállománynak.

Áralakulás. A magyar nagykereskedelmi indexszám január hó folyamán 135-ről 134-re, vagyis egy ponttal csökkent. Az élelmezési cikkek közül a gabonaneműek és főleg a burgonya áránál mutatkozott jelentékenyebb emelkedés az előző hó-

A nagykereskedelmi árak indexszámai.

Indices des prix de gros en Hongrie.

(1913 = 100)

Megnevezés Désignation	1924	1925	1926	1927	1928				1929
	XII.				IX.	X.	XI.	XII.	I.
	hó végén — fin du mois								
Élelmezési cikkek és mezőgazd. termékek — Produits agricoles et alimentaires ..	156	120	120	127	135	137	135	131	132
Ipari anyagok és termékek — Matières nécessaires à l'industrie et produits d'industrie	163	138	130	141	138	138	139	137	136
Nyersanyagok — Matières premières ..	166	128	125	141	146	148	148	144	144
Gyártmányok — Objets fabriqués ..	154	132	128	130	127	126	127	126	125
Belföldi áruk — Marchandises de Hongrie	157	120	120	134	137	137	136	133	133
Külföldi áruk — Marchandises étrangères ..	166	150	139	138	136	138	140	138	136
Összes áruk — Ensemble des marchandises ..	160	130	126	135	137	138	137	135	134

Egy négytagú munkáscsalád heti kiadásainak alakulása indexszámokban.

Formation des dépenses hebdomadaires d'une famille ouvrière de 4 membres, en nombres-indices.

(1913 = 100).

Megnevezés Désignation	1924	1925	1926	1927	1928				1929
	XII.				I.	9.	2.	8.	I.
	hó végén — fin du mois								
Élelmezés — Alimentation	145	115	115	123·2	133·2	129·3	126·8	125·5	125·0
Ruházat — Vêtement ..	166	131	124	129·2	134·3	134·3	134·3	134·3	134·1
Fűtés és világítás — Chauffage, éclair.	123	125	134	128·0	127·1	129·4	129·4	129·4	130·8
Lakás — Logement	25	46	60	75·0	85·0	85·0	86·3	86·3	86·3
Összes hetiköltség — Frais hebdomadaires totaux ..	116	102	105	113·0	121·1	119·3	118·3	117·6	117·6
Összes hetiköltség a lakásbér nélkül — Frais hebdomadaires totaux, sans le loyer ..	149	119	119	124·9	132·4	130·1	128·4	127·5	127·5

nappal szemben, míg az állati termékek, különösen a vaj és tojás áránál olcsóbbodás konstatálható. Az élelmezési cikkek indexe végeredményben 1 pontos emelkedést mutat.

Az ipari anyagok és termékek csoportjánál az áralakulás egyenetlen volt s inkább gyöngülésre hajló, ami az ipari index 1 pontos visszaesésében jutott kifejezésre.

A létfenntartási költségek indexszáma — lakbérrel együtt számítva — 117·6-os ponton változatlan maradt. Az élelmezési és ruházati cikkek indexszámainak alig észrevehető gyengülése s a fűtés és világítási költségek indexszámainak némi emelkedése a végső indexben kiegyensúlyozódott. A lakbér figyelembevétele nélkül számított index változatlanul 127·5 maradt.

Pénzüntézet betétek. A budapesti 13 legnagyobb pénzüntézetnél és a postatakarékpénztárnál elhelyezett takarékbetétek álladéka január hó folyamán 23·7 millió pengő növekedéssel 519·6 millió pengőre emelkedett ezzel az álladék elérte az 1913. évnek 51·8%-át.

A folyószámlabetétek álladéka ugyanezeknél az intézeteknél január folyamán 892·4 millió pengőről 915·5 millió pengőre, vagyis 23·1 millió pengővel emelkedett s ezzel az álladék 7%-kal lépte túl az 1913. évit.

A postatakarékpénztárnál az elmúlt év végén az arany, ezüst tárgyakra és egyéb ingóságokra adott zálogkölsönök álladéka kereken 18 millió pengőt tett ki. Január hó folyamán 3·9 millió pengő új kölcsön nyújtott, mellyel szemben a kiváltások összege (az elárverezéssel együtt) 3·2 millió pengő volt, minek folytán a kölcsönösszeg álladéka január 31-én 18·7 millió pengőt ért el.

A betétek alakulása.¹⁾

Formation des dépôts.¹⁾

Betétek Dépôts	1924	1925	1926	1927	1928			1929	
	VI.	XII.	XII.		X.	XI.	XII.	I.	
	1,000.000 P — pengős								
Takarékbetétek — Dépôts d'épargne ..	3·7	30·6	143·0	231·9	364·8	469·5	484·9	495·9	519·6
Folyószámlabetétek — Dépôts sur comptes courants. . .	85·2	237·5	378·2	502·3	682·2	865·3	877·0	892·4	915·5

¹⁾ A budapesti 13 legnagyobb pénzüntézetnél és a postatakarékpénztárnál. — Aux 13 principaux établissements de crédit de Budapest et à la Caisse d'épargne postale.

A részvények értéke. A budapesti tőzsdén jegyzett részvények értékalakulását jelző tőzsdeindex 19·3-ról 19·4 emelkedett. A hosszabb idő óta tartó

Részvényindex.*Indice d'actions.*

(1913 = 100)

Megnevezés <i>Désignation</i>	1924		1925	1926	1927	1928				1929
	VI.	XII.	XII.			IX.	X.	XI.	XII.	I.
Részvényes-index — <i>Indice d'actionnaires</i>	11·4	13·3	10·2	15·6	20·8	19·5	18·8	19·1	19·3	19·4
Vállalat-index <i>Indice d'entreprises</i>	—	18·0	14·0	22·4	30·5	30·0	29·1	29·5	29·8	30·0

stagnáló irányzat az elmúlt hó folyamán is tovább tartott s bár az egyes kategóriák árfolyamainál voltak ugyan bizonyos mértékű fluktuációk tapasztalhatók, azok a főindexben kiegyenlítődték. Lényegesebb árfolyamemelkedést értek el a gáz- és villamosági vállalatok, a bányák és téglagyárak, valamint a textilipari vállalatok részvényei, míg a sörgyárak és szeszipari vállalatok, továbbá a gépgyárak és a cukorgyárak részvényei némi árfolyamcsökkenést mutatnak.

Fizetésektelenségek. Magyarországon az új fizetésektelenségek száma 1929 január havában

Fizetésektelenségek.*Insolvabilité.*

Év, hó <i>Année, mois</i>	Az új fizetésektelenségek <i>Nouv. insolvab.</i>			A bef. fizetésektelenségek — <i>Insolv. termin.</i>		
	száma <i>nombre</i>	aktívái- nak <i>actifs</i>	passzí- váinak <i>passifs</i>	száma <i>nombre</i>	aktívái- nak <i>actifs</i>	passzí- váinak <i>passifs</i>
		összege P-ben <i>en pengős</i>			összege P-ben <i>en pengős</i>	
1928. I.	180	10,540.408	15,866.036	55	1,181.429	2,769.304
II.	156	7,656.758	11,368.123	69	6,841.247	10,605.769
III.	171	6,078.971	9,869.785	87	2,509.263	4,312.354
IV.	153	2,913.928	5,046.152	110	2,589.839	4,786.843
V.	176	5,295.772	9,263.534	108	3,651.270	6,294.076
VI.	164	6,250.859	11,248.040	83	2,192.097	4,136.203
VII.	115	3,376.188	5,419.582	85	2,777.133	4,917.539
VIII.	67	2,360.503	3,741.368	139	5,691.183	10,227.488
IX.	59	1,484.643	2,360.621	79	3,316.721	4,871.786
X.	105	4,253.029	6,909.390	62	1,148.717	3,044.701
XI.	114	5,657.069	8,897.314	95	1,940.700	3,604.810
XII.	120	4,061.180	7,066.628	159	4,312.613	7,695.158
1929. I.	164	4,499.221	7,431.819	116	5,720.098	9,494.265

164, 44-gyel több mint az előző hónapban. Az aktívák összege 4.499 ezer pengő (előző hónapban 4.061), a passzívák összege 7.432 ezer pengő (az előző hónapban 7.067.) A befejezett fizetésektelenségek száma 116, 43-mal kevesebb, mint 1928 december havában. A befejezett fizetésektelenségek aktíváinak összege 5.720 ezer, passzíváinak összege 9.494 ezer pengő.

Budapestre esett az új fizetésektelenségekből 48, 29·3%-a az összes magyarországi fizetésektelenségeknek; 1.892 ezer pengő aktívával és 3.089 ezer pengő passzívával. A befejezett fizetésektelenségekből 43 esett Budapestre, 37·1%-a az összes befejezett fizetésektelenségeknek, 3.180 ezer pengő aktívával és 5.379 ezer pengő passzívával.

Váltóóvások. Magyarországon 1929 január havában bemutatott váltók darabszáma 10.312, 29-cel több, mint az előző hónapban. Értéket tekintve szintén emelkedett 7,863.123, az előző havi 6,657.317 pengővel szemben.

A magyarországi váltók közül 3.653 drb 35·4% Budapesten került bemutatásra 3,516.004 pengő értékkel, 44·8%-a az összes magyarországi váltók értékének.

Óvatolt váltók.*Lettres de change protestées.*

Év, hó — <i>Année, mois</i>	Összesen — <i>Total</i>	
	száma <i>nombre</i>	P <i>pengős</i>
1928. I.	10 062	7,814.254
II.	9.243	6,949.589
III.	9.641	6,853.364
IV.	10.549	6,756.663
V.	10.863	7,021.418
VI.	9.335	5,837.878
VII.	9.789	6,354.609
VIII.	10.286	6,732.836
IX.	9.883	6,815.101
X.	10.714	8,454.783
XI.	9.870	6,827.261
XII.	10.283	6,657.317
1929. I. *)	10.312	7,863.123

*) Ideiglenes adat. — *Donnée provisoire.*

Gazdasági jelzőtábla.

Tableau économique.

Megnevezés Désignation	Egység Unité	1927. évhavi átlaga Moyen. mens. de 1927	1 9 2 8												1929 I.
			I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	
1. Népmozgalom — Mouvem. de la population.															
Házasságkötés — Mariages ..	szám nombre	6.419	6.851	9.452	3.911	5.442	8.061	4.581	3.025	3.927	5.466	7.926	13.468	5.960	7.898
1000 lélekre — Pour 1000 âmes	"	9.1	9.5	14.0	5.6	7.8	11.1	6.6	4.2	5.4	7.8	10.9	19.3	8.2	10.9
Élveszülött — Nés-vivants ..	"	18.212	18.817	18.023	19.157	18.045	18.680	17.714	19.303	19.873	18.745	17.937	16.558	15.985	17.756
1000 lélekre — Pour 1000 âmes	"	25.7	26.0	26.8	27.4	25.8	25.8	25.3	26.6	27.4	26.8	24.8	23.7	22.1	24.4
Halálozás — Décès	"	12.556	11.964	10.964	12.905	12.396	12.447	11.739	12.726	13.309	11.911	12.016	11.091	12.669	13.536
1000 lélekre — Pour 1000 âmes	"	17.8	16.5	16.3	18.5	17.7	17.2	16.8	17.6	18.4	17.0	16.6	15.9	17.5	18.6
Egy éven aluli elhalt — Décé- dés au-dessous d'un an ..	"	3.366	2.593	2.311	2.934	2.994	3.008	3.126	4.285	4.767	3.889	3.328	2.934	3.189	3.426
100 élveszülöttre — Pour 100 nés-vivants	"	18.5	13.8	12.8	15.3	16.6	16.1	17.7	22.2	24.0	20.7	18.6	17.7	19.9	19.3
Gümőkórban elhalt — Décès par tuberculose	"	1.693	1.594	1.649	2.019	2.031	2.013	1.782	1.562	1.302	1.162	1.171	1.132	1.300	1.441
1000 lélekre — Pour 1000 âmes	"	2.39	2.20	2.45	2.89	2.91	2.78	2.55	2.16	1.80	1.66	1.62	1.62	1.79	1.98
Természetes szaporodás — Accroissement naturel ..	"	5.656	6.853	7.059	6.252	5.649	6.233	5.975	6.577	6.564	6.834	5.921	5.467	3.316	4.220
1000 lélekre — Pour 1000 âmes	"	7.9	9.5	10.5	8.9	8.1	8.6	8.5	9.0	9.0	9.8	8.2	7.8	4.6	5.8
Kivándorolt — Émigrés	"	293	162	286	799	1.150	784	500	718	395	210	171	254	191	159
Visszavándorolt — Emigrés revenus dans le pays	"	78	70	41	47	76	83	54	57	76	30	50	81	102	27
2. Munkapiac. — Marché du travail.															
<i>Hatósági munkaközvetítők. — Offices publics de placement</i>															
Munkahelyek — Offres d'emploi	"	7.266	5.470	5.271	6.188	6.406	7.231	7.180	9.561	9.488	9.483	9.201	6.182	4.627	5.285
Munkakeresők — Demandes d'emploi	"	13.881	14.821	14.614	15.187	14.638	14.979	13.469	15.177	14.837	14.997	15.857	14.927	13.074	13.819
100 munkahelyre esett munka- kereső — Proportion des de- mandes d'emploi pour 100 offres d'emploi	"	191	271	277	245	228	207	187	158	156	158	172	241	282	261
Munkaközvetítés — Placements 100 munkahelyre esett közve- títés — Proportion des pla- cements pour 100 offres d'emploi	"	4.200	3.686	3.415	4.091	4.210	4.806	4.618	6.122	6.086	6.040	6.158	4.343	3.237	3.744
.. .. .	"	57.8	67.3	64.8	66.1	65.7	66.5	64.3	64.0	64.1	63.6	66.9	70.2	69.9	70.8
<i>Munkanélküliek — Chômeurs¹⁾</i>															
Keresztényszocialista szakszer- vezetek — Syndicats soci- alistes chrétiens	"	1.326	1.093	1.029	1.054	1.016	955	1.001	875	832	818	1.003	841	825	691
Szociáldemokrata szakszer- vezetek — Syndicats social- démocrates	"	13.983	16.337	16.215	15.194	14.027	13.275	12.860	12.242	12.523	12.134	12.112	12.313	14.362	16.421
<i>Munkabérek — Salaires²⁾</i>															
Bádogos — Ferblantiers	órabér P salaire à l'heure, p.	0.76	0.80	0.91	0.75	0.72	0.70	0.78	0.73	0.76	0.73	0.84	0.82	0.83	0.78
Asztalos — Menuisiers	"	0.67	0.74	0.73	0.69	0.71	0.63	0.70	0.70	0.67	0.72	0.73	0.67	0.69	0.76
Szabó — Tailleurs	"	0.65	0.61	0.55	0.60	0.61	0.61	0.55	0.55	0.60	0.65	0.70	0.67	0.51	0.48
Kőműves — Maçons	"	0.81	0.89	0.94	0.83	0.86	0.87	0.83	0.83	0.95	0.96	0.91	0.89	0.77	1.03
Napszámos — Journaliers	"	0.47	0.49	0.45	0.45	0.50	0.47	0.47	0.45	0.42	0.47	0.48	0.49	0.48	0.54
Gyári munkásnő — Ouvrières de fabr.	"	0.30	0.28	0.31	0.27	0.29	0.34	0.23	0.28	0.39	0.28	0.29	0.30	0.32	0.54
Napszamosnő — Journalières ..	"	0.43	0.57	0.46	0.38	0.39	0.49	0.40	0.30	0.46	0.47	0.47	0.50	0.43	0.38
<i>Társadalmi biztosítás — As- surance sociale</i>															
Kötelezőleg biztosított tagok száma — Nombre des mem- bres assurés obligatoirement	havi átl. moy. mens. 1000	1.001.9	1.016.4	1.046.2	1.053.3	1.078.0	1.072.8

¹⁾ A hó végén. — A la fin du mois. — ²⁾ A munkaközvetítés alkalmával felajánlott munkabérek mérlegelt átlaga. Csak budapesti adatok. — Moyenne pondérée des salaires offerts aux Offices de placement. Données pour Budapest.

Megnevezés Désignation	Egység Unité	1927. év i. a. vi. Moyen. mens. de 1927	1 9 2 8												1929 I.
			I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	
3. Termelés — Production															
Kőszén — Houille ¹⁾	1000 q	654	669	648	684	576	610	626	715	645	607	733	647	672	773
Barnaszén — Lignite ¹⁾	"	5.203	6.348	5.137	5.310	4.306	4.522	4.781	4.727	5.155	5.570	6.626	6.327	6.342	6.714
Szesz — Alcool	1000 hl	124·7	55·9	39·0	45·5	29·7	16·9	5·2	3·1	7·1	28·5	49·3	66·7	60·3	46·6
Cukor — Sucre	1000 q	293·5	36·8	0·2	0·1	0·1	0·0	0·0	0·0	4·4	68·1	671·9	822	536	88
4. Kereskedelem és közlekedés — Commerce et communic.															
Behozatal — Importations	1,000,000 P	95·6	85·3	96·5	108·1	94·8	92·5	91·6	86·2	97·0	104·5	116·5	112·0	104·0	85·5
Kivitel — Exportations	"	66·7	54·2	60·5	73·1	59·1	61·9	59·1	57·5	75·1	71·9	80·4	82·5	83·4	55·3
Gépjárműállomány — Véhicules à moteur	szám nombre	.	18.121	18.446	18.819	19.347	19.985	20.640	21.487	22.290	23.163	23.776	24.088	24.250	24.457
Rádióengedélyesek — Abonnés au Radio	1000	.	87·9	92·1	95·4	98·0	102·7	108·2	113·4	117·9	124·5	134·5	148·8	168·6	190·5
5. Pénz és hitel — Monnaie et crédit²⁾															
A pengő zürichi árfolyama — Cours du pengő à Zurich	100 P = s. fr. - fr. s. 100 s. fr. fr. s. = P	90·57	90·88	90·83	90·70	90·63	90·63	90·49	90·54	90·57	90·58	90·62	90·53	90·45	90·65
Részvényindex — Indice d'actions	1913 = 100	20·4	20·9	20·0	19·8	19·8	20·4	19·9	19·8	19·9	19·5	18·8	19·1	19·3	19·4
Nagyker. index — Indice de prix de gros	"	132	135	134	135	136	135	135	133	134	137	138	137	135	134
Megélhetési index — Indice du coût de la vie	"	110·9	112·3	112·1	113·5	114·1	117·1	118·2	117·8	120·1	121·1	119·3	118·3	117·6	117·6
Postatakarékpénztári betétek — Dépôts à la Caisse d'épargne post.	1,000 000 P	129·4	149·5	140·5	146·7	158·8	142·7	146·1	159·1	162·6	158·9	181·2	177·2	161·8	170·6
13 legnagyobb pénzügyi intézeti betétáll. — Dépôts des 13 établis. de crédit les plus importants	"	779·6	926·0	921·5	949·5	957·9	996·7	1.032·8	1.045·8	1.094·7	1.095·7	1.153·6	1.184·7	1.226·5	1.264·5
Az új fizetésektelenségek — Nouvelles insolvabilités	szám nombre	91	180	156	171	153	176	164	115	67	59	105	114	120	164
Óvatolt váltók értéke — Valeur des lettres de change protestées	1000 P	.	7.814	6.950	6.853	6.757	7.021	5.838	6.355	6.733	6.815	8.455	6.827	6.657	7.863
Állami bevételek bruttó eredménye — Recettes de l'Etat, résultat brut ³⁾	1,000,000 P	74·6	80·9	81·8	68·8	61·7	83·5	80·4	59·4	90·1	82·2	83·5	103·7	91·9	.
Állami kiadások bruttó előirányzata — Dépenses brutes prévues de l'Etat	"	.	64·7	80·9	75·0	67·5	83·1	67·5	70·0	87·3	78·7	73·2	91·8	83·2	74·6
Magyar Nemzeti Bank Banque Nationale de Hongrie															
Érckészlet — Encaisse métall. (devizák és valuták — devises et monnaies)	"	284·4	311·3	311·5	306·5	291·4	301·4	289·6	264·9	272·6	252·1	260·7	266·7	263·6	260·3
Leszámtolt váltók és előlegek — Traités escomptés et avances	"	270·0	313·2	304·5	301·3	319·5	306·8	314·0	335·6	368·9	398·4	411·4	383·9	417·4	357·8
Jegyforgalom — Billets de banque en circ.	"	452·9	467·5	442·1	454·9	479·0	450·9	478·5	496·0	497·0	499·6	541·7	475·6	513·5	484·6
Kamatláb — Taux en banque	%	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	7	7	7	7

¹⁾ Bruttó termelés. — Production brute. ²⁾ Az állami bevételekre és kiadásokra vonatkozó adatok kivételével hó-, illetve évvégi adatok. — Ces chiffres se rapportent à la fin du mois, respectivement de l'année, à l'exception de ceux relatifs aux recettes et aux dépenses de l'Etat. ³⁾ A sójövédéknek és a külügyi tárcának közvetlenül kiadásokra felhasznált bevételei nélkül. — A l'exception des recettes du monopole du sel et du ministère des Affaires étrang., employées directement par eux. — ⁴⁾ Ideiglenes adat. — Donnée provisoire.

